

ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย
: กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว อำเภอ نابอน จังหวัดนครศรีธรรมราช

The History and Culture of Hok Chiu Chinese in the South of Thailand
: A Case Study in Nabon Distict Nakhon si Thammarat Province

โดย
นายปิยชาติ สິงดี

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๓

ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย
: กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช

The History and Culture of Hok Chiu Chinese in the South of Thailand
: A Case Study in Nabon Distict Nakhon si Thammarat Province

โดย

นายปิยชาติ สิ่งดี หัวหน้าโครงการวิจัย

นางสาว สิริธร ถาวรวงศา ผู้ร่วมวิจัย

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๓

งานวิจัยเรื่อง	ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย : กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผู้วิจัย	นายปิยชาติ สิงห์ดี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี หัวหน้าโครงการวิจัย นางสาวสิริธร ถาวรวงศา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ผู้ร่วมวิจัย
ทุนอุดหนุนการวิจัย	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

บทคัดย่อ

การศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การอพยพและการตั้งถิ่นฐาน วิถีชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรม ชาวจีนฮกจิ๋วในอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลจากการวิจัยพบว่าชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เป็นเวลา 83 ปี โดยมีเส้นทางอพยพสู่ประเทศไทย เริ่มต้นเดินทางออกจากประเทศจีนมารับจ้างทำเกษตรกรรมในเมืองซีเตียววัน (Sitiawan) รัฐเปรัก (Perak) ประเทศมาเลเซียในประมาณ พ.ศ.2444 ก่อนเดินทางตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยในประมาณ พ.ศ.2473 เพื่อจับจองพื้นที่ทำสวนยางพาราในอำเภอนาบอน โดยมีวิถีชุมชนผูกพันอยู่กับการทำสวนยางพารา มีการสานสัมพันธ์กับชาวจีนชุมชนใกล้เคียงผ่านการแต่งงาน มีการตั้งสมาคมจุนจันเพื่อกันเองภายในชุมชน มีการตั้งโรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาในชุมชน และต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางนโยบายของประเทศไทยที่มีต่อชาวจีนในประเทศภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 โดยเฉพาะการใช้นโยบายชาตินิยมในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ส่วนทางวัฒนธรรมประเพณีชาวจีนฮกจิ๋วในอำเภอนาบอน มีวัฒนธรรมประเพณีส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับชาวจีนกลุ่มสำเนียงอื่นๆในสังคมไทย แต่ก็มีวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อแตกต่าง คือการเคารพศพด้วยหมูอย่างทั้งตัว งานเทศกาลประจำท้องถิ่น วัฒนธรรมอาหารมีความโดดเด่นโดยมีอาหารหลายอย่างที่แตกต่างจากชาวจีนกลุ่มอื่นๆ เช่น ขนมก่งเปียน

Research title	The History and Culture of Hok Chiu Chinese in the South of Thailand: A Case Study in Nabon District Nakhon si Thammarat Province
Researcher	Piyachat Suongtee, Phetchaburi Rajabhat University Sireethorn Thawornwongsa, Songkhla Rajabhat University
Research Funding	the Office of National Culture Commission, Ministry of Culture

Abstract

The study of history and cultures of Hok Chiu people in the South of Thailand: A case study of Hok Chiu community, Nabon district, Nakhon si Thammarat province aims to examine the migration and settlement of Hok Chiu people in the South of Thailand, including the cultures.

The outcome shows that Hok Chiu community in Nabon district, Nakhon si Thammarat province has settled down in this area for around 83 years. Their migration route started from China to Sitiawan, Perak, in Malaysia around 1901 to work as a worker in an agricultural field. Later, they moved to Thailand in 1930 to occupy the rubber fields in Nabon district. The Hok Chiu community was related to the rubber agriculture. They built a connection with other close-by Chinese communities through marriage. They also formed a Chung San association to help each other, and built the schools. However, they had to face a change in Thai government policies relating to Chinese people after the National Reform in 1932, especially the Nationalist policy during World War II under Marshal Por Piboonsongkram period.

The Hok Chiu community in Nabon district has many cultures and traditions similar to other Chinese groups in Thailand. However, there are a few differences such as making offerings using a whole roasted young pig in a funeral and the local festivals. The cultures, relating to foods, is outstanding. They have many kinds of foods that are different from other Chinese community, Kong pia for example.

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว อำเภอ نابอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่ได้เกิดขึ้นจากสาเหตุหรือความสำคัญของปัญหาอื่นใดที่มีความยิ่งใหญ่เลย เอาเข้าจริงๆ แล้วโครงการวิจัยนี้อาจมีจุดเริ่มต้นจากคำถามหนึ่ง ที่มีผู้เคยถามข้าพเจ้าว่า “ฮกจิ๋ว” คือ “ฮกเกี้ยน” กับ “แต้จิ๋ว” รวมกันหรือไม่? ซึ่งสำหรับผู้วิจัยแล้วก็รู้ว่าไม่ใช่แน่นอน แต่ก็ไม่สามารถตอบและอธิบายได้ว่า “ฮกจิ๋ว” เป็นใคร? พวกเขาเป็นชาวจีนกลุ่มไหน? และมาจากไหน? ทั้งที่ตนเองก็มีเชื้อสายจีนฮกจิ๋วอยู่บ้าง การหาคำตอบให้กับคำถามนั้นจึงยังคงค้างอยู่ในใจข้าพเจ้าตลอดมา

จนเมื่อ “กาละ” ก้าวมาพร้อมกับ “เทศะ” ในรูปของแรงสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งร่วมเห็นความสำคัญของการทำความรู้จักกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของคนจีนกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งอาศัยร่วมอยู่ในสังคมไทย คำถามที่มีจึงได้เริ่มได้เวลาหาคำตอบ

กระบวนการดำเนินการค้นคว้าวิจัยเพื่อหาคำตอบในครั้งนี้ คงสำเร็จไปไม่ได้เลยหากปราศจากความร่วมมือจากชาวจีนฮกจิ๋วนาบอนผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่ต่างต้องเสียสละเวลามาร่วมพูดคุยเพื่อให้ข้อมูลกับคณะผู้วิจัย อันต้องขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ คณะผู้วิจัยไม่อาจลืมแหวดที่เปี่ยมด้วยความสุข ในขณะที่พวกเขาบอกเล่าถึงช่วงเวลาของความเหนื่อยยากตลอดจนความสำเร็จอันแสนภาคภูมิใจของวันวานได้เลย

โดยเป็นอันปรกติของโลกใบนี้ไม่มีสิ่งใดสมบูรณ์แบบ งานวิจัยชิ้นนี้ก็เช่นกันที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงวิสัยปรกติโลกนั้นได้พ้น หากภายในงานชิ้นนี้ปรากฏซึ่งข้อผิดพลาดประการใดๆ ทั้งปวงที่ทำให้ต้องขุ่นข้องหมองใจ ก็ขอให้ทราบไว้ว่าโทษานุโทษนั้น ย่อมตกเป็นความรับผิดชอบของคณะผู้วิจัยเพียงฝ่ายเดียว

ทว่าหากงานชิ้นนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ ได้เพียงนิดแก่ท่านผู้อ่าน ก็คณะผู้วิจัยก็ขอมอบคุณความดีความชอบอันมีชิ้นนั้น แก่ชาวจีนฮกจิ๋วนาบอนทุกท่านตั้งแต่อดีตมา ที่ร่วมกันก้าวข้ามความเหนื่อยยากและสร้างสรรค์พลวัตของชีวิตและชุมชนฮกจิ๋วนาบอนแห่งนี้ขึ้น

คณะผู้วิจัย

บนรอยต่อของฤดูกาล

ร้อน/ฝน

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อ	
ภาษาไทย.....	ก
ภาษาอังกฤษ (Abstract).....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
ระเบียบวิธีวิจัย.....	4
วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
ทบทวนวรรณกรรม: แนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	
หรือประวัติศาสตร์ชุมชน.....	7
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
3 ผู้มาเยือนจากตะวันออก : การเดินทางและปรากฏการณ์	17
ของชาวจีนบนคาบสมุทรมลายู	
ดินแดนใต้สายลม : คาบสมุทรมลายูกับการค้าทางทะเล.....	18
คาบสมุทรมลายูกับการเดินทางทะเล.....	18
เส้นทางการขนส่งสินค้าระหว่างสองฝั่งคาบสมุทร.....	20
ชาวจีนกับปรากฏการณ์และบทบาทอันหลากหลาย	
ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสังคมไทย.....	23
การปรากฏตัวของชาวจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	23
นักเดินเรือแห่งอยุธยา.....	24
“ซั่มปองก” “เจิ้งเหอ” : ผู้มาเยือนในความทรงจำ.....	26

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 ผู้มาเยือนจากตะวันออก : การเดินทางและปรากฏการณ์ ของชาวจีนบนคาบสมุทรมาลายู (ต่อ)	
หลิมโตะเคี่ยม : โจรสลัดชาวจีนที่กลายเป็นตำนานในปัตตานี.....	28
ชาวจีนกับการอพยพเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หลังพุทธศตวรรษที่ 23).....	31
ภูมิศาสตร์กับการอพยพของชาวจีน.....	37
ฟูเกี้ยน, กวางตุ้ง, ไหหลำ : มณฑลตะวันออกเฉียงใต้ กับการอพยพเข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทย.....	39
4 ฮกจิวนาบอน : การอพยพ ตั้งถิ่นฐาน วิถีชุมชน	45
การอพยพฮกจิวนาบอนจากแผ่นดินใหญ่สู่คาบสมุทรมาลายู : มาเลเซีย-ไทย.....	47
จากแผ่นดินใหญ่สู่มาเลเซีย.....	47
มูลเหตุแห่งการอพยพ.....	47
ชาวฮกจิวนากับบทบาทหนักหน่วง: กรรมกรบุกเบิกการเกษตรในมาเลเซีย.....	53
จากมาเลเซียมาไทย.....	59
ความเปลี่ยนแปลงการเมืองและเศรษฐกิจไทยกับการอพยพของชาวฮกจิวนาบอน.....	59
กำเนิด “ฮกจิวนาบอน”	61
ฮกจิวนาบอน: ชุมชนกับความเปลี่ยนแปลงบนกระแสดังกล่าว.....	66
ถางป่าเป็นสวนยางพารา: การบุกเบิกชีวิตและชุมชนฮกจิวนาบอน.....	66
“กริดยง” กับความเปลี่ยนแปลงในชุมชนฮกจิวนาบอน.....	68
“กริดยง” กับการขยายตัวชุมชน.....	69
สมาคมจุงซันนาบอนกับบทบาทการจัดการชุมชน.....	70
ความบันเทิงของชุมชน.....	71
“กริดยง” กับ “การแต่งงาน”: เปิดพื้นที่ขยายเครือข่ายชุมชน.....	72
“กริดยง” กับการจัดการศึกษาชุมชน.....	74
ฮกจิวนาบอนกับสงครามโลกครั้งที่ 2.....	77
ฮกจิวนาบอนกับความผันแปรในความหมายของ “ความเป็นพลเมือง”	78
ชาวจีนฮกจิวนาบอนกับการเปิดพื้นที่สวนยางพาราใหม่ในภาคใต้.....	84

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 วัฒนธรรมและประเพณีของชาวจีนฮกจิ่ว	87
ความหมายของวัฒนธรรมและประเพณี.....	87
ภาษาของชาวจีนฮกจิ่วในประเทศไทย.....	88
ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของชาวจีนฮกจิ่วในประเทศไทย.....	98
ประเพณีและพิธีกรรม.....	98
ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล.....	98
ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต.....	102
ความเชื่อ.....	109
วัฒนธรรมอาหารของชาวจีนฮกจิ่ว.....	111
อาหารคาว.....	111
อาหารหวาน.....	120
6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	126
บรรณานุกรม	130
ภาคผนวก ก ภาพประกอบโครงการวิจัย	138
ภาคผนวก ข ประวัติย่อผู้วิจัย	156

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงที่ตั้งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ตั้งอยู่ระหว่างจีน.....	18
2	เส้นทางการค้าข้ามคาบสมุทรภายในสมัยโบราณ.....	22
3	สำเนาจีนที่มีการใช้ในการติดต่อค้าขายของราชสำนักอยุธยา.....	25
4	แผนที่การเดินทางเรือของเจิ้งเหอ.....	27
5	หลวงพ่อดำ วัดพนัสนิคม.....	27
6	แผนที่การอพยพของชาวจีนในบริเวณภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศไทย.....	32
7	พื้นที่ของชาวจีนอพยพในมณฑลกว่างตุง.....	33
8	แผนที่การอพยพของชาวแต้จิ๋ว และฮกเกี้ยน.....	34
9	แผนที่การอพยพของชาวแต้จิ๋ว และฮกเกี้ยน.....	35
10	แผนที่แสดงที่ตั้งของมณฑลฝูเจี้ยนและมณฑลไถ่เถียน.....	36
11	แผนที่ลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย.....	38
12	แผนที่แสดงที่ตั้งของมณฑลฝูเจี้ยนและเมืองฝูโจว.....	45
13	นครฝูโจว เมืองเอกของมณฑลฝูเจี้ยน.....	46
14	นครฝูโจว เมืองเอกของมณฑลฝูเจี้ยน.....	46
15	ภาพโฆษณาทางรถยนต์.....	51
16	การผลิตลูกเทนนิสด้วยยางพารา.....	51
17	โบสถ์ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ในเมืองซีเตี๋ยวัน.....	56
18	ภาพถ่ายครอบครัวชาวจีนฮกเกี้ยน เมืองซีเตี๋ยวัน.....	56
19	แผนที่แสดงการปกครองรัฐต่างๆ ของประเทศมาเลเซีย.....	57
20	แผนที่รัฐเปรัก(Perak).....	58
21	ชุมทางรถไฟทุ่งสง อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช.....	60
22	แผนที่จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	65
23	โรงเรียนสมิทรบำรุง.....	76
24	ฮวงซุ้ยและของไหว้ในวันเซ็งเม้ง.....	100
25	ประตูทางเข้าสู่สานหรือฮวงซุ้ยชุมชนชาวจีนฮกเกี้ยนนาบอน.....	100
26	การทำพิธีศพของชาวจีนฮกเกี้ยน.....	108
27	การทำพิธีศพของชาวจีนฮกเกี้ยนที่ฮวงซุ้ย.....	109

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
28	ศาลเจ้าที่ประจำบ้าน.....	110
29	ขาหมูตุ๋น.....	112
30	หุฉลาม.....	113
31	ซีโครงหมูตุ๋นราดถั่วลิ้นเตา.....	114
32	บล็อกที่ใช้อัดแฮกิ้งให้เป็นก้อนยาว.....	115
33	แฮกิ้งทอด.....	115
34	ราดหน้าไข่.....	116
35	หมีเหลืองผัด/ผัดหมี.....	117
36	น้ำจิ้มสูตรฮกจิว.....	118
37	เส้นหลังเหียง.....	119
38	ก้วยเตี่ยวหลังเหียง.....	119
39	ขนมก่งเปียน.....	121
40	อูลิ้ง.....	122
41	ขนมแหล่เปียง.....	123
42	การกวนขนมฉ่ำก๊อ.....	124
43	ขนมฉ่ำก๊อพร้อมเสิร์ฟ.....	124
44	ขนมอิวลี/ขนมหวัก.....	125

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ชาวจีนเป็นกลุ่มเชื้อชาติที่มีความใกล้ชิดกับสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ดังเห็นได้จาก ร่องรอยของสังคมไทยในอดีต ซึ่งปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของจีนหลากหลายชิ้น จนนักประวัติศาสตร์ไทยสามารถนำเข้ามาช่วยไขภาพอดีตความเป็นมาของสังคมไทย นอกจากนั้นภายในหลักฐานของทางไทย ไม่ว่า “ตำนานพระเจ้าสายน้ำผึ้งกับนางสร้อยดอกหมาก” อันบอกกล่าวเรื่องราวของเด็กหนุ่มสามัญชนที่โชคชะตาชักพาสู่ความเป็นกษัตริย์ ต่อมาได้นางสร้อยดอกหมาก พระธิดาของพระเจ้ากรุงจีนเป็นมเหสี บอกถึงที่มาของวัดพนัญเชิงและชุมชนอยุธยา แม้แต่ตำนานเกี่ยวกับพระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาบางเรื่องๆ ก็เล่าความถึงพระเจ้าอู่ทองมาจากเมืองจีนหรือเป็นคนเชื้อสายจีน เรื่องราวเหล่านี้ต่างก็มีลักษณะร่วมกันในการสะท้อนภาพของชาวจีนที่มีอยู่ในสังคมไทย

ภาคใต้เป็นพื้นที่หนึ่งของประเทศไทยที่มีชาวจีนเดินและผู้คนอีกหลากหลายเชื้อชาติเผ่าพันธุ์เดินทางเข้ามาร่วมปะทะสังสรรค์ภายใต้แรงผลักดันจากสายลมแห่งการค้าหรือความศรัทธา เนื่องจากที่ตั้งเป็นส่วนหนึ่งของคาบสมุทรมาลายูอันเปรียบประดุจสะพานเชื่อมต่อระหว่างระหว่างตะวันออกกับตะวันตกในดินแดนตะวันออกไกล มานับตั้งแต่ความรู้การเดินทางเรือยังไม่อาจอ้อมแหลมมะละกาไปได้¹ แม้ความก้าวหน้าของการเดินเรือเพิ่มมากขึ้นจนเชื่อมโลกตะวันตกกับตะวันออก คาบสมุทรมาลายูมิได้คลายความสำคัญลง หากกลับกลายเป็นพื้นที่ความรุ่งเรืองภายใต้ยุคแห่งการค้า

ทว่าท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มคน ชาวจีนกลับเป็นกลุ่มคนสามารถเข้าสร้างบทบาทตลอดจนอิทธิพลของตนเอง โดยเฉพาะการค้าจนสร้างความขุนช่องหมองใจอย่างมากต่อพ่อค้าชาวตะวันตกหน้าใหม่² หรือแม้แต่เหตุการณ์สำคัญหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ปัตตานีสัมัยจารีตยังได้มีชาวจีนเข้าร่วมอยู่ คือเรื่องราวของ หลิน เต้า เฉียน โจรสลัดชาวจีนฮกเกี้ยนหลบหนีการ

¹ปิยชาติ สิงตี. (2550). การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของเมืองท่าปัตตานี นครศรีธรรมราช สงขลา ระหว่าง พ.ศ.2133 – 2231. หน้า 25.

²พัฒน์พงศ์ ประคัลภ์พงศ์, ผู้แปล. (2528). จดหมายเหตุการเดินทางของโดเม ปีเรส ตอนที่เกี่ยวกับสยาม. ใน ข้อมูลประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยาจากเอกสารไทยและต่างประเทศ. วินัย พงศ์ศรีเพียร, บรรณาธิการ. หน้า 2-4.

ปราบปรามของราชสำนักจีนเข้ายึดเมืองปัตตานี³ ต่อผู้คนที่บันทึกความทรงจำเรื่องราวของเขาผ่าน “ตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว” ในฐานะของลิ้มโต๊ะเคี่ยม พี่ชายของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

การศึกษาของกลุ่มชาวจีนในภาคใต้ที่ผ่านมานั้นมีการจำแนกกลุ่มชาวจีนตามสำเนียงภาษาพูดว่ามี ฮกเกี้ยน แต่จิ๋ว กวางตุ้ง แคะ (ฮากกา) ไหหลำ กวางตุ้ง ซึ่งชาวจีนเหล่านี้ต่างก็มีกิจกรรมการทำกินของกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกัน เช่น ชาวจีนฮกเกี้ยนและชาวจีนแคะ ทำเหมืองแร่ การประมงพวกไหหลำ การค้าขายพวกแต่จิ๋ว ส่วนการทำกิจการสวนยางพาราเป็นชาวจีนแคะ รองลงมาเป็นชาวจีนแต่จิ๋วและชาวจีนฮกเกี้ยน⁴

ทั้งที่เมื่อกล่าวถึงบทบาททำกิจการสวนยางพาราของชาวจีนในภาคใต้ กลุ่มชาวจีนที่มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการบุกเบิกและการขยายตัวของสวนยางพาราในภาคใต้⁵ โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่รอยต่อระหว่าง จังหวัดนครศรีธรรมราช กับ จังหวัดตรัง ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และต่อเนื่องออกไปสู่พื้นที่ จังหวัดสุราษฎร์ จังหวัดชุมพร จังหวัดระนอง และ จังหวัดกระบี่ ในเวลาต่อมา⁶ คือ “ชาวจีนฮกจิ๋ว” (Hokchiu) หรือ ฟุโจว (Fuzuou) กลับไม่ได้รับการนำเสนอเช่นชาวจีนกลุ่มอื่น

ชาวจีนฮกจิ๋วหรือฟุโจว เป็นกลุ่มชาวจีนที่เดิมอาศัยอยู่ ณ เมืองฝูโจว (Fuchou) มณฑลฝูเจี้ยน (Fujian) ประเทศจีน ในช่วงแรกชาวจีนฮกจิ๋วอพยพโยกย้ายจากเมืองฝูโจวเข้าไปทำไร่พริกไทยสีเสียด ในมลายาของอังกฤษในขณะนั้น ต่อมาเมื่อยางพารากลายเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ อังกฤษจึงได้นำยางพาราจากอเมริกาใต้เข้ามาปลูกเพื่อการค้าในมลายาราวกลางทศวรรษ 1890⁷ ด้วยเส้นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ต่อจากนั้นเป็นต้นมายางพาราก็ได้แพร่หลายออกไปในดินแดนอาณานิคมแห่งนี้ของอังกฤษ ชาวจีนฮกจิ๋วซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถในการทำสวนเป็นทุนเดิมเมื่อได้เข้าเป็นแรงงานรับจ้างในสวนยางพาราของนายทุนชาวอังกฤษและชาวจีนในมลายาก็ได้สั่งสมประสบการณ์การทำสวนยางพารา จนต่อมาเมื่อมีการเปิดใช้ทางรถไฟสายใต้ของประเทศไทยที่เชื่อมต่อกับทางรถไฟของมลายา ประกอบกับนโยบายเปิดเสรีในการบุกเบิกจับจองพื้นที่ทำกินของรัฐบาลไทยใน

³ จี วิลเลียม สกินเนอร์. (2548). **สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์**. หน้า 7.

⁴ วสันต์ ชีวะสารณ์. (2544). **รายงานการวิจัย มรดกวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนในภาคใต้ : กรณีศึกษาบ้านเรือน**. หน้า 1.

* นอกเหนือจากบทบาทการขยายพื้นที่สวนยางพาราแล้วชาวจีนฮกจิ๋วเป็นเจ้าของกิจการเกี่ยวข้องกับยางพาราในภาคใต้ขนาดใหญ่ เช่น ห้างหุ้นส่วนจำกัดมิตรไทยนคร บริษัทไทยฮั้วยางพาราจำกัด(มหาชน) บริหารงานโดยนายหลักชัย กิตติพล⁵ บริษัททองไทยรับเบอร์จำกัด บริษัทศรีเจริญรับเบอร์จำกัด บริษัท ที.เอส.รับเบอร์ จำกัด อีกทั้งนายกสมาคมยางพาราไทยคนปัจจุบัน คือ นายหลักชัย กิตติพล ยังเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนฮกจิ๋ว

⁶ ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2548). **เพลิงทักขิณเอกภาพ : ท่ามกลางความแปลกแยกในภาคใต้**. หน้า 49.

⁷ บาร์บารา วัตสัน อันดาเยา; ลีโอนาร์ด วาย. อันดาเยา. (2549). **ประวัติศาสตร์มาเลเซีย**. หน้า 367.

ขณะนั้น จึงทำให้มีชาวจีนฮกจิ่วซึ่งถูกจำกัดการถือครองที่ดินจากนโยบายการถือครองที่ดินของอังกฤษ จำนวนหนึ่งเริ่มอพยพโยกย้ายเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อจับจองพื้นที่ทำกิน⁸

ชาวจีนฮกจิ่วกลุ่มแรกได้เดินทางเข้ามาจับจองที่ดินบริเวณริมสองข้างทางรถไฟในเขตพื้นที่ตำบลนาบอนและตำบลฉวาง (ปัจจุบัน อำเภอนาบอน, อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช) อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อบุกเบิกหักร้างถางพงทำสวนยางพารา ต่อจากนั้นก็ได้มีชาวจีนฮกจิ่วจำนวนมากเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อจับจองพื้นที่ทำกิน จนเกิดเป็นชุมชนของชาวจีนฮกจิ่วในบริเวณ อำเภอนาบอน อำเภอฉวาง (โดยเฉพาะบริเวณ ตำบลคลองจันดี) อีกทั้งยังได้ขยายชุมชนออกไปพร้อมกับกิจการสวนยางเข้าไปในเขตจังหวัดชุมพร (โดยเฉพาะ ตำบลมาบอำมฤต อำเภอปะทิว) และพื้นที่อื่นๆ ทั่วภาคใต้

จากบทบาทของชาวจีนฮกจิ่วที่มีต่อกิจการสวนยางพาราในภาคใต้ และการดำรงอยู่ของชุมชนชาวจีนฮกจิ่วในภาคใต้ดังกล่าว หากที่ผ่านมามีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวจีนฮกจิ่วกลับยังคงมีการกล่าวถึงอยู่เป็นจำนวนน้อยขึ้นในแวดวงวิชาการเกี่ยวกับเรื่องชาวจีนโพ้นทะเลในสังคมไทย กระทั่งคนในสังคมไทยเอง คงมีน้อยคนนักเมื่อเอ่ยถึง “ชาวจีนฮกจิ่ว” แล้วจะไม่ถามกลับว่า “เขาคือฮกเกี้ยนรวมกับแต้จิ๋วหรือ”

ผู้วิจัยจึงเห็นควรศึกษาวิจัยประเด็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต บทบาท และความสัมพันธ์กับชาวจีนกลุ่มอื่นๆ ของชาวจีนฮกจิ่วในภาคใต้ของประเทศไทยอย่างลุ่มลึกโดยเลือกใช้กรณีศึกษาในชุมชนชาวจีนฮกจิ่ว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเราจะได้เรียนรู้เพื่อรู้จักกับกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันในท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮกจิ่วในภาคใต้ของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาวิถีชุมชนของชาวจีนฮกจิ่วในอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาประเพณีวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิ่วในอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช

⁸สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์; ดิลก วุฒิปาณิชย์; และ ประสิทธิ์ ชินการณ. (2544). **จีนทักษิณ : วิถีและพลัง**. หน้า 75.

⁹ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2548). **เล่มเดิม**. หน้า 50.

3. ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 แนวคิดและระเบียบวิธีวิจัย

โครงการวิจัยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช ในครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความรอบด้านและเข้าถึงข้อมูลทั้งในรูปแบบของเอกสาร ความทรงจำ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนเป็นการตรวจสอบข้อมูลลึกระหว่างเอกสารและคำบอกเล่า อันเป็นการช่วยทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความชัดเจนและมีน้ำหนัก

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) เป็นหลักในการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) และวิธีการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local History) เข้าร่วมในการทำงานภาคสนาม เพื่อประสิทธิผลในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากความทรงจำ ตลอดจนการประชุมกลุ่มย่อยผู้อาวุโสในท้องถิ่นเพื่อร่วมกันฟื้นความทรงจำ

3.2 คำถามหลักในการวิจัย

1. ชาวจีนฮกจิ๋วเดินทางอพยพเข้าสู่ประเทศไทยในสมัยใดด้วยเส้นทางใด และมีปัจจัยใดบ้างส่งผลต่อการย้ายถิ่นฐานของชาวจีนฮกจิ๋วเข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทย
2. วิถีชุมชนและวิถีทางวัฒนธรรมในทางด้านต่างๆ ของชาวจีนฮกจิ๋วเป็นอย่างไร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในหัวเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย จะเป็นรูปแบบของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามระเบียบวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยเลือกใช้ข้อมูลจากเอกสารร่วมกับข้อมูลจากภาคสนาม โดยการเก็บสัมภาษณ์ความทรงจำของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะทำให้การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ทั้งในรูปแบบของสัมภาษณ์รายบุคคลและการจัดประชุมกลุ่มย่อยรวบรวมแลกเปลี่ยนความทรงจำ เนื่องด้วยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยข้อมูลทั้งสองรูปแบบนี้ ต่างก็เป็นข้อมูลที่มีจุดเด่นและจุดด้อยในตัวเอง ดังจะเห็นได้ว่าข้อมูลในรูปแบบของเอกสารมีจุดเด่นเรื่องความแน่นชัดของข้อมูลและสามารถตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้ แต่จะมีจุดด้อยหรือข้อจำกัดในเรื่องความรอบด้านของข้อมูลและความเคลื่อนไหว ส่วนข้อมูลความทรงจำของผู้คนมีจุดเด่นความเคลื่อนไหวและชีวิตในสังคม แต่จุดด้อยในด้านความถูกต้องของข้อมูลและข้อจำกัดของกลุ่มเป้าหมายทั้งการเข้าถึงและสถานะความทรงจำของสุขภาพร่างกาย และฉะนั้นการนำเอาข้อมูลทั้งแบบเข้ามาใช้

ร่วมกัน ย่อมทำให้เข้าใจภาพประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิ่วใกล้เคียงที่สุด นำเสนอผลงานวิจัยข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

4.1 ขั้นตอนการวิจัย

1. ศึกษาและเก็บรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
2. ลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย
3. นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาเรียบเรียงตามระเบียบวิธีวิจัย เพื่อให้ได้ร่างงานวิจัยในเบื้องต้น
4. เก็บข้อมูลซ่อมเสริมในส่วนที่ไม่สมบูรณ์ทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม
5. ศึกษาข้อมูลทั้งตามระเบียบวิธีวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย
6. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

4.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิ่วในภาคใต้ของประเทศไทยนี้ คือ กลุ่มชาวจีนฮกจิ่วที่อาศัยอยู่ภายในและภายนอกชุมชนโดยกำหนดแบ่งอายุของกลุ่มตัวอย่างไว้ดังนี้

ชาวจีนฮกจิ่วที่มีอายุ 60 - 70 ปีขึ้นไป คือ กลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการศึกษาในหัวข้อนี้ เนื่องจากชาวจีนฮกจิ่วและการก่อตั้งชุมชนของชาวจีนฮกจิ่วในภาคใต้ของประเทศไทยส่วนใหญ่แล้วเริ่มต้นขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ต่อเนื่องกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ฉะนั้นกลุ่มเป้าหมายในช่วงอายุดังกล่าว บางคนจึงอาจร่วมสมัยกับการอพยพโยกย้ายเข้าสู่ประเทศไทย แต่กลุ่มเป้าหมายในกลุ่มนี้อาจเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาในเรื่องของการเข้าถึงแหล่งข้อมูลบุคคล เพราะบางคนอาจโยกย้ายออกไปอยู่อาศัยนอกชุมชน หรือแม้แต่สถานะทางสุขภาพร่างกายที่อาจส่งผลต่อความทรงจำ

ชาวจีนฮกจิ่วที่มีอายุ 40 - 60 ปี คือ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นคนที่เกิดในประเทศไทย โดยมีพ่อแม่เป็นชาวจีนฮกจิ่วเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานภายในประเทศไทย คนกลุ่มนี้จึงอาจมีความทรงจำในวัยเด็กหรือหนุ่มที่ร่วมสมัยกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในชุมชนชาวจีนฮกจิ่วในภาคใต้ของประเทศไทย

ชาวจีนฮกจิ่วที่มีอายุ 40 ปีลงมา คือกลุ่มเป้าหมายใช้ในการศึกษาถึงทัศนคติและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิ่วรุ่นใหม่

5. ขอบเขตการวิจัย

5.1 ขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทยฯ มีการแบ่งขอบเขตด้านเนื้อหาในการทำวิจัยออกเป็นดังนี้

1. ประวัติศาสตร์การเดินทางเข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทยของชาวจีน เป็นนำเสนอเพื่อสร้างความเข้าใจประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของชาวจีนในภาคใต้และสังคมไทย ในประเด็นการเดินทางติดต่อ การบทบาทปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์
2. การศึกษาการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮกจิ๋วในประเทศไทย
3. การศึกษาวิถีชุมชนและวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิ๋วในชุมชนนาบอน

5.2 ขอบเขตการวิจัยด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยในเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทยฯ มีขอบเขตการวิจัยด้านพื้นที่ในการทำวิจัยอยู่ที่ชุมชนของชาวจีนฮกจิ๋ว ตำบลนาบอน อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช เหตุผลกำหนดขอบเขตพื้นที่การวิจัยเช่นนี้ เนื่องจากชุมชนชาวจีนฮกจิ๋วนาบอน นับได้ว่าเป็นชุมชนเริ่มแรกที่ชาวจีนฮกจิ๋วเดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ประกอบกับในปัจจุบันยังคงมีชาวจีนฮกจิ๋วอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับองค์ความรู้เรื่องชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ของกลุ่มคน ชุมชน วัฒนธรรม
2. องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยช่วยกระตุ้นจิตสำนึกในคุณค่าของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิ๋วทั้งในและนอกชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่นให้แก่ชุมชนผ่านการมีสำนึกในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตนเอง
3. เปิดพื้นที่ของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วในประเด็นเรื่องชาวจีนโพ้นทะเลในสังคมไทย เพื่อนำไปสู่การต่อยอดในการศึกษาเรื่องชาวจีนโพ้นทะเลในสังคมไทยภายใต้บริบทหรือชาวจีนกลุ่มอื่นๆ ต่อไป

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทบทวนวรรณกรรม: แนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์ชุมชน

ในการศึกษาประเด็นเรื่อง “ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย” เกี่ยวพันอยู่กับแนวคิดการทำงานในประเด็น “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” หรือ “ประวัติศาสตร์ชุมชน” เป็นแนวคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เพิ่งเกิดขึ้นในระยะเวลาประมาณ 5 ทศวรรษ¹ที่ผ่านมา อันเป็นผลมาจากการกระแสนิยมของการพัฒนาจากภายนอกอย่างก้าวกระโดดในช่วงทศวรรษ 2500² จนทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อชุมชน ถึงกับมีการเรียกขานว่าเป็นช่วงเวลา “ชุมชนท้องถิ่นล่มสลาย”

ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของกระแสหลักดังกล่าวทำให้เกิดกลุ่มแนวคิดที่ต้องการรักษาและฟื้นฟูชุมชนให้มีพลังขับเคลื่อนขึ้นใหม่อีกครั้ง เพื่อต่อต้านกับกระแสการไหลบ่าของความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก แนวความคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนและท้องถิ่นจึงเกิดขึ้น เพื่อแสดงออกถึงความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอก จึงเกิดเป็นแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เห็นภาพของท้องถิ่นและพลวัตขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่นด้วยตนเองโดยไม่อิงอยู่กับการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติที่มีลักษณะของการเป็นประวัติศาสตร์แบบ “มหาบุรุษ”

เมื่อหันย้อนกลับมามองดูประวัติของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในโลกนั้น แนวทางการศึกษาเริ่มต้นขึ้นในโลกฝั่งตะวันตก มาเป็นระยะเวลากว่าศตวรรษโดยกระแสได้เริ่ม

¹ ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย : ว่าด้วยความเป็นมา สถานภาพ แนวคิด วิธีการศึกษา และบทบาทสังคมปัจจุบัน. หน้า 11.

² กระแสการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของประเทศไทยในช่วงทศวรรษ 2500 เป็นผลกระทบสำคัญอย่างยิ่งที่มีผลมาจากการเกิดเหตุการณ์ “สงครามเย็น” (Cold War) หลังจากการจบสิ้นลงของสงครามโลกครั้งที่ 2 (World War 2) ยังผลให้ดุลอำนาจของสังคมโลกเกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ โดยที่มีประเทศสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้นำโลกเสรีประชาธิปไตยกับประเทศสหภาพโซเวียตในฐานะผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ ด้วยความแตกต่างของอุดมการณ์ทางการเมืองเช่นนี้ได้ทำให้สังคมโลกต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ช่วงระยะเวลากว่า 7 ทศวรรษ และด้วยความต้องการทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางในการต่อสู้กับโลกคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐอเมริกาจึงเข้าสนับสนุนไทยในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านการศึกษา การลงทุน โดยเฉพาะการลงทุนจากนายทุนชาวต่างประเทศได้ทำให้ประเทศไทยเกิดกระแสการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างก้าวกระโดด ทำให้เกิดการเข้าแย่งชิงทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น เหตุนี้จึงเกิดกระแสต่อต้านการพัฒนาและการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของชุมชนและท้องถิ่น

เพิ่มขึ้นภายหลังการสิ้นสุดของสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มขึ้นที่ประเทศอังกฤษที่ได้มีการจัดตั้งสมาคมจัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นใน ค.ศ.1948 ในปีเดียวกันนี้ยังได้มีการตั้งภาควิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (อังกฤษ) ขึ้น ณ มหาวิทยาลัยเลสเตอร์ (Leicester) โดยการนำของศาสตราจารย์ฮอคส์กิน (W.G. Hoskins)

ตั้งแต่ประมาณศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมาในประเทศสหรัฐอเมริกาได้เกิดกระแสการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขึ้นเช่นกัน¹ สำหรับในประเทศไทยเองการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเริ่มต้นขึ้นพร้อมกันกับการเกิดขึ้นของ “รัฐชาติสมัยใหม่” (The Nationstate) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ต้องการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่เพื่อสร้างรัฐ (สมัยใหม่) ตามแบบตะวันตก² อันเป็นการป้องกันภัยรุกรานจากการล่าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจตะวันตกในห้วงเวลานั้น

การสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ที่มีความเป็นเอกภาพของรัฐภายใต้รัฐบาลส่วนกลางนั้น ทำให้การศึกษาและทำความเข้าใจกับประวัติศาสตร์ของแต่ละภูมิภาคท้องถิ่นจึงนับได้ว่ามีสำคัญอย่างมาก ด้วยการทำงานของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้น คือ สมเด็จเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทำให้มีการรวบรวมและชำระเอกสารทางประวัติศาสตร์จากภูมิภาคครั้งใหญ่ นอกจากนั้นแล้วงานเขียนชิ้นสำคัญหนึ่งของสมเด็จเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ อย่าง “นิทานโบราณคดี” ซึ่งเป็นการรวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ นานาที่สมเด็จเจ้ากรมฯ ทรงได้พบพานระหว่างการออกเดินทางเพื่อสำรวจท้องถิ่น ก็เป็นเอกสารสำคัญชิ้นหนึ่งสะท้อนความสนใจในเรื่องราวของท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาค ทว่าการศึกษาประวัติศาสตร์เช่นนั้นก็แตกต่างจากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันอย่างมาก ภายใต้อุดมการณ์ของการศึกษาดังอยู่บนฐานความคิดแตกต่างกันอย่าง

¹ ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). เล่มเดิม. หน้า 27.

² รูปแบบของรัฐในสมัยก่อนเข้าสู่รัฐสมัยใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น รัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นไปในรูปแบบของรัฐจารีตที่มีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐเล็กกับรัฐใหญ่ที่มีความสัมพันธ์ไม่แน่นอนตายตัว โดยรัฐเล็กหนึ่งรัฐอาจยอมรับในอำนาจของรัฐใหญ่ที่มากกว่าหนึ่งรัฐก็ได้ และหากวันใดที่รัฐใหญ่อ่อนแอลงรัฐเล็กที่เคยขึ้นอยู่ด้วยกัน ก็อาจแยกตัวไปเป็นอิสระหรือหันไปขึ้นกับรัฐใหญ่อื่นก็ได้ ด้วยรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่มีความบางเบาในเส้นของความสัมพันธ์เช่นนี้ ทำให้รัฐใหญ่เป็นศูนย์อำนาจจึงไม่อาจคงอำนาจเหนือดินแดนในอาณาเขตได้อย่างแน่นอนและตายตัวเสมอไป ซึ่งในประเด็นเรื่องของอาณาเขตและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐเช่นนี้นับเป็นความแตกต่างกันเห็นได้ชัดเจนระหว่าง “รัฐก่อนสมัยใหม่” กับ “รัฐสมัยใหม่” เนื่องจากรัฐสมัยใหม่นั้นจำต้องมีขอบเขตของรัฐที่มีความแน่นอนตายตัว และมีรัฐบาลกลางที่มีอำนาจในการปกครองรัฐทั้งหมดในเขตแดน (โปรดดูรายละเอียด ธงชัย วินิจจะกูล. (2554). “เสียดินแดน” เป็นประวัติศาสตร์ หลอกไพร่ไปตายแทน. [http:// www.prachathai.com/33012](http://www.prachathai.com/33012))

สุดขีด เนื่องด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในยุคแรกนั้นกระทำไปเพื่อต้องการทำความรู้จักกับท้องถิ่นเพื่อหาช่องทางนำท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์รัฐชาติกำลังก่อร่างสร้างตัวขึ้น

ส่วนการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในยุคหลังนี้เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อต้องการเปิดพื้นที่ให้กับชุมชนและท้องถิ่นในทางประวัติศาสตร์ โดยแนวคิดสำคัญที่ถูกนำเข้ามาใช้กับการศึกษาประวัติท้องถิ่นในปัจจุบัน เกิดขึ้นจากกระแสธารความคิดจากกลุ่มนักคิดตะวันตก โดยเฉพาะกลุ่ม New History ที่ประกอบด้วยกลุ่มสำนักคิดสำคัญคือ

- *สำนักประวัติศาสตร์อนุภาค (Micro History)* พัฒนาเริ่มแรกในช่วงทศวรรษที่ 70 การศึกษาประวัติศาสตร์อนุภาคเน้นศึกษาในขอบเขตเล็กๆ เช่น เมืองเล็กๆ หรือหมู่บ้าน ศึกษาในระดับปัจเจก และเรื่องราวที่มีความสำคัญรองๆ ลงมา เพราะการวิเคราะห์ภาพหรือเรื่องราวเล็กๆ เป็นรากฐานที่นำไปสู่เหตุการณ์ใหญ่ๆ
- *สำนักอ็อนนาล (Annales School)* สกูลประวัติศาสตร์ที่ได้ชื่อมาจากวารสารทางวิชาการคือ *Annales d'histoire conomique et sociale* ที่ก่อตั้งโดย Marc Bloch และ Lucien Febvre ในปี 1929 พยายามใช้วิธีโดยใช้วิธีศึกษาแบบสังคมศาสตร์อย่างเป็นระบบมาใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวิธีศึกษาแบบสังคมวิทยา ปฐมคติ การครอบงำของการเขียนประวัติศาสตร์ที่เน้นการเมือง การทูต และการสงครามแบบนักประวัติศาสตร์ในยุคศตวรรษที่ ๑๙
- *การศึกษาประวัติศาสตร์สังคม* นับรวมเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษากลุ่ม New History ที่เน้นการศึกษามุ่งตรงไปยังการศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคม ความเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงนับว่าเป็นการศึกษามุ่งเน้นทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคม อันเป็นกลไกสำคัญในการอธิบายถึงปรากฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ทั้งหมดดังกล่าวนี้เป็นอิทธิพลสำคัญหนึ่งจุดกระแสของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ทว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในประเทศไทย มิได้มีการแบ่งกลุ่มการศึกษาออกอย่างชัดเจนอย่างการศึกษาประวัติศาสตร์ในโลกตะวันตก ดังการให้คำจำกัดความต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชุมชนของนักวิชาการประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังนี้

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับหมู่บ้านเพียงหมู่บ้านหรือกลุ่มเดียว เมืองขนาดเล็กหรือขนาดกลาง (บริเวณขนาดใหญ่หรือที่ตัวของเมืองหลวงอยู่นอกข่ายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น) หรือไม่ก็เป็นอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ใหญ่เกินไปกว่าจังหวัดหรือมณฑล...หน่วยของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอาจจะเป็นหมู่บ้านหนึ่ง หรือหมู่บ้านหลายๆหมู่บ้าน ที่มีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือเมืองขนาดเล็ก หรือไม่ก็อาจจะเป็นแคว้น ภาค มณฑล ที่

สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นนั้นต่างก็มีความสำนึกซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรมสังคมและการเมือง...(สุเทพ สุนทรเภสัช,2522)

การลงไปศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคมท้องถิ่นที่มีพลชนเป็นตัวเคลื่อนไหว คือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรืออีกนัยหนึ่ง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมที่เน้นพลชน

เป็นประวัติศาสตร์ที่คนภายในท้องถิ่นเชื่อว่าเป็นจริงซึ่งในที่นี้จะใช้คำว่า “ประวัติศาสตร์จากภายใน” (History from Inside) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตและ Dynamic เสมอ ประวัติศาสตร์จากภายในมิได้คาดหมายหาข้อเท็จจริงจากข้อมูล แต่เป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกเชื่อว่าเป็นเช่นนั้น ประวัติศาสตร์แบบนี้จึงเกิดจากแรงสะท้อนทางความคิดของคนในสังคม ซึ่งปรากฏในรูปของตำนาน นิทานพื้นบ้าน เรื่องปรัมปราแล้วแต่อดีตและโดยการสัมภาษณ์ สืบสวนในปัจจุบัน...(ธิดา สารยา,2529)

สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การใช้ข้อมูลท้องถิ่นก็ยังมึนน้อยเกินไป ยังเป็นเรื่องการศึกษาการปกครองจากราชธานีเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาวัฒนธรรมจากโบราณคดี ประวัติศาสตร์และวรรณกรรมไม่ค่อยจะได้โยงวัฒนธรรมกับวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจ...ไม่มีการตีความและไม่มีคำอธิบายว่าเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นอย่างไรไม่มีการใช้ประโยชน์ข้อมูลเพื่ออธิบายพื้นฐานชีวิตของชุมชนที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมเหล่านั้นขึ้นมา การศึกษายังคงเน้นที่เมืองใหญ่ๆ หรือบริเวณใกล้เคียงแต่ขาดการศึกษาท้องถิ่นที่ห่างไกลออกไปโดยเฉพาะเห็นได้ชัดมากกว่าขาดการศึกษาที่เป็นชนชาติส่วนน้อย (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา,2527)

เมื่อกล่าวถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นความหมายที่เป็นที่เข้าใจกัน ก็คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกแคว้นวงศูนย์อำนาจทางการเมืองของรัฐ

สังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกศูนย์อำนาจทางการเมืองของรัฐในที่นี้ไม่ได้จำกัดความหมายอยู่แต่เฉพาะเชิงกายภาพเท่านั้นจริงอยู่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นส่วนใหญ่นิยมศึกษากันมักเป็นประวัติศาสตร์ของเมือง หมู่บ้านหรือชนกลุ่มน้อยที่อยู่นอกเขตราชธานีหรือเมืองหลวงของรัฐออกไป แต่สังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกศูนย์อำนาจทางการเมืองของรัฐในที่นี้ยังมีความหมายเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ หมายรวมไปถึงประวัติศาสตร์ของสังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกศูนย์อำนาจทางการเมืองของรัฐแต่ในเชิงวัฒนธรรมแล้วไม่ได้มีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐแต่อย่างไร...

ในขณะที่เนื้อหาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้นมีขอบเขตค่อนข้างแน่นอนคือเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคมหรือชุมชน...ขอบเขตของหน่วยที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลับมีลักษณะยืดหยุ่นสูง เพราะคำว่าท้องถิ่นไม่ได้มีความหมายของขนาดทางพื้นที่แน่นอนสม่ำเสมอ ในลักษณะเช่นนี้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแตกต่างไปจากประวัติศาสตร์ของรัฐ เพราะหน่วยที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ของรัฐมีความแน่นอนตายตัวที่ถูกกำหนดขึ้นมากจากอำนาจทางการเมือง

ของรัฐในแต่ละสมัย ในทางตรงกันข้ามหน่วยของ “ท้องถิ่น” ที่ใช้สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์มีขนาดที่แตกต่างหลากหลาย “ท้องถิ่น” เป็นได้ทั้งหมู่บ้าน เมือง ชุมชน กลุ่มแม่น้ำ กลุ่มอาชีพ กลุ่มชาติพันธุ์... ฯลฯ (ฉลอง สุนทรวาณิชย์, 2529)

ในปัจจุบัน เราเคยชินกับการใช้เขตของรัฐหรือประเทศเป็นหน่วยการศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์ไทยก็หมายถึงเรื่องราวของผู้คนที่ได้อาศัยอยู่ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน เราอาจกล่าวได้ว่า “ท้องถิ่น” คือหน่วยของการศึกษาที่ไม่ใช้รัฐหรือประเทศ

แต่หน่วยของการศึกษานั้นเป็นสิ่งที่กำหนดกันขึ้นเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่โดยตัวของมันเอง การอาศัยเขตแดนของประเทศไทยเป็นตัวกำหนดหน่วยของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยก็เพราะเรามีจุดมุ่งอยู่แล้วจะศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติและชาติไทยมีอาณาเขตตามที่ปรากฏเป็นรัฐไทย หน่วยของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย จึงเป็นตัวรัฐไทย แม้ว่าหน่วยของการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติเช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นไม่น้อย...แต่การใช้หน่วยการศึกษาเช่นนี้ก็สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยในความหมายของรัฐประชาชาติไทย

จะเห็นได้ว่าหน่วยของการศึกษาย่อมสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของการศึกษาอยู่เสมอ โดยอาศัยหลักการอันนี้เราอาจกำหนดหน่วยของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้จากการพิจารณาจุดมุ่งหมายของการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็คือความเข้าใจในความหลากหลายของวิถีวัฒนธรรม ประสพการณ์และระบบที่ต่างกันอย่างของชุมชนต่างๆ ความหลากหลายของชุมชนนั้นนับได้ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านขึ้นไป จนถึงภาคที่ร่วมในวัฒนธรรมและประสพการณ์จากอดีตอันเดียวกันมาด้วยเหตุดังนี้ ขอบเขตของท้องถิ่น ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ตายตัวแน่นอนขึ้นอยู่กับว่าผู้ศึกษาประสงค์จะทำความเข้าใจกับประเด็นอะไร ท้องถิ่น อันเป็นขอบเขตของการศึกษาก็จะปรากฏขึ้นเอง ดังเช่นหากผู้ศึกษาต้องการเข้าใจระบบเศรษฐกิจและการคลี่คลายของระบบเศรษฐกิจนั้นในชุมชนที่ผลิตเพื่อการยังชีพ อาจเป็นไปได้ว่า ท้องถิ่น อันเป็นหน่วยของการศึกษาที่เหมาะสมเป็นเพียงหมู่บ้านหรือตำบลหนึ่ง

ในกรณีของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดขอบเขตของหน่วยการศึกษา ที่สำคัญก็คือขอบเขตของท้องถิ่นนั้นสามารถตอบคำถามที่ผู้ศึกษาตั้งใจจะหาคำตอบได้เท่านั้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2530)

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นนับจากจุดเล็กไปหาจุดใหญ่คือแทนที่จะมองจากข้างนอกเข้ามาข้างใน เราก็มองจากข้างในเข้าไปสัมพันธ์กับข้างนอก เพราะฉะนั้นการมองท้องถิ่นจึงสวนทางกับการศึกษาที่แลออกมา

มักมีการเข้าใจผิดกันระหว่างคำว่าท้องถิ่นและชุมชน อยากใคร่ขอเสนอว่าชุมชนกับท้องถิ่นต่างกันแต่มีความสัมพันธ์กัน ชุมชนเป็นจุดหนึ่งในท้องถิ่นหมายถึงกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันมีความสัมพันธ์ในทางสังคมและวัฒนธรรม แต่ว่าท้องถิ่นคือ ท้องถิ่นที่ชุมชนหลายชุมชนอยู่ร่วมกันและมีรูปแบบวัฒนธรรม

ใกล้เคียงกัน ในลักษณะนี้ถ้าจะมองประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในเขตพัทลุงแม้ไม่สามารถมองจุดหนึ่งจุดใดของพัทลุงได้ ผมจะพยายามหาว่าท้องถิ่นนั้นมันหมายถึงอะไร เราอาจจะมองในหลายชุมชน นั้นมันมีรูปแบบวัฒนธรรมซึ่งใกล้เคียงกันไหม มีความสัมพันธ์ทางสังคม ทางเศรษฐกิจเป็นอย่างไรนั้นเป็นรูปการที่เราจะต้องมอง ถ้าในลักษณะนี้ผมอาจจะมองว่าพัทลุงเป็นชุมชนส่วนหนึ่งของบริเวณรอบๆทะเลสาบพัทลุง สงขลาทั้งหมด ซึ่งมีลักษณะโดดเด่นแตกต่างไปจากเขตนครศรีธรรมราชหรือทางเขตปัตตานี ยะลา อันนี้การที่จะมองว่ามันมีความเป็นท้องถิ่นเดียวกัน เราจำเป็นต้องหันไปศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีที่จะเห็นว่ามันเป็นอย่างไร เพื่อที่จะหาความคล้ายคลึงของท้องถิ่นนั้น... (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2531)

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือการหาพื้นที่ถิ่นของชุมชนที่อยู่บนอกราชชาติ เพราะรัฐชาติพยายามทำให้เราอยู่ภายใต้กรอบที่เขากำหนดให้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือการศึกษาที่ยากกว่าผู้คนในชาติอื่นอยู่ในพื้นที่รัฐชาติทั้งหมดหรือมีพื้นที่อื่นที่เขาสร้างได้เองบ้าง โดยการแสวงหาผ่านการศึกษาวงประวัติศาสตร์ ว่าในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาผู้คนที่หลากหลายในสังคมไทยเขายืนอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ใช่ของรัฐชาติตรงไหนบ้าง มีบางพื้นที่ที่อยู่บนอกราชชาติพื้นที่เหล่านี้คือพื้นที่ของความเป็นคน เพราะพื้นที่ของรัฐชาติคือพื้นที่ของการเป็นประชากร ทุกคนไม่อยากจะไปเป็นแค่ราษฎรธรรมดา อยากมีอะไรที่มีความเป็นมนุษย์เล็ดรอดออกมาได้บ้าง เป็นคำถามหนึ่งที่เรายากเรียนรู้...ประวัติศาสตร์จะช่วยให้เรารู้ถึงความเคลื่อนไหวเหล่านี้ ประวัติศาสตร์ของการอยู่เป็นผู้เป็นคนอยู่กันอย่างใด ซึ่งความเป็นคนมีความหลากหลายแบบมากต่างวัฒนธรรม ประเพณี ชาติพันธุ์ เพศ วัน ความต่างเหล่านี้นำมาซึ่งความหลากหลายจำลองเป็นรูปแบบของการศึกษาได้หลายแบบ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2545)

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local History) ในประเทศไทยนั้นมีความหลากหลายของแนวคิดกลุ่มผู้นำงานการศึกษา เช่น กลุ่มนักประวัติศาสตร์ กลุ่มนักมานุษยวิทยา กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์ และกลุ่มนักคติชนวิทยา เป็นต้น จึงเป็นการผสมผสานเอาแนวความคิดกรอบทฤษฎีในการศึกษาประวัติศาสตร์หลากหลายแบบเข้ามาไว้ด้วยกัน อย่างประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์สังคม ประวัติศาสตร์บอกเล่า ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ จนทำให้เกิดงานการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นในหลากหลายรูปแบบ อย่างงานการศึกษาของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง นำโดย ศ.ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ในการบุกเบิกการศึกษา “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย” ที่ใช้แนวคิดว่าด้วยการผลิตของสำนักคิดแบบมาร์กซ์ (Marx) เข้ามาจับงานการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในประเทศไทย ในมุมหนึ่งก็เห็นได้ว่าเป็นงานการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชิ้นสำคัญของวงการประวัติศาสตร์ไทย หากก็มองได้เช่นกันว่าเป็นการบุกเบิกการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในทางด้านกรอบของเศรษฐกิจ ทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชน

อีกทั้งการศึกษาท้องถิ่นแบบสหวิทยาการของรองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ก็เป็นหนึ่งในกลุ่มงานการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความสำคัญ ในการบุกเบิกการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ใช้ทั้งเครื่องมือและวิธีการศึกษาจาก ลักษณะภูมิศาสตร์ มานุษยวิทยา โบราณคดี เข้ามาร่วมกัน ในการทำการศึกษาศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อให้เห็นภาพพลวัตที่มีความเคลื่อนไหวชุมชนและท้องถิ่น

งานการศึกษาในครั้งนี้ทางผู้วิจัยได้หยิบนำเอาแนวความคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องของการศึกษาประวัติศาสตร์สังคม และประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เพื่อให้เห็นถึงพลวัตและความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วที่มีชีวิต อันเป็นการเปิดพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ให้กลุ่มชาวจีน ฮกจิ๋วในสังคมไทย ดังเป้าหมายหลักของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการศึกษาประวัติศาสตร์ของคนตัวเล็กในสังคม ให้ประวัติศาสตร์ไม่ได้ถูกจำกัดเอาไว้เพียงภาพของผู้คนตัวใหญ่หรือมหาบุรุษเท่านั้น

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช” ในระยะแรกที่ผ่านมาผู้วิจัยได้รวบรวมหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อสำรวจงานการศึกษาในเรื่องเกี่ยวข้องกับ การศึกษาชาวจีนฮกจิ๋วในประเทศไทย ซึ่งก็พบว่าการศึกษาเรื่องกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วในประเทศไทยที่ผ่านมา ยังงานการศึกษาเป็นจำนวนน้อยจนเกือบไม่มีเลย อีกทั้งงานการศึกษาที่ผ่านมาให้รายละเอียดของการศึกษาที่ไม่เจาะลึกในประเด็นของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋ว

งานการศึกษาที่ผ่านมาที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับชาวจีนฮกจิ๋ว ของ ศ.สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ¹ เรื่อง **จีนทักษิณ : วิถีและพลัง** ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ชิ้นมาจากการวิจัยชื่อเรื่องเดียวกันของ ศ.สุธิวศ์ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ทางภาคใต้ของประเทศไทย รวมถึงบทบาทของชาวจีน ตลอดจนการผสมผสานและการดำรงอยู่ในชุมชนภาคใต้ของประเทศไทย

งานชิ้นนี้มีการแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกเป็นส่วนของเนื้อหากล่าวถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับภาคใต้ ทั้งปัจจัยด้านต่างๆชาวจีนเดินทางเข้าสู่ดินแดนแถบนี้ ตลอดจนพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาวจีนในภาคใต้สมัยต่างๆ

¹สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์; ดิลก วุฒิพาณิชย์; และ ประสิทธิ์ ชินการณ. (2544). **จีนทักษิณ : วิถีและพลัง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ส่วนที่ 2 เป็นการยกตัวอย่างกลุ่มตระกูลต่างๆที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจในภาคใต้เป็นกรณีศึกษา เช่น ตระกูล ระนอง ตระกูลคณานุรักษ์ ตระกูลวานิช ตระกูลธารศิริโรจน์ เป็นต้น เพื่อให้เห็นภูมิหลังการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ตลอดจนปัจจัยที่ทำให้กลุ่มตระกูลเหล่านั้นประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจต่างๆ ในบรรดากลุ่มตระกูลสำคัญทั้งหมด

นอกจากนี้ยังได้มีการยกตัวอย่างคนจีนที่เข้ามาประสบความสำเร็จในสังคมไทย เช่น กังสัแสง ศรีสวัสดิ์นุภาพ ชุ่นอ้าน แซ่เอียบ (วุทธิพงศ์ โชติธรรมภรณ์)ขุนนิพัทธ์จินนคร ขุนเศรษฐภักดี (เลี้ยวจั้งซัง เศรษฐภักดี) ศรีผ่อง ภูเก้าล้วน และยศ พันธุ์พิพัฒน์ โดยเฉพาะนายยศ พันธุ์พิพัฒน์ มีบรรพบุรุษเป็นชาวจีนเชื้อสายฮกจิว ได้เข้ามาบุกเบิกพื้นที่สวนยางพาราในอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช และสืบเนื่องกิจการเกี่ยวกับการทำยางพารา จนกลายเป็นกลุ่มตระกูลผู้ประกอบการยางพาราขนาดใหญ่หนึ่งในภาคใต้

งานวิจัยชิ้นนี้ นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนชาวจีนฮกจิวฯ ในครั้งนี้ เนื่องจากได้มีการรวบรวมเรื่องราวของการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาวจีนในภาคใต้ในด้านต่างๆ ไว้อย่างรอบด้านตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะเรื่องราวของยศ พันธุ์พิพัฒน์ อยู่ในภาคผนวก 1 ก็ได้ทำให้เห็นภาพร่างของชาวจีนฮกจิวได้ในระดับหนึ่ง นับได้ว่าเป็นงานการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาวจีนในภาคใต้ชิ้นบุกเบิกชิ้นสำคัญหนึ่ง ในการสร้างฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ชาวจีนในภาคใต้ให้กับงานชิ้นต่อไป

การศึกษาประเด็นเรื่องชาวจีนโพ้นทะเลของ ศ.ดร.ภูวดล ทรงประเสริฐ¹ นับเป็นนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์จีนโพ้นทะเลสำคัญคนหนึ่ง ซึ่งมีงานการศึกษาบทบาทและวิถีชีวิตตลอดจนภาพต่างๆ ของชาวจีนโพ้นทะเลในสังคมไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกมาอย่างต่อเนื่อง

แม้ว่างานการศึกษาส่วนใหญ่ของ ศ.ดร.ภูวดล ทรงประเสริฐ เป็นไปในทางด้านการศึกษาประวัติศาสตร์เน้นฉายภาพบทบาทโดยเฉพาะเรื่องธุรกิจและการค้าของชาวจีนโพ้นทะเลเป็นส่วนใหญ่ เช่น **ทุนสิงคโปร์ : การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุกไทย จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่** เป็นต้น แต่อาจด้วยภูมิหลังอาศัยอยู่ใน ต.คลองจั่นดี อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช เป็นชุมชนชาวจีนฮกจิวขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในภาคใต้ จึงอาจทำให้ในงานการศึกษาของอาจารย์ภูวดล ในหลายเล่มที่ได้รับการพิมพ์เผยแพร่ มีการนำเสนอภาพของชาวจีนฮกจิวให้เห็นมากกว่าในงานการศึกษาชิ้นอื่นๆ หากทว่าก็มีเนื้อหาในบางส่วนเท่านั้น เนื่องจากด้วยจากการทำงานของการศึกษาที่เน้นไปในเรื่องของบทบาทชาว

¹ ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2535). **ทุนสิงคโปร์ : การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุกไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ; ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2548). **เพลิงทักษิณเอกภาพ : ท่ามกลางความแปลกแยกในภาคใต้**. สำนักพิมพ์ยูเรก้า.

จีนโพ้นทะเลในสังคมไทย แต่ก็นับได้ว่าเป็นงานการศึกษาที่เสนอภาพประวัติศาสตร์ของชาวจีนฮกจิ๋วที่มีความน่าสนใจให้แก่งานการศึกษาวิจัยในครั้งนี้อย่างมาก

ปริญญานิพนธ์สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชีย ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ของ สิริธร ถาวรวงศา¹ เรื่อง *การขยายกิจการทางพาราของนายทุนจีนในมลายา ค.ศ.1907-1957* ซึ่งเป็นการศึกษาถึงการขยายกิจการทางพาราของนายทุนชาวจีนในสหพันธรัฐมลายาของอังกฤษในขณะนั้น ในเนื้อหาส่วนท้ายก็ได้มีการกล่าวถึงกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วจากมาเลเซียที่ได้เดินทางเข้ามาบุกเบิกการทำสวนยางพาราในภาคใต้ของประเทศไทย

อาจด้วยงานการศึกษาชิ้นนี้ถูกจำกัดอยู่ด้วยแนวทางการศึกษาในทางด้านของประวัติศาสตร์เอเชียจึงทำให้การศึกษานั้นเรื่องราวไปในบทบาทของการประกอบกิจการทางพาราของนายทุนชาวจีนในมลายาหรือมาเลเซียเป็นสำคัญ ด้วยเนื้อหาในส่วนท้ายของบทที่แสดงให้เห็นถึงภาพของชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย ก็นับได้อีกเช่นกันว่าเป็นงานการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ได้เพิ่มแง่มุมในการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาวจีนฮกจิ๋วให้เพิ่มมากขึ้น

หนังสือเรื่อง *ตำนานเสือผืนหมอนใบสุดยอดหัวใจคนสู้ชีวิต* ของ สุรชาติ ชื่นโชคสันต์² ซึ่งเป็นงานดำเนินเรื่องในลักษณะของการรวบรวมประวัติและชีวิตของชาวฮกจิ๋วที่ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจมานำเสนอ แต่ทว่าการนำเสนอในรูปแบบของประวัติบุคคลเช่นนี้ ก็ทำให้เห็นเฉพาะประวัติของบุคคลนั้น ที่ถูกนำมารวบรวมอยู่ภายในหนังสือเท่านั้น ส่วนภาพของประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนฮกจิ๋วที่มีความเคลื่อนไหวก็ยังไม่ได้แสดงออกมาอย่างเด่นชัดมากนัก

หนังสือเรื่อง *กตัญญูในกงเต็กและกงเต็กในกตัญญู : พิธีกงเต็กในสังคมไทยและสังคมโลก*³ ของรองศาสตราจารย์แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย แห่งมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ผู้มีความสนใจต่อการศึกษาประเพณีเรื่องกงเต็กของชาวจีนในสังคมไทยมาอย่างสืบเนื่อง

งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาถึงประเพณีกงเต็กของชาวจีนในสังคมไทยและนอกสังคมไทย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน

¹สิริธร ถาวรวงศา. (2553). *การขยายกิจการทางพาราของนายทุนจีนในมลายา ค.ศ.1907-1957*. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ.

²สุรชาติ ชื่นโชคสันต์. (2553). *ตำนานเสือผืนหมอนใบสุดยอดหัวใจคนสู้ชีวิต*. กรุงเทพฯ : สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย.

³แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2554). *กตัญญูในกงเต็กและกงเต็กในกตัญญู : พิธีกงเต็กในสังคมไทยและสังคมโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ส่วนแรก คือ การศึกษากรณีการทำงเด็กของชาวจีนในสังคมไทย ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การทำพิธีงเด็กของกลุ่มชาวจีนสำเนียงไหหลำ โดยทำการศึกษาในด้านต่างๆ ทั้งขั้นตอนพิธีกรรม รายละเอียดของการทำงเด็ก นอกจากการทำงเด็กของชาวจีนไหหลำแล้วกรณีศึกษาที่ได้รับการหยิบยกขึ้นมา คือการทำพิธีงเด็กของชาวจีนกลุ่มสำเนียงแคะ (ฮากกา) และชาวจีนฮกจิ๋ว

ส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาถึงการทำงเด็กของชาวจีนอยู่นอกสังคมไทยโดยมีการยกกรณีศึกษาในหลากหลายแห่งเข้ามาร่วมทำการวิเคราะห์เพิ่มเติม เช่น กงเด็กชาวจีนใน กัมพูชา ไต้หวัน ฮองกง มาเลเซีย ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เป็นต้น

ส่วนที่ 3 เป็นการศึกษาวิเคราะห์ความหมายที่แฝงไว้กับการทำงเด็กของชาวจีน เพื่อให้เห็นถึงความหมายของการทำงเด็กที่มากกว่าแค่พิธีศพและความกตัญญูเท่านั้น

งานการศึกษาชิ้นนี้เข้าช่วยเสริมประโยชน์อย่างมากให้กับการศึกษาในครั้งนี้ โดยเฉพาะในส่วนในเรื่องที่ว่าด้วยพิธีการทำงเด็กของชาวจีนฮกจิ๋ว ที่อาจารย์แสงอรุณ ได้มีโอกาสไปเก็บข้อมูล ทำให้เห็นถึงรูปแบบการทำงเด็กของชาวจีนฮกจิ๋ว และสามารถนำไปเปรียบเทียบกับการทำงเด็กของชาวจีนกลุ่มอื่นๆ อันเป็นแนวทางในการศึกษาของงานวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทยต่อไป

บทที่ 3

ผู้มาเยือนจากตะวันออก : การเดินทางและปรากฏการณ์ ของชาวจีนบนคาบสมุทรลายุ

...ชาวจีนจำนวนมากยังคงอาศัยอยู่และมีเสรีภาพอย่างเหมาะสมในการค้าทั่วทั้งประเทศ ทั้งยังได้รับการนับถือจากกษัตริย์ทั้งองค์ก่อนและองค์ปัจจุบัน ถึงขนาดบางคนได้รับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งการงานสูงในทางราชการ และคนอื่นๆก็ได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวแทนการค้า พ่อค้าและกะลาสีเรือที่ดีเยี่ยม....(ฟาน ฟลิต. 2546. รวมบันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาของ ฟาน ฟลิต (วัน วลิต))

งานเขียนบันทึกประวัติศาสตร์จีนสำคัญหนึ่งของ เยเรเมียส ฟาน ฟลิต เจ้าหน้าที่การค้าบริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดา (V.O.C) ที่ได้เดินทางข้ามทะเลจากโลกตะวันตกมาทำหน้าที่ประจำการอยู่ที่สำนักงานการค้าฮอลันดา ในกรุงศรีอยุธยาแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ได้จัดบันทึกเรื่องราวหลากหลายเกิดขึ้นในห้วงเวลาดังกล่าวไว้อย่างมากมาย รวมทั้ง “ชาวจีน” ผู้ซึ่ง ฟาน ฟลิต หรือที่คนไทยรู้จักกันในนาม “วันวลิต” ดูเหมือนจะเป็นเหมือนคนในมากกว่าคนนอกในสังคมสยาม ซึ่งในแง่หนึ่งเสมือนว่าต้อนรับและยินดีกับการมาของผู้คนจากต่างดินแดนโพ้นทะเลตะวันตก หากทว่าอีกด้านหนึ่งก้าวอย่างเงาตามไป คือความรู้สึกที่ไม่ไวใจและระแวงระวังกับการสร้างความสัมพันธ์กับชาวต่างชาติที่เราเรียกว่า “ฝรั่ง” เหล่านี้ไม่น้อย

ในบทเริ่มแรกของการเข้าสู่เนื้อหาต่อไปนี้จะเป็นการทำความรู้จักกับผู้มาเยือนจากโพ้นทะเลตะวันออกหรือที่เราเรียกเขาว่า “ชาวจีน” ที่ปรากฏขึ้นในสังคมสยาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญของเขาเหล่านี้ที่มีต่อดินแดนคาบสมุทรแห่งความมั่งคั่ง (The Golden Khersonese) แห่งนี้

1. ดินแดนใต้สายลม : คาบสมุทรมาเลย์กับการค้าทางทะเล

ภาพประกอบ 1 : ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงที่ตั้งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ตั้งอยู่ระหว่างจีน (ขวา) – อินเดีย (ซ้าย)

ที่มา : www.pointasia.com

1.1 คาบสมุทรมาเลย์กับการเดินทางทะเล

คาบสมุทรมาเลย์มีความสำคัญมากต่อการติดต่อสัมพันธ์ของโลกในสมัยโบราณ การคมนาคมยังมีข้อจำกัดทางเทคโนโลยีอย่างมากมาย ทำให้ทะเลหรือมหาสมุทรคือเส้นทางเดินทางเชื่อมสานสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่คนละแห่งหน

พิจารณาในทางด้านภูมิศาสตร์กายภาพของทวีปเอเชียอันกว้างใหญ่แล้วนั้นผู้กสัมพันธ์อยู่กับ 2 มหาสมุทร คือ มหาสมุทรอินเดีย (Indian Ocean) มหาสมุทรแปซิฟิก (Pacific Ocean) โดยหากพิจารณาวิเคราะห์ลงไปให้ใกล้ขึ้นเราก็คงพบว่า มีกลุ่มอารยธรรมสำคัญของโลกตะวันออก (Eastern Civilization) ตั้งอยู่ภายใน 2 มหาสมุทรดังกล่าว คือ อินเดียในมหาสมุทรอินเดีย จีนในมหาสมุทรแปซิฟิก

หากพิจารณาให้ซิดไกล้งไปอีกชั้นหนึ่งต่อจากนั้น ก็พบได้ว่าระหว่างสองกลุ่มอารยธรรมของโลกตะวันออกทั้งอินเดียและจีน ดินแดนตั้งอยู่กึ่งกลางคือ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีลักษณะภูมิศาสตร์ที่มีความโดดเด่นดังเห็นได้ว่าเป็นภูมิภาคที่ตั้งอยู่บน “ภาคพื้นน้ำ” ทางตอนล่างกับ “ภาคพื้นทวีป” ทางตอนบน โดยมี “คาบสมุทรมาลายู” เชื่อมกลางอยู่ระหว่างน้ำกับบก

คาบสมุทรมาลายูนี้ นอกจากเป็นสะพานเชื่อมดินแดนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ช่องแคบมะละกา (the Straits of Malacca) ที่ตั้งอยู่ตอนใต้สุดของคาบสมุทรมาลายู นับได้ว่าเป็นเส้นทางการเดินทางทางทะเลสำคัญใช้เชื่อมต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก

ด้วยความสำคัญทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวของคาบสมุทรมาลายูที่มีต่อการค้าและการเดินทางทางทะเล โดยเฉพาะในช่วงแรกๆ ของประวัติศาสตร์การเดินทางทางทะเลในเอเชีย เงื่อนไขข้อจำกัดของเทคโนโลยีการต่อเรือในสมัยโบราณไม่สามารถต่อเรือให้สามารถเดินทางอ้อมช่องแคบมะละกาได้ ยิ่งทำให้คาบสมุทรมาลายูทางตอนบนทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการเดินทางเรือที่ต้องอาศัยลมมรสุม¹ จึงจำเป็นต้องมีสถานที่พักเรือและสินค้า ส่งผลให้บริเวณชุมชนต่างๆ ในคาบสมุทรมาลายูและบริเวณภาคใต้ของไทยในขณะนั้นมีส่วนร่วมในการค้าทางทะเล

ทั้งหมดนี้ทำให้คาบสมุทรมาลายูถูกใช้เป็นพื้นที่กลางในการพักสินค้าและขนส่งข้ามคาบสมุทรเพื่อการค้าของผู้คนทั้งสองฝั่งของมหาสมุทร จากการศึกษาลักษณะทางภูมิศาสตร์ของคาบสมุทรมาลายูที่ส่งเสริมต่อการค้าและการเดินทางทางทะเลในสมัยโบราณนั้น ศ.ประเสริฐ วิทยารัตน์ ได้เสนอข้อวิเคราะห์ไว้ดังนี้²

1. ฤดูกาลของลมมรสุม เนื่องจากลมมรสุมมีความสำคัญต่อการเดินเรือในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ (พฤษภาคม - กันยายน) ซึ่งเรือจากทางด้านตะวันตกของคาบสมุทรมาลายู เช่น อินเดีย อาหรับ ได้อาศัยเดินเรือเข้ามา และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ (ตุลาคม - มกราคม) ก็เป็นลมที่เรือจากทางตะวันออกของคาบสมุทรมาลายู เช่น จีน ใช้เดินทางเข้ามาบริเวณนี้ ในทางกลับกันลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเป็นลมที่เรือจากทางฝั่งตะวันตกใช้เดินทางกลับ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เป็นลมที่เรือจากทางฝั่งตะวันออกใช้เดินทางกลับ ด้วยเหตุนี้ในแต่ละปีพ่อค้าจากทั้งสองฝั่งจึงไม่มีโอกาสแลกเปลี่ยนสินค้ากันโดยตรง ทำให้ต้องมีสถานที่พักสินค้าซึ่งส่งผลให้คาบสมุทรมาลายูเข้ามามีบทบาทรองรับข้อจำกัดส่วนนี้

¹ เอิบเปรม รัชวงกุล. (2544). ประวัติศาสตร์การพาณิชย์นาวีไทย. หน้า 20 – 22.

² ประเสริฐ วิทยารัตน์. (2528). สภาพภูมิศาสตร์ของคาบสมุทรสทิงพระ. ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ. หน้า 15 – 16.

2. เทคโนโลยีในการต่อเรือไม่ก้าวหน้ามากพอที่เรือจะเดินทางระยะไกลๆ ได้ ดังนั้นเมื่อเดินทางเข้ามาถึงคาบสมุทรมลายูแล้ว จึงต้องพักซ่อมแซมเรือ และรอลมมรสุมเพื่อเดินทางกลับ

3. ลักษณะทางภูมิศาสตร์บังคับให้นักเดินเรือต้องเข้ามาตอนกลางของคาบสมุทรมลายู เพราะหากแล่นเรือลงใต้มากเกินไปในแนวละติจูดที่ 5 เรือจะเข้าสู่บริเวณ ดอลดรัม คือบริเวณลมสงบคลื่นลมไม่แน่นอน เป็นผลให้ต้องเดินเรือเข้ามาบริเวณตอนกลางของคาบสมุทรมลายู

อนึ่งลักษณะภูมิศาสตร์ของบริเวณภาคใต้ ที่มีภูมิอากาศร้อนชื้นทำให้มีพืชพรรณธรรมชาติจำพวก เครื่องเทศ ของป่า^{3*} และแร่ธาตุ อยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับผลผลิตจากดินแดนตอนในอื่นๆ ซึ่งเป็นสินค้าที่มีความต้องการในตลาดภายนอก จึงชักจูงให้พ่อค้าเข้ามาติดต่อซื้อ - ขาย

1.2 เส้นทางขนส่งสินค้าระหว่างสองฝั่งคาบสมุทร

ลักษณะทางกายภาพของคาบสมุทรมลายูที่ส่งเสริมการค้าทางทะเลดังกล่าวข้างต้นแล้ว ทำให้บนคาบสมุทรมลายูทางตอนบนได้เกิดมีเส้นทางขนส่งสินค้าระหว่างคาบสมุทรระหว่างภาคใต้ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก

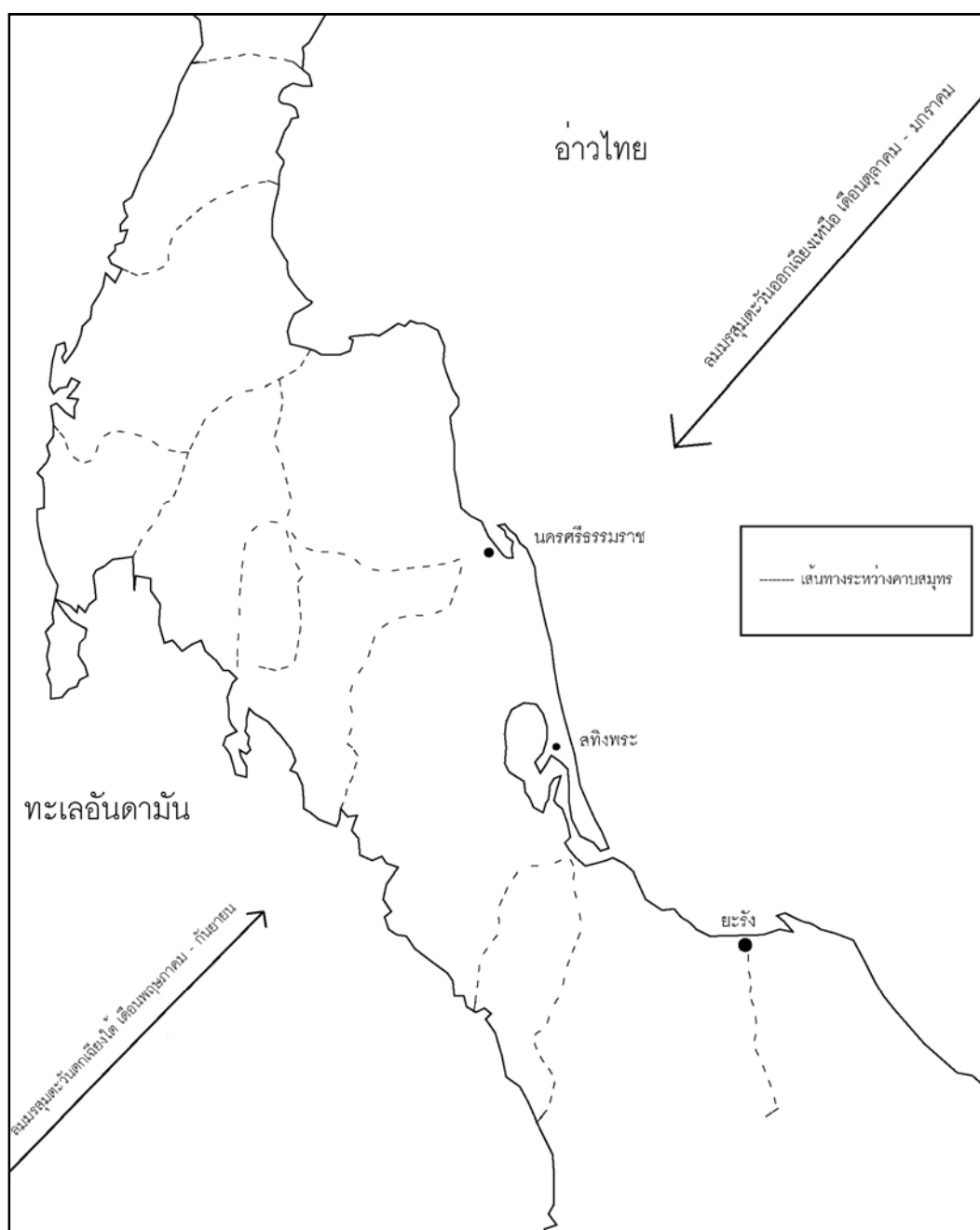
กล่าวคือพ่อค้าที่ขนส่งสินค้ามาจากมหาสมุทรอินเดียก็จะมาขึ้นฝั่งที่บริเวณหนึ่งบนคาบสมุทรมลายูฝั่งตะวันตกและก็นำสินค้าขึ้นบก แล้วจึงขนส่งด้วยทั้งทางบกโดยการไ้แรงงานคนหรือลงเรือเล็กล่องไปในลำน้ำที่สามารถเชื่อมต่อไปฝั่งตะวันออกได้ ด้วยรูปการณ์เช่นนี้ทำให้บนคาบสมุทรมลายูตอนบนในห้วงเวลานั้น ได้มีการพัฒนาการของชุมชนสัมพันธ์กับการค้าจนพัฒนาขึ้นเป็นบ้านเมืองที่มีความสำคัญที่เปี่ยมด้วยความมั่งคั่งทั้งสินทรัพย์และอำนาจทางการเมืองในสมัยหลัง

* เครื่องเทศ ได้แก่ กระวาน ขิง ข่า ขมิ้น กระชาย พริกไทย ฯลฯ ของป่า ได้แก่ กายาน กฤษณา ฝาง นอ แรด ยางไม้ ชัน ฯลฯ แร่ธาตุ ที่มีการพบอยู่มากในภาคใต้ ได้แก่ ดีบุก ทองคำ เป็นต้น (โปรดดูรายละเอียด ฟลิต, ฟาน. (2546). **รวมบันทึกประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาของ ฟาน ฟลิต (วัน วลีต)**. แปลโดย นันทา วรเนติวงศ์; และวนาสรี สามนเสน. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. ;วินัย พงศ์ศรีเพียร, บรรณาธิการ. (2528). **ข้อมูลประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยาจากเอกสารไทยและต่างประเทศ**. นครปฐม: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ; Yoneo Ishii. (1998). **The Junk Trade from Southeast Asia : Translations from the Tosen Fusetsu – gaki 1674 – 1723**. Singapore: Institute of Southeast Asia Studies. ; Tome Pires. (1944). **The Suma Oriental of Tome Pires**. Translated by Armando Cortesao. London: The Hakluyt Society.)

จากการศึกษาของนักวิชาการประวัติศาสตร์-โบราณคดี ในปัจจุบันได้พบร่องรอยของเส้นทางขนส่งข้ามคาบสมุทร ดังนี้

1. เส้นทางช่องสิงขร เป็นการขนส่งสินค้าข้ามเทือกเขาตะนาวศรี บริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในปัจจุบัน
2. เส้นทางคอคอดกระ เป็นการขนส่งสินค้าล่องทางแม่น้ำกระบุรี บริเวณ จ. ระนอง ฝั่งตะวันตกมายังฝั่งตะวันออกที่จังหวัดชุมพร
3. เส้นทางราชกรูด – หลังสวน เป็นการขนส่งสินค้าล่องแม่น้ำราชกรูด จ.ระนอง ไปที่ อ. หลังสวน จ.ชุมพร
4. เส้นทางตะกั่วป่า – อ่าวบ้านดอน เป็นการขนส่งสินค้าโดยการล่องแม่น้ำตะกั่วป่า จ. พังงา ฝั่งตะวันตก ขนสินค้าขึ้นบกข้ามเขาสกมาลงคลองสก ล่องจากคลองสกไปบรรจบแม่น้ำพุมดวง และจึงออกฝั่งตะวันออกที่อ่าวบ้านดอน
5. เส้นทางตะกั่วป่า - นครศรีธรรมราช เป็นการขนส่งสินค้าเส้นทางเดียวกันกับสายตะกั่วป่า – บ้านดอน เพียงแต่แยกเข้าแม่น้ำหลวงช่วงที่บรรจบกับแม่น้ำพุมดวง แล้วล่องออกทางด้านฝั่งตะวันออกที่อ่าวนครศรีธรรมราช
6. เส้นทางปากคลองลาว – อ่าวบ้านดอน เป็นการขนส่งสินค้าจากฝั่งตะวันตกที่คลองลาว จ.กระบี่ แล้วไปออกฝั่งตะวันออกที่อ่าวบ้านดอนทาง
7. เส้นทางปะกาไสย – อ่าวบ้านดอน เป็นการขนส่งสินค้าจากคลองปะกาไสย จ. กระบี่ ไปออกฝั่งตะวันออกที่อ่าวบ้านดอนทางแม่น้ำหลวง
8. เส้นทางปะกาไสย – นครศรีธรรมราช เป็นการขนส่งสินค้าเส้นทางเดียวกับสายปะกาไสยอ่าวบ้านดอน แต่ล่องเรือตามแม่น้ำหลวงไปออกทางด้านเมืองนครศรีธรรมราช
9. เส้นทางคลองท่อม – อ่าวบ้านดอน เป็นการขนส่งสินค้าจากคลองท่อม จ.กระบี่ ไปออกฝั่งตะวันออกที่อ่าวบ้านดอน
10. เส้นทางกันตัง – นครศรีธรรมราช เป็นการขนส่งสินค้าทางบกจากปากน้ำกันตัง จ.ตรัง ไปออกฝั่งตะวันออกที่นครศรีธรรมราช
11. เส้นทางไทรบุรี – สงขลา เป็นการขนส่งสินค้าทางบกโดยเริ่มต้นจากไทรบุรี หรือรัฐ เกดะห์ ประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน ไปออกฝั่งตะวันออกที่สงขลา⁴
12. เส้นทางไทรบุรี – ปัตตานี เป็นการขนส่งสินค้าล่องแม่น้ำปัตตานี ไปออกฝั่งตะวันตกที่ไทรบุรี หรือเปรัก⁵

⁴ปรีชา นุ่นสุข. (2539). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. หน้า 367 – 369.

ภาพประกอบ 2 : เส้นทางการค้าข้ามคาบสมุทรหลายในสมัยโบราณ

และฤดูกาลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ - ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่มา : ปรับปรุงจาก สกรรจ์ จันทรัตน์; และสงบ ส่งเมือง. (2532). การเริ่มต้นและพัฒนากาทางประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองสงขลาเก่า. หน้า 9.

⁵เหยียน ฉงฉา. (2532,มกราคม - เมษายน). ที่ตั้งของลังกาสุกะตามทัศนะทางภูมิศาสตร์. แปลโดย อนันต์ โอฤช. รัฐมิต. 12(2) : 31.

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมการค้าทางทะเลและทางบกดังกล่าวข้างต้น ส่งผลทางตรงต่อพัฒนาการของชุมชนในดินแดนแห่งนี้ ให้ได้รับอิทธิพลทางศาสนาวัฒนธรรมจากกลุ่มชนชาติต่างๆ ที่เดินทางเข้ามา เช่น ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์ มีอิทธิพลอย่างมากต่อการจัดระบบการเมืองการปกครอง* จนทำให้ชุมชนบางแห่งสามารถสร้างฐานอำนาจทางการเมืองการปกครอง และพัฒนาการไปสู่การเป็นเมือง หรือ อาณาจักรขนาดใหญ่

2. ชาวจีนกับปรากฏการณ์และบทบาทอันหลากหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสังคมไทย**

2.1 การปรากฏตัวของชาวจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หลักฐานสำคัญหนึ่งแสดงถึงการปรากฏขึ้นของชาวจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งอยู่ที่ปราสาทบายน จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน รูปสลักนูนต่ำอันเลื่องชื่อตั้งตระหง่านท่ามกลางเวลาอยู่เคียงคู่กับปราสาทบายนอันยิ่งใหญ่ ถูกรังสรรค์ขึ้นโดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรพระนคร ได้ปรากฏภาพของสำเภาจีน ที่มีกะลาสีเรือคนหนึ่งหน้าตาไม่ใช่คนพื้นเมืองอย่างแน่นอน^๑ สิ่งนี้ได้ทำให้เชื่อได้ว่านับตั้งแต่สมัยโบราณเป็นต้นมา ชาวจีนไม่เคยห่างไกลไปจากดินแดนในแถบนี้ กลับกันพวกเขากลับพากันเข้ามาปะทะและสังสรรค์ร่วมสร้างสังคมเปี่ยมไปด้วยความหลากหลายของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมิเคยเว้นว้าง ทั้งในสถานะภาพของพ่อค้า นักเดินทาง

* ระบบการเมืองการปกครองภายใต้อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ คือ มณฑลเทศาภิบาล ที่มีแนวความคิดในการปกครองว่าผู้ปกครองมีสถานะเป็นสมมติเทพ และการแบ่งการปกครองเมืองภายใต้อำนาจออกเป็นลักษณะของจักรวาลของศาสนาพราหมณ์ที่มีเขาพระสุเมธเป็นศูนย์กลางจักรวาล ซึ่งราชธานีก็เปรียบเสมือนเขาพระสุเมธและเมืองต่างๆ อยู่รายล้อม (โปรดดูรายละเอียด ไฮน์ - เกลเดน, รือเบต. (2525, เมษายน - กันยายน). แนวคิดเกี่ยวกับรัฐและสถาบันกษัตริย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. แปลโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์. วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 6(1) : 1 - 21.)

** การปรากฏตัวของชาวจีนในดินแดนประเทศไทยนี้ แนนอนไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่ที่ควรนำมาให้น้ำหนักในความสนใจอย่างเท่าที่ควร ด้วยว่าเราก็คงทราบกันดีอยู่แล้วว่าชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยหรือบ้านเมืองที่เคยตั้งอยู่ในดินแดนประเทศไทยมาอย่างยาวนาน หากว่าเนื้อหาในส่วนนี้มีความประสงค์ต้องการแสดงหรือปูพื้นให้เห็นถึงตัวอย่างของความขัดแย้งของชาวจีนที่เข้ามาสู่สังคมไทยทั้งในภาพของพ่อค้า นักเดินเรือ โจรสลัด อันทำให้การทำ ความเข้าใจกับชาวจีนในเนื้อหาส่วนต่อจากนี้ชัดเจนขึ้น

^๑ วิลเลียม. จี. สกินเนอร์. (2549). สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. แปลโดย พรณิฉัตรพลรักษ์ และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. หน้า 1.

คนแสวงโชค ฯลฯ หนึ่งในกลุ่มคนถูกสายลมพัดพาเข้าสู่คาบสมุทรลาลูอันนั้นย่อมรวมถึง “ชาวจีน” อีกด้วย

2.2 นักเดินเรือแห่งอยุธยา

ชาวจีนโดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนจากทางตอนใต้บริเวณมณฑลฟูเจี้ยน กวางตุ้ง พวกเขาเหล่านี้ล้วนแล้วมีภูมิหลังของชีวิตอาศัยอยู่กับท้องทะเล กระทั่งในวรรณกรรมประวัติศาสตร์เรื่องสามก๊กของจีน ก็ยังได้ฉายภาพให้เห็นได้ว่าในบรรดา 3 ก๊ก ที่ต่อสู้ขับเคี่ยวเพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ในแผ่นดิน หลังการปิดหน้าประวัติศาสตร์ของราชวงศ์ฮั่น ง่อก๊ก ของซุนกวนที่ตั้งอยู่ในบริเวณจีนทางตอนใต้ก็ได้ได้ชื่อว่ามีทัพเรือที่กล้าแกร่งจนหาใครทัดทานได้ แม้แต่มหาเสนาบดีอย่าง “โจโฉ” แห่งวุยก๊ก ก็ยังต้องประสบกับความพ่ายแพ้หมดรูป การรบที่คนไทยรู้จักกันในนาม “โจโฉแตกทัพเรือ” จากสำนวนแปลของเจ้าพระยาคลัง (หน)

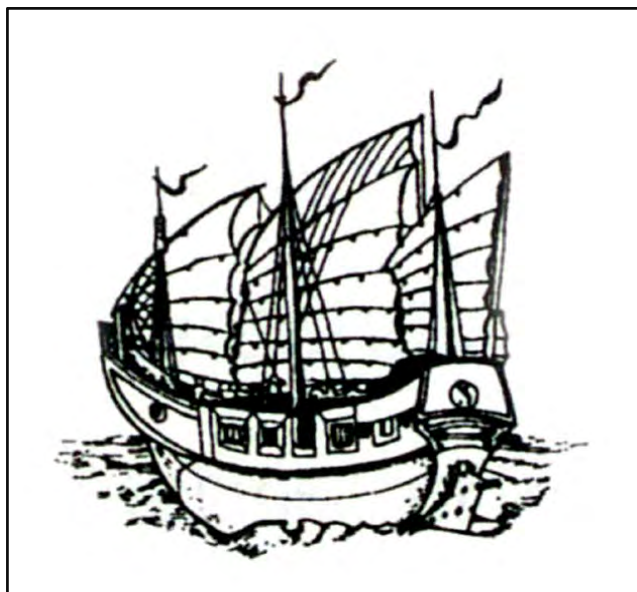
ความเชี่ยวชาญในการเดินเรือของชาวจีนนั้นปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดในหลักฐานประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญหนึ่งของกรุงศรีอยุธยา คือ “พระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน” ที่มีการกล่าวถึงศักดินาของกรมท่าซ้ายเจ้าพนักงานประจำเรือสำเภายุทธยา ล่องออกไปค้าขายกับต่างประเทศอย่างกว้างไกลดังนี้

หลวงไขฎีกราชเศรษฐี เจ้ากรม ถือ นา ๑๔๐๐		
...จันจู้	นายสำเภา	นา ๔๐๐
ตันหน	ดูทาง	นา ๒๐๐
ลำด้า	บาญชัยใหญ่	นา ๑๐๐
ปั่นจู้	ซ่อมแปลงท้ายสำเภา	นา ๘๐
ไต่ก้ง	นายท้าย/ซ้าย – ขวา	นา ๕๐
ชินเตงเถา	บาญชัยกลาง	นา ๕๐
อาปั่น	กระโดงกลาง	นา ๕๐
จงกว่า	ใช้คนทั้งนั้น	นา ๕๐
เติกซ้อ	ได้วาระวางบรรทุก	นา ๕๐
อาเก็ง	ช่างไม้สำเภา	นา ๕๐
เอียวก้ง	บูชาพระ	นา ๓๐
ตัวเลียว	ว่าสายเสียว/กับเสาท้าย	นา ๓๐
ลำปั่น	กับเสาหน้า	นา ๓๐
ชมพู่		นา ๓๐
เท่าเต้ง	ว่าเสมอ	นา ๓๐
ฮู้เตี้ยว	ทอดding	นา ๓๐

อิดเซียร์	}ลด		
ยี่เซียร์		นา	๒๕
สามเซียร์			
จับกะเถา	กวาดสำเภา	นา	๒๕
เบ้ยปั้ง	จ่ายกับเข้า	นา	๒๕
ซินเต้ง	๑๘ คนทนาย	นา	๒๕ ⁷

ตำแหน่งตามพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือนดังกล่าวข้างต้น คงทำให้เห็นได้ว่าชาวจีนเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการเดินเรืออย่างมาก ทำให้ราชสำนักอยุธยาจึงได้ว่าจ้างมาเป็นผู้ทำหน้าที่ขับเรือสำเภาของราชสำนักอยุธยาออกไปค้าขายในต่างแดนเสมอ

หลักฐานของทางญี่ปุ่นก็ยังได้กล่าวถึงเรือสำเภาของอยุธยาได้เดินทางเข้าไปค้าขายกับญี่ปุ่นที่เมืองท่านางาซากิ โดยกล่าวถึงเรือสำเภาของอยุธยาแล้วแต่เต็มไปด้วยลูกเรือที่เป็นชาวจีนทั้งสิ้น แม้แต่ในช่วงเวลาที่โชกุนได้ประกาศปิดประเทศไม่ให้เรือต่างชาติ ยกเว้นเรือของจีนและฮอลันดา เท่านั้นที่สามารถเข้าไปทำการค้าได้ที่เมืองท่านางาซากิ ราชสำนักอยุธยายังได้ใช้ข้อได้เปรียบในการใช้ลูกเรือสำเภาชาวจีนเดินทางเข้าไปติดต่อค้าขายกับญี่ปุ่นได้ตามปกติ⁸

ภาพประกอบ 3 : สำเภาจีนที่มีการใช้ในการติดต่อค้าขายของราชสำนักอยุธยา

ที่มา : สารสิน วีระผล. (2548). **จิมก้องและกำไร : การค้าไทย - จีน 2195 - 2396**. แปลโดย พรณงามเจ้าธรรมสาร; รังสี ฮั่นโสภา และ ;สมาพร แลคโซ.

⁷กฎหมายตราสามดวง. หน้า 262 - 263.

⁸อิชิอิ โยเนะโอะ ;และ โยชิกิว่า โทชิฮารุ. (2542). **ความสัมพันธ์ไทย - ญี่ปุ่น 600 ปี**. แปลโดย พลัปลึง คงชนะ ; มารศรี มียาโมโต ; และอาทร พงษ์ธรรมสาร. หน้า 66 - 67.

ชาวจีนเป็นกลุ่มคนสำคัญหนึ่งเข้ามาร่วมอยู่ในพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของผู้คนในแถบนี้ จึงไม่เป็นเรื่องน่าแปลกใจเลยว่าในหน้าประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของรัฐสำคัญบนคาบสมุทรมาลายู อย่างปัตตานีครั้งหนึ่ง ยังได้ถูกผู้มาเยือนเข้ายึดครองในนามของโจรสลัดจากมณฑลฝูเจี้ยน (Fujian-ฮกเกี้ยน) ชื่อว่า “ลี้มโตะเคี่ยม” ต่อมาเรื่องราวของเขาได้ถูกปรับเปลี่ยนไปในความทรงจำของผู้คนจนปรากฏขึ้นในชื่อของ “ตำนานเจ้าแม่ลี้มกอเหนี่ยว” หรือแม้แต่ในเอกสารบันทึกทางการค้าของเจ้าหน้าที่บริษัทอินเดียตะวันออกของชาวยุโรป มักเขียนถึงความไม่พอใจต่ออิทธิพลทางการค้าที่เหนือกว่าพ่อค้ากลุ่มอื่นของพ่อค้าชาวจีน

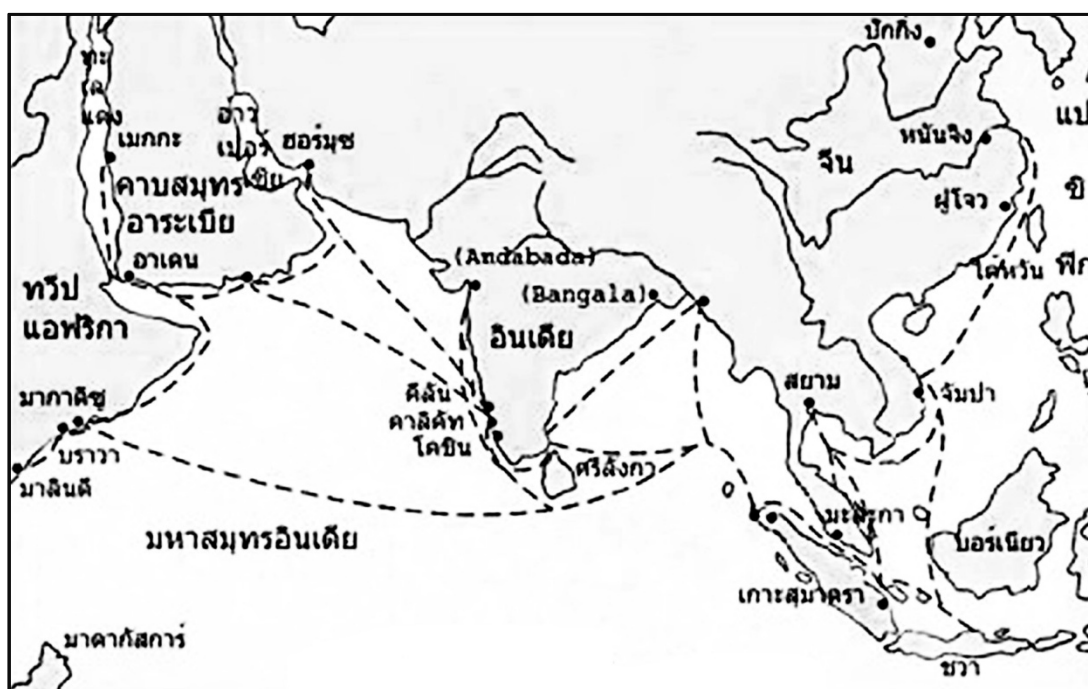
2.3 “ซั่มปอง” “เจ้จื่อเหอ” : ผู้มาเยือนในความทรงจำ

การสถาปนาราชวงศ์หมิงขึ้น ด้วยชัยชนะที่มีต่อราชวงศ์หยวน นับเป็นการประกาศความเกรียงไกรอีกครั้งของคน “ฮั่น” ที่แสดงตนเหนือกว่ากลุ่มชนเผ่าอื่นๆ ในแผ่นดินจีนอันกว้างใหญ่

ด้วยว่าก่อนหน้านั้นราชวงศ์ซ้องของชาวฮั่น ได้พ่ายแพ้ให้กับ “คนป่าเถื่อน” ในสายตาของพวกเขาอย่างชาวมองโกล ที่นำโดย “กุบไลข่าน” สามารถยกทัพข้ามผ่านกำแพงจีนอันแสนยิ่งใหญ่จากดินแดนตอนเหนือ ลงมาเข้ายึดดินแดน “ตงหวง” อันอุดมสมบูรณ์ที่ชาวฮั่นถือครองมายาวนาน จนสามารถตั้งราชวงศ์หยวนของชาวมองโกล ขึ้นครองเมือง ฉะนั้นการสถาปนาราชวงศ์หมิงจึงเป็นการแสดงออกถึงความยิ่งใหญ่ของชาวฮั่นสามารถมีชัยก้าวขึ้นครองอำนาจเหนือ “คนป่าเถื่อน” เหล่านั้นได้อีกครั้งหนึ่ง

ทว่าการขึ้นสู่อำนาจของราชวงศ์หมิง นอกจากเป็นการประกาศศักดาของคนฮั่นแล้ว เหตุการณ์ในครั้งนั้นยังได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกมากมายต่อหน้าประวัติศาสตร์ของดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอดจนประวัติศาสตร์การเดินทางเรือของสังคมโลกอีกด้วย

จากพระบรมราชโองการของจักรพรรดิหย่งเล่อ ที่ให้มหาขันทีเจ้จื่อเหอ ออกเดินเรือไปสู่ดินแดนโพ้นทะเล เพื่อประกาศความยิ่งใหญ่ของราชวงศ์หมิง ตลอดจนเป็นการประกาศและกระตุ้นให้ดินแดนเหล่านั้น ให้ส่งบรรณาการมาแก่ราชวงศ์หมิงดังเช่นธรรมเนียมปฏิบัติทางการค้าทางทะเลที่เคยเป็นมาอย่างยาวนาน

ภาพประกอบ 4 : แผนที่การเดินทางเรือของเจิ้งเหอ

การออกเดินเรือครั้งใหญ่ของกองเรือมหาสมบัติของมหาชนที่เจิ้งเหอ จุดหนึ่งได้มีการแวะเข้าจอดเรือในหลากหลายเมืองท่าที่เดินทางผ่านไป คือ อยุธยา ทำให้เกิดการสันนิษฐานกันว่าการแวะจอดเรือในครั้งนั้นที่ค้ำน้ำหน้าวัดพนัชนิเชง อยุธยา ได้ทำให้ชาวบ้านชาวเมืองที่พบเห็นต่างโจษจันถึงสิ่งหรือบุคคลที่พบเห็นว่าไม่ใช่มนุษย์ เพราะด้วยกองเรือขนาดใหญ่และการแต่งกายที่ดูวิจิตรกว่าคนทั่วไปที่พบพานอยู่ในประจำวัน พวกเขาเหล่านั้นจึงได้พากันสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ขึ้นเป็นอนุสรณ์ถึงการมาเยือนของ “เทพเจ้า” ซึ่งขานนามว่า “ซิมปองก” หรือ หลวงพ่อโตวัดพนัชนิเชง

ภาพประกอบ 5 : หลวงพ่อโต วัดพนัชนิเชง

2.4 หลิมโตะเคียม : โจรสักขาเงินที่กลายเป็นตำนานในปัตตานี

การล่มสลายของศรีวิชัย ในพ.ศ.1568 ทำให้รูปแบบของการค้าทางทะเลในลักษณะของการเป็นสหพันธรัฐทางการค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุติลง* เมืองท่าต่างๆ ที่เคยร่วมกันเป็นสหพันธรัฐการค้ากับศรีวิชัย ก็ได้แตกออกและเกิดเป็นรัฐหรือเมืองท่าที่มีความเจริญการค้าทางทะเลขึ้นหลากหลายเมืองด้วยกัน

ปัตตานีก็คือเมืองท่าหนึ่งเริ่มขยายบทบาทการค้าทางทะเลของตนเองขึ้น ปัตตานีปรากฏชื่อเป็นครั้งแรกๆ ในหน้าประวัติศาสตร์ในนามของ “ลังกาสุกะ” รัฐโบราณที่ก่อตั้งขึ้นในประมาณพุทธศตวรรษที่ 11⁹ และได้เกิดเหตุการณ์สำคัญภายในเมืองจนได้มีการเปลี่ยนชื่อมาเป็น “ปัตตานี” ในสมัยต่อมา**

* ศรีวิชัยเป็นอาณาจักรที่มีลักษณะของการเป็นสหพันธรัฐทางการค้าภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรืองอำนาจอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 - 15 ซึ่งความรุ่งเรืองทางการค้าทางทะเลของศรีวิชัยมีปัจจัยสำคัญจากการที่เป็นสหพันธรัฐที่มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ทางการค้าภายในภูมิภาค ทำให้ศรีวิชัยสามารถควบคุมการค้าทางทะเลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะการควบคุมช่องแคบมะละกา ที่เป็นเส้นทางการเดินเรือสำคัญในการเชื่อมต่อกันระหว่างตะวันออกและตะวันตก และด้วยเหตุนี้จึงเป็นการยากที่ระบุให้แน่ชัดถึงศูนย์กลางอำนาจของศรีวิชัย จึงมีการสันนิษฐานว่าด้วยลักษณะของการเป็นสหพันธรัฐทำให้ศูนย์กลางของอำนาจมีการโยกย้ายอยู่เสมอในแต่ละช่วงเวลา การล่มสลายของศรีวิชัยนั้น เกิดจากการยกทัพเข้าทำลายของพระเจ้าราเชนทรโจฬะที่ 1 กษัตริย์แห่งอาณาจักรโจฬะในอินเดียใต้ ที่ประสบปัญหาจากระบบการค้าของศรีวิชัยภายในช่องแคบมะละกา

⁹ เหยียน ฉงเฉา. (2532, มกราคม - เมษายน). ที่ตั้งของลังกาสุกะตามทัศนะทางภูมิศาสตร์. แปลโดย อนันต์ โอฤกษ์. **รัฐมัลล**. 12(2) : 31.

** ประเด็นเรื่องของการเปลี่ยนชื่อเมือง “ลังกาสุกะ” เป็น “ปัตตานี” นั้นได้มีการเขียนถึงอยู่ในแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งงานวิชาการในปัจจุบันหรือแม้กระทั่งภายในฮิกายัตปัตตานี (Hikayat Pattani) หรือตำนานเมืองปัตตานี ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นว่าเกิดจากจากฮิกายัตปัตตานี กล่าวถึงเหตุการณ์พิศวงที่รายาศรีวงศ์สาได้พบระหว่างการออกล่าสัตว์ คือ การพบกับกระเจงสีขาวที่มีขนาดใหญ่มาก และเมื่อไล่ตามกระเจงตัวนั้นกลับหายตัวไปอย่างไร้ร่องรอย และได้พบกับเงาะตานี และได้มีการย้ายเมืองไปตั้งในบริเวณที่กระเจงตัวนั้นหายไป (ดูรายละเอียดเพิ่ม ใน ชูลีพร พงษ์สุพัฒน์. (2542). **ปัตตานี : รอยต่อทางวัฒนธรรมและมิติทางความคิด**. (เอกสารประกอบการบรรยายโครงการปริทัศน์ประเทศเพื่อนบ้านผ่านมิติภายใน). วัน มะโรหะบุตร, ผู้แปล. (2528, มกราคม - เมษายน). เล่าเรื่องเมืองปัตตานี. **วารสารรัฐมัลล**. 8(2), อิบรอฮิม ชุกรี. (2549). **ประวัติราชอาณาจักรมลายูปัตตานี**. แปลโดย หะสัน หมดหมาน และมะหามะซากิ เงาะหะ. กรุงเทพฯ: ซิลเวอร์มบุ๊ก. , A.Teeuw; and D.K. Wyatt. (1970). **Hikayat Patani : The Story of Patani**. , Paul Wheatley. (1961). **The Golden Khersonese**.)

ในประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 ซึ่งการค้าทางทะเลภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีความรุ่งเรืองขึ้นอย่างมากรุนั้น ส่งผลให้มีชาวต่างชาติหลากหลายชาติหลายภาษาได้พากันเดินทางเข้ามาแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้ากันในเมืองท่าปัตตานี

ท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มคนต่างๆ เหล่านั้นชาวจีนก็เป็นกลุ่มคนสำคัญหนึ่งที่ได้เดินทางเข้าไปตั้งหลักแหล่งในปัตตานีเป็นจำนวนมาก ดังเห็นได้จากบันทึกของพ่อค้าชาวจีนที่กล่าวถึงชาวจีนภายในปัตตานีว่า “..ชาวจีนที่อยู่ในปัตตานีมีจำนวนมากมาย กล่าวได้ว่าแทบเดินชนกัน”¹⁰

ชาวจีนเดินทางเข้ามาค้าขายและพำนักอยู่ภายในปัตตานีเป็นจำนวนมากนั้น นอกจากพ่อค้าแล้วก็ยังมีกลุ่มโจรสลัดจากฝูเจี้ยน นำโดย “หลิน เต้า-เฉียน” ได้อพยพหนีการปราบปรามของราชวงศ์หมิง ไปยึดเมืองปัตตานีไว้ได้เป็นระยะเวลาหนึ่ง ประมาณ พ.ศ. 2116 - 2163¹¹

เหตุการณ์นี้ได้กลายเป็นเหตุการณ์สำคัญของปัตตานีที่เกิดความเปลี่ยนแปลงของเมืองจาก “ชาวจีน” การจัดการความทรงจำในเรื่องของ “ชาวจีน” ผู้ขึ้นของคนปัตตานี ก็ได้ปรากฏขึ้นในรูปแบบเรื่องเล่าหรือตำนานที่รู้จักกันในเรื่อง “เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว” และ “การสร้างป็นใหญ่นางพญาตานี” ที่ได้รับการบอกเล่าสืบทอดมาจนกระทั่งเป็นตำนานประจำท้องถิ่นในปัจจุบัน ซึ่งจาก *ประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรมลายูปัตตานี* ของ อิบรอฮิม ชุกรี ได้มีการกล่าวถึงเรื่องราวของตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว และการสร้างป็นใหญ่นางพญาตานี ความว่า

...อาณาจักรปัตตานียุครายาปิรูนัน ก็มีกระแสน้ำเสมอว่าพระเจ้าแผ่นดินสยามกำลังเตรียมทัพใหญ่เพื่อยึดอาณาจักรปัตตานี สาเหตุนี้เองทำให้รายาปิรุทรงวิตกเกรงว่าชาวนันจะเป็นความจริง อีกประการหนึ่งพระองค์ทรงทราบว่าชาวสยามสมัย พระองค์แตกต่างกับชาวสยามที่เคยบุกรุกนครปัตตานีสมัยรายาฮีเยา เพราะเหตุว่ากองกำลังชาวสยามนั้นมีความพร้อมยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอาวุธปืนใหญ่ที่มีพิษสงร้ายแรง ตรงกันข้ามกับกองทัพปัตตานีไม่มีความพร้อมที่จะใช้อาวุธ และบรรดาอาวุธนั้นก็มาตั้งแต่สมัยรายาองค์ก่อน ส่วนความหวังที่จะให้ชาวต่างชาติช่วยเหลือก็มีน้อยมาก เพราะเขาได้เคลื่อนย้ายไปมากแล้ว ส่วนอาวุธปืนใหญ่เขาก็ไม่การขายอีกในนครปัตตานี

เมื่อทรงมองเห็นภัยอันตรายและจุดอ่อนดังกล่าว รายาปิรุจึงทรงปรึกษาราชากับเสนาบดีผู้ใหญ่เพื่อหาทางเตรียมอาวุธให้ครบครัน ทั้งนี้เพื่อให้เมืองปัตตานีดำรงไว้ซึ่ง อิศราภาพ และป้องกันภัยอันเกิดจากสงคราม ในที่สุดพระองค์ทรงเห็นว่าควรที่จะหล่อปืนใหญ่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพราะปืนใหญ่ที่เคยซื้อจากชาวยุโรปมีไม่เพียงพอที่จะรักษาป้องกันบ้านเมืองไว้ได้

บรรดาเสนาบดีผู้ใหญ่ต่างยอมรับข้อเสนอของรายา และบัดนั้นเป็นต้นมานายช่างก็ลงมือหล่อปืนใหญ่ ขณะนั้นอาณาจักรปัตตานียังไม่มีที่หลอมเหล็ก จึงจำเป็นต้องหล่อปืนใหญ่ด้วยทองเหลือง แม้แต่เป็น

¹⁰ จี วิลเลียม สกินเนอร์. (2549). เล่มเดิม. หน้า 7.

¹¹ จี วิลเลียม สกินเนอร์. (2548). เล่มเดิม. หน้า 8.

ใหญ่ที่ชาวยุโรปนำเข้ามาสมัยนั้นส่วนมากทำด้วยทองเหลือง ซึ่งทองเหลืองชนิดนี้ก็สามารถหาได้ในสมัยอยุธยา

การหล่อปืนใหญ่นั้นสำเร็จผลเป็นอย่างดี เพราะนายช่างหล่อปืนนั้นเป็นชาวจีนชื่อ ลิมโต๊ะเคี่ยม ต่อมาเข้ารับอิสลามด้วยความสมัครใจและมีนามว่า โต๊ะเคี่ยม เขาอาศัยอยู่กับเสนาบดีผู้ใหญ่ของรายา เนื่องจากอภัยอาศัยอันดีจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้เก็บภาษีเข้าออกที่ท่าเรือปากอ่าวปัตตานี

ขณะนั้นน้องสาวของโต๊ะเคี่ยม ชื่อลิมโกเหนี่ยว ได้เดินทางมาที่นครปัตตานีเพื่ออ้อนวอนให้พี่ชายเดินทางกลับเมืองจีน เมื่อทราบว่าพี่ชายเข้ารับอิสลามและไม่ยอมกลับบ้านเมือง นางยังมีความเศร้าสลด จึงตัดสินใจผูกคอตายที่ต้นมะม่วงหิมพานต์ ชาวจีนในนครปัตตานีได้นำศพไปฝังตามประเพณีของตน

เมื่อประจักษ์ว่าลิมโกเหนี่ยวเป็นหญิงที่จิตใจเข้มแข็ง ไม่เห็นด้วยกับการที่พี่ชายของตนเปลี่ยนศาสนา อันสืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษชาวจีนมีความศรัทธา และเพื่อคงไว้ซึ่งอนุสรณ์สถานแห่งการพลีชีพอันบริสุทธิ์ของนาง จึงได้นำมะม่วงหิมพานต์ต้นนั้นมาแกะสลักเป็นรูปลิมโกเหนี่ยว ชาวจีนและผู้ศรัทธาต่างกราบไว้ดังเช่นเทวรูปอันศักดิ์ ชาวปัตตานีเรียกรูปปั้นนี้ว่า “โต๊ะกงมะ” และนำไปประดิษฐานไว้ ณ หมู่บ้านชาวจีนแห่งหนึ่งในนครปัตตานีตราบเท่าปัจจุบันนี้

เมื่อนายช่างรับอาสาหล่อปืนใหญ่ ตามพระราชประสงค์ของรายาแล้ว พระองค์ก็มีกระแสรับสั่งให้เสนาบดีปาวประกาศให้ชาวปัตตานีทราบโดยทั่วกันว่า ใครก็ตามที่เก็บทองเหลืองไว้ในบ้านให้นำไปถวายรายา เพื่อจะได้รวบรวมกันสร้างปืนใหญ่ และทรงห้ามจำหน่ายหรือส่งทองเหลืองออกนอกประเทศภายใน 3 ปี

...ไม่กี่เดือนต่อมา นายช่างสามารถหล่อปืนใหญ่ได้ 3 กระบอก จำนวน 2 ใน 3 นั้นมีขนาดใหญ่ที่สุด...รายาปิรุทรงตั้งชื่อปืนใหญ่ 2 กระบอก ว่า ศรีนครา และศรีปัตตานี ส่วนกระบอกเล็กทรงตั้งชื่อว่า มหาเสลา ปืนใหญ่ทั้ง 3 กระบอกนี้วางไว้บนรถลากและใช้เป็นอาวุธสงครามครั้งแรกในการทำสงครามป้องกันนครปัตตานีสมัยนั้น...¹²

ทั้งหมดดังกล่าวก็เป็นส่วนหนึ่งของ “ชาวจีน” อีกจำนวนมากที่ได้ปรากฏขึ้นในหน้าประวัติศาสตร์ของเมืองต่างๆ ที่ตั้งอยู่ภายในดินแดนของประเทศไทยในปัจจุบัน อย่างน้อยก็ได้ทำให้เราพบกับ “ชาวจีน” ได้เข้ามาร่วมปะทะสังสรรค์เป็นคนในอยู่ภายในสังคมไทยและสังคมผู้คนบ้านเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาอย่างยาวนาน

¹² อภิรต อิม ชุกรี. (2549). ประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรมลายูปัตตานี หน้า 36 - 38.

3. ชาวจีนกับการอพยพเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หลังพุทธศตวรรษที่ 23)*

ประเทศจีนในปัจจุบันได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลก โดยมีจำนวนประชากรเกินกว่า 1,000 ล้านคน โดยมีประเทศอินเดียไล่ตามหลังมาอย่างใกล้ชิด แต่นั่นก็เป็นเพียงการนับสถิติภายใต้ขอบเขตของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนตามอย่างแนวคิดแบบรัฐสมัยใหม่ (Modern State) เท่านั้น หากได้มีการทำการนับรวมเอา “ชาวจีนโพ้นทะเล” (Oversea Chinese) ที่เดินทางออกไปสู่ดินแดนต่างๆ เข้าไปไว้ด้วย ถ้าได้นับเอากลุ่มชาวจีนเหล่านี้เข้าไปไว้ด้วย ย่อมต้องกล่าวว่าคนจีนเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากที่สุดในโลกจนหาใครเทียบหรือตามมาได้อย่างยิ่ง

ชาวจีนโพ้นทะเล (Oversea Chinese) หรือ “หัวเฉียว” คือคำใช้เรียกชาวจีนที่ไม่ได้อาศัยอยู่ภายในประเทศจีน หากทว่าพวกเขากลับเป็นผู้ที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีจารีตปฏิบัติของความเป็นคนจีนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น จนในบางครั้งพวกเขาอาจรักษาสິงต่างๆ เหล่านั้นไว้ได้มากกว่าชาวจีนอาศัยอยู่ในประเทศจีนปัจจุบันด้วยซ้ำ**

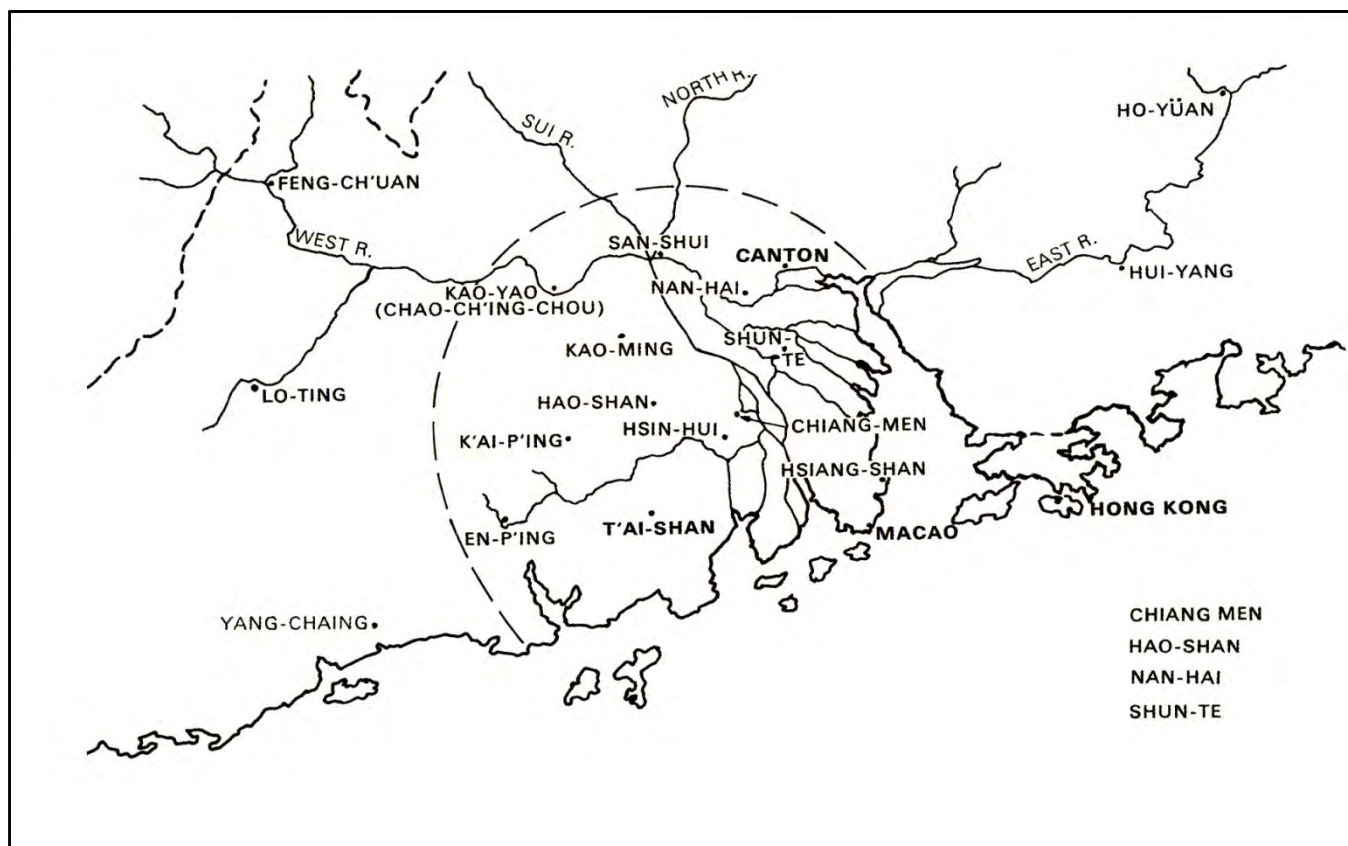
* เนื้อหาในส่วนนี้จะแตกต่างจากประเด็นเรื่องในส่วนก่อนหน้าที่มีการกล่าวถึงการปรากฏตัวของชาวจีนในภูมิภาคนี้ ซึ่งเป็นการเน้นปูพื้นทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของชาวจีนกับดินแดนบ้านเมืองในแถบนี้ตั้งแต่สมัยรัฐจารีตในพุทธศตวรรษที่ 22 ขึ้นไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากเนื้อหาในส่วนต่อจากนี้ว่าชาวจีนมีความเปลี่ยนแปลงในบทบาทและความหมายของการอพยพที่มีความแตกต่างกันกับช่วงสมัยก่อนหน้า

** จากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัยเองที่มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในการทำงานสอนในสถาบันอุดมศึกษา และได้รับมอบหมายจากทางมหาวิทยาลัยให้รับผิดชอบจัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาแลกเปลี่ยนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย, วัฒนธรรมไทย ในชั้นเรียนผู้วิจัยที่ทำการเรียนการสอน ในบางครั้งเพื่อสร้างความเข้าใจในเนื้อหาให้กับนักศึกษาเหล่านี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการยกตัวอย่างเปรียบเทียบระหว่างไทยกับจีนในประเด็นต่างๆ ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตลอดจนการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในเรื่องจารีตประเพณีบางอย่างของชาวจีนในสังคมไทย เพื่อเปรียบเทียบกับชาวจีนในประเทศจีนปัจจุบัน ซึ่งในหลายครั้งผู้วิจัยก็พบว่านักศึกษาเหล่านี้ไม่ได้เข้าใจหรือมีประสบการณ์ในจารีตประเพณีบางอย่างที่ชาวจีนในสังคมไทยยังคงรักษาไว้เป็นวัตรปฏิบัติกันอย่างเหนียวแน่นเป็นปกติ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าสิ่งเหล่านี้คงเป็นมรดกอย่างสำคัญหนึ่งของ “การปฏิวัติวัฒนธรรม” ในประเทศจีนสมัยก่อนหน้านี้นี้ จึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในความคิดเรื่องจารีตประเพณีหลากหลายประการที่ได้ขาดหายไป ต่างจากชาวจีนในสังคมไทยที่มีความรู้สึกว่าตนเองได้ห่างบ้านห่างเมืองของตนเองมาจึงกลับพยายามรักษารจารีตประเพณีเหล่านี้ไว้ อย่างเต็มกำลังทั้งนี้ก็อาจเพื่อเป็นการแสดงออกถึงตัวตนของตนเองในดินแดนแตกต่างก็เป็นไป หรือมิเช่นนั้นแล้วก็คงด้วยความยึดมั่นในคำสอนของปรัชญาเมธี “ขงจื๊อ” ที่ได้บัญญัติคำสอนหนึ่งไว้ว่าการรักษาไว้ซึ่งจารีตประเพณี นับเป็นหน้าที่ประการสำคัญหนึ่งของความเป็น “คน” ที่ดี

ะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ

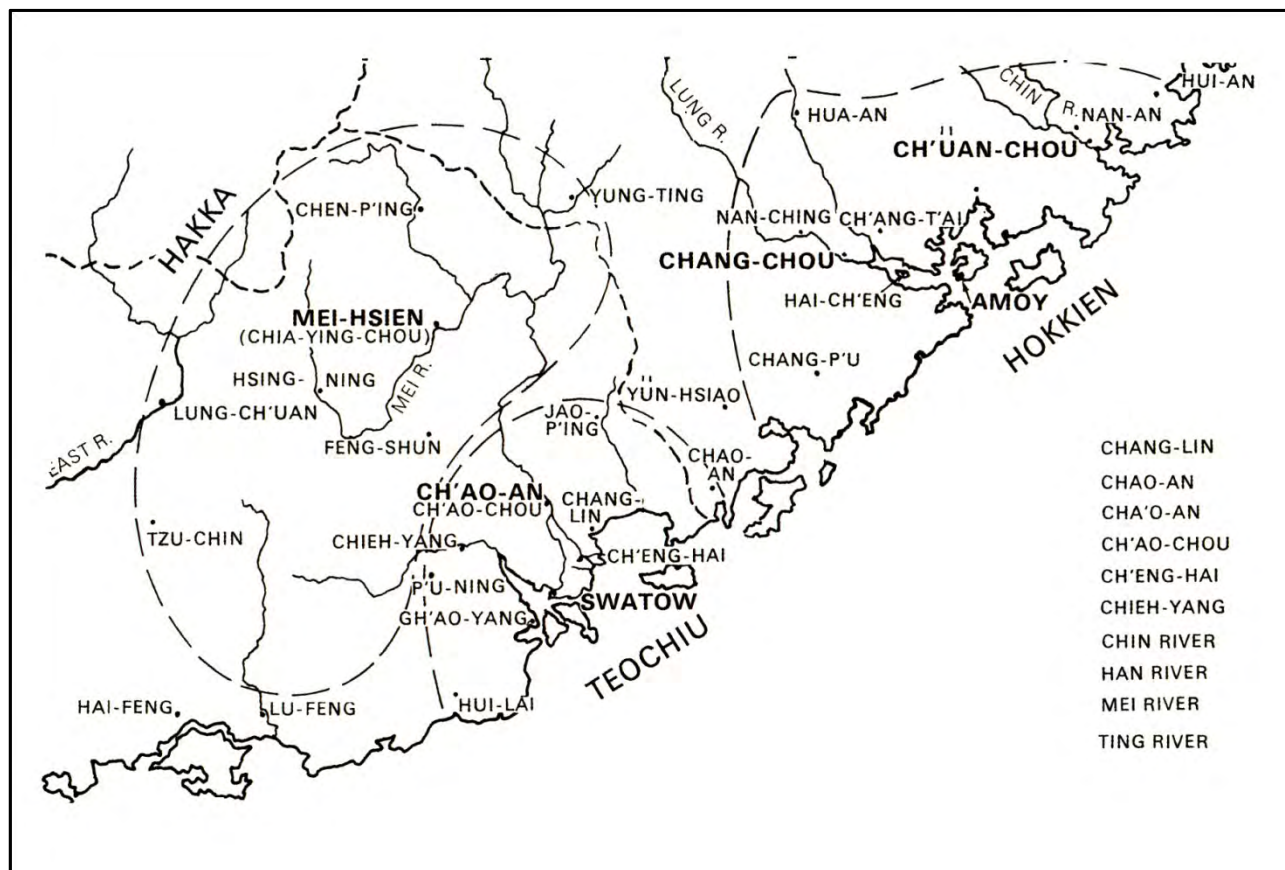
ภาพประกอบ 6 : แผนที่การอพยพของชาวจีนในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย

ภาพประกอบ 7 : พื้นที่ของชาวจีนอพยพในมณฑลกว่างตุง

ที่มา : วิลเลียม. จี. สกินเนอร์. (2549). สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ.

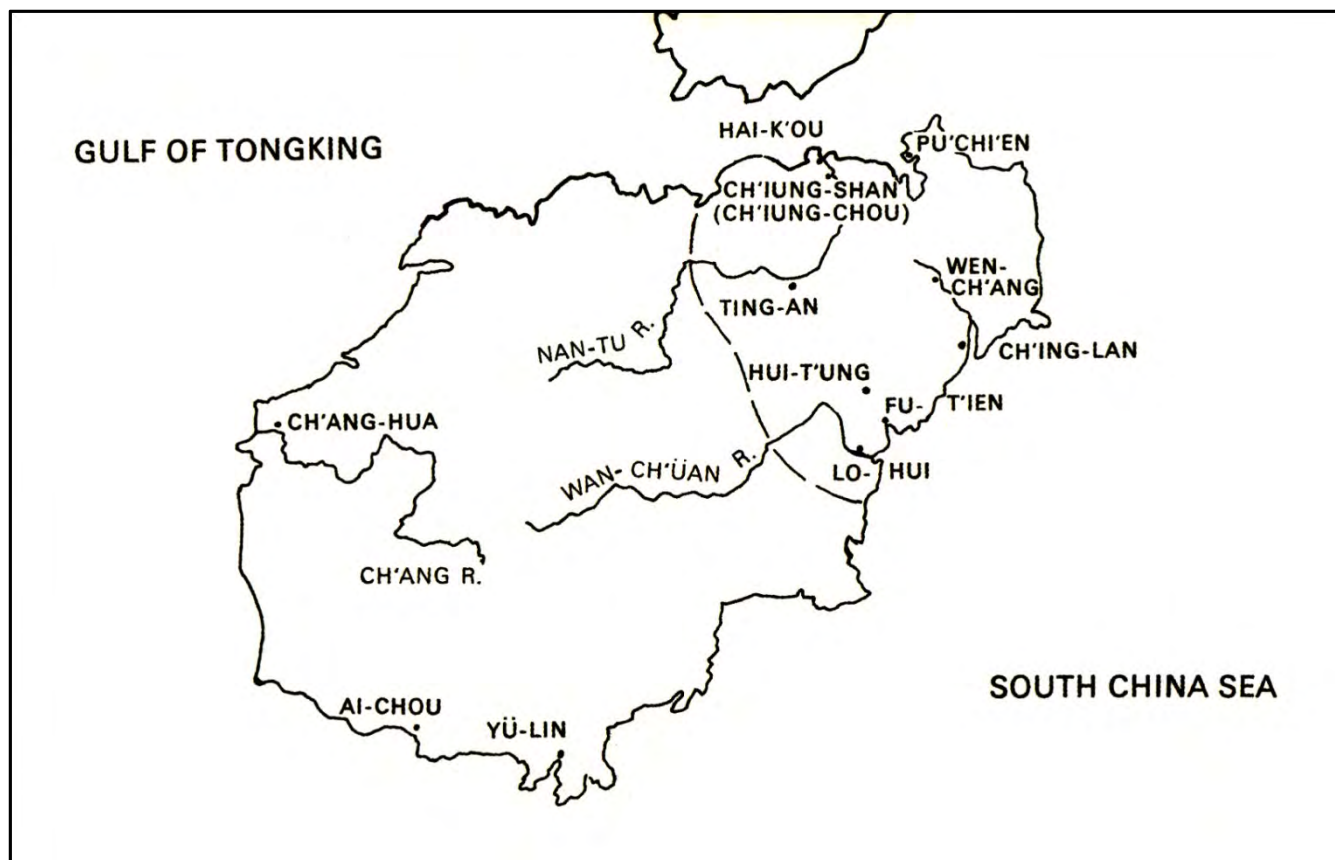
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ภาพประกอบ 8 : แผนที่การอพยพของชาวจีนแต้จิ๋ว และฮกเกี้ยน

ที่มา : วิลเลียม. จี. สกินเนอร์. (2549). สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ.

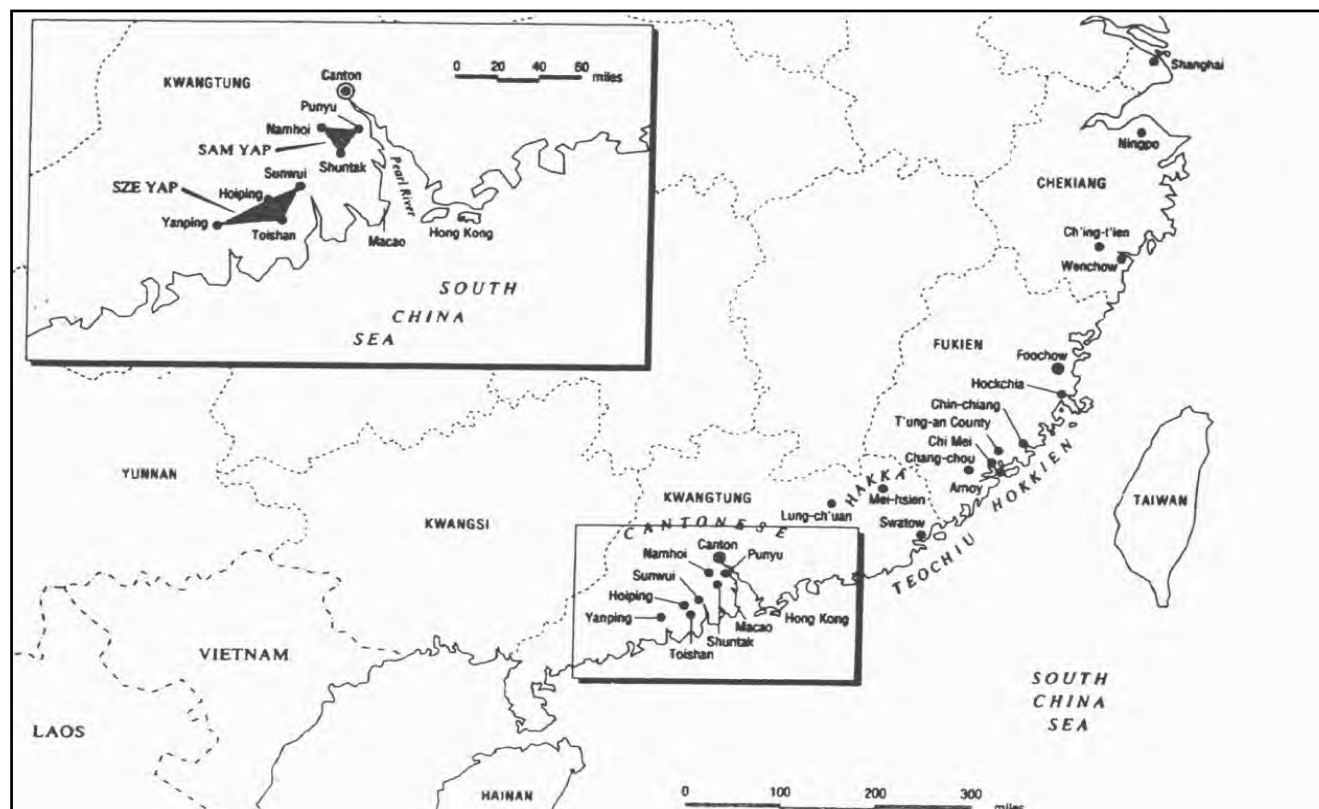
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ภาพประกอบ 9 : แผนที่การอพยพของชาวแต้จิ๋ว และฮกเกี้ยน

ที่มา : วิลเลียม. จี. สกินเนอร์. (2549). สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ภาพประกอบ 10 : แผนที่แสดงที่ตั้งของชนพลูเจียนและชนทไถ่เคียง

ที่มา : หลิน ปัน. (2540). อั้งตี้เกีย : เรื่องราวของชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลก. แปลโดย เกษียณ เตชะพีระ. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

3.1 ภูมิศาสตร์กับการอพยพของชาวจีน

การพิจารณาลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นส่วนสำคัญหนึ่งในการได้มาซึ่งภาพของอยู่อาศัยและวิถีชีวิตของผู้คน เนื่องด้วยมนุษย์ (ในยุคไม่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูงเช่นปัจจุบัน) ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นกับการเรียนรู้และปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งนับได้ว่าเป็นตัวแปรพื้นฐานสำคัญในการเริ่มศึกษาความเปลี่ยนแปลงของชุมชนหรือบ้านเมืองหนึ่งๆ ถ้าหากพิจารณาภูมิสังฐานของประเทศจีนในปัจจุบันแล้วก็จะเห็นได้ว่า

- ภาคเหนือมีลักษณะเป็นที่ราบสูง มีเทือกเขาเรียงรายอยู่ระหว่างที่ราบสูงทิเบต (ที่ราบสูงที่มีความสูงมากที่สุดในโลก) กับภูเขาดินแดน มีทะเลทรายโกบี (Kobe)
- ภาคใต้มีลักษณะเป็นที่ราบสูงมีเทือกเขาหลายเทือกเรียงราย มีที่ราบทำการเพาะปลูกได้อยู่ตามแนวชายฝั่งทะเลจีนใต้และในลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง
- ภาคกลางมีลักษณะเป็นที่สูงและลาดต่ำไปทางทิศตะวันออก มีพื้นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่เหมาะแก่การทำการเพาะปลูก¹³

จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศจีนที่เป็นเช่นนี้ ทำให้พื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อที่ทำการเพาะปลูกและการดำรงชีพได้อย่างดีของผู้คน มีอยู่เฉพาะในบริเวณภาคกลางหรือชาวจีนเรียกว่า “ตงหงวน” เท่านั้น ถ้าเทียบอัตราส่วนกันแล้วพบว่าพื้นที่บริเวณนี้นับได้ประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้นับตั้งแต่ครั้งโบราณมาดินแดนตงหงวนหรือที่ราบลุ่มในภาคกลางของจีนจึงเป็นพื้นที่ที่หลากหลายกลุ่มคนทั้งคนจีนฮั่นเองหรือคนต่างถิ่นจากทางตอนเหนือ (มองโกลเรีย-แมนจูเรีย) ต่างก็ต้องการเข้ามาครอบครองดินแดนแห่งนี้ด้วยกันทั้งสิ้น *

¹³ สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2544). *จีนทักษิณ : วิถีและพลัง*. หน้า 267.

* ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์จีนจะเห็นได้ว่าเต็มไปด้วยเรื่องราวของการสู้รบทำสงครามระหว่างกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสงครามจันกว๋อในช่วงปลายของแผ่นดินราชวงศ์โจว สมัยสงครามสามก๊ก ตลอดจนการทำสงครามรบพุ่งกันอยู่เสมอในหน้าประวัติศาสตร์ของการผลัดแผ่นดินหรือราชวงศ์ที่ต่างก็ต้องการเข้ามาครอบครองดินแดนตงหงวนแห่งนี้ รวมทั้งคนต่างเผ่าเองก็ตามดังเห็นได้จากประวัติศาสตร์จีนมี 2 ราชวงศ์เป็นกลุ่มคนจากดินแดนทางตอนเหนือรุกรานเข้ามาและสามารถตั้งราชวงศ์ขึ้นปกครองเมืองจีนได้สำเร็จ คือ ราชวงศ์หยวน ของชาวมองโกล ราชวงศ์ชิง ของชาวแมนจูเรีย นอกจากนั้นภาพของการแก่งแย่งเข้าชิงการถือครองดินแดนตงหงวนยังสะท้อนผ่านออกมาจากแนวคิดของปรัชญาเมธีของจีนสำคัญ ทั้ง “ขงจื้อ” และ “เล่าจื้อ” ดังเห็นได้ว่าหลักการความคิดของทั้งสองปรัชญาเมธีที่มีอิทธิพลอย่างมากในสังคมจีนนั้น แม้มีความแตกต่างในเรื่องของการปฏิบัติแต่ก็มีลักษณะร่วมกันในเรื่องของการชี้แนะให้มนุษย์ปฏิบัติตนให้สังคมสงบสุข เนื่องจากสภาพสังคมที่มีแต่ความวุ่นวายจากการทำสงครามอยู่เสมอนั่นเอง

ภาพประกอบ 11 : แผนที่ลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศจีน

เห็นได้ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงสลับเทือกเขา ที่ราบลุ่มอยู่ในบริเวณภาคกลางเท่านั้น

3.2 ผู้เจียน, กวางตุ้ง, ไทหล่า : มณฑลตะวันออกเฉียงใต้กับการอพยพเข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทย

ดังที่ได้กล่าวไปในเนื้อหาส่วนก่อนหน้าแล้วนั้น ว่าลักษณะทางภูมิศาสตร์ของมณฑลผู้เจียน สืบเนื่องไปในมณฑลกวางตุ้ง พื้นที่ส่วนใหญ่ทางตอนเหนือมีลักษณะเป็นเทือกเขาสูงจะมีพื้นที่ราบก็ในบริเวณทางตอนกลางและชายฝั่งทะเลจีนใต้เท่านั้น ลักษณะภูมิศาสตร์เช่นนี้ ย่อมไม่ส่งเสริมการดำรงชีวิตของผู้คนอาศัยในบริเวณนี้ ด้วยที่ราบเหมาะสมต่อการเพาะปลูกนั้นมีจำนวนน้อย ทำให้เมื่อเกิดภัยธรรมชาติทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ดังเห็นได้ว่าในราวปี พ.ศ.2043 ได้มีการสำรวจสัดส่วนพื้นที่ทำกินต่อจำนวนประชากร มณฑลผู้เจียน ก็มีพื้นที่การเพาะปลูกต่อจำนวนประชากรน้อยกว่ามณฑลอื่นๆในประเทศจีนทั้งหมด¹⁴

ผู้คนดำรงชีวิตอยู่ด้วยการปลูกข้าวเป็นหลักฉะนั้นถ้าเมื่อใดการเพาะปลูกต้องประสบกับภัยธรรมชาติ ก็ย่อมส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในดินแดนแห่งนั้นอีกด้วย ความผันผวนในกิจกรรมการเพาะปลูกเช่นนี้ทำให้ถึงกับมีคำกล่าวเกี่ยวกับการเก็บเกี่ยวผลผลิตในแต่ละปีของชาวผู้เจียน ที่ว่าผลผลิตเป็น 40 คน 30 คน 20 คน หรือศูนย์คน ซึ่งก็คือหากปีใดการเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ดีก็มีจำนวนผู้คนอพยพออกจากบ้านไปน้อย แต่ปีไหนที่การเก็บเกี่ยวผลผลิตไม่ดีผู้คนจำต้องอพยพออกเดินทางจากชุมชนไปเป็นจำนวนมากตามลำดับ¹⁵

ความขาดแคลนของมณฑลผู้เจียนนอกจากพิจารณาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวแล้วยังได้สะท้อนออกมาจากเรื่องราวของกลุ่มโจรสลัดลี้มโตะเคี่ยม ที่ได้ก่อวีรกรรมเข้าหลบหนีการปราบปรามจากราชสำนักราชวงศ์หมิง เข้ามายึดเมืองปัตตานีไว้ได้อีกด้วย ซึ่งการที่กลุ่มโจรสลัดลี้มโตะเคี่ยมมีความเข้มแข็งและยิ่งใหญ่จนทำให้เกิดความเดือดร้อนทางการค้าในบริเวณทะเลจีนใต้และพื้นที่ใกล้เคียงแล้ว เห็นได้ว่าการที่กลุ่มโจรสลัดกลุ่มนี้มีความเข้มแข็งมากพอทำการปล้นสะดมและต่อสู้กับทางการจีนได้ในระดับหนึ่ง แม้ว่าหลบหนีการถูกปราบปรามยังสามารถมีกองกำลังเข้ายึดเมืองท่าอย่างปัตตานีไว้ได้ระยะหนึ่งนั้น ก็แสดงให้เห็นว่าความขุ่นแค้นในการดำรงชีวิตของชาวมณฑลผู้เจียน มีอยู่มากเพียงใด จึงพอขับเคลื่อนให้กลุ่มคนออกมารวมตัวกันเป็นโจรสลัดที่มีความเข้มแข็งได้ถึงเพียงนี้

¹⁴ หลิน ปัน. (2540). **อิงตี้เกีย : เรื่องราวของชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลก**. แปลโดย เกษียณ เตชะพิระ. หน้า 41.

¹⁵ แหล่งเดิม. หน้า 25.

ความต้องการอพยพของชาวจีนในกลุ่มมณฑลภาคตะวันออกเฉียงใต้ นั้น หากมองให้เข้ามาในประวัติศาสตร์ระยะใกล้กว่าเรื่องราวของกลุ่มโจรสลัดลี้มโตะเคี่ยมแล้ว เรื่องราวความยากลำบากในการเดินทางบนเรือข้ามท้องทะเลเป็นระยะเวลายาวนานของการขนส่ง ความว่า

เรือสำเภาที่บรรทุกพวกเขาเหล่านี้ เป็นจำนวนมากทำให้หวนระลึกเรือบรรทุกทาสแอฟริกันลำหนึ่ง ดาดฟ้าเรือเต็มไปด้วยชาวจีน และที่นั่นก็มีแต่พวกอพยพเหล่านี้ตากแดดตากลมโดยปราศจากหลังคา เพราะท้องเรือใช้บรรทุกสินค้าจนเต็ม อาหารก็มีแต่ข้าวตากแห้งกับน้ำที่แจกจ่ายให้ แต่เนื่องด้วยการเดินทางกินเวลานานจึงมักต้องการทั้งน้ำและข้าว ทำให้ชาวจีนจำนวนมากต้องล้มตายด้วยความอดอยาก

ผู้อพยพออกมาโดยทั่วไปอยู่ในสภาพที่น้ำเวทนายิ่ง ไม่มีเสื้อผ้า หรือเงินสำหรับการยังชีพแม้เพียงหนึ่งวัน บางทีคนเหล่านี้ก็ไม่มีเงินพอที่จะจ่ายค่าโดยสารจากบ้านเกิดเมืองนอนของตน...และได้กลายเป็นทาสของผู้ใดก็ได้ที่จ่ายเงินจำนวนนี้ให้ หรือตกเป็นเหยื่อแก่ผู้ที่รีดนาทาเร้นซึ่งบังคับให้ทำงานใช้เงินเกินกว่าหนึ่งปี¹⁶

...ประมาณเที่ยงวันของวันที่สิบเอ็ดที่เรามาอยู่ในซัวเถา จู่ๆ ก็เกิดความโกลาหลขึ้นยกใหญ่ พวกเยอรมันขณะการประมุขคนงานไปกรุงเทพฯ ในราคาห้าสิบเม็กซิกันเซ็นต์ต่อหัว กรรมกรชาวจีนหนึ่งพันสองร้อยคนซึ่งล้วนมาจากหมู่บ้านอันสุดแสนยากจน ที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินใหญ่บุกขึ้นมาทำลายความสงบสุขของเราไปโดยสิ้นเชิง พวกเขาพากันเดินย่ำเท้าขึ้นมาบนเรือ และมายึดครองพื้นที่ส่วนกลางของดาดฟ้าเรือทั้งหมด คนเหล่านี้เดินทางไปทำงานหนักที่ประเทศสยาม เพื่อหาเงินส่งมาเลี้ยงครอบครัวที่อยู่เบื้องหลัง และแล้ว ช่วงสุดท้ายของการเดินทางไปยังดินแดนสยามของเราก็เริ่มต้นขึ้นขอบรรยายสภาพของคนจีนที่เข้ามายึดครองพื้นที่เต็มดาดฟ้านี้สักหน่อยเถอะ บ้านของพวกเขาแต่ละคนก็คือจุดที่เขาวางกล่องสมบัติและฟูกม้วนๆของเขาไว้ที่นั่นล่ะ ต่างคนต่างใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่จำกัด เพียงแค่ขนาดของฟูกตอนที่คล้อยกนอนในเวลากลางคืนเท่านั้นเอง...¹⁷

ภาพความยากลำบากของการเดินทางจากประเทศจีนสู่ประเทศไทยดังกล่าว ก็คงพอทำให้นักถึงข้างหลังภาพของชาวจีนบนเรือขนส่งเหล่านี้ได้ สิ่งเดียวทำให้คนจีนเหล่านี้สามารถอดทนกับการเดินทางอันแสนลำบากบน (ดาดฟ้า) เรือได้ เพื่อแลกกับความหวังในชีวิตที่ดีกว่าบนดินแดนแห่งใหม่ตลอดจนความยากลำบากในบ้านเกิดเมืองนอน นำพาให้พวกเขาต้องเดินทางออกไปจากบ้านที่เคยอยู่อยู่เคยนอน*

¹⁶ จี วิลเลียม สกินเนอร์. (2548). เล่มเดิม. หน้า 53.

¹⁷ แมรี บัลคลีย์ แสตนตัน. (2550). สยามคือบ้านของเรา. แปลโดย คณะบุคคลวิวัฒนา ๑๐๐. หน้า 9-11.

*ข้อสังเกตประการสำคัญหนึ่งสำหรับการอพยพออกจากบ้านเกิดเมืองนอนของชาวจีนในภาคตะวันออกเฉียงใต้เหล่านี้ นั้น นอกเสียจากเพียงปัจจัยของความยากลำบากในการใช้ชีวิตท่ามกลางความแร้นแค้นของพื้นที่แล้ว

นอกจากมณฑลฝูเจี้ยนยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างแล้ว ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ร่วมกันของกลุ่มมณฑลฝูเจี้ยนและกวางตุ้ง ก็ย่อมส่งผลที่ไม่มีความแตกต่างกัน รวมทั้งเกาะไหหลำ ที่มีขนาดพื้นที่จำกัด ด้วยความยากลำบากในการใช้ชีวิตเช่นนี้เอง ทำให้มณฑลฝูเจี้ยนนับเป็นแหล่งส่งออกชาวจีนออกสู่ภายนอก ประกอบกับพื้นที่ที่อยู่อาศัยเกี่ยวเนื่องอยู่กับท้องทะเลทำให้ผู้คนอาศัยอยู่ในมณฑลตะวันออกเฉียงใต้ เป็นกลุ่มคนที่มีความเชี่ยวชาญในการเดินเรืออย่างสูงและเป็นผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการค้าทางทะเลอยู่เสมอ

ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้คนจากมณฑลแถบนี้จึงเป็นพื้นที่ภูมิลำเนาเดิมชาวจีนกลุ่มสำเนียงต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทย เช่น แต้จิ๋ว (ซัวเถา/แต้จิ๋ว – มณฑล กวางตุ้ง) ฮกเกี้ยน (มณฑลฝูเจี้ยน) ฮากกาหรือแคะ(มณฑลฝูเจี้ยน) ไหหลำ (เกาะไหหลำ) ฮกจิ๋ว (นคร พูโจว มณฑลฝูเจี้ยน) ทั้งหมดนี้ต่างก็เป็นกลุ่มอพยพและเดินทางออกมาจากถิ่นฐานเดิมในบริเวณใกล้เคียงกันทั้งสิ้น

การอพยพครั้งสำคัญๆ ของชาวจีนบริเวณมณฑลภาคตะวันออกเฉียงใต้เข้าสู่ดินแดนส่วนอื่นๆ ของโลกนั้น คงเกิดขึ้นหลายครั้งหลายคราด้วยกัน โดยดินแดนที่ชาวจีนจากบริเวณนี้นิยมเดินทางออกไปก็คือประเทศไทยหรือสยามเมื่อครั้งนั้น

ดังที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้แล้วว่าคนจีนกับคนไทยนั้นมีความใกล้ชิดและมีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ มิได้ขาดตอนกันไปเลยแต่ก็จะเห็นได้ว่าการอพยพโยกย้ายของชาวจีนเข้าสู่ประเทศไทยนั้น หากแบ่งตามการอพยพในระลอกใหญ่แล้วจะเห็นได้ว่าแบ่งได้เป็นดังนี้

- ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) คือ นับช่วงระยะเวลา ยาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยาไล่ลงมาจนถึงสมัยธนบุรี ในช่วงเวลานี้การอพยพของคนจีนเข้าสู่ดินแดนประเทศไทยนั้น ทำการนับได้ยากยิ่ง แต่จะเห็นได้ว่าชาวจีนในช่วงเวลานี้เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยคงเป็นไปในทางการค้าเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังปรากฏให้เห็นจากเอกสารพรรณนาภูมิสถานพระนครศรีอยุธยา เอกสารจากหอหลวง ฉบับสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ได้มีการพรรณนาถึงสถานที่สำคัญ ย่านค้าขาย และอื่นๆ ในเกาะพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

การเดินทางออกจากบ้านเกิดเมืองนอนไปยังดินแดนอื่นนั้น ยังเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักคุณธรรม “ความกตัญญู” ของลัทธิขงจื๊ออีกด้วย ความกตัญญูหนึ่งที่คนควรมีของขงจื๊อ คือ ความกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด การเดินทางออกไปจากแผ่นดินเกิดหรือเมืองจีนนั้น จึงเป็นเสมือนการกระทำอันอุกอาจมากต่อหลักคิดสำคัญที่มีอิทธิพลต่อชีวิตและจิตใจของชาวจีน (เช่นเดียวกับพุทธศาสนากับคนไทย) หากแรงผลักดันที่ขาดน้ำหนักเพียงพอคงไม่อาจทำให้เกิดการกระทำเช่นนี้ได้

...ถนนย่านในโก่ เชียงตุงไปจนถึงเชียงตุงในโก่เป็นตลาดใหญ่ มีตึกกว้างร้านจีนตั้ง
ตึกทั้งสองฟากถนนหลวง จีนไทยนั่งร้านขายของสรรพสิ่งของ เครื่องสำเภาเครื่องทองเหลืองทองขาว
กระเบื้องถ้วย โถ ชาม แพรสีต่างอย่างจีน แลไหมศรีต่างๆ เครื่องมือเหล็กแลสรรพเครื่องมาแต่เมืองจีน
มีครบมีของรับประทานอาหาร แลผลไม้มาแต่เมืองจีนวางรายในร้านขายของที่ท้องตลาด มีของสดขาย
เข้าเย็น สุก รสดี ไข่ ปลาทะเล แลปลาน้ำจืดปูหอยต่างๆ หลายอย่างหลานพัน เป็นตลาดใหญ่อิ่งยวดใน
กรุงชื้อตลาดใหญ่ท้ายพระนครอยู่ย่านในโก่...¹⁸

นอกจากนั้นตำแหน่งของเจ้ากรมท่าซ้าย คือ พระยาโชฎีกกราชเศรษฐี เป็นตำแหน่งสำหรับขุน
นางชาวจีนเป็นการเฉพาะ เพราะต้องทำหน้าที่ในการติดต่อการค้ากับบ้านเมืองทางฝั่งตะวันออกของ
อยุธยาหรือก็คือจีนเป็นสำคัญ อีกทั้งค่านิยมของชนชั้นสูงอยุธยาอย่างหนึ่งก็คือการดื่มน้ำชาจีน ก็ย่อม
ทำให้เห็นได้ว่าชาวจีนนั้นได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยแล้ว ก็เป็นปัญหาใหญ่มากในการกำหนด
ลงไปให้แน่ชัดได้ว่ามีจำนวนเท่าใดมีชาวจีนกลุ่มภาษาสำเนียงพูดใดบ้าง

- **ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว** เป็นต้นมานั้นสันนิษฐานได้ว่ามีชาว
จีนเดินทางอพยพเข้าสู่ประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากทั้งปัญหาภายในประเทศจีนเองเริ่มเกิดขาด
เสถียรภาพทางการเมืองภายหลังการผลัดเปลี่ยนราชวงศ์ (ราชวงศ์หมิง-ราชวงศ์ชิง) กลับกันทางฝั่ง
ของประเทศไทยหรือสยามในช่วงเวลานั้น มีความมั่นคงทางการเมืองเพิ่มขึ้นมากภายหลังการสิ้นสุด
สภาวะคุกคามของพม่าที่เริ่มถูกอังกฤษเข้าแทรกแซงเพื่อยึดครองเป็นอาณานิคม

ประกอบกับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเป็นผู้ที่มีความนิยมใน “จีน”
สูงมากทั้งการส่งเรือสำเภาไปค้าขาย ตลอดจนศิลปะ และวัฒนธรรมจีน จึงอาจทำให้เป็นแรงเสริมทำ
ให้ชาวจีนที่ต้องประสบกับปัญหาภายในประเทศของตนเอง เริ่มอพยพเข้าสู่ประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น
โดยเฉพาะภายหลังจากที่สยามทำ “สนธิสัญญาเบาว์ริง” กับอังกฤษ ทำให้มีความต้องการแรงงานใน
ภาคการผลิตสูงตามไปด้วย อีกทั้งนโยบายการปรับปรุงและปฏิรูปสยามเข้าสู่ความเป็น “สมัยใหม่”
(Modern) ก็ทำให้สยามต้องลดการใช้แรงงาน “ไพร่” ของตนเองลงเป็นอย่างมาก ดังเห็นได้ว่าตั้งแต่
สมัยอยุธยาที่มีการเกณฑ์แรงงานไพร่ในสัดส่วนเรียกว่า “เข้าเดือนออกเดือน” ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลง
ไปจนก่อนมีการเลิกระบบเกณฑ์แรงงานไพร่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การปรับปรุงและปฏิรูปบ้านเมืองของสยามครั้งใหญ่เริ่มตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวสืบเนื่องรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ล้วนแล้วแต่ดำเนินการไป
ในทิศทางปรับเปลี่ยนระบบการใช้แรงงานไพร่

¹⁸วินัย พงศ์ศรีเพียร,บรรณาธิการ. (2551). **พรรณนาภูมิสถานพระนครศรีอยุธยา : เอกสารจากหอ
หลวงฉบับสมบูรณ์**. หน้า 81.

อันเป็นผลจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง บังคับให้สยามต้องยกเลิกระบบเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศแบบเดิม ดำเนินไปในรูปแบบของการ “ผูกขาดการค้า” มาเป็นระบบการค้าเสรีทำให้แรงงานไพร่ไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาบ้านเมืองภายใต้นโยบายการเข้าสู่สมัยใหม่แล้ว อีกทั้งการจัดเก็บภาษีแบบใหม่ถูกประกาศใช้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็สามารถเรียกเก็บภาษีเข้าท้องพระคลังได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยมากขึ้นกว่าระบบเดิม

ล้วนแล้วแต่ผลักดันให้แรงงานไพร่เดิมกลับสู่ระบบการผลิตเพื่อการค้าและนำรายได้จากการผลิตมาจ่ายเป็นภาษีให้กับรัฐบาลกลาง เพื่อนำมาจัดจ้างแรงงานที่มีคุณภาพมากกว่าแรงงานไพร่เดิม

แรงงานจีนเป็นตัวเลือกสำคัญถูกนำเข้ามาเพื่อเติมเต็มช่องว่างของแรงงานที่ขาดหายไปในระบบการใช้แรงงานเพื่อพัฒนาบ้านเมือง

ด้วยเหตุทั้งหมดนี้นั้นล้วนแล้วแต่ทำให้ชาวจีนผู้ประสบกับความร้อนรุ่มในบ้านเกิดเมืองนอนพากันเดินทางล่องสำเภาเข้าสู่ประเทศสยาม เพื่อทำการใช้แรงงานในกรุงเทพฯ ซึ่งแรงงานจีนส่วนใหญ่เข้ามาสู่กรุงเทพฯ ในช่วงแรกนี้เป็นกลุ่มภาษาแต้จิ๋วเสียเป็นส่วนใหญ่

หลังจากรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ แล้ว แรงงานจีนก็ยังหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยในช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ สืบเนื่องรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ชาวจีนก็ยังเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง แต่ก็กระจ่ายตัวกันออกไปไม่ได้เข้ามากระจุกกันอยู่ในเฉพาะเมืองหลวงอีกแล้ว

โดยเฉพาะในภาคใต้ของประเทศไทยเริ่มมีการบุกเบิกทำเหมืองแร่ดีบุกกันอย่างเพิ่มมากขึ้น ก็เป็นแหล่งรองรับแรงงานอย่างดีอีกแห่งหนึ่ง ตลอดจนการเริ่มทำทางรถไฟสายใต้ของสยามเชื่อมต่อกับสหพันธรัฐมลายูของอังกฤษ ก็เป็นอีกประกายหนึ่งของการนำพาชาวจีนสำเนียงฮกเกี้ยน และไหหลำ เข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทย

เมื่อทางรถไฟสายใต้สำเร็จลุล่วงไปแล้วนอกจากการเชื่อมต่อเส้นทางคมนาคมสายใหม่จากทางใต้เข้าสู่เมืองหลวงเท่านั้น ทางรถไฟสายใต้ถูกสร้างขึ้นยังได้นำพาชาวจีนเล็กๆ อีกกลุ่มหนึ่งเดินทางเข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทยด้วยอีกเช่นกัน พร้อมกับการบุกเบิกพื้นที่สร้างพื้นที่ให้กับพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ของไทย

การอพยพเข้าสู่ดินแดนประเทศไทยของชาวจีนจากมณฑลภาคตะวันออกเฉียงใต้ของจีนดังกล่าว หากพิเคราะห์พิจารณาลงไปลึกมากขึ้นจะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายของการอพยพของชาวจีนตามกลุ่มภาษาเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่ามีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่

- **ภาคกลางของประเทศไทยหรือกรุงเทพฯ** เป็นจุดหมายที่มีกลุ่มคนจีนภาษาแต้จิ๋ว,ไหหลำ,และ เดินทางเข้ามาอย่างมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็อาจเนื่องด้วยเส้นทางการเดินเรือระหว่างกรุงเทพฯ – ชัวเถา ที่คอยอำนวยความสะดวก¹⁹ ทว่าสำหรับชาวจีนแต้จิ๋ว เหตุผลสำคัญหนึ่งเกิดขึ้นในสมัยธนบุรี อันเป็นผลจากเชื้อสายของ “สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี” หรือ “พระเจ้าตากสิน” ปฐมกษัตริย์หนึ่งเดียวของธนบุรี ที่มีพระบิดาเป็นชาวจีนเชื้อสายแต้จิ๋ว จึงอาจทำให้ชาวแต้จิ๋วในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นผู้ได้รับมหากรุณาธิคุณมากกว่าชาวจีนกลุ่มภาษาอื่นๆ ประกอบกับแนวนโยบายการฟื้นฟูบ้านเมือง ภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ที่ดำเนินไปในแนวทางการพยายามสานสัมพันธ์ทางการค้า กับจีนขึ้นมาอีกครั้ง ทำให้มีชาวจีนโดยเฉพาะชาวแต้จิ๋วเดินทางเข้ามาสู่บ้านเมืองนี้

แม้แต่จะมีการการพลัดแผ่นดินเปลี่ยนราชวงศ์ตลอดจนการย้ายเมืองหลวงไปฝั่งพระนครหรือ กรุงเทพฯ แล้วก็ตาม ในเมื่อมีชาวแต้จิ๋วจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ก่อนแล้ว ก็ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญในการ ส่งเสริมให้ชาวจีนแต้จิ๋วที่ต้องการ อพยพเดินทางออกมาสู่ภายนอกเลือกเป็นจุดหมายปลายทาง ด้วยมี กลุ่มคนภาษาเดียวกันอาศัยอยู่ก่อน ย่อมเป็นหลักประกันให้ความอุ่นใจในการเริ่มต้นชีวิตในต่างแดน กรณีเช่นนี้ไม่ใช่เพียงแต่ชาวแต้จิ๋วเท่านั้น หากเป็นลักษณะพบได้ในกลุ่มชาวจีนภาษาอื่นๆ ที่เดินทาง เข้าสู่ประเทศไทยด้วยเช่นกัน

- **ภาคใต้** พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายูที่คาบระหว่างมหาสมุทร อินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก จึงไม่แปลกเลยที่พื้นที่แห่งนี้ได้ทำหน้าที่เปรียบประหนึ่งสะพานเชื่อมต่อ ให้กลุ่มคนทั้งสองฟากฝั่งเดินทางไปมาสู่กัน ดังเห็นได้บนคาบสมุทรแห่งความหลากหลายนี้ ได้ปรากฏ มีเมืองท่าสำคัญๆ หลายแห่งเกิดขึ้นและแตกดับหรือเจริญรุ่งเรืองขึ้นหลายเมืองตลอดแนวคาบสมุทร

เหตุนี้เองภาคใต้ของประเทศไทยจึงเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางที่มีชาวจีนหลากหลายกลุ่ม เดินทางเข้ามา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ของประเทศไทยที่เป็นเส้นทาง รถไฟสายยาวที่เชื่อมต่อตั้งแต่กรุงเทพฯ ลงไปจนถึงบัตเตอร์เวิร์ทของมาเลเซีย ก็ยิ่งทำให้ชาวจีนอาศัย อยู่ทั้งทางตอนบนหรือตอนล่างของภาคใต้เดินทางเข้าสู่พื้นที่แห่งนี้ด้วยความสะดวกเพิ่มมากขึ้น

หากพิจารณาในทางด้านของกลุ่มภาษาแล้ว ก็พบได้ว่าชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นกลุ่มคนจำนวนมาก ใหญ่มากที่สุดที่ภาคใต้ของประเทศไทย ทั้งนี้ก็อาจเนื่องด้วย การเข้ามาติดต่อค้าขายและตั้งถิ่นฐาน ตั้งแต่ครั้งโบราณกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่ชาวจีนฮกเกี้ยนกลุ่มตระกูลหนึ่งได้ รับราชานุญาตจากกษัตริย์สยามให้เป็นผู้ครองเมืองสงขลาหรือเจ้าเมืองสงขลา ซึ่งก็นับได้ว่าเป็น เหตุการณ์สำคัญยิ่งทำให้สงขลาหรือบ้านเมืองในภาคใต้ที่ขึ้นอยู่ภายใต้อำนาจของสงขลา จึงเป็นแหล่ง พื้นที่สำคัญให้ชาวจีนฮกเกี้ยนจากโพ้นทะเลเดินทางเข้ามาสร้างสรรค์โอกาสใหม่ในชีวิต

¹⁹ จี วิลเลียม สกินเนอร์. (2548). เล่มเดิม. หน้า 48-49.

บทที่ 4

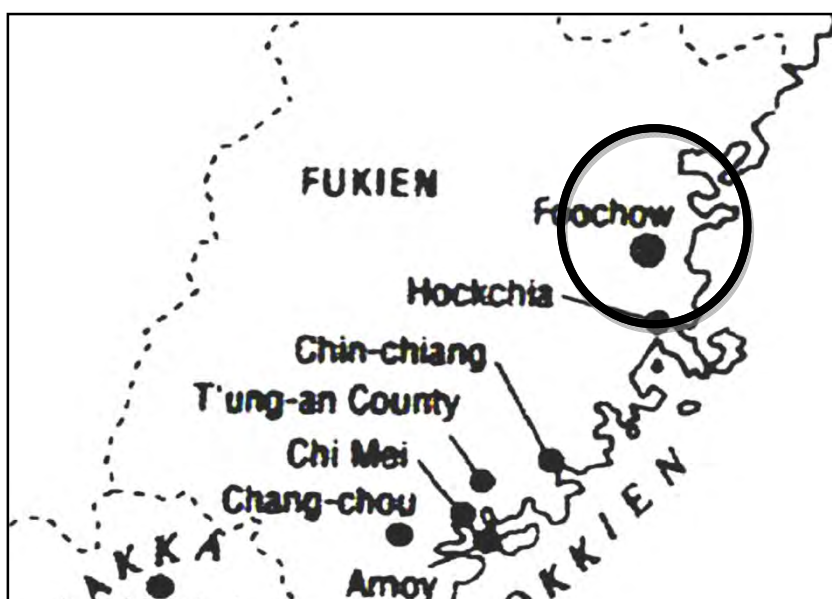
ฮกจิวนาบอน : การอพยพ ตั้งถิ่นฐาน วิถีชุมชน

...คนฮกจิ่วช่วงแรกตายกันมากด้วยไข้ป่า ด้วยการคมนาคมที่ไม่ดี การรักษาพยาบาลที่ไม่ดี หลายครอบครัวที่มีคนตายไปหนึ่งกลับไปมาเลเซียก็มาก ที่เหลืออยู่เรียกว่าเหลือจะตาย คนฮกจิ่วไม่มีเงินมีทุนมีแต่ใจกับแรงที่เข้ามาทำถึงมีกันขึ้นมาได้.... (คุณเมธา เอื้อนันทน์)

คำกล่าวของคุณเมธา เอื้อนันทน์ ชาวฮกจิ่วรุ่นแรกๆ เดินทางเข้ามาเมืองไทยพร้อมกับครอบครัวตั้งแต่วัยเยาว์ ร่วมกันบุกเบิกถางป่าเป็นสวนยางในพื้นที่นาบอน

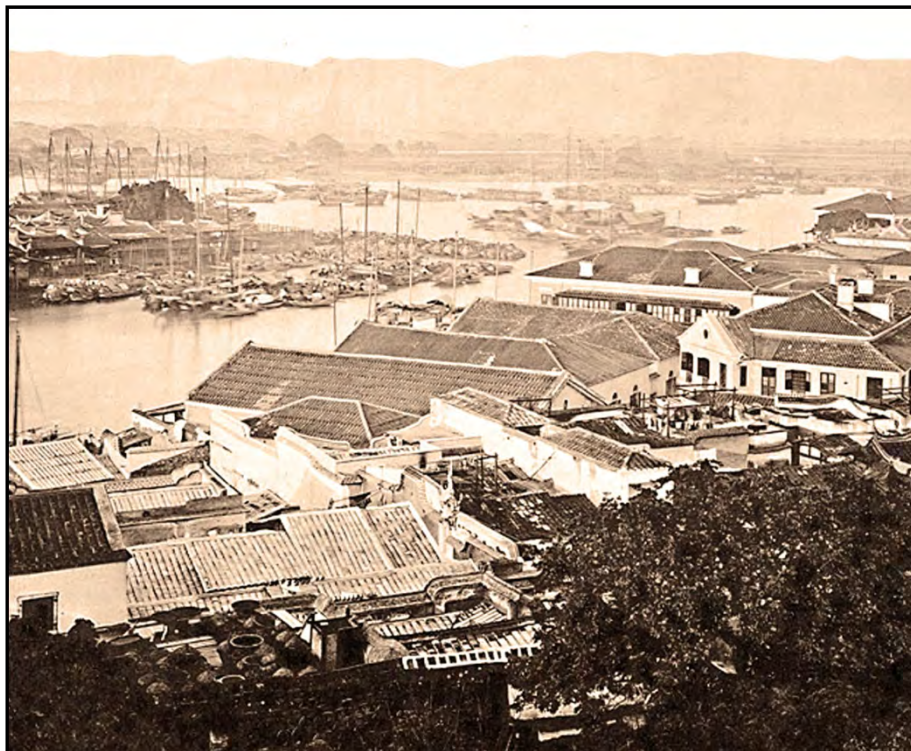
บอกกล่าวถึงความเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวจีนฮกจิ่วที่มีความเชี่ยวชาญในการทำสวน โดยเฉพาะการทำสวนยางพารา สวนยางพารานำพาพวกเขาเข้ามาสู่ร่มโพธิ์สมภาร นำพาพวกเขาเข้าสู่นาบอน และนำพาพวกเขาเข้าก่อเกิดพลวัตของชุมชนฮกจิวนาบอน

เนื้อหาในบทที่ 4 เป็นทำความรู้จักกับชาวจีนฮกจิ่ว ในประเด็นของการอพยพโยกย้ายมาสู่ประเทศไทย และการตั้งถิ่น ตลอดจนวิถีของชุมชนใหม่แห่งนี้เกิดขึ้นมาเมื่อประมาณ 8 ทศวรรษที่แล้ว

ภาพประกอบ 12 : แผนที่แสดงที่ตั้งของมณฑลฝูเจี้ยนและเมืองฝูโจว (ในแผนที่เขียนว่า Foochow) เป็นภูมิลำเนาเดิมของชาวจีนสำเนียงฮกจิ่ว

ที่มา : หลิน ปัน. (2540). อั้งตีเกี้ยว : เรื่องราวของชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลก. แปลโดย เกษียณ เตชะพีระ. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ภาพประกอบ 13 : นครฝูโจว เมืองเอกมณฑลฝูเจี้ยน

ถิ่นฐานเดิมของชาวจีนฮกจิ๋วในแผ่นดินใหญ่หรือประเทศสาธารณรัฐ
ประชาชนจีน

ภาพประกอบ 14 : นครฝูโจว เมืองเอกของมณฑลฝูเจี้ยน

1. ชาวจีนฮกจิว : จากแผ่นดินใหญ่สู่คาบสมุทรมาลายู (มาเลเซีย¹ - ไทย)

1.1 จากแผ่นดินใหญ่สู่มาเลเซีย

1.1.1 มูลเหตุแห่งการอพยพ

จากเนื้อหาในส่วนก่อนหน้าที่กล่าวถึงการอพยพของชาวจีนอาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลจีนใต้ (มณฑลฝูเจี้ยน มณฑลกว่างตุง) ในส่วนนี้เป็นความพยายามชี้ให้เห็นถึงเส้นทางและมูลเหตุของการอพยพเข้าสู่มาเลเซียของชาวจีนฮกจิว อันเกี่ยวพันต่อเนื่องกับพัฒนาการและการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยในช่วงเวลาต่อมาของชาวจีนฮกจิว

ชาวจีนฮกจิวอาศัยอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบันนี้ หากย้อนเส้นทางการเดินทางของพวกเขา กลับไปก็พบว่าเขาเหล่านี้เดินทางออกจากเมืองฝูโจว² นครหลวงหรือเมืองเอกของมณฑลฝูเจี้ยน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จากปัญหาความแห้งแล้งจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ภัยทางการเมืองภายในประเทศ ตลอดจนภัยคุกคามจากโจรผู้ร้าย³ ซึ่งทำให้ชาวฮกจิวบางส่วนต้องอพยพหนีขึ้นไปสร้างบ้านบนภูเขา เนื่องจากกลัวภัยอันตรายจากโจรผู้ร้ายออกอาละวาด⁴

¹ประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน เดิมพื้นที่บริเวณตอนปลายของคาบสมุทรมาลายูประกอบด้วยรัฐใหญ่น้อยต่างๆ อยู่ร่วมกัน เช่น ไทรบุรี กลันตัน ยะโฮร์ มะละกา เป็นต้น โดยกลุ่มอำนาจลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเรียกรวมว่าเป็นรัฐมลายูหรือแขกมลายู ต่อมาเมื่อสังคมโลกถูกปกครองไปด้วยความคิดครอบครองอาณานิคมของชาติตะวันตกหรือลัทธิจักรวรรดินิยม เมื่ออังกฤษได้เข้ามาครอบครองดินแดนบริเวณตอนล่างของคาบสมุทรมาลายู ได้สถาปนาดินแดนทั้งหมดนี้เป็น สหพันธรัฐมลายาของอังกฤษ ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สหพันธรัฐมลายาได้รับประกาศเอกราชจากอังกฤษ จึงได้เปลี่ยนเป็นประเทศมาเลเซีย ซึ่งในช่วงเวลาที่ชาวจีนฮกจิวเดินทางเข้าสู่ดินแดนแถบนี้คงยังได้ชื่อว่าเป็นสหพันธรัฐมลายา เพื่อความสะดวกต่อความเข้าใจจึงขอใช้ชื่อเรียกว่ามาเลเซียตลอดในงานชิ้นนี้

²เมืองฝูโจว ประกอบไปด้วยหน่วยการปกครองเล็กลงไปหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นระดับตำบล 10 ตำบลด้วยกัน คือ Pingnan (ผิงหนาน), Kutian (กู่เทียน), Mingqing (หมิงชิง), Yungtai, Minhow, Futzing, Mashu, Cheng le, Lianjiang, Luoyuan

³ปัญหาจากโจรผู้ร้ายเพิ่มมากขึ้น เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่ง ทำให้ชาวจีนฮกจิวส่วนหนึ่งต้องเดินทางออกจากถิ่นฐานเดิมมาแสวงหาชีวิตใหม่ จากการสัมภาษณ์คุณเมธา เอื้อนนทซ์ ได้กล่าวว่าเรื่องราวเคยได้รับรู้ได้ยินมาจากรบพรบุรุษมีการกล่าวถึงโจรผู้ร้ายมักเข้าปล้น คนรวยเป็นประจำทำให้ไม่กล้าอาศัยอยู่ในบ้านเมืองต่อไป (นายเมธา เอื้อนนทซ์ , สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 397/1 ม.2 ต.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553.)

⁴สว่าง ต้นติพิสิทธิ์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 178 ม.3 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.2554.

ว่าการอพยพครั้งใหญ่ของชาวจีนฮกจิ๋วเข้าสู่ดินแดนมาเลเซียในปัจจุบันนั้น คาดว่าน่าจะเกิดขึ้นหลังจากการทำพ่ายแพ้สงครามฝิ่นของจีนที่มีต่ออังกฤษ ยังผลสืบเนื่องสู่การทำ “สนธิสัญญานานกิง”⁵ ระหว่างอังกฤษกับจีน⁶ ซึ่งนับเป็นสนธิสัญญาอภัยจีนต้องยอมเสียเปรียบในหลายด้านให้กับอังกฤษตลอดจนความเปลี่ยนแปลงจากการสนธิสัญญาตามมายุคหลัง

ข้อสำคัญหนึ่งคาดว่าส่งผลสำคัญอย่างมากต่อการอพยพของชาวจีนฮกจิ๋วออกจากภูมิลำเนา คือ ข้อกำหนดภายในสนธิสัญญาที่บังคับให้จีนต้องเปิดเมืองท่า 5 แห่ง⁷ ได้แก่ เมืองกวางโจว ฝูโจว เซียมเหมิน (เอ๋เหมิงหรือเอมอย) หนิงโป ช่างไฮ้ (เซี่ยงไฮ้)

ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวอังกฤษได้เข้าทำการบุกเบิกพื้นที่เพื่อใช้ทำประโยชน์ในส่วนต่างๆ ของโลกที่ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ* ส่งผลให้มีความต้องการในแรงงานเพิ่มขึ้นเป็นเงาตาม

⁵ สนธิสัญญานานกิงระหว่างอังกฤษกับจีนนั้นเกิดขึ้นภายหลังการยุติลงของเหตุการณ์สำคัญหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์จีน คือ สงครามฝิ่น อันเป็นผลมาจากการที่อังกฤษต้องการนำเอาฝิ่นเข้าไปขายในเมืองจีนให้ได้เป็นจำนวนมากขึ้น เพราะอังกฤษพบว่าการค้าฝิ่นทำให้อังกฤษได้กินดุลการค้าจากจีนหลังจากก่อนหน้านี้อังกฤษต้องเสียดุลการค้าให้กับจีนมาโดยตลอด ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความขัดแย้งกับจีนที่ปกครองโดยราชวงศ์ชิง และได้มีการทำสงครามกันในปี ค.ศ.1840 (พ.ศ.2383) และจีนเป็นฝ่ายขอยุติสงครามด้วยความพ่ายแพ้และนำมาซึ่งการทำสนธิสัญญานานกิง ที่นับว่าเป็นสนธิสัญญาจีนเสียเปรียบให้กับอังกฤษอย่างมาก ดังเช่นข้อกำหนดในสนธิสัญญาที่กำหนดให้จีนต้องยก ฮ่อกงให้เป็นของอังกฤษ และจีนต้องยอมยกเลิกระบบการค้าแบบเดิมที่เคยมีเพื่อเปิดการค้าเสรี เป็นต้น ซึ่งโดยนัยยะแล้วก็ไม่ต่างจากการทำสนธิสัญญาเบาริงระหว่างสยามกับอังกฤษในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติม สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2541). **จีนทักษิณ : วิถีและพลัง**. หน้า 273-274., หลิน ปัน. (2540). **อั้งตี้เกีย : เรื่องราวของชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลก**. แปลโดย เกษียณ เตชะพีระ. บทที่ 3 เรื่องกระแสท่วมท้น.)

⁶ สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2544). **จีนทักษิณ : วิถีและพลัง**. หน้า 273.

⁷ การเปิดเมืองท่าของจีนภายใต้สนธิสัญญานานกิงนั้น นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่มีความสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์การเมืองและการค้าของจีนในครั้งหนึ่ง ด้วยระบบการค้าต่างชาติของจีนแต่เดิมนั้นดำเนินไปในรูปแบบของการค้า “บรรณาการ” ที่จีนอนุญาตให้เฉพาะพ่อค้าตะวันตกด้วยกันเท่านั้นมีสิทธิ์เข้าไปค้าขายกับจีนและในการเข้าไปทำการค้ากับจีนนั้น จำต้องมีบรรณาการไปถวายแก่จักรพรรดิของจีนด้วยเสมอ ภายใต้ระบบการค้าเช่นนี้ชาวต่างชาติจึงแทบไม่มีสิทธิ์เข้าไปทำการค้ากับจีนได้เลย เนื่องจากจีนมองว่าชาวตะวันตกไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิที่ยามีจีนเป็นศูนย์กลาง ทำให้ชาวตะวันตกที่ต้องการสินค้าจีนต้องไปทำการซื้อหาในเมืองท่าแห่งอื่นนอกเมืองจีน ซึ่งราคาย่อมสูงขึ้นจึงเป็นเหตุทำให้ชาวตะวันตกไม่พอใจอย่างมากสำหรับการประกอบกิจการค้าเช่นนี้ของจีน

* การปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 18 อันมีผลจากการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ในยุโรปใน “สมัยใหม่” (Modern Ages) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการเข้าถึงความรู้ทำให้เกิดการหาความรู้ด้วย “วิธีการทางวิทยาศาสตร์” ซึ่งยังผลอย่างมากต่อการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ นานาให้เกิดขึ้นบนโลก จนนำไปสู่การปฏิวัติระบบการผลิตของโลกครั้งสำคัญ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกครั้งนั้นไม่เพียงกระทบต่อการ

ตัวไปด้วย และแรงงานชาวจีนก็เป็นแรงงานที่อังกฤษมองว่ามีคุณภาพในการทำงานสูง จึงทำให้ตลาดการค้าแรงงานจีนออกสู่โลกภายนอกได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาสำคัญที่มีชาวจีนอพยพออกไปสู่ส่วนต่างๆ ของโลก มุมมองต่อแรงงานชาวจีนของอังกฤษนั้นเห็นได้จากคำกล่าวของฮิวจ์ คลิฟฟอร์ด (Hugh Clifford) ข้าหลวงอังกฤษประจำรัฐปาหัง (Pahang : 1896-1905) ที่ว่า

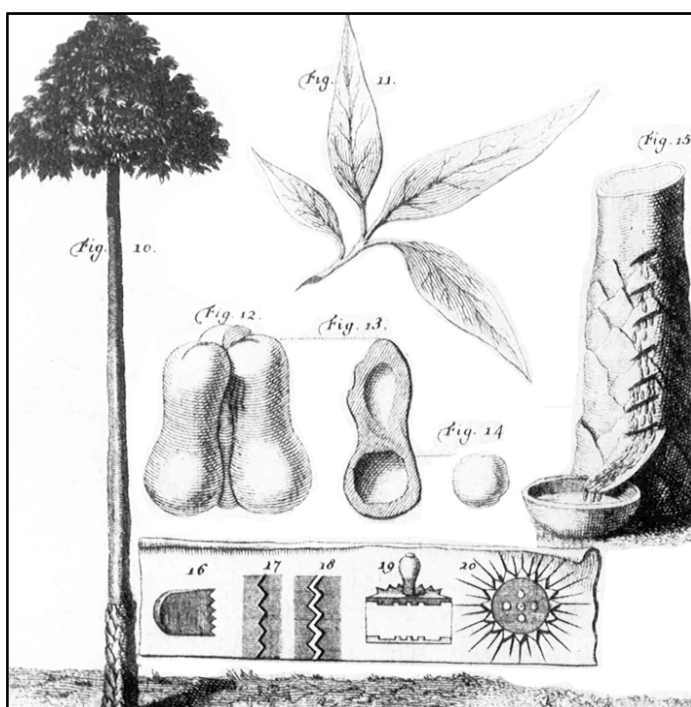
คนจีนเป็นแรงงานชั้นเยี่ยม ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ เป็นคนทำธุรกิจที่ฉลาดมาก และไว้วางใจได้ คนจีนเป็นคนที่กำลังความสามารถเพียงพอ ใจสู้ เป็นคนมุ่งมั่น และมีความตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่คนมลายูขาดเป็นอย่างยิ่ง ความปรารถนาของคนจีนก็คือการหาเงินและการได้ประโยชน์จากเงินเหล่านั้น⁸

การที่ชาวจีนเปี่ยมไปด้วยคุณลักษณะดังกล่าวในสายตาของชาวอังกฤษ ในฐานะของนายจ้างก็คงเป็นเพราะว่า แรงขับอันมากล้นจากความต้องการหลุดพ้นจากชีวิตที่ยากลำบากของพวกเขาที่ต้องเผชิญอยู่ในบ้านเกิดเมืองนอน เมื่อสามารถก้าวออกไปได้แล้วก็ย่อมต้องทำงานให้ดีที่สุดเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนที่มากที่สุด อีกทั้งค่านิยมของชาวจีนเองนั้น ถือกันว่าคนจีนเดินทางออกนอกแผ่นดินแม่ นั้นเป็นผู้ที่ขาดความกตัญญูอย่างร้ายกาจ⁹ ฉะนั้นเมื่อเลือกเดินทางออกไปแสวงโชคแล้ว ก็ย่อมผลักให้ตนเองก้าวออกไปสู่จุดหมายที่ดีที่สุด อย่างน้อยช่วยกลบเกลื่อนความรู้สึกที่ขัดต่อคุณธรรมกตัญญูต่อแผ่นดินแม่ไปได้บ้าง ในยามที่กลับไปเยือนบ้านเกิดอีกครั้งอย่างน้อยก็ในฐานะของคนที่เป็นที่พึงพิงให้กับคนในครอบครัวได้

ก้าวกระโดดของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแล้ว สิ่งนี้มีแรงผลักดันอย่างมากต่อการเกิดขึ้นของสิ่งที่เรียกว่าประเทศมหาอำนาจและการหาหรือครอบครองดินแดนอาณานิคมในพื้นที่อื่นๆ ทั่วโลกของประเทศมหาอำนาจชาวยุโรป หรือที่รู้จักกันในชื่อของ “ลัทธิล่าอาณานิคม” “ลัทธิจักรวรรดินิยม” ประสงค์ต้องการมีแหล่งวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมและแหล่งรับซื้อผลผลิตที่ได้ออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศเจ้าอาณานิคม ซึ่งเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในครั้งนั้น นับเป็นการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าอย่างสำคัญของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 18 (ดูรายละเอียด คริส บราวเซินร์. (2551). **คู่มือศึกษาประวัติศาสตร์โลก : ฉบับไม่เจ๊ง**. แปลโดย ประสิทธิ์ ตั้งมหาสถิตกุล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.)

⁸Clifford, Hugh. (n.d.). **british and siamese Malaya**. p. 268. (อ้างอิงจาก กรุณา กาญจนประภากุล. (2537). **วิวัฒนาการของความคิดเกี่ยวกับคำว่า “เมอลายู” ในประวัติศาสตร์มลายู**. หน้า 51.)

⁹สกินเนอร์ จี. วิลเลียม. (2548). **สังคมจีนในไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์**. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ. หน้า 249.

อาณานิคมแห่งหนึ่งของอังกฤษที่มีความต้องการในแรงงานชาวจีนสูงมากเพื่อนำเข้าไปบุกเบิกพื้นที่เพาะปลูก คือ มาเลเซีย อังกฤษได้มีการนำเอาพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ของโลกอย่าง ยางพารา¹⁰ จากอีกซีกโลกเข้าไปทดลองปลูกเพื่อใช้ประโยชน์จากพื้นที่และสภาพภูมิอากาศร้อนชื้น คล้ายคลึงกับถิ่นฐานเดิมของพืชเหล่านี้ในทวีปอเมริกาใต้

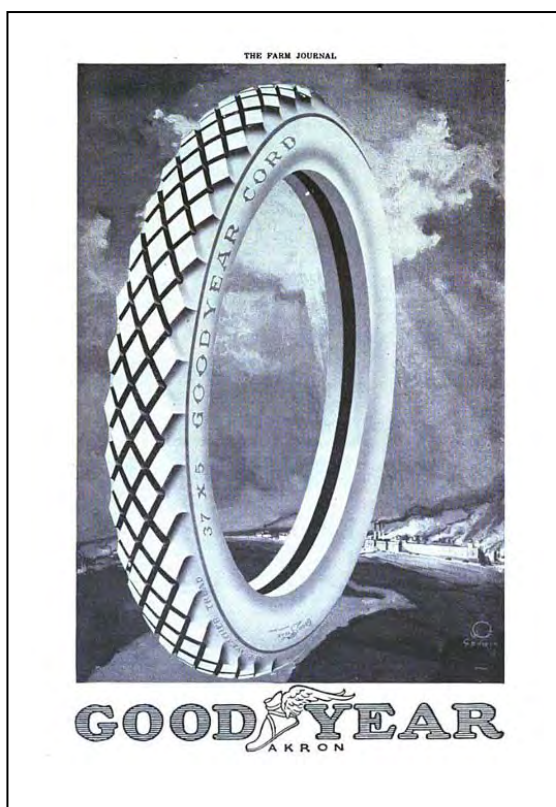
โดย เฉพาะอย่างยิ่ง ยางพาราได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจ

ที่มีความสำคัญขึ้นอย่างมากภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมเปลี่ยนโฉมหน้าของมนุษยชาติครั้งสำคัญ ยางพาราเข้าไปมีส่วนร่วมในอุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์กีฬา* ยางพาราได้เข้าไป

¹⁰ ยางพาราเป็นพืชที่พื้นถิ่นของทวีปอเมริกาใต้ ได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ของโลกหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้ความต้องการในยางพาราเพิ่มมากขึ้น ในฐานะวัตถุดิบใช้ในอุตสาหกรรมยานยนต์ และอุปกรณ์กีฬา (ลูกฟุตบอล เนือในลูกกอล์ฟ เป็นต้น) ส่งผลให้ในทศวรรษ 1870 รัฐบาลอังกฤษเจ้าอาณานิคม มลายาเล็งเห็นผลประโยชน์มหาศาลของยางพารา ประกอบลักษณะภูมิอากาศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความคล้ายคลึงกับอเมริกาใต้ จึงทดลองนำเมล็ดพันธุ์ยางพาราเฮเวีย บราซิลเลียนซิส เข้ามาเพาะพันธุ์ที่สวนพฤกษศาสตร์ในสิงคโปร์ และทดลองปลูกในดินแดนมลายาของอังกฤษ จนได้ผลดีและกลายเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน (โปรดูรายละเอียดยใน สิริธร ถาวรวงศา. (2553). *การขยายกิจการยางพาราของนายทุนจีนในมลายา ค.ศ.1907-1957*. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ.)

* การปฏิวัติอุตสาหกรรมไม่เพียงแต่เปลี่ยนรากฐานระบบการผลิตของโลกจาก “เกษตรกรรม” ไปสู่ “อุตสาหกรรม” หรือการก้าวกระโดดของเทคโนโลยีเครื่องยนตกลไกเท่านั้น ความเปลี่ยนแปลงในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีผลอย่างมากต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและวิถีชีวิตของผู้คน การปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้ “เวลา” กลายเป็นสิ่งสำคัญกับมนุษย์ในการทำงานในแต่ละวัน ต่างจากการทำงานในรูปแบบเกษตรกรรมเวลามีผลต่อการควบคุมวิถีชีวิตของผู้คนน้อยกว่ามาก เนื่องจากคนต้องทำงานในตามเวลาที่ถูกกำหนดโดยสถานที่ทำงานในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์อย่างชัดเจน รูปแบบชีวิตแบบใหม่เช่นนี้เอง ทำให้คนในระบบการทำงานแบบใหม่ต้องการหาเวลาพักผ่อน ด้วยการท่องเที่ยว ออกกำลังกาย เปลี่ยนอิริยาบถที่ต้องกระทำอยู่ในแต่วัน ทั้งหมดนี้ต่างก็เป็นแรงขับเคลื่อนมากต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมกีฬา ที่เข้ามาเสริมสร้างให้ชีวิตของมนุษย์ในแต่ละวันแต่ละสัปดาห์มีความเพลิดเพลิน

มีส่วนร่วมอย่างมากในชิ้นส่วนของรถยนต์ นับตั้งแต่ล้อไปจนถึงชิ้นส่วนเล็กน้อยไม่เครื่องยนต์ ตัวถังรถยนต์ อุปกรณ์กีฬาอย่างลูกกอล์ฟ ลูกเทนนิส ก็ยังมีส่วนผสมของยางพาราอยู่ภายใน เพื่อให้การเล่นมีความสะดวกและเสริมประสิทธิภาพของอุปกรณ์กีฬา

ภาพประกอบ 15 -16 : ภาพโฆษณายางรถยนต์-การผลิตลูกเทนนิสด้วยยางพารา

ทั้งสองผลิตภัณฑ์ต่างก็มีส่วนประกอบสำคัญมาจากยางพารา

เมื่อยางพาราได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญตัวใหม่ของโลกเช่นนี้แล้ว อังกฤษที่ไม่รีรอทดลองนำพันธุ์ยางพาราเข้ามาปลูกในมาเลเซีย อาณานิคมอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีลักษณะภูมิอากาศคล้ายกับแผ่นดินแม่ของต้นยางพารา

ซึ่งเป็นการทดลองที่ประสบความสำเร็จยางพาราที่ทดลองนำเข้ามาปลูกในมาเลเซีย สามารถให้ผลผลิตหรือกรีตน้ำยางได้ อังกฤษจึงเริ่มลงทุนทำการเพาะปลูกยางพาราอย่างเต็มตัวทางการค้าเพื่อส่งออกไปยุโรป หากทว่าปัญหาด้านแรงงานก็เป็นข้อจำกัดในการเพาะปลูก ที่ขาดแคลนแรงงาน

เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว จึงได้มีการพัฒนาของอุปกรณ์กีฬาเข้ามาตอบสนองต่อความต้องการนั้นเพิ่มมากขึ้น อย่างลูกเทนนิส เดิมใช้ผ้าพันเอาไว้แล้วก็นำมาตี หรือลูกกอล์ฟเดิมเป็นก้อนหินหรือไม้กลิ้ง ก็ต้องพัฒนาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นตอบสนองต่อความสนุกในวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความจำกัด แต่มิเงินเข้ามาแทน

อีกทั้งนักปกครองชาวอังกฤษเอง ก็ไม่ได้มีมุมมองที่ดีต่อการทำงานของชนพื้นถิ่นเท่าใดนัก ดังคำกล่าวของฮิวจ์ คลิฟฟอร์ด ที่ยกขึ้นมาก่อนหน้าแล้ว

ประกอบกับค่านิยมประกอบอาชีพของชาวมลายูมีมุมมองต่อการประกอบอาชีพแรงงานรับจ้างต่างจากชาวจีน เพราะรู้สึกว่าเป็นงานที่น่ารังเกียจและเสื่อมเกียรติ¹¹ จึงมักประกอบอาชีพรับราชการและทำการเกษตรแบบพอเพียงชีพ โดยการไถ่ทำนาเฉพาะในที่ดินของตนเท่านั้น¹² ดังนั้นจึงเปิดโอกาสและเป็นช่องว่างทางเศรษฐกิจให้ชาวจีนอพยพเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจของมาเลเซียกำลังเปิดกว้างขึ้น

ด้วยสถานการณ์เช่นนี้ประกอบเข้ากับการเปิดขึ้นเมืองท่าทะเลจีนใต้ของจีนภายหลังการทำสนธิสัญญานานกิง ก็ย่อมทำให้อังกฤษมีความสะดวกเข้าไปจัดหาแรงงานชาวจีนจากมณฑลริมทะเลจีนใต้ที่แสนยากลำบากในการดำรงชีวิตในแผ่นดินแม่ ให้เข้ามาสู่การจ้างงานในดินแดนอาณานิคมของอังกฤษ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวการส่งออกแรงงานจากชาวจีนก็กำลังดำเนินไปอย่างคึกคัก จากคำสัมภาษณ์ของชาวฮกจิวนาบอนที่บอกว่าพ่อตนเองเดินทางออกจากอำเภอเก๋เก๋เทียน เมืองฝูโจว มณฑลฝูเจี้ยนเข้าไปทำงานรับจ้างนายอังกฤษในมาเลเซีย ต่อมาหลังจากนั้นยังได้เดินทางกลับไปชักชวนเพื่อนจากเมืองจีนให้มาทำงานในมาเลเซีย¹³

คำบอกดังกล่าวนี้ก็สะท้อนให้เห็นว่าแรงงานชาวจีนในมาเลเซียขณะนั้นเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานเพียงใด ด้วยการเดินทางไปมาระหว่างมาเลเซียกับเมืองฝูโจวในช่วงเวลานั้น ย่อมไม่เกินไปด้วยความสะดวกสบาย อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการเดินทางก็เป็นจำนวนไม่น้อย¹⁴ ประกอบกับค่านิยมหรือมุมมองของชาวจีนในแผ่นดินใหญ่ที่มีต่อชาวจีนโพ้นทะเลนั้น ก็ไม่ได้เป็นไปในทางที่ดีเลย

¹¹ กอบเกื้อ สุวรรณทัต-เพียร. (2517, สิงหาคม). จดหมายจากมาเลเซีย. *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. หน้า 72.

¹² อังกฤษก็มีความต้องการให้ชาวมลายูดำรงชีพด้วยการประกอบอาชีพแบบดั้งเดิม เห็นได้จากการออกกฎหมายคุ้มครองและสงวนที่ดินให้แก่ชาวมลายู ค.ศ.1913 (Reservation Enactment) กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้ชาวมลายูผูกติดอยู่กับที่ดินในชนบทและประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยอังกฤษตระหนักถึงปัญหาการสูญเสียที่ดินให้แก่ชาวต่างชาติกลุ่มอื่น อย่างไรก็ตามกฎหมายดังกล่าวก็เป็นการสงวนที่ดินซึ่งยังไม่มีผู้ถือครอง หรือเป็นที่ดินใหม่ซึ่งมีสภาพเป็นป่ารก้างและไม่มีความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังยกเว้นที่ดินซึ่งมีแร่ธาตุให้จัดอยู่นอกการสงวน (ชาวอังกฤษและชาวจีนจึงมีสิทธิครอบครองที่ดินซึ่งมีคุณค่าทางเศรษฐกิจได้) แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวเอื้อประโยชน์ในการคุ้มครองและสงวนที่ดินให้แก่ชาวมลายู แต่ก็เป็นที่ดินที่มีได้มีคุณค่าทางเศรษฐกิจเท่าใดนัก (กรุณา กาญจนประภากุล. (2537). *เล่มเดิม*. หน้า 57.)

¹³ อุดม วัชรวิจิตร. อายุ 83 ปี สัมภาษณ์ที่ สมาคมฝูโจวแห่งประเทศไทย สาขานาบอน ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2554.

¹⁴ สกินเนอร์ จี. วิลเลียม. (2548). *เล่มเดิม*. หน้า 200.

เสียทีเดียว ฉะนั้นการเดินทางกลับไปจึงต้องคุ้มค่างับค่าใช้จ่ายทั้งที่เป็นเงินและไม่เป็นเงินที่ต้องเสียไปแน่นอน

ทั้งหมดดังกล่าวแล้วแต่ช่วยให้เราสร้างสรรค์ภาพบรรยากาศของเมืองผู้โจวในช่วงเวลานั้นซึ่งเปี่ยมไปด้วยความตื่นตัวในการเดินทางออกสู่ดินแดนใหม่ บรรยากาศถูกสร้างขึ้นด้วยความหวังในชีวิตใหม่ที่มั่งคั่งของชาวฮกจิวและการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์มากล้นจากการขนส่งแรงงานจีนเข้าอาณานิคมของอังกฤษ

1.1.2 ชาวฮกจิวกับบทบาทหนักหน่วง: กรรมกรบุกเบิกการเกษตรในมาเลเซีย

ถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชาวจีนฮกจิวในมาเลเซีย ปรากฏหลักฐานว่าใน พ.ศ.2444 (ค.ศ.1901) ได้มีชาวจีนฮกจิวจำนวนหนึ่ง ถูกชักชวนเข้าไปตั้งถิ่นฐานรับจ้างทำงานอยู่ใน เมืองซิบู (Sibu) รัฐซาราวัก (Sarawak) บนเกาะบอร์เนียว ซึ่งชาวฮกจิวที่นั่นต้องทำงานหนักมาก จนพวกเขาถึงกับเรียกเมืองนี้ว่า “เคราะห์กรรมของชาวฮกจิว” (Sin Hockchew)¹⁵

ในพ.ศ.2446 (1903) ก็ปรากฏว่าชาวฮกจิวได้มีการอพยพครั้งใหญ่เข้าไปสู่ เมืองซีเตียววัน (Sitiawan) รัฐเประ (Parak)¹⁶ ประเทศมาเลเซีย ภายใต้โครงการบุกเบิกพื้นที่เพาะปลูกใหม่ ในเมืองซีเตียววัน โดยมีสำนักข้าหลวงอังกฤษเป็นผู้ริเริ่มโครงการ มอบหมายให้คณะบาทหลวงคริสตนิกาย โปรเตสแตนต์ รับเป็นผู้ดำเนินการ ลักษณะการดำเนินโครงการได้มีการจัดสรรที่ดินแรกเริ่มจำนวน 200 เอเคอร์หรือประมาณ 500 ไร่¹⁷ และได้มีการชักชวนหรือจ้างแรงงานชาวจีนฮกจิวจากผู้โจว เข้ามาทำงานโดยมีการแบ่งที่ดินให้ครอบครัวทำกิน¹⁸

ด้วยแรงจูงใจในความหวังในชีวิตใหม่บนดินแดนมลายูและมีที่ดินทำกิน คงเป็นแรงผลักดันหนักหน่วงมิใช่น้อย ทำให้ชาวฮกจิวยอมเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลมาบุกเบิกชีวิตใหม่ในต่างแดน จากคำบอกเล่าถึงเส้นทางการเดินทางจากผู้โจวมาเมืองซีเตียววันเต็มไปด้วยความยากลำบากอย่างยิ่งที่สุดถึงความว่า

¹⁵<http://ing-expressionsherenthere.blogspot.com/2011/02/foochows-of-sitiawan-1.html>.
ค้นหาเมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2554

¹⁶Lim Teck Ghee. (1977). *Peasants and their Agricultural Economy in Colonial Malaya, 1874-1941*. p. 79. , สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2544). *จีนทักษิณ : วิถีและพลัง*. หน้า 258.

¹⁷ 1 เอเคอร์(Acres) = 2 ไร่ครึ่ง = 2 ไร่ 200 ตารางวา

¹⁸<http://ing-expressionsherenthere.blogspot.com/2011/02/foochows-of-sitiawan-1.html>.
ค้นหาเมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2554

...อพยพเข้าประเทศมาเลเซียโดยทางเรือ ประเภทเลื้อยผืนหมอนใบ พ่อเคยเล่าให้ฟังว่า การเดินทางจากภูเก็ตไปท่าเรือ มหาเหว่ย เมืองฝูโจว ระยะทางเกือบ 200 กิโลเมตร จะเดินด้วยเท้า ใช้เวลาเดินเป็นแรมเดือน ต้องเดินผ่านภูเขาสูงแล้วลูกเล่า เมื่อขึ้นบนเรือแล้วถ้าคนไหนอ่อนแอ เรือเจอพายุจะเกิดอาการเมาเรือและเป็นไข้จนเสียชีวิตไปก็มาก มันโหดและไร้ความปราณี แต่ทุกคนก็สู้ด้วยใจที่แน่วแน่เพื่อหวังชีวิตที่ดีกว่าในอนาคต...¹⁹

เมื่อแรกเริ่มโครงการตั้งเป้าหมายไว้ในการเพาะปลูกข้าว ทว่าผลผลิตข้าวกลับไม่ได้นำเพียงพอใจ ต่อมาจึงเริ่มให้มีการปรับเปลี่ยนที่ดินไปปลูกยางพารา พืชเศรษฐกิจตัวใหม่แทนในพื้นที่บริเวณดังกล่าว ซึ่งในระหว่างการรอกการเก็บเกี่ยวผลผลิตชาวฮกจิวต้องเผชิญกับความยากลำบากอย่างมากเนื่องจากยางพาราต้องใช้เวลาประมาณ 6-7 ปี กว่าต้นจะโตพอกรีดเก็บน้ำยางได้ ซึ่งในระหว่างนั้นพวกเขาต้องอาศัยปลูกข้าวและเลี้ยงหมูเพื่อประทังชีวิต

จนในพ.ศ.2458 ยางพาราเก็บเกี่ยวผลผลิตได้อย่างเป็นกอบเป็นกำ ทำให้ชุมชนชาวจีนฮกจิวในบริเวณนั้นต่างเริ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามไป และคงมีการชักชวนชาวจีนฮกจิวให้เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันในเมืองนี้ ย่อมทำให้มีชาวจีนฮกจิวจำนวนเพิ่มมากขึ้นไปด้วย

ทว่าการเพิ่มจำนวนขึ้นของกลุ่มชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเมืองซีเตียวัน ต้องเผชิญกับภาวะการขาดแคลนที่ดินทำกิน เนื่องจากรัฐบาลมาเลเซียสงวนที่ดิน²⁰ สำหรับชาวมลายูซึ่งเป็นชาวพื้นเมือง

¹⁹ สุรชาติ ชื่นโชคสันต์. (2553). คุณสุเทพ ล่องดุริยางค์ ใน *ตำนานเลื้อยผืนหมอนใบสุดยอดหัวใจคนสู้ชีวิต*. หน้า 247.

* ด้วยว่าในกลุ่มชาวจีนนั้นมักมีการแบ่งกลุ่มกันโดยใช้สำเนียงการพูดเป็นสำคัญ พูดภาษาสำเนียงเดียวกันจึงเป็นเหมือนกับพวกเดียวกันเป็นหลักประกันทั้งพาอาศัยกันในการอยู่ต่างถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งตัวอย่างเห็นได้ในชาวจีนในสังคมไทยที่มีชาวจีนสำเนียงแต้จิ๋วเป็นคนกลุ่มใหญ่ ทั้งที่หากพิจารณาแล้วชาวจีนสำเนียงแต้จิ๋วในประเทศไทยจีนเองกลับเป็นคนกลุ่มที่มีจำนวนน้อย แต่ที่ชาวจีนสำเนียงแต้จิ๋วเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยส่วนหนึ่งก็คงเป็นผลจากการขึ้นครองราชย์ของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีหรือพระเจ้าตากสิน แห่งกรุงธนบุรีหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พระองค์เองมีเชื้อสายจีนแต้จิ๋วทางพระราชบิดา

²⁰ อังกฤษก็มีความต้องการให้ชาวมลายูดำรงชีพด้วยการประกอบอาชีพแบบดั้งเดิม เห็นได้จากการออกกฎหมายคุ้มครองและสงวนที่ดินให้แก่ชาวมลายู ค.ศ.1913 (Reservation Enactment) กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้ชาวมลายูผูกติดอยู่กับที่ดินในชนบทและประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยอังกฤษตระหนักถึงปัญหาการสูญเสียที่ดินให้แก่ชาวต่างชาติกลุ่มอื่น อย่างไรก็ตามกฎหมายดังกล่าวก็เป็นการสงวนที่ดินซึ่งยังไม่มีผู้ถือครอง หรือเป็นที่ดินใหม่ซึ่งมีสภาพเป็นป่ารก้างและไม่มีความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังยกเว้นที่ดินซึ่งมีแร่ธาตุให้จัดอยู่นอกการสงวน (ชาวอังกฤษและชาวจีนจึงมีสิทธิครอบครองที่ดินซึ่งมีคุณค่าทางเศรษฐกิจได้) แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวเอื้อประโยชน์ในการคุ้มครองและสงวนที่ดินให้แก่ชาวมลายู แต่ก็เป็นที่ดินที่ไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจเท่าใดนัก (กรุณา กาญจนประภา

เท่านั้น เพราะถือว่าเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ในประเทศ ประกอบกับอาจด้วยเหตุผลเริ่มแรกของการเปิดโครงการพัฒนาที่ดินเมืองซีเตียนนี้ตั้งแต่เริ่มแรกก็มีเนื้อที่ดินโครงการจำนวนจำกัด การถือครองที่ดินสำหรับชาวฮกจิวจึงถูกจำกัดไปในตัว

ชาวจีนฮกจิวส่วนหนึ่งจึงเริ่มแสวงหาโอกาสให้กับชีวิตในดินแดนใหม่อีกครั้ง ทว่าก็แตกต่างจากการแรกชีวิตในมาเลย์เซีย ชาวฮกจิวมีก็เฉพาะร่างกายมาใช้แรงงานแลกค่าตอบแทนเพื่อความหวังในชีวิตที่ดีกว่า ชีวิตในการบุกเบิกสวนยางพาราในซีเตียนวัน วันเวลาของการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ได้ทำให้พวกเขาเป็นชาวสวนยางพาราที่มีทักษะ ความชำนาญ และสิ่งนี้จะเป็นสิ่งสำคัญนำพาเขาสู่การบุกเบิกพื้นที่ทำกินใหม่บนดินแดนแห่งใหม่อีกครั้ง

กุล. (2537). เล่มเดิม. หน้า 57.) /นโยบายสงวนที่ดินสำหรับคนพื้นเมืองมลายู และกีดกันคนชาติอื่นๆ ของรัฐบาลมลายันั้น การสัมภาษณ์บอกว่ากำหนดให้ชาวจีนถือครองที่ดินได้ไม่เกินคนละ 7 ไร่ (นายเมธา เอื้อนนทซ์ , สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 397/1 ม.2 ต.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553.)

ภาพประกอบ 17 : โบสถ์ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ในเมืองซีเทียนวัน

จุดเริ่มของการทำสวนยางพาราของชาวจีนฮกจิ่วในซีเทียนวัน

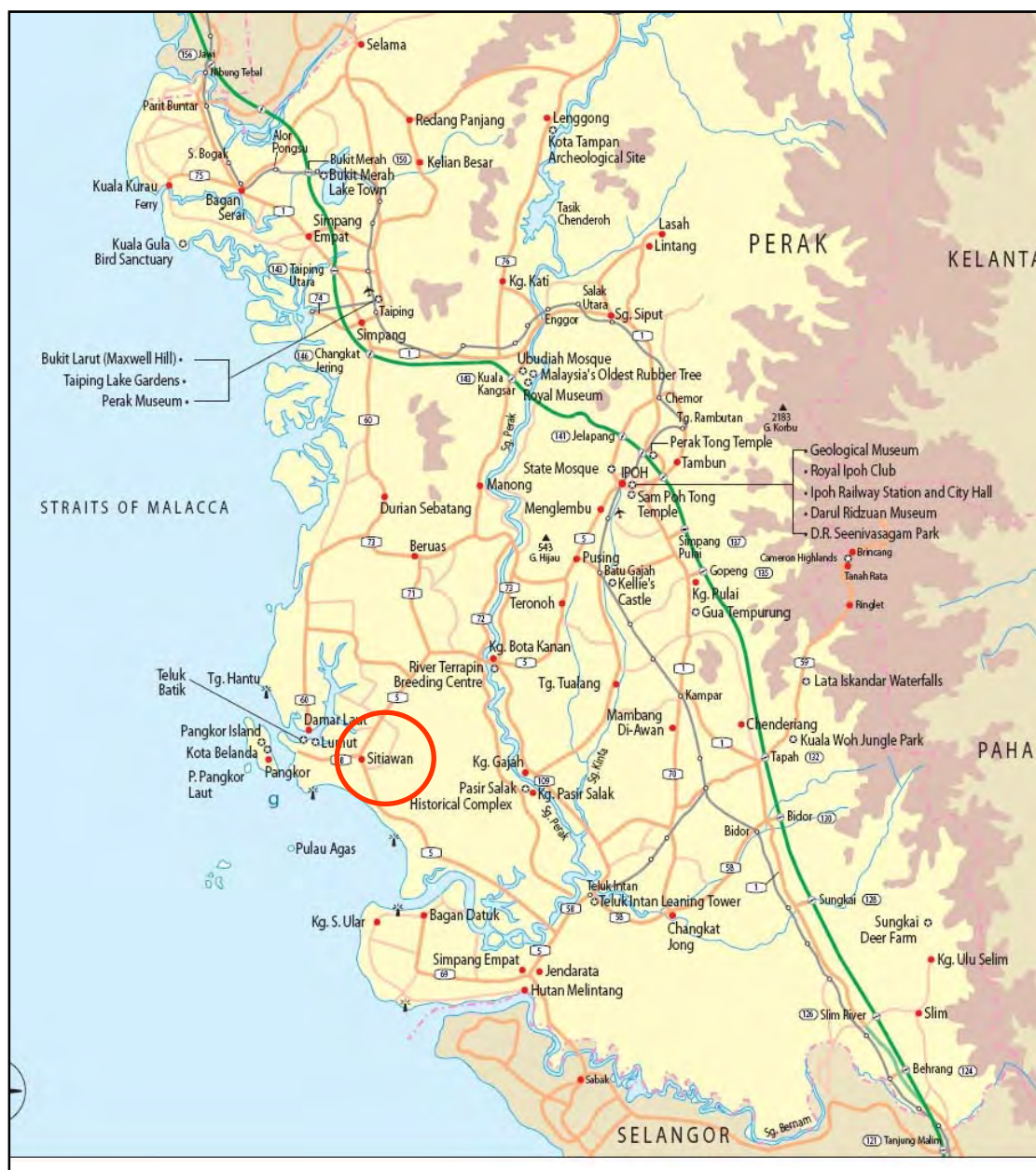
ภาพประกอบ 18 : ภาพถ่ายครอบครัวชาวจีนฮกจิ่ว เมืองซีเทียนวัน

ภาพถ่ายครอบครัวชาวจีนฮกจิ่วในสวนยางพาราที่ถูกส่งกลับไปบ้านที่ผู้โจว
เหมือนเป็นการบ่งบอกถึงความสำเร็จที่ได้รับในชีวิตต่างแดน

ภาพประกอบ 19 : แผนที่แสดงการปกครองรัฐต่างๆ ของประเทศมาเลเซีย

บริเวณรัฐเประ (Perak) คือ ถิ่นฐานของชาวฮกจิ่วในมาเลเซียก่อนเดินทางเข้าสู่ประเทศไทย

ภาพประกอบ 20 : แผนที่รัฐเปรัก(Perak)

Sitiawan คือ เมืองที่อาศัยชาวฮกจิ๋วในรัฐเปรัก

1.2 จากมาเลเซียมาไทย

1.2.1 ความเปลี่ยนแปลงการเมืองและเศรษฐกิจไทยกับการอพยพของชาวฮกจิว

ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในภาคใต้ของประเทศไทยตามนโยบายของรัฐในการต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาคใต้ของประเทศไทย ภายหลังการปฏิรูปบ้านเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีลักษณะรวบอำนาจการปกครองเข้าสู่ศูนย์กลางที่กรุงเทพฯ

ต่างจากเดิมที่รัฐไทยส่วนกลาง ไม่ว่ากรุงศรีอยุธยา หรือกรุงเทพฯ (ก่อนรัชกาลที่ 5) ต่างก็ไม่ได้ต้องการเข้าควบคุมเศรษฐกิจการเมืองของบ้านเมืองห่างไกล ขอเพียงส่งรายได้ (ส่วย) ให้กับรัฐได้ตามเป้าหมายในแต่ละปีก็เพียงพอ เมื่อเกิดการปกครองส่วนภูมิภาคลักษณะใหม่หรือมณฑลเทศาภิบาลรัฐส่วนกลางก็เปลี่ยนท่าทีเข้ามาเสริมสร้างความมั่นคงทางรายได้และการปกครองจากหัวเมืองเพิ่มขึ้น

การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐไทยเช่นนี้ ก่อให้เกิดแนวคิดในการสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการลำเลียงสินค้าและการติดต่อสื่อสาร เส้นทางรถไฟตัวแรกที่ได้รับความสนใจอย่างมาก จึงถูกผลักดันขึ้นเกิดเป็นเส้นทางทางเดินแบบใหม่นำพาความเปลี่ยนแปลงหลากหลายสิ่งเข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทยอย่างมากมาย

เส้นทางรถไฟสายใต้ของประเทศไทยสร้างแล้วเสร็จภายหลังการจบลงของสงครามโลกครั้งที่ 1 เส้นทางรถไฟสายนี้ใหม่ได้ทำให้การเดินทางติดต่อและขนส่งสินค้าของผู้คนในภูมิภาคสามารถกระทำได้สะดวกเพิ่มมากขึ้น ข่าวสารของบ้านเมืองใกล้เคียงเข้ามาสู่พื้นที่ติดกันได้อย่างรวดเร็วขึ้น รวมทั้งนโยบายรัฐไทยประสงค์ให้มีการพัฒนาพื้นที่ใกล้เคียงกับชุมทางรถไฟให้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจใหม่ในภูมิภาค ดังเห็นได้จากการตัดสินใจเชื่อมต่อเข้ากับชุมทางรถไฟเกิดขึ้นใหม่ ตัวอย่างหนึ่งเห็นได้ชัดเจน คือ ชุมทางรถไฟทุ่งสง อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช และชุมทางรถไฟหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา กลายเป็นชุมทางธุรกิจสำคัญแห่งในภาคใต้

นอกจากนโยบายพัฒนาการคมนาคมทางรถไฟ การพัฒนาท่าเรือกันตัง อ.กันตัง จ.ตรัง โดยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เจ้าเมืองตรังในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อหวังให้ท่าเรือกันตังเป็นจุดเชื่อมต่อ (Hub) การเดินเรือขนส่งสินค้าในทะเลอันดามัน แข่งขันกับเมืองท่าปีนังของอังกฤษ โดยมีการตัดทางรถไฟสายใต้สายหนึ่งไปจดที่ อ.กันตัง และมีความประสงค์ไม่เชื่อมต่อเส้นทางรถไฟกับอังกฤษแต่ก็ไม่เป็นผล จึงทำให้ท่าเรือกันตังไม่ได้กลายเป็นท่าเรือขนส่งที่มีความสำคัญอย่างตั้งเป้าประสงค์ไว้ตั้งแต่แรกเริ่ม อย่างไรก็ตามท่าเรือกันตังเป็นเส้นทางสำคัญสำหรับการอพยพเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยของชาวจีนฮกจิว และการขนส่งสินค้าทางพาราของพวกเขายังเมืองท่าปีนัง ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

ภาพประกอบ 21 : ชุมทางรถไฟทุ่งสง อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช

ชุมทางรถไฟสำคัญนำพาชาวฮกจิวเดินทางเข้าสู่ประเทศไทย

ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

ผลพวงประการหนึ่งของการสร้างทางรถไฟสายใต้ นอกเหนือไปจากการเปิดเส้นทางเศรษฐกิจ การเมืองระหว่างกรุงเทพฯ กับบ้านเมืองปักซีได้แล้ว คือการเข้ามาของชาวจีนในภาคใต้ระลอกใหม่-ใหญ่ โดยเฉพาะกรรมกรชาวจีนเข้ามารับจ้างสร้างทางรถไฟ กลุ่มแรงงานชาวจีนทั้งฮกเกี้ยน ไหหลำ แคะ เป็นแรงงานหลักเข้ามารับจ้างสร้างทางรถไฟสาย ฉวาง – พัทลุง เมื่อทางรถไฟสร้างแล้วเสร็จใน ประมาณ พ.ศ.2453 – 2455 ทางรถไฟก็ได้อนุญาตให้แรงงานชาวจีนเหล่านี้เข้ามาจับจองที่ดินสอง ข้างทางรถไฟตัดขึ้นใหม่²¹

²¹นายทุนและกรรมกรชาวจีนที่มีส่วนร่วมและบทบาทอย่างมากในการสร้างทางรถไฟสายใต้ เป็นกลุ่มชาวจีนสำเนียงแคะ (ฮากกา) ซึ่งชาวจีนแคะเหล่านี้เป็นผู้เข้ามาบุกเบิกจับจองที่ดินบริเวณสถานีรถไฟ (รายละเอียดเพิ่มเติม ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2548). เพลิงทักษิณ: เอกภาพท่ามกลางความแปลกแยกในภาคใต้. หน้า 25.)

1.2.2 กำเนิด “ฮกจิวนาบอน”

การอพยพเข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทยของชาวจีนฮกจิวกกลุ่มแรกเริ่มต้นขึ้นพ.ศ.2473²² ภายหลังการสร้างทางรถไฟสายใต้เสร็จสิ้นลงแล้ว การอพยพโยกย้ายเข้าสู่ประเทศไทยของชาวจีนฮกจิวกจากรัฐเประของมาเลเซีย ในครั้งนั้นคงเกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ

1. นโยบายจำกัดการถือครองที่ดินของชาวต่างชาติ หมายรวมถึงชาวจีนไม่ให้ครอบครองที่ดินเกินกว่า 7 ไร่

2. การสร้างทางรถไฟสายใต้ของประเทศไทยเชื่อมต่อกับทางรถไฟสายเหนือของมาเลเซีย ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1²³

จากปัจจัย 2 ประการดังกล่าวข้างต้นประกอบเข้ากับนโยบายการพัฒนาของรัฐไทยขณะนั้น ที่เกิดขึ้นร่วมกับการการพัฒนาและทางรถไฟ อันต้องการให้มีการบุกเบิกที่ดินรกร้างว่างเปล่าให้เป็นพื้นที่ทำการเพาะปลูก ด้วยการให้ชาวต่างชาติ* สามารถเข้ามาถือครองที่ดินได้คนละประมาณ 50 ไร่²⁴ หากต้องการมากกว่านั้นสามารถหาซื้อเพิ่มเองได้

เมื่อข่าวเรื่องการรัฐไทยให้ชาวต่างชาติถือครองที่ดินได้คนละ 50 ไร่ แพร่สะพัดไปจนถึงดินแดนใกล้เคียง สิ่งนี้ได้กลายเป็นแรงผลักดันจูงใจให้ชาวจีนฮกจิวกอพยพเดินทางจากมาเลเซียเข้ามาในประเทศไทย จากงานการศึกษาของศาสตราจารย์สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ พบว่าชาวจีนฮกจิวกกลุ่มแรกเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยนั้นมีประมาณ 10 คน ได้แก่

1.นายอู่จิง แซ่ผาง	2.นายหว่าเจง แซ่เล่า
3.นายจุงเกือ แซ่อึ้ง	4.นายเค้งฮุย แซ่อึ้ง
5.นายเจี้ยก้วย แซ่ต้ง	6.นายเจี้ยะเซียว แซ่ต้ง
7.นายอีคั้ง แซ่ต้ง	8. นายเป๊ะซื่อ แซ่ฮู
9.นายกุงไ้ แซ่...	10.นายเรืองลิก แซ่.. ²⁵

²² สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2544). **จีนทักษิณ : วิถีและพลัง**. หน้า 258.

²³ ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2546). **ทุนจีนปักชำใต้: ภูมิหลังเบื้องลึกทุนใหญ่โพ้นทะเล**. หน้า 21.

* ประเด็นเรื่องความเป็นชาวต่างชาติกับความเป็นพลเมืองของชาวจีนฮกจิวกจะนำเสนอในประเด็นหัวข้อถัดไปเนื่องจากมีความสำคัญอย่างมาก ต่อการทำความเข้าใจกับความเปลี่ยนแปลงหลากหลายประการในชุมชนชาวฮกจิวนาบอน

²⁴ นายเมธา เอื้อนันทิช , สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 397/1 ม.2 ต.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553

²⁵ สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2544). **เล่มเดิม**. หน้า 258.

การเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยของชาวฮกจิวกลุ่มแรกๆ นั้น กระทำโดยทางรถไฟจากมาเลเซีย เข้ามาลงสถานีรถไฟหาดใหญ่ ขึ้นรถไฟอีกขบวนมายังสถานีชุมทางทุ่งสง (จังหวัดนครศรีธรรมราช) และนั่งรถไฟต่อไปยังสถานีคลองจิ่ง (ตำบลคลองจิ่ง อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช) และเดินเท้าต่อจากสถานีคลองจิ่งเข้าไปสำรวจพื้นที่และเริ่มตั้งถิ่นฐานใน อำเภอนาบอน

ในการเดินทางที่ดูเหมือนจะเรียบง่ายนั้น ตามรอยทางของการเดินทางจากคำบอกเล่าของคุณเมธา เอื้อนนทน์ ผู้อาวุโสของชุมชนนาบอน ที่มีบิดาเป็นชาวฮกจิวรุ่นแรกๆ เดินทางเข้ามาบุกเบิกพื้นที่อำเภอนาบอน (ขณะนั้นเป็นตำบลนาบอน อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช) ที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีชาวจีนฮกจิวคนหนึ่ง แซ่เล่า ได้เข้ามาทำกิจการโรงหมอยูก่อนแล้วที่อำเภอทุ่งสง ชาวฮกจิวที่เข้ามาจะมาพักที่นี้ก่อนจึงได้รับการบอกเล่าช่องทางให้ไปหาที่ทางทำกินที่ใด ด้วยเป็นคนที่พูดภาษาไทยได้จึงเป็นธุระติดต่อกับทางราชการขอสิทธิในการจับจองที่ดิน เนื่องจากไม่ใช่ว่ารัฐบาลไทยจะให้ครอบครองพื้นที่ใดก็ได้ พื้นที่เข้าไปขอจับจองได้นั้นต้องเป็นพื้นที่ที่กว้างว่างเปล่า ฉะนั้นพวกเขาจึงต้องมีจุดศูนย์รวมหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนข่าวสารสำหรับชาวฮกจิว ที่เดินทางเข้ามาประเทศไทย²⁶

เมื่อทราบข่าวเช่นนั้นแล้ววันรุ่งขึ้นจึงได้โดยสารรถไฟจากสถานีชุมทางทุ่งสงไปลงที่สถานีคลองจิ่ง* แล้ว จึงค่อยเดินย้อนกลับประมาณ 6 กิโลเมตร เพื่อเข้าไปหาที่ทำกินที่นาบอน ที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องด้วยในขณะนั้นบริเวณอำเภอนาบอนยังไม่มีที่ตั้งสถานีรถไฟ ประกอบกับบริเวณสถานีคลองจิ่งพื้นที่ก็ได้ถูกชาวจีนกลุ่มอื่นๆ (ตามคำบอกเล่าคือ ชาวจีนไหหลำ) เข้าไปจับจองพื้นที่ไว้หมดแล้ว ต่อจากนั้นเมื่อเดินเท้าเข้าไปถึงบริเวณอำเภอนาบอน จึงเริ่มจับจองพื้นที่ด้วยการถางป่าและปลูกยางพารา จากคำบอกเล่าของคุณเมธา เอื้อนนทน์ บอกว่าที่ดินในบริเวณอำเภอนาบอนเมื่อแรกเริ่มชาวจีนเดินทางเข้ามาในแถบไม่มีคนไทยอาศัยอยู่เลย** ที่เป็นเช่นนั้นก็อาจเป็นเพราะว่าคนไทยมีลักษณะวิถีชีวิตอยู่กับการทำนาปลูกข้าว จึงอาศัยอยู่ในบริเวณที่ลุ่ม เพราะมีความเหมาะสมกับการทำนามากว่า

²⁶ นายเมธา เอื้อนนทน์ , สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 397/1 ม.2 ต.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553

*ปัจจุบันตำบลคลองจิ่ง มีฐานะตามเขตการปกครองเป็นตำบลเล็กๆ แห่งหนึ่งขึ้นอยู่กับอำเภอนาบอน และหากมองด้วยสายตาก็เห็นว่าความหนาแน่นของชุมชนนาบอนจะมีอยู่มาก หากเมื่อสมัยอดีตบริเวณคลองจิ่งเป็นพื้นที่มีความสำคัญกว่านาบอน ด้วยตั้งอยู่ใกล้กับคลองจิ่งเป็นเส้นทางการคมนาคมทางน้ำเชื่อมต่อไปได้ถึงจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้ไม่แปลกที่มีสถานีรถไฟเกิดขึ้นที่คลองจิ่งก่อนนาบอน จากคำบอกเล่าคลองจิ่งเป็นเส้นทางใช้ขนส่งวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างทางรถไฟเข้ามาในพื้นที่

** เป็นข้อสันนิษฐานอย่างมากว่าทำไมในบริเวณอำเภอนาบอนจึงไม่มีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่ก่อนจนเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่าที่ทางราชการพิจารณาให้ชาวจีนฮกจิวกลุ่มแรกเข้าไปทำการหักร้างถางพงเข้าใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งหาก

เมื่อเริ่มมีกลุ่มแรกเข้ามาและพบว่าประเทศไทยมีนโยบายเอื้ออำนวย²⁷ ให้จับจองที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกสวนยางพารา จึงเริ่มมีชาวฮกจิวจากมาเลเซียเดินทางตามเข้ามาอีกระลอกใหญ่

การเดินทางจากมาเลเซียของคนฮกจิวช่วงหลังนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเส้นทางรถไฟเท่านั้น อีกหนึ่งเส้นทางสำคัญคนฮกจิวใช้ในการเดินทางเข้ามา คือ เส้นทางเรือโดยสารระหว่างท่าเรือเกาะปีนัง (ประเทศมาเลเซีย) – อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง กระทำโดยสารเรือจากปีนังมาขึ้นฝั่ง อำเภอกันตัง

พิจารณาพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของอำเภอนาบอน ก็พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของนาบอนเป็นลักษณะของที่ราบเชิงเขา ของ “เขาหลวง” หรือที่คนพื้นถิ่นเรียกว่า “เขาเหมน” ยอดเขาสูงสุดบนเทือกเขานครศรีธรรมราช ซึ่งในอีกฝั่งของเขาหลวงก็จะเป็นอำเภอลานสกา ที่มีคนไทยอาศัยอยู่และประกอบกิจการทำสวนผลไม้ การที่พื้นที่ฝั่งนาบอนบริเวณหลังเขาหลวงมีคนเข้ามาอาศัยน้อย ก็อาจเป็นไปตามข้อสังเกตของคุณเมธาที่ว่าคนไทยนั้นนิยมทำนาจึงต้องอาศัยอยู่ในที่ลุ่ม ซึ่งก็น่าสังเกตว่าในอีกฝั่งหนึ่งของภูเขากลับมีคนไทยอาศัยอยู่ ข้อชวนพิจารณาเบื้องต้นนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าด้วยพื้นที่เขาหลวงฝั่งอำเภอลานสกา นั้น ตั้งหันหน้าออกไปสู่อ่าวไทยประกอบกับมีลำน้ำที่ใช้อาศัยเดินทางลงไปบ้านเมืองชุมชนในพื้นที่ราบได้สะดวกกว่าจึงมีคนเข้าไปอาศัย ผู้วิจัยเคยได้รับการบอกเล่าจากบิดาของเพื่อนที่มีภูมิฐานะอาศัยอยู่ในอำเภอลานสกาว่า ในสมัยก่อนเคยล่องเรือไปพ่อเพื่อนำเอาผลไม้จากสวนบนเขาไปแลกเปลี่ยนของทะเล พวกกะปิ เกลือ ปลาเค็ม กับคนปากพนัง วิถีเช่นนี้ของคนนครศรีธรรมราชมีคำกล่าวเรียกว่าเป็น “เกลอเขาเกลอเล” ในทางกลับกันเชิงเขาหลวงทางฝั่งของอำเภอนาบอนขาดเส้นทางคมนาคมเช่นนี้ แม้มีคลองจิ่งไหลไปสู่ราษฎร์ธานีได้ ก็ยังนับว่าเป็นระยะทางไกล จึงอาจมีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจของคนเข้าไปอาศัยอยู่ภายในพื้นที่อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงของการตัดเส้นทางเดินทางใหม่อย่างรถไฟได้ทำให้การเดินทางทางน้ำลดความสำคัญลง จึงนับเป็นความเปลี่ยนแปลงสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐานของคนในคนละช่วงยุคสมัย

²⁷ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้บอกว่าในช่วงเวลานั้นการเดินทางเข้ามาประเทศไทยไม่จำเป็นต้องใช้บัตรผ่านแดนสามารถเดินทางข้ามแดนมาได้เลย และทางราชการไทยก็สนับสนุนให้มีผู้คนเข้ามาหักล้างถางพงเพื่อทำการเกษตร โดยเมื่อถางป่าเป็นสวนยางพาราแล้ว ก็สามารถเข้าไปขอ “ออกใบเหยียบย่า” ได้รับสิทธิในการถือครองที่ดิน (นายเมธา เอื้อนันท , สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 397/1 ม.2 ต.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553) เหตุการณ์หนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายทางราชการไทยที่สนับสนุนการเข้าใช้พื้นที่รกร้าง การสัมภาษณ์นายจรัส ปรพัฒนานนท์ (ปัจจุบันเสียชีวิต) ซึ่งเป็นบุตรของผู้วิจัย ได้เคยเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เมื่อคราวที่แม่ของท่านได้เข้ามาประเทศไทย เพื่อหาที่ทางทำสวนยาง หากทว่าในขณะนั้นที่ดินแถบคลองจิ่ง นาบอน จันดี ถูกจับจองเต็มแล้ว และมีคนบอกว่าให้ลองไปดูพื้นที่ อ.ห้วยยอด จ.ตรัง และได้เดินทางไป เมื่อถึง อ.ห้วยยอด ก็ได้เข้าติดต่อที่ว่าการอำเภอ คุณตาบอกว่าเมื่อนายอำเภอ ทราบข่าวถึงกับให้เจ้าหน้าที่มาเชิญแม่ของท่าน ขึ้นไปคุยบนห้องทำงาน นายอำเภอเลยทีเดียวนี่ ซึ่งเหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของทางราชการไทย ในการให้คนเข้าถือครองที่ดินรกร้างว่างเปล่า (จรัส ปรพัฒนานนท์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 21 ถ.นครกิจบำรุง ต.ห้วยยอด อ.ห้วยยอด จ.ตรัง, 7 เมษายน พ.ศ.2551)

จากนั้นก็ต่อรถไฟโดยสารจากสถานีกันตัง มาที่สถานีชุมทางทุ่งสง และจึงต่อรถไฟไปยังสถานีคลองจิ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช²⁸

นอกเหนือไปจากการเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยตามเส้นทางหลัก 2 เส้นทางดังกล่าวข้างต้น แล้ว ก็มีอีกเส้นทางหนึ่งที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ เดินทางออกจากมาเลเซียในลักษณะของการแสวงโชคและก็เดินทางอพยพต่อไปเรื่อยๆ จนได้ข่าวว่ามีชุมชนของชาวฮกจิวเกิดขึ้นที่ อำเภอนาบอน จึงได้เดินทางเข้ามาสมทบด้วยในภายหลัง²⁹

ความตื่นตัวในสิทธิครอบครองที่ดินในประเทศไทยของชาวฮกจิว ได้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญนำพาเอาชาวฮกจิวจากมาเลเซียจำนวนมากเดินทางอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย จนเกิดการขยายตัวของชุมชนต่อเนื่องออกไปในพื้นที่ใกล้เคียง ในพื้นที่ของตำบลจันดี และในบริเวณพื้นที่อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปัจจุบัน

กระนั้นไม่ว่าชาวฮกจิวเหล่านั้น เดินทางเข้าสู่ชุมชนในพื้นที่ อ.นาบอน ด้วยทางใด แต่พวกเขาเหล่านั้นได้เดินทางเข้ามาร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งในการก่อตั้งและเริ่มต้นชุมชนชาวฮกจิวขึ้นในภาคใต้ของประเทศไทย

²⁸ จากข้อมูลสัมภาษณ์นายจรัส ปรพัฒนานนท์ (บุตรของผู้วิจัย) ได้บอกเล่าถึงที่มาของการเดินทางเข้าประเทศไทยของแม่ท่าน ที่ว่าแม่ของท่านเปิดร้านขายของชำอยู่ที่ท่าเรือเกาะป็นัง แล้วก็เห็นว่าในแต่ละวันมีชาวฮกจิวเดินทางข้ามเรือไปท่าเรือ อ.กันตัง กันเป็นจำนวนมาก ซึ่งการเดินทาง ก็นั่งเรือจากเกาะป็นังมาขึ้นฝั่งที่ท่าเรือ อ.กันตัง และต่อรถไฟไปสถานีทุ่งสงหรือสถานีคลองจิ่ง (จรัส ปรพัฒนานนท์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 21 ถนนกรกิจบำรุง ต.ห้วยยอด อ.ห้วยยอด จ.ตรัง, 7 เมษายน พ.ศ.2551)

²⁹ นางรุจิ ศานติตานนท์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 396 ม.11 ถ.เทศบาล 5 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, 25 ตุลาคม พ.ศ.2553

2. ฮกจิวนาบอน: ชุมชนกับความเปลี่ยนแปลงบนกระแสกาล

...คนฮกจิวน ชอบทำสวน เข้ามาถางป่าสร้างหน่ออยู่ได้ ก็ถางป่าทำสวนมีแรง
เท่าไรก็ได้เท่าที่ทำได้ สมัยนั้นป่ามีไม้ดี ๆ มาก ไม้จำปา ไม้หลุมพอง แต่ภาษา
เรานี้ทำสวนอย่างเดียวไม่มีหัวการค้า ไม่มีเท่าไรก็เผาทิ้งหมด....

(คุณเมธา เอื้อนนทน์)

คุณเมธา เอื้อนนทน์ ชายสูงวัยผู้อาวุโสแห่งชุมชนฮกจิวนาบอนที่บอกเล่าเรื่องราวความ
ผูกพันของชาวจีนฮกจิวนกับการทำสวนยางพารา หนึ่งในเบื้องหลังอันหลากหลายที่นำพาพวกเขาออก
จากแผ่นดินแม่มาสู่แผ่นดินคาบสมุทรมลายู มาเลเซียและการเข้าสู่ประเทศไทยกับความหวังในชีวิต
ใหม่ จนก่อเกิดเป็นชุมชนชาวจีนฮกจิวนในประเทศไทย เนื้อหาส่วนนี้เป็นการเข้าไปทำความรู้จักกับ
ความเป็นฮกจิวนาบอน ตั้งแต่ก่อร่างสร้างสวนยางพาราเข้าหักร้างถางพงด้วยความยากลำบาก
ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงชุมชนฮกจิวนาบอน

2.1 ถางป่าเป็นสวนยางพารา: การบุกเบิกชีวิตและชุมชนฮกจิวนาบอน

คำบอกเล่าของ คุณเมธา เอื้อนนทน์ กล่าวถึงรูปแบบการทำสวนยางของชาวฮกจิวน กลุ่ม
แรกๆ ที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ เริ่มจากมีผู้นำในครอบครัว (พ่อหรือพี่ชายคนโต) เดินทางจากมาเลเซีย
เข้ามาหาที่ทางแล้วขอจับจองพื้นที่สร้างที่อยู่อาศัย (ชาวจีนฮกจิวนเรียกว่า “กงสี”) ต่อจากนั้นก็กลับไป
มาเลเซียรับคนในครอบครัวมาอยู่ด้วยกัน จากนั้นเริ่มทำสวนยางพาราโดยใช้สองมือถางป่าลงให้เป็น
ที่ราบเพื่อใช้ในการทำมาหากิน ซึ่งกิจกรรมถางป่าเพื่อทำสวนยางพารานับเป็นงานที่ต้องใช้กำลัง
ร่างกายสูงมากในการทำงาน ด้วยพื้นที่ป่ารกชัฏและแถบไม่มีคนอาศัยอยู่ประกอบกับขาดเครื่องมือ
เครื่องไม้ที่มีความทันสมัยอย่างในปัจจุบันเข้ามาช่วยทุ่นแรง งานทั้งหมดต้องเริ่มทำขึ้นมาจากร่างกาย
และสองมือล้วนๆ จากคำบอกเล่าของคุณวีระชัย ตรีตระกูล ทำให้เห็นถึงภาพของวันเวลาของการ
ทำงานหนักเพื่อบุกเบิกชีวิตใหม่ของชาวฮกจิวนได้เป็นอย่างดี

...คุณพ่อต้องตื่นแข่งกับตะวัน ไปสวนพร้อมกับจอบและมีดพรวนทุกวัน หลัง
สู้ฟ้า สู้ดิน ตั้งแต่ตะวันขึ้นจนถึงตะวันตกดิน ไม่มีวันหยุด... คุณแม่จะหอบ
เอาข้าวปลาอาหารไปให้คุณพ่อทานตอนเที่ยงที่สวน..³⁰

³⁰ สุรชาติ ชื่นโชคสันต์. (2553). เล่มเดิม. หน้า 117.

การเตรียมพื้นที่การทำสวนยางที่มีความเหน็ดเหนื่อยและยากลำบากเช่นนี้ทำให้ในช่วงแรกของการเดินทางเข้าสู่ประเทศไทย จึงมีเพียงผู้ชายที่โตพอมีแรงทำงานได้แล้วเท่านั้นเข้ามาบุกเบิกกันไปก่อน ต่อจากนั้นเมื่อเตรียมพื้นที่เสร็จแล้วจึงกลับไปมาเลเซีย เพื่อไปรับครอบครัวกลับมาอยู่ด้วยกันอีกรอบหนึ่ง

นอกจากความเหนื่อยยากกับการบุกเบิกแผ้วถางป่าแล้ว ด้วยสภาพพื้นที่เป็นป่าเขาทำให้มีไข้มาลาเลียชุกชุม ทำให้ชาวฮกจิวจำนวนมากน้อยต้องเสียชีวิตเพราะความห่างไกลจากสถานพยาบาลหรือไม่เช่นนั้นก็ด้วยความยากจนในช่วงแรกจึงไม่มีเงินไปรับการรักษา หลายคนจึงเริ่มอพยพกลับมาเลเซียไปเมื่อต้องสูญเสียคนในครอบครัว³¹ ความยากลำบากมากล้นที่ต้องเผชิญในชีวิตครั้งนั้นทำให้ถึงกับมีคำกล่าวว่า “คนที่เหลืออยู่นี้เรียกว่าเหลือจากตายแล้ว”

ทว่าความยากลำบากของชีวิตในช่วงบุกเบิกพื้นที่ยังไม่ได้จบลงเพียงเท่านั้น ด้วยว่ายางพาราเป็นพืชสวนที่ต้องใช้เวลาในการปลูกประมาณ 5- 6 ปี กว่าเริ่มกรีดน้ำยางพาราได้เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตได้การหาอยู่หากินดำรงชีพในระหว่างนั้น นับว่าเป็นความหนักหน่วงอีกประการตามมา

ชาวจีนฮกจิวต้องอาศัยพื้นที่ดินร่องสวนระหว่างแนวต้นยางปลูกข้าวไร่ (ข้าวไร่ - พันธุ์ข้าวชนิดหนึ่งเหมาะสมต่อการเพาะปลูกในบริเวณที่ดอน เมล็ดข้าวจะแข็งไม่นิ่มเหมือนกับข้าวปลูกในที่ลุ่ม) ปลูกผัก เลี้ยงหมู (หลุม) การกินข้าวไร่ในความทรงจำของคนจีนฮกจิวอาวโสเสมือนกับเครื่องบ่งชี้ถึงความยากลำบากต้องเผชิญในห้วงเวลาของการบุกเบิกชีวิตใหม่ในดินแดนประเทศไทย³² ทั้งหมดนี้ก็เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและเหลือนำไปขาย ช่วงเวลาแห่งความยากลำบากนี้ได้ถูกจดตรึงอยู่กับชาวฮกจิวด้วยสำนวนเฉพาะถิ่นที่ว่า “ปลูกผัก เลี้ยงหมู กินข้าวไร่” ที่สะท้อนถึงช่วงเวลาของความยากลำบากครั้งหนึ่งของชีวิต (ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลบางท่านมักใช้คำพูดสำนวนนี้ซ้ำหลายๆ ครั้งเพื่อบอกถึงช่วงเวลาของความเหนื่อยยาก)

จากความทรงจำของสะใภ้ชาวจีนฮกจิวคนหนึ่งกล่าวว่า ในระหว่างที่สวนยางพารายังกรีดไม่ได้ ผู้หญิงต้องอยู่บ้านทำงานบ้านเลี้ยงหมู ซึ่งการเลี้ยงหมูเป็นงานที่หนักมาก ๆ ต้องไปหาหยวกกล้วยมาหั่นต้มพร้อมกับถั่วเขียวให้หมูกิน (ต้นกล้วยนั้นก็ปลูกอยู่ในสวนยางพารา) และหมูต้องกิน

³¹ นายเมธา เอื้อนนทซ์ , สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 397/1 ม.2 ต.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553

³² นายเมธา เอื้อนนทซ์ , สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 397/1 ม.2 ต.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553 ; นางไอล่ม่วย แซ่ฝาง, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 95 ม.8 ต.ช้างกลาง อ.ช้างกลาง จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

อาหารในปริมาณมากในแต่ละวันทำให้การหาอาหารให้หมูกินจึงเป็นงานหนักมากที่ต้องทำนอกเหนือไปจากการทำงานบ้าน³³

ส่วนเครื่องอุปโภคบริโภคอย่างอื่นๆ ที่ต้องใช้ในระหว่างนั้น ซึ่งยังไม่มีรายได้เข้ามาก็ต้องอาศัยการพึ่งตนเองสูงมาก* เช่นการหมักซีอิ๊ว ต้องผัก รองเท้าก็สานใส่กันเอง ส่วนที่เหลือจากนั้นบางส่วนจึงซื้อหาเอาบ้างจากรายได้ที่น้อยนิด ทุกวันนี้ในอำเภอนาบอนบ้านที่มีชาวฮกจิวสูงอายุน้อยอยู่ยังพบเห็นขวดโหลแก้วใส่มะนาวดอง หรือโหลดองผัก วางไว้ในบริเวณบ้านได้

การทำสวนยางพาราของชาวจีนฮกจิวในระยะแรกนิยมใช้เมล็ดพันธุ์ยางพาราพื้นเมือง ต่อมา นายยศ พันธุ์พัฒน์ เป็นคนแรกที่นำเมล็ดพันธุ์ยางพาราจากมาเลเซียมาทดลองปลูกบนพื้นที่สวนยางพาราของตนจำนวน 15 ไร่ และแนะนำให้ชาวจีนฮกจิวคนอื่นๆ ปลูกแทนยางพันธุ์พื้นเมือง³⁴ เมล็ดพันธุ์ยางพาราดังกล่าวมีคุณภาพและสายพันธุ์ดีกว่าเมล็ดพันธุ์ยางพาราพื้นเมือง จึงทำให้เกษตรกรชาวจีนฮกจิวมีผลผลิตที่ดีกว่าเดิม

2.2 “กริตยาง” กับการเปลี่ยนแปลงในชุมชนฮกจิวนาบอน

สำหรับชาวจีนฮกจิวนาบอนแล้วคำว่า “กริตยาง” ในสมัยหนึ่งจึงมีความสำคัญมากกว่าเพียงการเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ แต่การเริ่มกริตยางได้ สะท้อนถึงความหวังของชีวิตเริ่มทอแสงประกายมากขึ้นท่ามกลางวันคืนที่เหนื่อยยากกับการถางป่าเพื่อสร้างสวนยางพารา การกริตยางจึงสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชนฮกจิวนาบอน ดังเห็นได้ต่อไปจากนี้

³³ นางไ่อ๋หม่วย แซ่ฝาง, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 95 ม.8 ต.ช้างกลาง อ.ช้างกลาง จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2553.

* แม่ของผู้วิจัยเคยเล่าให้ฟังว่าในตอนวัยเด็ก เมื่อโรงเรียนปิดภาคการศึกษาฤดูร้อน ด้วยความที่บ้านมีลูกหลายคน ลูกคนที่โตพอจะช่วยเหลือตนเองได้แล้วต้องไปอยู่กับ “อาม่า” หรือย่าของแม่ที่นาบอน (บ้านแม่ของผู้วิจัยอาศัยอยู่ที่อำเภอยะยงต์ จังหวัดตรัง) เพื่อลดความหนาแน่นของคนในบ้านและเป็นการแบ่งเบาภาระให้กับพ่อแม่ แม่บอกกับผู้วิจัยว่าชีวิตที่นาบอนของยายทวด (ตัวอาม่า) ของผู้วิจัยเป็นการพึ่งตนเองสูงมาก ใช้พื้นที่ในบริเวณบ้านปลูกผักแปลงเล็กๆ ไร่ และนำผักมาดอง ส่วนหมูแม่ไม่ได้เลี้ยงไว้ก็จะหาซื้อมาทำเป็นหมูหยองเก็บไว้กินเองด้วย ส่วนรองเท้าก็จะใช้เศษผ้าเย็บเอาไว้ใส่เอง บริเวณชานบ้านของยายทวดจึงจะเต็มไปด้วยขวดโหลดองผัก และราวตากผักดองแห้ง และยังมีหมักซีอิ๊ว-หมักเหล้า (ปรุงอาหาร) ไว้กินเอง แม้ว่าในขณะนั้นความเป็นอยู่ของที่บ้านแม่เองไม่มีความลำบากมากแล้ว แต่ยายทวดก็ยังทำอยู่เช่นเดิม เสมือนว่าสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันไปแล้ว

³⁴ สุรชาติ ชื่นโชคสันต์. (2553). เล่มเดิม. หน้า 172. และสุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์; ดิลก วุฒิพาณิชย์; ประสิทธิ์ ชินการณ. (2544). เล่มเดิม. หน้า 261.

2.2.1 “กริตยาง” กับการขยายตัวชุมชน

การเริ่มกริตยางพาราเพื่อเก็บผลผลิตจากต้นยางพาราผ่านการปลูกมาเป็นระยะเวลา ยาวนานไม่ต่ำกว่า 6 ปีนั้น ย่อมเปรียบได้กับแสงประกายแสดของดวงสุริยันส่องสว่างให้การรอคอย ในวันเวลาที่มืดมิด

น้ำยางพารากริตได้แล้วก็ถูกนำไปแปรรูปเป็นยางก้อนก่อนเก็บรวบรวมและส่งทางรถไฟไป ลงเรือที่กั้นตังก่อนส่งไปขายต่อตลาดกลางยางพาราในขณะนั้นที่เกาะปีนัง ประเทศมาเลเซีย นำ รายได้กลับคืนมาสู่ชาวฮกจิวเข้ามาบุกเบิกทำสวนยางพารา รายได้ที่เริ่มมั่นคงขึ้นประกอบกับสิทธิใน การถือครองที่ดินเหล่านี้ ได้ก่อให้เกิดกระแสข่าวบอกเล่าจากปากต่อปากในหมู่ชาวฮกจิวในมาเลเซีย ให้มีความสนใจพากันเดินทางเข้ามาสู่ชุมชนฮกจิวแห่งนี้เพิ่มมากขึ้น จนชุมชนขยายตัวออกไปจนเริ่ม เข้าสู่อาณาเขตของพื้นที่ใกล้เคียงกันในอำเภอฉวาง

จากคำบอกเล่าของคุณจรัส ปรีพัฒนานนท์ (คุณตาของผู้วิจัย-ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) ที่ว่าแม่ ของท่านได้เปิดร้านขายของชำอยู่ที่ท่าเรือเกาะปีนัง และได้พบเห็นว่ามีชาวจีนฮกจิวลงเรือข้ามไปฝั่ง ประเทศไทย (ท่าเรืออำเภอกันตัง) กันอย่างหนาตา และเมื่อสอบถามจนได้ทราบว่าพวกเขาเหล่านั้น พากันเข้าไปทำสวนยางพาราในประเทศไทย จึงเกิดความสนใจและอยากเข้าไปทำสวนยางพาราบ้าง จึงได้ลงเรือข้ามฝั่งเข้ามาในประเทศไทยที่ท่าเรืออำเภอกันตัง เพื่อเข้ามาจับจองหาที่ทำกิน เช่นเดียวกับชาวฮกจิวเข้ามาก่อนบ้าง แต่เมื่อมาถึงท่าเรืออำเภอกันตังแล้ว ก็ได้ทราบข่าวจากชาวจีน ฮกจิวที่อาศัยอยู่ที่อำเภอกันตัง* ว่าที่นาบอนและพื้นที่ใกล้เคียงนั้น เต็มหมดไม่มีพื้นที่ว่างให้เข้าไปทำ การจับจองได้แล้ว และได้แนะนำให้ลองไปดูที่ทางที่อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรังแทน เนื่องจากยังไม่มี ผู้เข้าไปจับจอง³⁵

คำบอกเล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าในขณะนั้นชุมชนชาวจีนฮกจิวนาบอนได้มีการขยายตัว เพิ่มขึ้นอย่างมากเพียงใด แม้ว่าข้อมูลจากคำบอกเล่าความทรงจำไม่สามารถกำหนดช่วงเวลาที่น่านอน ได้ แต่ก็พอสันนิษฐานได้ว่าคงเกิดขึ้นภายหลังสวนยางพาราที่นาบอนเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตได้แล้ว ซึ่งก็ คงทำให้บางคนที่อาจไม่กล้าเสี่ยงมากพอกับชีวิตในดินแดนที่ยังไม่รู้จักดีพอ เกิดความกล้าที่เข้าไปร่วม สันสรค์ในชุมชนชาวจีนฮกจิวในแผ่นดินใหม่ที่เรียกว่า “นาบอน”

* “ชาวฮกจิวที่อำเภอกันตัง” คนดังกล่าวคาดว่าเป็นคนที่เปิดร้านค้า ทำหน้าที่เช่นเดียวกับ “คนแซ่เล่า” ที่ อำเภอทุ่งสง (คุณเมธาได้บอกไว้ในเนื้อหาส่วนก่อนหน้า) ในฐานะของผู้เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารสำหรับชาวจีนฮก จิวเดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทย และอาจทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานระหว่างชาวจีนฮกจิวกับทางราชการด้วย ก็เป็นไปได้

³⁵ จรัส ปรีพัฒนานนท์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 21 ถนนกรกิจบำรุง ต.ห้วยยอด อ.ห้วยยอด จ.ตรัง, 7 เมษายน พ.ศ.2551 (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว – คุณตาของผู้วิจัยจึงได้เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ก่อนที่ทำการวิจัย)

2.2.2 สมาคมจุฬาราชมนตรีกับบทบาทการจัดการชุมชน

การขยายตัวของชุมชนชาวจีนนาบอน อันมีผลมาจากการทำสวนยางพาราและการเก็บกรี๊ด ได้ผลิตเป็นกอบเป็นกำเป็นรูปธรรมจับต้องได้ ทำให้จำนวนประชากรชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งเป็นผลมาจากการอพยพเข้ามาใหม่ และค่านิยมมีลูกหลายคนเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระงานในครอบครัว ก็ล้วนแล้วแต่ทำให้ชุมชนขยายตัวออกไปทั้งทางพื้นที่และจำนวนสมาชิกชุมชน

ในช่วงแรกๆ ของการบุกเบิกตั้งถิ่น ด้วยต่างคนต่างก็ทำมาหากินถางป่ากันไป ใครมาก่อนก็จับจองที่ได้ก่อนเลือกได้ก่อน ส่วนใครมาหลังก็เลือกได้จับจองได้ทีหลัง ไม่มีผู้นำชุมชน³⁶ การเติบโตของชุมชนเช่นนี้ ด้านหนึ่งนับเป็นนิมิตหมายที่ดีของการเริ่มต้นชีวิตและชุมชนใหม่ของชาวจีนฮกจิ๋วในแผ่นดินสยาม หากในด้านการที่มีผู้คนมารวมตัวกันมากขึ้นต่อเนื่อง ย่อมทำให้เกิดปัญหาการกระทบกระทั่งกันบ้างเป็นธรรมดาของคนอยู่ร่วมกัน แม้กระทั่งการติดต่อกับทางราชการเองก็เป็นปัญหาสำคัญไม่น้อยสำหรับชาวจีนฮกจิ๋ว ซึ่งส่วนใหญ่แล้วไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทย อีกทั้งการเป็นชุมชนเกิดใหม่ในขณะเดียวกันที่ระบบกลไกการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยเองยังไม่ได้มีความเข้มแข็งและมั่นคงมากนัก* จึงต้องมีคนกลางติดต่อประสานงานกับหน่วยงานรัฐภายนอกและดูแลแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเบื้องต้นของชุมชนตนเอง

ชาวจีนฮกจิ๋วเองก็เช่นเดียวกับชาวจีนสำเนียงอื่นๆ ในสังคมไทย เมื่อเข้ามาในต่างบ้านต่างถิ่น ก็รวมตัวกันเพื่อปกป้องผลประโยชน์และดูแลกันภายในกลุ่มคนหรือชุมชน จนต่อมาได้กลายเป็น “สมาคม” จีนสำเนียงต่างๆ หรือแม้แต่สมาคมของกลุ่ม “แซ่” ในประเทศไทย

³⁶ นายเมธา เอื้อนันทชัย , สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 397/1 ม.2 ต.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553

* การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในสมัยอดีตนั้น ปรากฏตามเอกสารลำดับการปกครองว่ามีตำแหน่งของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ แต่ในความเป็นไปของสังคมเองแล้วเข้าใจว่าด้วยระบบรัฐเองที่มีอำนาจเปรียบเสมือนแสงเทียน จึงคงไม่สามารถเข้าควบคุมและกำหนดความเป็นความไปของชุมชนที่ตั้งอยู่ห่างไกลกับศูนย์กลางอำนาจได้เต็มที่มากนัก ดังเห็นได้ว่าในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาผู้ใดต้องการถูกเกณฑ์เข้าสู่ระบบไพร่ หนีเข้าไปอยู่ในป่า รวมถึงกรณีของขุนแผน (วรรณกรรมขุนช้างขุนแผน) ตอนที่ขุนแผนต้องโทษทัณฑ์จากทางราชสำนัก ก็ยังได้หนีเข้าป่า จนไปอยู่ร่วมกับกองโจรพ่อของนางบัวคลี่ การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยเริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นระเบียบระบบภายใต้การปฏิรูปการปกครองบ้านเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดฯ ตั้ง “สุขาภิบาลท่าฉลอม” (จังหวัดสมุทรสาคร) ขึ้นเป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งแรก ทั้งหมดนั้นแสดงให้เห็นได้ว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ขาดความเป็นระบบระเบียบอยู่อย่างมาก ด้วยแม้จะมีการริเริ่มสุขาภิบาลท่าฉลอมขึ้น หากก็เป็นไปในลักษณะของตัวอย่างการดำเนินการเท่านั้นยังมิได้มีการพัฒนาและจัดทำอย่างต่อเนื่องจริงจัง เหตุนี้เองชุมชนชาวจีนใหม่ของชาวจีนฮกจิ๋วที่นาบอนเอง ช่วงแรกคงมีอิสระในการดูแลตัวเองสูงมาก เพราะรัฐเองก็ไม่ได้มีนโยบายเข้าควบคุม เพียงแต่ต้องการให้มีการเปิดพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าให้เป็นพื้นที่ทำกินเสียมากกว่า

พัฒนาการการรวมกลุ่มเพื่อก่อตั้งขึ้นเป็นสมาคมในหมู่ชาวจีนฮกจิ่วเริ่มต้นขึ้น จากการจัดตั้งที่อ่านหนังสือชุมชน เป็นพื้นที่กลางของชุมชนที่ใช้ในการพบปะพูดคุยกันของคนในชุมชน ต่อมาได้พัฒนาเป็นห้องสมุดชุมชนหรือชุมชนเป้าเชื่อ ที่มีการบอกรับสมาชิก วัตถุประสงค์ ระเบียบปฏิบัติ และบริหารงานโดยคณะกรรมการ หากกล่าวไปก็เปรียบได้กับการรวมกลุ่มในรูปแบบ “สมาคม”

สมาคมชุมชนเป็นองค์กรสาธารณกุศลทำงานช่วยเหลือชุมชนชาวจีนฮกจิ่วนาบอน ทางด้านการติดต่อกับหน่วยงานราชการ การแจ้งเกิด แจ้งตาย ย้ายทะเบียนบ้าน การเสียภาษี การต่ออายุใบต่างด้าว กิจกรรมเรื่องเกณท์ทหาร ตลอดจนการเป็นศูนย์กลางในการไกล่เกลี่ยปัญหาข้อพิพาทเล็กน้อยๆ ในชุมชน จากคำบอกเล่าของคุณอุดม วัชรวิจิตร ประธานสมาคมชุมชน (ดำรงตำแหน่งมาตั้งแต่ พ.ศ.2509) ที่ว่า “สมาคมชุมชนช่วยเหลือชาวฮกจิ่วนาบอนได้มาก อย่างเช่นเรื่องการทำใบต่างด้าวซึ่งเป็นธุระสำคัญประจำของคนจีนเลยก็ว่าได้ เพราะ 2-3 ปี ก็ต้องไปทำเรื่องต่อกันที่อำเภอทุ่งสง จากนั้นไปทุ่งสงต้องใช้เวลาดังเท่าไร หมดเวลาไปเป็นวันๆ คนก็ต้องทำมาหากิน สมาคมเข้ามาช่วยโดยไม่มีเรียกเก็บค่าใช้จ่าย” แม้แต่เรื่องพิพาทภายในชุมชนสมาคมชุมชนก็ได้เข้าไปมีบทบาทในการไกล่เกลี่ย “สมัยก่อนเนี่ย ผัวเมียรบกันข้างบ้านรบกันข้างสวนรบกัน ต้องมาไกล่เกลี่ย เรามีพี่เลี้ยงมีผู้ใหญ่หลายคนมาไกล่เกลี่ยกัน สมัยก่อนใครผิดใครถูกก็ยอมรับกัน ฝ่ายไหนผิดก็รับไปฝ่ายไหนถูกก็รับไป ตกลงกันได้เองไม่ต้องไปโรงพัก” คำบอกเล่าของคุณอุดม วัชรวิจิตร กล่าวด้วยน้ำเสียงความภาคภูมิใจ³⁷

ในปัจจุบันเองสมาคมชุมชนได้ลดบทบาทของตนเองลง เนื่องจากผู้ใหญ่ผู้อาวุโสของสมาคมได้ล้มหายกันไปตามกาลเวลา และได้รับเข้าร่วมกับสมาคมพุโจวแห่งประเทศไทย โดยมีการตั้งสมาคมพุโจวนาบอน ขึ้นเพื่อดำเนินการในลักษณะที่มีความกว้างขวางมากขึ้น เพราะสมาคมพุโจวแห่งประเทศไทยเองนับได้ว่าเป็นศูนย์กลางของชาวฮกจิ่วในประเทศไทยและยังได้เชื่อมโยงกับสมาคมพุโจวภายนอกประเทศไทยอีกด้วย

2.2.3 ความบันเทิงของชุมชน

การแสวงหาความบันเทิงของมนุษย์ นับเป็นสิ่งที่หนึ่งทีคงเกิดขึ้นพร้อมกับพัฒนาการของมนุษยชาติ ตั้งแต่โบราณกาล พบได้ว่าในชุมชนโบราณแห่งต่างๆ บนโลกนี้ ต่างก็มีการพบสิ่งของใช้สำหรับการเล่นร่วมอยู่กับข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งก่อสร้าง

³⁷ อุดม วัชรวิจิตร. อายุ 83 ปี สัมภาษณ์ที่ สมาคมพุโจวแห่งประเทศไทย สาขานาบอน ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2554.

ขนาดใหญ่ของชาวโรมัน อย่าง “โคลอสเซียม” ก็ยังถูกรังสรรค์ขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ให้ความบันเทิงแก่ชาวโรมันเมื่อหลายพันปีก่อน

สำหรับชาวจีนฮกจิ่วแห่งชุมชนนาบอนเช่นกัน ในช่วงแรกกับชีวิตที่แสนทรากตรำเหน้อยยากกับการบุกเบิกทำสวนก็คงไม่ได้มีความบันเทิงร่วมอยู่ด้วยมากนัก แต่เมื่อชีวิตเริ่มเข้าที่เข้าทางมีรายได้ที่มั่นคงเพิ่มขึ้นจากการ “กรีดยาง” ความบันเทิงของชุมชนก็คงเป็นสิ่งที่ช่วยผ่อนคลายความเหนื่อยล้าให้กับชีวิตหนักหน่วงของการทำสวนยางพารา

ความบันเทิงอย่างเบื่องต้นในชุมชนชาวจีนฮกจิ่วนาบอน คงดำเนินไปในวงสนทนายามค่ำคืนในตลาดหรือศาลเจ้า พื้นที่กลางของชุมชน ส่วนความบันเทิงขนาดใหญ่ประจำปี คือ งานเทศกาลประจำปีศาลเจ้าแปะกง ศาลเจ้าแห่งแรกในชุมชนนาบอนถูกสร้างขึ้นพร้อมกับการเข้ามาของชาวจีนฮกจิ่วนาบอน งานเทศกาลประจำปีศาลเจ้าแปะกงจัดขึ้นในประมาณเดือนกันยายนของทุกปี จัดขึ้นเพื่อบูชาเทพเจ้าแปะกง มีการเป็ยของ ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆตามธรรมเนียมของชาวจีน แต่ที่สำคัญในส่วนของความบันเทิงแล้ว เป็นที่รู้จักของชาวจีนฮกจิ่วว่างานประจำปีศาลเจ้าแปะกง มีจั่วเข้ามาจัดแสดง โดยมีการเล่นจั่วกัน 5 วัน 5 คืน และในบางปีที่มีเป็นพิเศษก็เคยมีการจ้างคณะจั่วชื่อดังมาจากกรุงเทพฯ ไปจัดแสดงกันเลยทีเดียว³⁸

นอกจากงานใหญ่ประจำปีอย่างงานศาลเจ้าแปะกงแล้ว ในครั้งหนึ่งชุมชนฮกจิ่วนาบอนยังได้มีการตั้งโรงภาพยนตร์ คุณอุดม วัชรวิจิตร เจ้าของโรงภาพยนตร์แห่งนี้บอกเล่าถึงภาพความคึกครื้นในอดีตของโรงภาพยนตร์ว่า “สมัยก่อนคนเยอะ จอมใจจักรพรรดิ เนี่ยฉายกันห้าวันห้าคืน” ในปัจจุบันโรงภาพยนตร์แห่งนี้ได้ปิดตัวลงไปแล้ว ตามความเปลี่ยนของยุคสมัย

2.2.4 “กรีดยาง” กับ “การแต่งงาน”: เปิดพื้นที่ขยายเครือข่ายชุมชน

คำบอกเล่าของชาวฮกจิ่วอาวุโสบอกว่าเมื่อเริ่ม “กรีดยาง” ได้ เมื่อนั้นจึงเริ่มสุขสบายสามารถแต่งงานได้ “แต่งงาน” คำหนึ่งที่มีความหมายทางสังคมอย่างตรงบอกถึงการเปลี่ยนสถานภาพของบุคคลหนึ่งๆ ในสังคม ที่ประกาศแสดงออกถึงการเปลี่ยนผ่านของช่วงวัยเข้าสู่การมีชีวิตครอบครัวหรือชีวิตคู่ หากนั่นเป็นเพียงความหมายของคำว่า “แต่งงาน” อันเป็นนัยหนึ่งเท่านั้น

สำหรับชาวจีนฮกจิ่วนาบอนแล้ว ความหมายของ “การแต่งงาน” ไม่ได้หมายรวมเพียงการครองคู่ชีวิตแสนสุขของคู่รักที่มีความรักที่สุกงอมแล้ว การแต่งงานของชาวจีนฮกจิ่วเป็นการแสดงความหมายหนึ่งของชีวิตคนๆ หนึ่งเริ่มเข้าสู่ช่วงวัยเป็นผู้ใหญ่พร้อมเข้าสู่การมีครอบครัว ซึ่งการมี

³⁸ อรรถกร พนาอภิชน. อายุ 73 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 48 ม.11 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช. เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553.

ครอบครัวได้นั้น ย่อมมีนัยยะสำคัญในความมั่นคงของชีวิตผู้ชายสักคนหนึ่งด้วย การที่ผู้ชายชาวฮกจิวนาบอนสักคนหนึ่งเข้าสู่การแต่งงานได้นั้น พวกเขาต้องมีความพร้อมเพียงพอในการก้าวเข้าสู่ชีวิตเติบโตขึ้น ซึ่งสิ่งนี้ได้ย้อนกลับไปสู่คำกล่าวของคุณเมธาที่ว่า เมื่อเริ่มกริตยางได้ถึงออกไปหาผู้หญิงจากชุมชนภายนอกได้

เดิมเข้าใจว่าการแต่งงานของชาวจีนฮกจิวนาบอนมีเกิดขึ้นไม่มากในช่วงแรก หากไม่มีครอบครัวตั้งแต่มานั่งตั้งถิ่นฐานแล้ว ก็มักจะไปมีกันตอนเริ่มกริตยางได้ เพราะกริตยางฯได้ทำให้มีรายได้ที่แน่นอนและมั่นคงมากขึ้น

ประกอบการแต่งงานในค่านิยมของคนจีนนั้น ไม่นิยมให้มีการแต่งงานในกลุ่มคน “แซ่” เดียวกัน* ฉะนั้นเมื่อการ “กริต” หรือคือการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางพาราดำเนินไปได้ด้วยดีแล้ว จึงมีการออกไปหาผู้หญิงจากชุมชนอื่นๆ มาแต่งงานกับผู้ชายชาวจีนฮกจิวนาบอน เนื่องจากทำให้เป็นการหลีกเลี่ยงการแต่งงานในคนแซ่เดียวกันไปได้มาก และอาจเกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายกับชาวจีนในชุมชนอื่นๆ อีกด้วย

บุคคลสำคัญในกิจกรรมการหาคู่แต่งงานของชายชาวจีนฮกจิวสักคนหนึ่งจึงตกเป็นหน้าที่ของ “พ่อซึก-แม่ซึก” เปรียบเสมือนโซ่ข้อกลางทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้กับหนุ่มสาวได้รู้จักกัน พ่อซึก-แม่ซึก เป็นบุคคลมีความสำคัญมากสำหรับชายหนุ่มสักคนต้องการมีคู่ในสังคมฮกจิวนาบอนขณะนั้น ดังคำกล่าวของคุณอรรถกร พนาอภิชน ที่ว่า “เมื่อก่อนถ้าไม่มีพ่อซึกไม่ได้แต่งงานกันหรอก”³⁹

* แซ่ ของชาวจีนทั่วไปมีความแตกต่างกับ “นามสกุล” ของคนไทย ตรงที่คนมีแซ่เดียวกันไม่จำเป็นต้องเป็นญาติพี่น้องหรือคนในครอบครัวเดียวกันเสมอไป ต่างจากนามสกุลที่แสดงถึงความเป็นคนที่สืบสายมาจากต้นทางเดียวกัน การใช้แซ่ของคนจีนเป็นการแสดงออกถึงการมาจากชุมชนเดียวกัน เพราะการใช้แซ่ของคนจีนใช้แซ่เดียวกันทั้งชุมชน ทำให้เกิดธรรมเนียมไม่ให้มีการแต่งงานในคนแซ่เดียวกัน ฉะนั้นเมื่อจำเป็นต้องแต่งงานกับคนต่างแซ่ก็ทำให้คนจีน รูปแบบค่านิยมในการแต่งงานเข้าบ้านของผู้หญิงผู้ชาย ต่างจากคนไทย ด้วยสังคมไทยแต่เดิมเป็นการแต่งงานผู้ชายเข้าบ้านผู้หญิง ส่วนของทางสังคมจีนเป็นการแต่งงานผู้หญิงเข้าบ้านผู้ชาย เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้หญิงคนหนึ่งเมื่อแต่งงาน จึงย่อมต้องออกจากบ้านไปอยู่ในชุมชนอื่น เพราะไม่แต่งงานในคนแซ่เดียวกัน สังคมจีนจึงต้องมีธรรมเนียมในการตกลินสอดเพื่อให้แก่บ้านผู้หญิง เพราะการที่ผู้หญิงออกจากบ้านไปก็เป็นการที่บ้านฝ่ายหญิงต้องสูญเสียแรงงานในบ้านไปหนึ่งคน ฉะนั้นเพื่อเป็นสินน้ำใจทางฝ่ายชายจึงต้องให้สินสอดแก่บ้านฝ่ายหญิงเป็นการตอบแทน

³⁹ อรรถกร พนาอภิชน. อายุ 73 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 48 ม.11 ต.นาบอน อ.นาบอน จ. นครศรีธรรมราช. เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553.

กลุ่มเป้าหมายพ่อซั๊กแม่ซั๊กมักนำพาให้ชายชาวฮกจิวไปครองคู่กัน ก็เป็นไปตามค่านิยมของชาวจีนนิยมให้มีการแต่งงานในกลุ่มชาวจีนสำเนียงเดียวกัน ในกรณีของฮกจิวนั้น นับรวมสำเนียงฮกเกี้ยนเข้าไปด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มสำเนียงที่มาจากมณฑลเดียวกัน

เป้าหมายชุมชนพื้นที่เข้าไปติดต่อกาบทามกันนั้น เป็นชุมชนชาวจีนในจังหวัดตรัง อาจเป็นผลมาจากการเป็นชุมชนอยู่ใกล้เคียงกันและจังหวัดตรังมีชุมชนชาวจีนฮกเกี้ยนอาศัยอยู่หนาแน่น และอาจประกอบกับการเดินทางขนส่งผลผลิตยางพาราต้องส่งผ่านจังหวัดตรังไปทางท่าเรืออำเภอกันตัง จึงทำให้มีกิจกรรมเกี่ยวพันกันเป็นประจำ

อีกทั้งหากพิจารณาถึงเส้นทางการเดินทางพบได้ว่าการเดินทางคมนาคมระหว่างจังหวัดตรังกับอำเภอนาบอนทำได้สะดวกกว่าการเดินทางไปยังตัวเมือง(ย่านตลาด) ของนครศรีธรรมราช ซึ่งต้องเดินเท้าจากนาบอนไปถึงอำเภอกันตังเพื่อต่อรถไฟหรือรถประจำทางอื่นๆ เข้าไปตัวจังหวัดนครศรีธรรมราช กลับกันการเดินทางไปตัวเมืองจังหวัดตรังเพียงขึ้นรถไฟที่นาบอนหรือสถานีคลองจิ่งก็สามารถนั่งรถต่อเข้าไปได้ถึงตัวเมืองตรังได้เลยทีเดียว และหากพิจารณาในแง่กลุ่มชาวจีนตามสำเนียงพบได้ว่าชาวจีนในนครศรีธรรมราชนั้น มีชาวจีนฮกเกี้ยนสัดส่วนกลุ่มคนน้อยกว่าจังหวัดตรัง

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้จังหวัดตรังเป็นพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายในการแต่งงานของชายหนุ่มชาวฮกจิวนาบอน

2.2.6 “กริตยาง” กับการจัดการศึกษาชุมชน

การเริ่มกริตยางพาราเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้ชาวจีนฮกจิวเริ่มมีรายได้มั่นคงขึ้นในชีวิตจนก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของชุมชนดังกล่าวมาแล้วข้างต้น การกริตยางยังได้ก่อให้เกิดการจัดการศึกษาขึ้นในชุมชนชาวจีนฮกจิวนาบอนด้วย

แรกเริ่มเดิมทีนั้น ในชุมชนฮกจิวนาบอนไม่มีโรงเรียนเปิดจัดการเรียนการสอนหนังสือให้กับคนในชุมชนอย่างเป็นทางการ จนเมื่อเริ่มกริตยางได้ ชุมชนเริ่มขยายตัวออกไปมากขึ้นมีคนเข้ามาอยู่อาศัยกันมากขึ้น ชายหนุ่ม (โสด) ที่ได้รับรางวัลจากความเพียรตลอดเวลาหลายปีระหว่างการเติบโตของต้นยางก็ได้แต่งงานมีครอบครัว

แน่นอนการขยายตัวของชุมชนที่เปิดออกไปอย่างมากขึ้นเพียงนี้ ย่อมทำให้เกิดมีสมาชิกใหม่เยาววัยเข้ามาร่วมในเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จึงทำให้เกิดความต้องการในการมีสถานศึกษาสำหรับสมาชิกใหม่ของชุมชนขึ้น ความต้องการในสถานศึกษาให้กับชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงค่านิยมของชาวจีนฮกจิวที่ต่อแนวคิดในลัทธิขงจื้อ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตและวิถีคิดของชาวจีน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการศึกษาเล่าเรียน ดังคำกล่าวของขงจื้อที่ว่า “มนุษย์นั้นไม่มี ความแตกต่างกันเลย สิ่งเดียวทำให้มนุษย์แตกต่างกันคือการเล่าเรียน” ไม่แปลกเลยสิ่งหนึ่งที่ชาวจีน

ฮกจิวนาบอนประสงค์เริ่มลงมือก่อร่างให้เกิดขึ้นชุมชนภายหลังความมั่นคงจากการเก็บ “กริด” คือ การสร้างโรงเรียน

แรกเริ่มเมื่อมีความคิดตั้งโรงเรียนในชุมชนแล้ว ชาวจีนฮกจิวนาบอนได้เริ่มต้นไปติดต่อกับ ทางคณะมิชชันนารี เปิดโรงเรียนอยู่ที่จังหวัดตรัง⁴⁰ และซึ่งทางคณะมิชชันนารีที่ตรังได้ส่ง “ชาวจีน” (เข้าใจว่านับถือคริสต์) ให้เดินทางเข้ามาช่วยตั้งโรงเรียนในชุมชนนาบอนขึ้น ซึ่งในคราวนั้นก็ให้มี ชาวบ้านที่ทราบข่าวมาร่วมลงแรงกันถางป่าถางหญ้าจัดเตรียมพื้นที่ให้มีการสร้างโรงเรียนขึ้น

โรงเรียนตั้งขึ้นนั้น ในเริ่มแรกมีชื่อว่า “โรงเรียนจงฮั่ว” จัดการเรียนการสอนเป็นภาษาจีน ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนนาบอนวิทยา และได้ถูกปิดไปในช่วงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่ง ดำเนินนโยบายชาตินิยม จึงไม่ยอมให้มีการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนตามโรงเรียน ต่อมาเมื่อ สถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนไปได้มีการเปิดโรงเรียนขึ้นใหม่โดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนสหมิตรบำรุง”⁴¹ ที่ บริหารงานในรูปแบบของมูลนิธิสหมิตรบำรุง จัดการเรียนการสอนมาจนปัจจุบัน

การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนจงฮั่วหรือโรงเรียนสหมิตรบำรุง นั้นก็มีการดำเนินการ สอดคล้องกับสภาพการณ์ของผู้เรียนในท้องถิ่น เป็นกรณีศึกษาที่มีความน่าสนใจสำหรับการจัด การศึกษาของโรงเรียนในปัจจุบัน ดังเห็นได้ว่าผู้เรียนเป็นเยาวชนในท้องถิ่นที่ประกอบอาชีพการทำ สวนยางพารา มีภารกิจในการดำเนินชีวิตแตกต่างจากคนทำการเกษตรประเภทอื่นๆ กล่าวคือต้องตื่น ตั้งแต่ก่อนพระอาทิตย์ขึ้นมากรีดยางพารา ด้วยอากาศเย็นทำให้น้ำยางพารากริดออกได้จำนวนมาก หลังจากนั้นเมื่อพระอาทิตย์เริ่มขึ้นจึงเริ่มทำการเก็บน้ำยางแล้ว นำไปแปรรูปเป็นยางแผ่น ซึ่ง กระบวนการทั้งหมดนั้นต้องใช้เวลาเกือบครึ่งวันเช้า

⁴⁰จังหวัดตรัง นับได้ว่าเป็นศูนย์กลางสำคัญของคณะมิชชันนารี หรือนักบวชและผู้ศรัทธาในศาสนาคริสต์ นิการโปเตทแตนต์ เนื่องจากมีคณะมิชชันนารีได้รับการติดต่อเข้าไปดำเนินกิจกรรมการตั้งโรงเรียนและโรงพยาบาล แบบสมัยใหม่ โดยเฉพาะเมื่อครั้งเจ้าพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) เป็นเจ้าเมืองตรัง ได้มีการติดต่อให้ คณะมิชชันนารีจากกรุงเทพฯ และเพชรบุรี ลงไปสร้างโรงพยาบาลและโรงเรียนขึ้นที่จังหวัดตรังโดยพระยารัษฎาฯ ได้ให้ความสนับสนุนในการก่อสร้างอาคารและการดูแลอย่างเต็มกำลัง จากบันทึกของเอ็ดน่า บรูเนอร์ บัลคลีย์ มิ ชชันนารีอเมริกันเดินทางเข้ามาช่วยก่อตั้งโรงพยาบาลของคณะมิชชันนารี ในจังหวัดตรังตามคำร้องขอของพระ ยารัษฎาฯ ซึ่งในส่วนหนึ่งของบันทึกเอ็ดน่าได้กล่าวถึงการโดยสารเรือมาขึ้นที่จังหวัดสงขลาและพระยารัษฎาฯ ได้ อำนวยความสะดวกโดยการส่งรถยนต์ส่วนตัวไปรับที่ท่าเรือเพื่อเดินทางไปจังหวัดตรังเลยทีเดียว (โรงพยาบาลตรัง ชาตะ-ปัจจุบัน) (ดูรายละเอียดใน บัลคลีย์,บรูเนอร์ เอ็ดน่า. (2550). **สยามคือบ้านของเรา**. แปลโดย เต็กวิฑูฯ รุ่น 100. กรุงเทพฯ: คณะบุคคลวิวัฒนา 100.)

⁴¹อุตม วัชรวิจิตร. อายุ 83 ปี สัมภาษณ์ที่ สภาคมพุโจวแห่งประเทศไทยสาขานาบอน ต.นาบอน อ.นา บอน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2554.

เด็กๆ ก็ไม่ใช่ข้อยกเว้นในการทำงาน ถือว่าเป็นแรงงานส่วนหนึ่งของครอบครัวด้วยเช่นกัน เด็กชาวจีนฮกจื๊วนาบอน เริ่มกรีดยางเป็นตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 10 ขวบ⁴² และต้องช่วยงานครอบครัว ก่อนออกไปเรียนหนังสือ ฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงต้องสอดคล้องกับวิถีของชุมชนไปด้วย ซึ่งสิ่งนี้ก็คงไม่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ในยุคสมัยการศึกษากลายเป็นกระบวนการควบคุมของรัฐจากส่วนกลางตามสิ่งที่เชื่อถือเป็น “มาตรฐาน” ของรัฐ

ภาพประกอบ 23 : โรงเรียนสมิทรบำรุง

โรงเรียนเอกชนประจำชุมชนชาวจีนฮกจื๊วนาบอน

⁴² สุรชาติ ชื่นโชคสันต์. (2553). เล่มเดิม. หน้า 200.

2.3 ฮกจิวนาบอนกับสงครามโลกครั้งที่ 2

ช่วงเวลาสงครามโลกต้องเผชิญกับความขัดแย้งครั้งใหญ่ที่ปะทุขึ้นและลุกลาม จนกลายเป็น สงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น สงครามโลกไม่เพียงก่อให้เกิดบรรยากาศของความประหวั่นพรั่นพรึงปกคลุม ไปทั่วทั้งโลก สภาวะเศรษฐกิจทั่วโลกก็ตกต่ำลงไปด้วยจากสงครามครั้งใหญ่ทำให้การติดต่อซื้อขาย ระหว่างกันในโลกเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ชุมชนชาวจีนฮกจิวนาบอน ในฐานะหน่วยทางสังคมเล็กๆ แห่งหนึ่งตั้งอยู่ร่วมกับสังคมโลก ก็ ไม่อาจหลีกเลี่ยงสภาวะความยากลำบากในครั้งนี้ได้เช่นกัน จากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทำให้การค้า ยางพาราในตลาดโลกต้องประสบกับความหยุดนิ่ง ส่งผลอย่างยิ่งยวดต่อชาวจีนฮกจิวนาบอนเป็นหน่วยหนึ่ง ทางการผลิตยางพารา ทำให้ยางพาราลดลงไม่มีตลาดส่งออก ผู้คนต่างก็ต้องเผชิญกับความ ยากลำบากทางเศรษฐกิจอย่างถ้วนทั่ว

การปรับตัวของชาวจีนฮกจิวนาบอนในช่วงเวลาของความยากลำบากเช่นนี้ พวกเขาต้องปรับเปลี่ยน ตนเองจากการค้าผลผลิตยางพารา จากยางแผ่นหรือน้ำยาง ไปสู่การแปรรูปผลผลิตเบื้องต้นด้วย ตนเอง โดยนำผลผลิตยางพาราที่มีแปรรูปเป็น “ผ้าใบยางพารา”⁴³ ใช้ทำเป็นเสื้อกันฝนหรือผ้าคลุม รถยนต์ ขายให้กับกองทัพทั้งไทยและญี่ปุ่น “ลูกโป่ง” “ตุ๊กตายางพารา” ส่งขายไปกรุงเทพฯ⁴⁴

ส่วนทางด้านการหาอยู่หากินชาวจีนฮกจิวนาบอนเหมือนย้อนเวลาของตนเองกลับไปใช้ชีวิต เช่นเมื่อครั้งอพยพเข้าสู่บ้านเมืองแห่งนี้ กล่าวคือหันกลับไปกินข้าวไร่ ปลูกผัก เพื่อประทังชีวิตกันไป ท่ามกลางไฟของสงคราม นอกจากความยากลำบากการหากินแล้ว เศรษฐกิจตกต่ำทำให้มีโจรขโมย มากขึ้น ผู้คนต้องเฝ้าระวังทรัพย์สินกันอยู่เสมอ สวนยางที่ไม่ได้เข้าไปเก็บกรีดยังไม่ได้เข้าไปดูแล ทำให้ สวนรุกชกขึ้นมีสัตว์ป่าลงจากเขาหลวงเข้ามาอาศัยอยู่⁴⁵ ต้องเพิ่มความระมัดระวังในการดำเนินวิถีชีวิต ทั้งจากสัตว์ป่าและคนด้วยกันเอง

ความยากลำบากการดำเนินชีวิตในระหว่างไฟทางกายว่าเหนื่อยไม่ใช่น้อยแล้ว ชาวจีนฮกจิ วนาบอนในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังต้องเผชิญกับความยากลำบากทางใจอีกด้วย อันเป็นผล จากการดำเนินนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ทำให้โรงเรียนจунซันต้องถูกปิด การเรียนหนังสือภาษาจีนเป็นสิ่งต้องห้าม ชาวจีนฮกจิวนาบอนต้องแอบไปเรียนภาษาจีนกันในสวนยางหรือ ตามบ้านครู⁴⁶ ที่สำคัญด้วยนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เน้นการสร้างชาติด้วยความ

⁴³ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2541). *จีนทักษิณ : วิถีและพลัง*. หน้า 261.

⁴⁴ สุรชาติ ชื่นโชคสันต์. (2553). *เล่มเดิม*. หน้า 159.

⁴⁵ *เล่มเดิม*. หน้า 161.

⁴⁶ อุดม วัชรวิจิตร. อายุ 83 ปี สัมภาษณ์ที่ สมาคมพุทฺธแห่งประเทศไทยสาขานาบอน ต.นาบอน อ.นา บอน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2554.

ยิ่งใหญ่ของชนชาติไทย ทำให้มีการเข้ามายึดที่ดินของชาวจีนฮกจิวนาบอน โดยอ้างว่าเป็นพื้นที่ป่าสงวนในบริเวณรอยต่อระหว่างอำเภอนาบอนกับอำเภอช้างกลางในปัจจุบัน และนำไปตั้งเป็นกองการยาง ที่มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจขึ้นอยู่กับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พัฒนาเป็นองค์การสวนยางในปัจจุบัน) เหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้ชาวจีนฮกจิวนาบอนที่ถูกยึดที่ดินไป หลายคนต้องย้ายไปหาที่ทำกินใหม่ บางคนถึงย้ายกลับมาเลเซีย แต่ที่หนักกว่านั้นถึงขั้นจบชีวิตตนเองลงไปพร้อมกับสวนยางพารา⁴⁷ นับเป็นโศกนาฏกรรมครั้งหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ชาวจีนฮกจิวนาบอน

สงครามโลกครั้งที่ 2 นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาของความเหนื่อยยากของชาวจีนฮกจิวนาบอนอีกครั้ง หนึ่งกับบทพิสูจน์อันหนักหน่วง เหมือนเล่นตลกกับพวกเขาด้วยว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นช่วงเวลาสำคัญพวกเขาอพยพเข้ามาบุกเบิกชีวิตใหม่ในดินแดนแห่งนี้ ในขณะที่ชีวิตเริ่มตั้งตัวได้มีความมั่นคงขึ้นจากการเก็บผลผลิตที่เฝ้ารอ สงครามโลกอีกครั้งที่ตามมาเป็นครั้งที่ 2 กลับนำพาช่วงเวลาของความเหนื่อยยากกลับมาสู่พวกเขาอีกครั้ง และถึงกลับรับเอาผลผลิตที่เคยทำมากลับไปให้ชีวิตกลับไปเริ่มต้นนับหนึ่งกันอีกครั้ง

2.4 ฮกจิวนาบอนกับความผันแปรในความหมายของ “ความเป็นพลเมือง”

ชาวจีนฮกจิวนาบอนอาศัยอยู่ในประเทศไทยต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ นานา มากมาย ทั้งภัยของธรรมชาติ โรคภัยไข้เจ็บ ภัยจากสัตว์ร้าย ตลอดจนภัยของสงครามโลกที่มาพร้อมกับวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ถ้าโหม่เข้าหาชาวจีนฮกจิวนาบอนสิ่งหนึ่งที่มีความเปลี่ยนแปลงและผลของความเปลี่ยนแปลงยังส่งผลโดยตรงต่อชาวจีนฮกจิวนาบอนอย่างมาก คือสถานะ “ความเป็นพลเมือง” ด้วยมุมมองของรัฐหรือนโยบาย ที่มีต่อการนิยามความหมายของความเป็นพลเมืองของรัฐเป็นสิ่งสำคัญมาก ที่ควรนำมาตั้งข้อสังเกตและวิเคราะห์เพื่อเปิดมิติในการทำ ความรู้จักกับชาวจีนฮกจิวนาบอนให้กว้างขวางขึ้น

การทำความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวนี้ จะได้แบ่งความเป็นพลเมืองของชาวจีนฮกจิวนาบอนออกเป็น 2 ช่วงเวลาใหญ่ คือ ก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475

ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 : ผู้เข้าพึ่งพระบรมโพธิสมภาร

ความคิดมุมมองต่อความเป็นชาวต่างชาติของชนชั้นนำไทยรวมถึงพระมหากษัตริย์ มองว่าการมีผู้คนมาจากต่างถิ่นต่างแดนเข้ามาขอร่วมอยู่อาศัยภายใต้เขตขอบขัณฑสีมา เป็นการแสดงออกสำคัญประการหนึ่งถึง “บารมี” ของผู้ครองนครนั้นๆ ว่ามีอยู่เพียงใด ด้วยว่าหากมีผู้คนจากต่างถิ่นต่าง

⁴⁷ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2541). *จีนทักษิณ : วิถีและพลัง*. หน้า 259.

แดนพากันเข้ามาอยู่อาศัยในราชอาณาจักรกันมาก เสมือนกับว่าผู้ปกครองคนนั้นเปี่ยมไปด้วยบุญบารมีเพียงใด จึงทำให้ผู้คนพากันประสงค์เข้ามาขอพึ่งพิง “พระบรมโพธิสมภาร” อันเปรียบได้กับร่มเงาของไม้ใหญ่ที่มีเหล่านกตลอดจนสิ่งสรรพสัตว์พากันเข้ามาขอพึ่งพาอาศัยร่มเงา ในทางกลับกันหากไม่มีผู้คนเข้ามาขอพึ่งพิงตั้งถิ่นฐานหรือเข้ามาอาศัย ก็แสดงออกได้อีกเช่นกันว่าผู้นำท่านนั้นขาดซึ่งบารมีหรือร่มเงาที่มากเพียงพอให้ผู้คนเข้ามาพึ่งพิงอาศัย

ตั้งแต่สมัยอดีตเป็นต้นมาพระมหากษัตริย์ไทยหรือเพื่อนบ้านร่วมภูมิภาคอุษาคเนย์ด้วยกัน มักมีมุมมองความคิดเช่นนี้ แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะให้อยู่อาศัยปะปนร่วมกันไปหมด มีการขีดแบ่งความเป็นคนต่างชาติหรือคนนอก (แขก) กับคนสยามหรือคนใน ไว้ด้วยเส้นบางๆ ในการตั้งถิ่นฐาน เพราะชาวต่างชาติผู้มาใหม่จะไม่สามารถรับอนุญาตให้ตั้งถิ่นฐานได้ตามใจประสงค์ พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงพระราชอำนาจในการอนุเคราะห์ยกผืนแผ่นดินให้พวกเขาเหล่านั้นไปตั้งที่อยู่อาศัยกัน หรือเรียกว่า “บ้าน” ซึ่งก็มักจะให้มีการสร้างอยู่นอกออกไปจากขอบเขตของเหล่าคนสยาม ดังเห็นได้จากทั้งในสมัยอยุธยาและกรุงเทพฯ

กรุงศรีอยุธยา “บ้าน” ชาวต่างชาติเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารได้รับพระราชทานให้ตั้งอยู่ภายนอกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา พบเห็นได้จากการศึกษาทางโบราณคดีในปัจจุบันที่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยานอกเกาะเมือง พบมี “บ้านโปรตุเกส” “บ้านญี่ปุ่น” เป็นต้น

กรุงเทพฯ เมื่อแรกสร้างเมืองขึ้นใหม่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกก็ทรงโปรดฯ พระราชทานที่ดินให้ชาวต่างชาติตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่รอบนอกเกาะรัตนโกสินทร์เช่นกัน เห็นได้จาก “บ้านกะติจิน” ซึ่งทรงโปรดฯ พระราชทานที่ดินฝั่งธนบุรีให้ชาวโปรตุเกสที่ติดตามมาตั้งแต่ครั้งกรุงเก่าสร้างบ้านและศาสนสถานวัดช่างตาครุส พระราชทานที่ดินให้พวกแขกจามสร้างบ้านในบริเวณที่เรียกว่า “บ้านครัว” ริมฝั่งคลองแสนแสบ

ทั้งนี้ก็เห็นได้ว่าเส้นของการขีดแบ่งระหว่างความเป็นคนสยามหรือคนในกับคนต่างชาติหรือคนนอก ออกบางอยู่มากๆ เพราะขีดกันกันในการตั้งถิ่นฐานที่อยู่เพื่อความสะดวกในการควบคุมกำลังคนเป็นทรัพยากรมีความสำคัญมากของยุคสมัยนั้น

ในกรณีของชาวจีนฮกจิวก็เช่นเดียวกัน เมื่อครั้งชาวจีนฮกจิวกลุ่มแรกๆ เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโส ต่างก็บอกเหมือนกันว่าไม่มีการตั้งด่านตรวจคนเข้าเมือง สามารถเดินทางเข้าได้โดยตลอดจากมาเลเซียถึงไทย⁴⁸ และเมื่อเข้ามาถึงแล้วก็สามารถให้ตัวแทนเข้าไปยื่นเรื่องขอ

⁴⁸ เมธา เอื้อนนทซ์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 397/1 ม.2 ต.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553 และอุดม วัชรวิจิตร, อายุ 83 ปี สัมภาษณ์ที่ สมาคมพุโลวแห่งประเทศไทย สาขานาบอน ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2554.

จับจองที่เพื่อทำการเพาะปลูกในพื้นที่อนุญาตได้ ในจำนวนที่ไม่น้อยเลยสำหรับการถางป่าด้วยแรงคนล้วนๆ

เหตุผลสำคัญรัฐไทยดำเนินการเช่นนี้กับชาวต่างชาติ ดำเนินไปในสองประเด็นเป็นอย่อย่างน้อยอย่างแรก คือ นโยบายการขยายพื้นที่เพาะปลูกหรือพื้นที่ทางเศรษฐกิจของภาครัฐ (ราชสำนัก) กับมุมมองที่มีต่อชาวจีนในฐานะที่เป็นผู้เข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ด้วยฐานะของผู้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องมีการดำเนินการตรวจคนเข้าเมือง ชาวจีนฮกจิวจึงสามารถเดินทางเข้ามาบุกเบิกที่ดินและชีวิตใหม่กันได้ตามความมุ่งหวัง จากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ชาวจีนฮกจิวที่พอมีประสบการณ์ในช่วงวัยที่ร่วมสมัยกับเวลาดังกล่าว ก็ไม่ได้มีการกล่าวถึงความยากลำบากในการติดต่อกับทางราชการเรื่องต่างๆ ยกเว้นภาษาเท่านั้นที่สื่อสารกันไม่ได้ และไม่มีการกล่าวถึงการที่ทางราชการเข้ามาเพ่งเล็งหรือควบคุมพฤติกรรมในฐานะของผู้มาจากต่างแดน กลับกันในประสบการณ์ของผู้อาวุโสคนหนึ่งกลับบอกเล่าเรื่องราวความทรงจำที่ตึงตัง ที่เจ้าหน้าที่ของราชการประจำที่อำเภอ ให้ความสะดวกสบายในการเข้าขอใช้ประโยชน์จากพื้นที่รกร้างว่างเปล่า จนถึงกับเมื่อทราบวัตถุประสงค์ของการมาติดต่อกับเชื้อเชิญขึ้นไปพูดคุยกันบนห้องทำงานส่วนตัวด้วยซ้ำ⁴⁹

สถานภาพของชาวจีนที่มาจากต่างถิ่นต่างแดนในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เห็นได้ว่าในสายตาหรือมุมมองของชนชั้นนำชนชั้นปกครองไทยแล้ว พวกเขาถูกมองว่าเป็นผู้เข้ามาช่วยดำเนินการเปิดพื้นที่ทางเศรษฐกิจใหม่ด้วยการหักร้างถางพงป่ารกเพื่อทำการเพาะปลูก และเป็นชาวต่างชาติเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร และก็เป็นพระราชกรณียกิจสำคัญพระมหากษัตริย์ในฐานะของเจ้าของแผ่นดิน จะให้ความอนุเคราะห์ที่ดินทำกิน หากแต่ภาพเช่นนี้ได้เปลี่ยนไปอย่างกลับหลังหันภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยาม พ.ศ.2475 *

⁴⁹ จรัส ปรพัฒนานนท์, (เสียชีวิต) สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 21 ถนนศรีอยุธยา ต.ห้วยยอด อ.ห้วยยอด จ.ตรัง, 7 เมษายน พ.ศ.2551. (เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ก่อนเริ่มโครงการวิจัยฯ)

* คำบอกเล่าของคุณอุดม วัชรวิจิตร ผู้อาวุโสชุมชนฮกจิวนาบอน บอกว่าตอนที่ตนเองเข้ามาประเทศไทยนั้นไม่มีการตั้งด่านตรวจคนเข้าเมืองสามารถเดินทางเข้าออกกันได้ระหว่างไทยกับมาเลเซีย เริ่มมีการตรวจคนเข้าเมืองภายหลังตนเองเข้ามาอยู่เมืองไทยได้สักประมาณ 2-3 ปีแล้ว ซึ่งก็สอดคล้องกับช่วงเวลาการอพยพชาวจีนฮกจิวเข้าสู่เมืองไทยที่เกิดขึ้นในประมาณ พ.ศ.2473 และได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทยพ.ศ.2475 ทำให้กระบวนการตรวจคนเข้าเมืองมีความเข้มงวดมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงนโยบายในการสร้างความเป็นพลเมืองไทยให้ความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งก็ส่งผลอย่างมากต่อชาวฮกจิวนาบอน

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 : จากผู้เข้าพึ่งพระบรมโพธิสมภารสู่ชาว ต่างด้าวผู้เบียดบัง

การเปลี่ยนแปลงการปกครองไทยในเช้าวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 มิได้มีผลเพียงการเมืองการปกครองไทย เปลี่ยนจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตยแล้วการเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนั้น ส่งผลสำคัญต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยเช่นกัน นับเป็นอีกครั้งที่ชาวจีนฮกจิ่วต้องเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจเป็นหน้าหนีไปทางใด

การเปลี่ยนแปลงการปกครองทำให้มีการเปลี่ยนรูปแบบทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยอย่างมาก เมื่อเทียบกับช่วงการปกครองแบบเก่า ในทางเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดการเริ่มต้นเศรษฐกิจแบบใหม่และนโยบายเศรษฐกิจใหม่ ในทางสังคมได้ก่อให้เกิดการนิยามความหมายของ “ความเป็นพลเมือง” ใหม่ และ “สิ่งใหม่” เหล่านี้เองได้ส่งผลสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวจีนฮกจิ่วนาบองกับสายลมกำลังแปรเปลี่ยน

แนวคิดเศรษฐกิจแบบใหม่ของคณะราษฎร ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองผูกอยู่กับประกาศคณะราษฎร ฉบับที่ 1 ประกาศในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ในข้อที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจนั้นมีอยู่ว่า “การรักษาเอกราชทางเศรษฐกิจ...การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของประชาชนในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำจะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก⁵⁰” (เน้นโดยผู้วิจัย) จากแนวคิดทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ของคณะราษฎรนำไปสู่การนำเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ (อันลือลั่น) ของนายปรีดี พนมยงค์ ในเวลาต่อมา

ผาสุก พงศ์ไพจิตร และคริส เบเกอร์ ได้นำว่าแนวคิดแฝงอยู่ภายในแผนเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ มุ่งไปที่เรื่องของการปฏิรูปที่ดินและการพัฒนาสังคมชนบท หรือมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจด้านการเกษตรมากกว่าภาคเมือง และเน้นย้ำในการส่งเสริมให้ราษฎรมีความสุขสมบูรณ์เนื่องจากประชาชนอาศัยอยู่ในชนบทยังยากจนอยู่จำนวนมาก โดยเสนอให้รัฐบาลเข้าจัดการดูแลเกี่ยวกับการเกษตรเพื่อที่จะทำให้ทรัพยากรแรงงานถูกนำไปใช้อย่างเต็มที่และนำเอาเทคโนโลยีที่มีกำลังผลิตสูงมาใช้มากขึ้น รัฐบาลจะเป็นเจ้าของที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร มีเกษตรกรทั้งหลายเป็นลูกจ้างของรัฐ โดยได้รับเงินเดือนและบำนาญจากรัฐ การจัดการทางด้านการเกษตรด้วยรูปแบบใหม่นี้จะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรสูงขึ้น ส่งผลให้ประชาชนโดยส่วนรวมมีรายได้และสวัสดิการที่ดีขึ้น นอกจากนี้ปรีดียังได้เสนอให้ร่างกฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายที่ดิน การจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุน

⁵⁰ “ประกาศคณะราษฎร ฉบับที่ 1”

การเกษตรในรูปแบบใหม่และให้เปลี่ยนฐานะของเกษตรกรรมเป็นลูกจ้างของรัฐ ทั้งนี้ได้มีการร่างกฎหมายใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าและอุตสาหกรรม⁵¹

แม้ว่าเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ได้รับการนำมาใช้ปฏิบัติจริงๆ เนื่องจากปัญหาข้อขัดแย้งทางการเมืองกับกลุ่มอำนาจเก่า นำโดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงกับให้นายปรีดีต้องลี้ภัยการเมืองออกไปนอกประเทศ

อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายในการสร้างแนวทางเศรษฐกิจของนายปรีดียังได้หวนกลับมาอีกครั้ง ในลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกัน ภายใต้การเสนอแผนเศรษฐกิจของ พ.ท.พระสารสาสน์พลขันธ์ รัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจ ที่มาจากการลงสำรวจพื้นที่เศรษฐกิจในภาคกลางตอนล่างและภาคใต้ของประเทศไทย ในช่วงเดือนแรกของการดำรงตำแหน่งใน พ.ศ.2477 และได้มีข้อคิดเห็นบันทึกการสำรวจว่า

...ที่ดิน ตามที่ได้สำรวจสืบสวนดู ได้พบปัญหาเรื่องที่ดินดังต่อไปนี้

(1) คนต่างชาติซึ่งเป็นคนจีนโดยมาก ได้เข้ามาเอาที่ดินของเราทำการเพาะปลูกมากขึ้นทุกที จนเป็นที่น่าวิตกว่าถ้าไม่แก้ไขต่อไปข้างหน้าที่ดินในภาคใต้ของเราจะเป็นของจีนเสียมาก เมื่อคนไทยชั้นกลางนิยมและหันเข้าทำกรรมเป็นอาชีพ อุปสรรคเรื่องไม่มีที่ดินเหมาะสมๆ พอทำกินจะเกิดขึ้น ฉะนั้นจึงควรพิจารณาสงวนที่ๆ เหมาะๆ ไว้ให้คนไทยในอนาคต

(2) ในจังหวัดชั้นใน เช่น เพชรบุรี ราชบุรี ฯลฯ ปรากฏว่าที่ดินราคาแพงมาก และจำนวนสิทธิ์ที่ไม่มีที่ดินของตัวเองทวีมากขึ้นทุกที เนื่องจากต้องการขายหรือโอนนาเพื่อใช้หนี้เจ้าของเงิน และที่ว่างเปล่าไม่มีใครจะมีแล้ว ส่วนในทางภาคใต้ที่ว่างเปล่ายังมีอีกมากมาย ควรจะพิจารณาหาทางส่งเสริมให้สิทธิ์ชั้นกลางเหล่านั้นไปจับจองที่และทำมาหาเลี้ยงชีพในปักษ์ใต้ให้มากขึ้นทุกที การทำเช่นนี้จะมีประโยชน์สองประการคือ (ก) ช่วยทำให้การยึดยึดและการแย่งการทำมาหากินภาคกลางลดลง และ (ข) ป้องกันมิให้ที่ดินในภาคใต้ตกไปเป็นของชนชาติจีน ชักชวนให้ไทยอิสลามชนชั้นแข่งขัน...⁵² (เน้นโดยผู้วิจัย)

⁵¹ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเกอร์. (2546). เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ. หน้า 145 – 146.

⁵² บันทึกเรื่องอพยพ. สจข.,(2) สร 0201.22/8,รายงานการสำรวจเศรษฐกิจของพระสารสาสน์พลขันธ์. ปีที่ 2. อ้างถึงใน ภูมิ สุธะเกียรติ. (กรกฎาคม-ธันวาคม,2554). ชุมชนในฝัน ณ พันทนนิคมธารโต พ.ศ.2478-2500. วารสารรู้ไปยาต. 2(3): 352.

นโยบายทางเศรษฐกิจภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ดำเนินไปภายใต้ความคิดการสร้างความอยู่ดีมีสุขมีกินมีใช้ให้กับคนไทยดังกล่าว มีความจำเป็นอย่างมากต่อการนิยามความหมายของความเป็นพลเมืองหรือประชาชนไทยแบบใหม่คือใคร คนพูดภาษาไทย ถิ่นสัญชาติไทย เชื้อชาติไทย แสดงออกถึงความเป็นวัฒนธรรมไทย ซึ่งก็มีความคลุมเครืออยู่มากสำหรับความเป็นประชาชนไทยที่รัฐต้องการให้มีความกินดีอยู่ดีนั้น

ทว่าก็เป็นที่น่าฉงนว่าภายใต้นิยามคลุมเครือในผู้เป็นพลเมืองไทยนั้น ย่อมไม่นับรวมเอาคนจีนไว้ด้วยแน่นอนไม่ว่าคนจีนคนนั้นจะอาศัยอยู่ภายในประเทศไทยหรือไม่ก็ตาม* เห็นได้จากข้อความบันทึกของ พ.ท.พระสารสาสน์พลขันธ์ ที่ว่า “ป้องกันมิให้ที่ดินในภาคใต้ตกไปเป็นของชนชาติจีน ชักชวนให้ไทยอิสลามชนชั้นแข็งขัน” ข้อความนี้ยังสื่อให้เห็นอีกว่าชาวจีนที่ถูกกล่าวถึงเหล่านั้นเหมือนจะเข้าใจได้ว่าเขาคือผู้อาจเป็นภัยต่ออธิปไตยเศรษฐกิจของไทยใหม่ด้วย

สภาพการณ์ดำเนินต่อไปเช่นนี้ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจไทยแนวคิดสังคมนิยมกึ่งชาตินิยมเช่นนี้ประกอบกับการกำหนดสถานภาพผู้เป็นประชาชนชาวไทย ชาวจีนจึงถูกกันให้ออกไปเป็น “คนต่างด้าว” แทนที่สถานภาพของผู้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเช่นเดิม

ความคิดเศรษฐกิจเช่นนี้ของประเทศไทยใหม่มีการนำมาใช้อย่างจริงจังและหนักหน่วงมากขึ้นในรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ภายใต้นโยบายชาตินิยมไทยสุดขั้ว ส่งผลต่อชาวจีนฮกจิวนาบอนอย่างมากโดยเฉพาะในกรณีการก่อตั้งองค์การสวนยางนาบอน ที่มีการเข้าเวนคืนที่ดินสวนยางพาราของชาวฮกจิวนาบอนโดยอ้างว่าพวกเขาเหล่านั้นบุกรุกที่ดินป่าสงวนและรับที่ดินกลับคืนเข้ารัฐ⁵³ ทั้งที่

*ถ้ามองในมุมกลับของชาวจีนฮกจิวนาบอนที่มีต่อสถานภาพความเป็นพลเมืองไทยในขณะนั้นแล้ว ก็พบว่าชาวจีนฮกจิวนเองก็มีสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยอยู่ไม่มากนัก จากกรณีอาภรณ์หรือตาของผู้วิจัย เคยเล่าให้ฟังว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นอาภรณ์ยังอาศัยอยู่ที่มาเลเซียมีเพียงแม่ของอาภรณ์เท่านั้นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยและเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้นกองทัพอังกฤษยกพลขึ้นบกมาเลเซีย อาภรณ์ได้ถูกนำตัวไปทำงานเป็นล่ามให้กับกองทัพอังกฤษ แต่อาภรณ์ไม่ยอมทำตามจึงถูกนำตัวไปขังคุกไว้เพื่อให้ยินยอม สุดท้ายอาภรณ์จึงยอมและขอนำภรรยา (อาแม่- ของผู้วิจัย) มาส่งให้อยู่กับแม่ที่อำเภอนาบอนก่อน จึงกลับไปทำงานได้ เมื่อเดินทางเข้ามาถึงนาบอนแล้ว อาภรณ์กลับเกิดความคิดไม่กลับไปมาเลเซีย (หนีญี่ปุ่น) โดยในระหว่างพักอยู่ในนาบอนอาภรณ์เล่าว่า ครั้งหนึ่งได้ถูกชาวจีนฮกจิวนาบอนขับไล่ให้ออกไปจากชุมชน เพราะทราบข่าวว่าเข้าไปทำงานให้กับกองทัพอังกฤษที่กระทำการอันโหดร้ายกับชาวจีนในการเข้าตีเมืองนานจิง สุดท้ายแล้วอาภรณ์ต้องย้ายออกไปอยู่บ้านในสวนยางพาราห่างออกไปจากตัวตลาดนาบอนของญาติต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือเกลี้ย เหตุการณ์กรณีนี้จะเห็นได้ว่าชาวจีนฮกจิวนาบอนให้ความสนใจและมีความรู้สึกร่วมอย่างมากต่อเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งอาจใช้เป็นกรณีสะท้อนถึงความคิดในความเป็นพลเมืองของชาวจีนฮกจิวนาบอนในทางด้านกลับกันก็เป็นได้

⁵³ “องค์การสวนยาง : รู้จักองค์การสวนยาง” <http://www.reothai.co.th/P2.html>

แม้ว่าในภายหลังจะมีชาวจีนฮกจิวนาบอนบางคนเข้ายื่นหลักฐานการถือครองที่ดินในแปลงดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้มีการตอบรับแก้ไขกลับมา⁵⁴

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเศรษฐกิจไทย ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ทำให้ชาวจีนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เข้าสู่ความเป็นพลเมืองไทยมากขึ้น เนื่องด้วยต่อจากนั้นแล้วยังได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวเนื่องกับสิทธิความเป็นพลเมืองไทยตามมาอีกหลายฉบับ เช่น การห้ามคนต่างด้าวถือครองที่ดิน เป็นต้น

กระบวนการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ความเป็นพลเมืองไทยของคนต่างด้าวอาศัยอยู่ภายในประเทศไทยนั้น ถูกกำหนดอย่างเข้มงวดภายใต้ พ.ร.บ. แปลงสัญชาติ พ.ศ.2454 โดยมีหลักเกณฑ์เพิ่มเติม เช่น การแปลงสัญชาติให้มีผลถึงภรรยาและบุตร โดยเฉพาะการศึกษาของบุตรควรเป็นไปตามแบบพลเมืองไทย, ผู้ขอแปลงสัญชาติจะต้องเปลี่ยนชื่อสกุลของตนให้ออกเสียงเป็นสยามภาษาโดยสนิท เพราะถ้าหากยังคงมีชื่อสกุลจีนแล้วก็ไม่ขาดความจงรักภักดีจากจีนทีเดียว, ควรวางเงื่อนไขให้ส่งบุตรเข้าโรงเรียนไทย, ผู้แปลงสัญชาติจะต้องมีความรู้ภาษาไทย เป็นต้น ด้วยข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ดังกล่าวเช่นนี้ทำให้การแปลงสัญชาติของชาวจีนฮกจิวนาบอน ในช่วงแรกเป็นเรื่องใหญ่น้อยเลยทีเดียว ฉะนั้นในช่วงแรกของการเปิดแปลงสัญชาติคงเป็นกิจกรรมของกลุ่มคนชั้นนำที่พอมีฐานะบ้าง เพราะต้องใช้ทรัพยากรจำนวนสมควรในการดำเนินการให้เป็นผล

ชาวจีนฮกจิวนาบอนบางส่วนยังไม่ได้ดำเนินการแปลงสัญชาติ คงต้องประสบกับในข้อข้องการดำเนินชีวิต เช่น การถือครองที่ดิน ซึ่งคงอาศัยช่องว่างกฎหมายหาซื้อคนสัญชาติไทยมาถือครองที่ดินแทน การต่ออายุใบต่างด้าว ซึ่งก็ต้องใช้เวลาในการเดินทางและดำเนินการไม่น้อย

ในทุกวันนี้ชาวจีนฮกจิวนาบอนโดยส่วนใหญ่แล้ว ได้โอนสัญชาติมาเป็นไทยแล้ว โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาแบบสมัยใหม่ ทำให้พวกเขาส่วนใหญ่กลายเป็นคนไทยหรือพลเมืองไทยเต็มตัว ไม่ต้องขบเคี้ยวกับความเปลี่ยนแปลงของรัฐเช่นคนรุ่นก่อนอีกต่อไป

2.5 ชาวจีนฮกจิวนาบอนกับการเปิดพื้นที่สวนางพาราใหม่ในภาคใต้

ชุมชนชาวจีนฮกจิวนาบอนเข้ามาตั้งถิ่นฐานบุกเบิกชีวิตใหม่ในดินแดนภาคใต้ของประเทศไทยในพ.ศ.2473 นับเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อร่างสร้างตัวของชุมชนชาวจีนฮกจิวขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย แต่คล้อยหลังให้เพียง 27 ปี ชุมชนชาวจีนฮกจิวนาบอนเดินทางถึงจุดเปลี่ยนสำคัญอีกครั้ง จากการขยายพื้นที่ทำสวนยางพาราออกไปสู่จังหวัดใกล้เคียง

⁵⁴ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2541). *จีนทักษิณ : วิถีและพลัง*. หน้า 259.

การขยายตัวของชุมชนที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากชาวจีนฮกจิ๋วแต่ละครัวเรือนนิยมมีลูกจำนวนหลายคนเพื่อเข้ามาช่วยเป็นแรงงานในการสวนของครอบครัว แต่เมื่อเวลาผ่านไปครอบครัวหนึ่งเคยมีสมาชิกเป็นพ่อ แม่ และลูก 10 คน จะกลายเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีครอบครัวเล็กที่เกิดจากการออกเรือนของลูกๆ ประมาณไม่ต่ำกว่า 5 ครอบครัวที่เพิ่มขึ้นในชุมชน หมายความว่าอัตราส่วนการเติบโตภายในเวลาประมาณ 10-20 ปี (อายุของลูกที่เติบโตและออกเรือนได้) จาก 1 ครอบครัวกลายเป็น 5 ครอบครัวเป็นอย่างน้อย

รูปการเช่นนี้ก็เป็นที่น่าอนว่ามีผลต่อการขยายตัวของประชากรในชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นต่างก็มีความต้องการในการบริโภคด้วยเช่นกัน หากหันกลับมาพิจารณาเชิงพื้นที่ของชุมชนนาบอนแล้ว จะเห็นได้ว่าตั้งแต่เริ่มแรกการก่อตั้งชุมชนก็ไม่ได้มีการคาดการณ์ล่วงหน้า เพื่อเตรียมพื้นที่ให้พร้อมรับการเติบโตของชุมชนที่รวดเร็วเช่นนี้ อีกทั้งลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่เป็นที่ราบเชิงชันไล่ลงมาจากเชิงเขาหลวง ทำให้ไม่มีพื้นที่ราบเพียงพออีกต่อไปสำหรับการขยายตัวของชุมชนวิถีชีวิตพันธุ์อยู่กับการทำสวนยางพารา จำเป็นต้องใช้ที่ดินในจำนวนมากเพียงพอถึงทำให้ได้ผลผลิตที่พอเลี้ยงครอบครัวได้ แม้ว่าในยุคหลังจะมีความพยายามขยายพื้นที่การทำสวนออกไปจนจรดเชิงเขาหลวงแล้ว ก็ยังไม่เพียงพอตอบสนองต่อความต้องการของผู้คนเพิ่มขึ้น

การแก้ไขปัญหาเช่นนี้ก็คือการแสวงหาพื้นที่ทำกินแห่งใหม่ๆ ในสถานที่ห่างไกลออกไป พื้นที่แห่งแรกๆ ที่ชาวจีนฮกจิ๋วเริ่มออกเดินทางไปบุกเบิกใหม่ ตั้งอยู่ที่ตำบลมาบอำมฤต อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร ในประมาณพ.ศ.2500⁵⁵ คล้อยหลังการตั้งถิ่นฐานชุมชนที่นาบอนได้ประมาณเกือบ 3 ทศวรรษ การออกไปทำสวนยางพาราที่ตำบลมาบอำมฤตในครั้งนั้นนับได้ว่าเป็นกระแสได้รับความสนใจจากชาวจีนฮกจิ๋วนาบอนเป็นอย่างมาก*

ในเวลาใกล้เคียงกันกับการเปิดพื้นที่ทำสวนยางพาราในพื้นที่ตำบลมาบอำมฤตของชาวจีนฮกจิ๋วนาบอน ชาวจีนฮกจิ๋วชุมชนจันดี (ตำบลจันดี อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช) ชุมชนชาวจีน

⁵⁵ สุรชาติ ชื่นโชคสันต์. (2553). เล่มเดิม. หน้า 100-101.

* คำบอกเล่าของคุณจรัส ปรพัฒนานนท์ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ได้บอกเล่าผู้เขียนถึงความคิดคึกของชาวจีนฮกจิ๋วนาบอน มีความประสงค์ออกไปสร้างสวนยางพาราใหม่กันที่มาบอำมฤต ดังในกรณีของคุณตาของผู้วิจัยก็ที่มีแม่มีสวนยางพาราที่นาบอนและอำเภอห้วยยอดแล้ว อีกทั้งไม่มีความจำเป็นทางเศรษฐกิจของครอบครัว ยังได้ไปหาซื้อที่ดินมาบอำมฤตไว้หนึ่งแปลงด้วยเช่นกัน ซึ่งเมื่อเริ่มปลูกแล้วต้องนั่งรถไฟไปดูแลประมาณเดือนละครั้ง เพราะตัวคุณตาอาศัยอยู่ที่อำเภอห้วยยอด ในกรณีของคุณจรัส ปรพัฒนานนท์ ทำให้เห็นได้ว่าความตื่นตัวในการออกไปทำสวนยางพาราที่มาบอำมฤตของชาวนาบอนในขณะนั้นมีอยู่อย่างมาก

ฮกจิวขยายตัวออกไปจากนาบอน ได้ออกไปเปิดพื้นที่ทำสวนยางพาราในภาคตะวันออก จังหวัดระยอง⁵⁶

ในปัจจุบันการเปิดพื้นที่สวนยางพาราของชาวจีนฮกจิวจากชุมชนนาบอนและชุมชนใกล้เคียงได้ขยายออกไปสู่บริเวณพื้นที่อำเภอรอยต่อระหว่างจังหวัดชุมพรกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่น อำเภอละแม อำเภอลำสนธิ* จังหวัดชุมพร ตลอดจนอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาคตะวันออกเฉิยเหนือ แม้แต่การเปิดพื้นที่ทำสวนยางพารานอกประเทศ เช่น เกาะไหหลำ,ดินแดนสิบสองปันนาในมณฑลยูนนานของประเทศจีน⁵⁷

⁵⁶ การเปิดพื้นที่ทำสวนยางพาราของชาวจีนฮกจิวในชุมชนจันตั้นนั้น เกิดขึ้นจากการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดระยองในขณะนั้นเคยดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานีมาก่อน ได้เชิญชวนให้ชาวจีนฮกจิวจันตั้นเดินทางไปทำการสวนยางพารา ด้วยเห็นว่าสภาพพื้นที่ของภาคตะวันออกที่มีความใกล้เคียงกับภาคใต้ จึงน่าทำสวนยางพาราได้เช่นกัน โดยได้เตรียมพื้นที่ ตำบลกะเจ็ด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ที่แบ่งพื้นที่ออกเป็นแปลงใหญ่หลายแปลงละ 400 ไร่ ในเนื้อที่ 400 ไร่ ซอยย่อยออกเป็นแปลงย่อยละ 50 ไร่ ให้ชาวจีนฮกจิวชุมชนจันตั้นรวมตัวกันให้ได้ครบ 400 ไร่ แล้วจึงมาจับฉลากกันว่าใครเป็นผู้ได้รับการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงใดในแปลงใหญ่ ถ้าหากที่จัดสรรไว้ไม่เพียงพอ ก็สามารถขอซื้อเพิ่มได้ (รายละเอียดสุรชาติ ชื่นโชคสันต์. (2553). เล่มเดิม. หน้า 240)

*ในการลงทำงานภาคสนามในการกิจอื่นไม่ใช่งานวิจัยโครงการฯ นี้ ในพื้นที่ตำบลบ้านควน อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร ผู้วิจัยได้มีโอกาสคุยกับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านควน ซึ่งนับเป็นความบังเอิญอย่างมากที่ปลัดฯ ได้บอกเล่าว่าในชุมชนบ้านควนแต่เดิมทำการเพาะปลูกกันเฉพาะข้าวและสวนผลไม้เท่านั้น แต่ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสักประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมา มีชาวจีนจากทางนาบอน (ชาวจีนฮกจิว) เข้ามาซื้อหาที่ดินทำสวนยางพารา ต่อจากนั้นทำให้ชาวบ้านควนเองได้มีอาชีพใหม่เกิดขึ้นในการทำสวนยางพารา

⁵⁷ เมธา เอื้อนันทฯ , อายุ 84 ปี สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 397/1 ม.2 ต.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553 และอุดม วัชรวิจิตร. อายุ 83 ปี สัมภาษณ์ที่ สมาคมพู่ใจแห่งประเทศไทย สาขานาบอน ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2554.

บทที่ 5

วัฒนธรรมและประเพณีของชาวจีนฮกจิ๋ว

สำหรับเนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึงวัฒนธรรมและประเพณีของชาวจีนฮกจิ๋วในประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมประเด็นความหมายของวัฒนธรรมและประเพณี ภาษา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และอาหารของชาวจีนฮกจิ๋วในประเทศไทย

ชาวจีนฮกจิ๋วที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยล้วนแล้วแต่มีวิถีชีวิตและการดำรงอยู่ในสังคมไทย ภายใต้วัฒนธรรมและความเชื่อแบบจีน กล่าวคือ มีการรับเอาแนวความคิดความเชื่อและถ่ายทอดแนวความคิดความเชื่อต่างๆให้แก่ลูกหลาน เพื่อสืบทอดจารีตประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อต่างๆที่ได้รับการปลูกฝังเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ในประเทศจีน เมื่อชาวจีนฮกจิ๋วอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยก็ยังคงดำเนินรอยตามอย่างที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมาเมื่อครั้งอยู่อาศัยบนแผ่นดินเกิดตน กระทั่งเข้าตั้งรกรากอย่างถาวรในประเทศไทยก็ยังมีสำนึกของความเป็นจีนผ่านการแสดงออกในลักษณะต่างๆ เช่น มีการใช้ภาษาจีน มีการยึดถือปฏิบัติในประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อต่างๆร่วมกัน ตลอดจนยังมีการถ่ายทอดกรรมวิธีในการทำอาหารที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน เป็นต้น

1. ความหมายของวัฒนธรรมและประเพณี

คำว่า วัฒนธรรม ตามนิยามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 คือ สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ¹ ขณะที่ อมรา พงศาพิชญ์ ให้นิยามความหมายว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมหรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น เมื่อสร้างขึ้นแล้วจึงสอนให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงมีการเรียนรู้และถ่ายทอด เมื่อมนุษย์เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมก็จะทำให้รู้ว่าอะไรคือขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม อะไรควรทำไม่ควรทำ ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมจึงเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน

¹พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.

สำหรับวัฒนธรรมในสังคมไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ วัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาพูด ระบบความเชื่อ โลกทัศน์ กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียม ประเพณี ฯลฯ และวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ เช่น อาคารบ้านเรือน วัด ศิลปกรรมและประติมากรรมต่างๆ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งวัฒนธรรมทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ครอบงำชีวิตมนุษย์²

ส่วนคำว่า ประเพณี ตามนิยามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 คือ สิ่งที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบกันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี³ วัฒนธรรม และประเพณีเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเป็นสิ่งที่มนุษย์ในสังคมนั้นๆยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ประเด็นการศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของชาวจีนฮกจิ๋วในประเทศไทยในบทนี้จะกล่าวถึงเฉพาะวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ โดยเน้นศึกษาประเด็นภาษา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และอาหาร ที่ชาวจีนฮกจิ๋วได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานและได้ธำรงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีอันดั้งเดิมสืบต่อถึงปัจจุบัน

2. ภาษาของชาวจีนฮกจิ๋วในประเทศไทย

ชาวจีนฮกจิ๋วที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยส่วนใหญ่มักใช้ภาษาจีนสำเนียงฮกจิ๋วในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เนื่องจากภาษาจีนฮกจิ๋วเป็นกลุ่มภาษาที่ชาวจีนซึ่งมีถิ่นฐานในเมืองฝูโจว มณฑลฝูเจี้ยน ประเทศจีน ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เมื่อชาวจีนฮกจิ๋วอพยพจากประเทศจีนเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก็มีการใช้ภาษาดังกล่าว เนื่องจากชาวจีนยังไม่รู้ภาษาไทยและมีอาจใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ จึงมีเพียงภาษาจีนฮกจิ๋วภาษาเดียวที่กลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องต่างๆ และเป็นการแสดงออกถึงความเป็นพรรคพวกพลเมืองถิ่นเดียวกันกับกลุ่มตน อีกทั้งยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นหนึ่งเดียวกันในกลุ่มของตน

ทว่าต่อมาเมื่อชาวจีนฮกจิ๋วรุ่นแรกๆที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นระยะเวลาาน ต่างก็สามารถเรียนรู้และเข้าใจภาษาไทยได้มากขึ้นกระทั่งติดต่อสื่อสารกับชาวไทยได้ ดังนั้นเมื่อชาวจีนฮกจิ๋วต้องการติดต่อกับทางการไทยหรือชาวไทยก็สามารถใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารโดยตรงได้ แต่ชาวจีนฮกจิ๋วบางกลุ่มที่ยังไม่สามารถใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารกับทางการไทยได้ เมื่อบุคคลเหล่านี้มีเรื่อง

²อมรา พงศาพิชญ์. (2533). วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมนุษยวิทยา. หน้า 1-2.

³พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.

ต้องติดต่อกับทางการไทยก็จะให้ชาวจีนฮกจิ๋วที่มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยช่วยดำเนินการประสานงานและติดต่อเรื่องนั้นๆแทน โดยมีสมาคมของชาวจีนฮกจิ๋วดำเนินการช่วยเหลือในเรื่องดังกล่าว อนึ่ง ชาวจีนฮกจิ๋วก็ยังคงมีความพยายามในการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับสอนภาษาจีน เพื่อให้ลูกหลานของตนได้เรียนรู้ภาษาจีนและมีความสำนึกในความเป็นจีน กระทั่งในสมัยรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม มีนโยบายกวดขันในเรื่องการเปิดโรงเรียนสำหรับสอนภาษาจีนของชาวจีนกลุ่มต่างๆในประเทศไทย จึงทำให้ในยุคสมัยดังกล่าวมีการสั่งปิดโรงเรียนสำหรับสอนภาษาจีนในที่สุด

กระทั่งในปัจจุบันแม้ว่ากระแสความทันสมัยของยุคโลกาภิวัตน์จะเข้ามาในสังคมของชาวจีนฮกจิ๋วในพื้นที่อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช จนทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ได้รับการปลูกฝังในเรื่องการใช้ภาษาจีนฮกจิ๋วในชีวิตประจำวัน เนื่องด้วยเหตุผลนานัปการ อาทิ พ่อแม่ไม่ได้ใส่ใจในการส่งเสริมให้ลูกหลานของตนใช้ภาษาจีนฮกจิ๋ว ลูกหลานชาวจีนฮกจิ๋วไม่นิยมใช้ภาษาจีนฮกจิ๋วในการติดต่อสื่อสาร อาจด้วยชุดคิดแตกต่างจากกลุ่มเพื่อนจึงทำให้เกิดความไม่กล้าหรืออาย รวมถึงกรณีบางครอบครัวพ่อแม่ไม่ได้มีเชื้อสายจีนฮกจิ๋วทั้งคู่ จึงไม่ได้ใช้ภาษาจีนฮกจิ๋วในการติดต่อสื่อสารกัน ทำให้ลูกหลานไม่ได้รับการซึมซับ เป็นต้น มีส่วนสำคัญที่ทำให้ลูกหลานของชาวจีนฮกจิ๋วในปัจจุบันไม่สามารถใช้ภาษาจีนฮกจิ๋วในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ จึงมีเพียงแค่ชาวจีนฮกจิ๋วรุ่นเก่า อาทิ รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ รุ่นลุงป้าน้าอา เท่านั้นที่ยังคงใช้ภาษาจีนฮกจิ๋วในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจภาษาจีนฮกจิ๋วมากยิ่งขึ้นจึงขอยกตัวอย่างตารางเปรียบเทียบคำอ่านภาษาจีนกลางกับภาษาจีนฮกจิ๋วให้เห็นพอสังเขป⁴ ดังนี้

⁴นายเสริมศักดิ์ ถาวรวงศา เป็นผู้ให้ข้อมูลคำอ่านภาษาจีนฮกจิ๋ว, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 184 ม.4 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2554 ;และนายเอกพจน์ แซ่หลี่ (Mr.Hongyi Li) เป็นผู้ให้ข้อมูลคำอ่านพินอินและตัวอักษรจีน, สัมภาษณ์ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา , เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ.2554

ตารางเปรียบเทียบคำอ่านภาษาจีนกลางกับภาษาจีนฮกจิ๋ว : หมวดคน

ความหมาย คำศัพท์	อักษรจีน	คำอ่านพินอิน (pinyin)	คำอ่านภาษาจีน ฮกจิ๋ว
พ่อ	爸爸	bà ba	อะป๊า
แม่	妈妈	mā ma	อะแน , อะม่า
ปู่	爷爷	yé ye	อะกุง
ย่า	奶奶	nǎi nai	อะม่า
ตา	外公	wài gōng	งวยฮั้ง
ยาย	外婆	wài pó	ม้วยมา
ลุง (พี่ของพ่อ)	大爷	dà yé	อะปะ
ลุง (พี่ของแม่)	舅舅	jiù jiù	ตัวยึงงู
ป้า (พี่ของพ่อ)	姑姑	gū gū	ตวยกู่
ป้า (พี่ของแม่)	姨娘	yí niáng	ตัวยี
น้า (ผู้ชาย)	舅舅	jiù jiù	หนึ่งหงู
น้า (ผู้หญิง)	姨母	yí mǔ	อี
อา (ผู้ชาย)	叔父	shū fù	อะก้า

อา (ผู้หญิง)	姑母	gū mǔ	อะกู่
พี่ชาย	哥哥	gē ge	อะก้อ
พี่สาว	姐姐	jiě jie	อะจี
น้องชาย	弟弟	dì di	อะเตี้ย
น้องสาว	妹妹	mèi mei	อะม่วย
ลูกเขย	女婿	nǚ xù	เหี้ยนไห่
ลูกสะใภ้	媳妇	xí fù	ซิมมู่
ผู้ชาย	男人	nán rén	ต่อมม่อเยียง
ผู้หญิง	女人	nǚ rén	ฮุ้นอ
เด็ก	儿童	ér tóng	ซัวเหี้ยยง

ตารางเปรียบเทียบคำอ่านภาษาจีนกลางกับภาษาจีนฮกจิ๋ว : หมวดสิ่งของ

ความหมาย คำศัพท์	อักษรจีน	คำอ่านพินอิน (pinyin)	คำอ่านภาษาจีน ฮกจิ๋ว
เสื้อ	衣服	yī fú	อ้อ
กางเกง	裤子	kù zi	ชู่
รองเท้า	鞋子	xié zǐ	แอ
นาฬิกา	手表	shǒu biǎo	ฉิวเหว้ยว
ปากกา	笔	bǐ	ปี้
กระดาษ	纸	zhǐ	เจี้ย
โทรทัศน์	电视	diàn shì	เตียนสี่
วิทยุ	收音机	shōu yīn jī	สืวหวังกี้
โต๊ะ	桌子	zhuō zi	เตาะ
เก้าอี้	椅子	yǐ zi	เอี้ยล้าว

ตารางเปรียบเทียบคำอ่านภาษาจีนกลางกับภาษาจีนฮกจิ๋ว : หมวดสถานที่

ความหมาย คำศัพท์	อักษรจีน	คำอ่านพินอิน (pinyin)	คำอ่านภาษาจีน ฮกจิ๋ว
บ้าน	家	jiā	จั่ว
โรงเรียน	学校	xué xiào	หุกหาว
มหาวิทยาลัย	大学	dà xué	ไตฮก
ห้างสรรพสินค้า	百货商场	bǎi huò shāng chǎng	หั้ง
ตลาด	集市	jí shì	แก๊

ตารางเปรียบเทียบคำอ่านภาษาจีนกลางกับภาษาจีนฮกจิ๋ว : หมวดเทศกาล

ความหมาย คำศัพท์	อักษรจีน	คำอ่านพินอิน (pinyin)	คำอ่าน ภาษาจีนฮกจิ๋ว
วันปีใหม่	元旦节	yuán dàn jié	ซ่งเหนี่ยง
วันตรุษจีน	春节	chūn jié	จ่อเหนี่ยง
วันเซ็งเม้ง	清明节	qīng míng jié	ฉิงมิ่ง
วันไหว้พระจันทร์	中秋节	zhōng qiū jié	ไปจ๊วง

ตารางเปรียบเทียบคำอ่านภาษาจีนกลางกับภาษาจีนฮกจิ๋ว : หมวดคำกริยา

ความหมาย คำศัพท์	อักษรจีน	คำอ่านพินอิน (pinyin)	คำอ่านภาษาจีน ฮกจิ๋ว
กินข้าว	吃饭	chī fàn	เสี้ยะป่วง
อาบน้ำ	洗澡	xǐ zǎo	เจ็งจื่อ
นอน	睡觉	shuì jiào	คงมิ่ง
ไป	去	qù	เคื่อ
มา	来	lái	ลี

ยืน	站	zhàn	เจีย
นั่ง	坐	zuò	โสย
เดิน	走	zǒu	เกียง

ตารางเปรียบเทียบคำอ่านภาษาจีนกลางกับภาษาจีนฮกจิ๋ว : หมวดตัวเลข

ความหมาย คำศัพท์	อักษรจีน	คำอ่านพินอิน (pinyin)	คำอ่านภาษาจีน ฮกจิ๋ว
1	一	yī	อิ
2	二	èr	หนี่
3	三	sān	ซ้ง
4	四	sì	สี่
5	五	wǔ	หุง
6	六	liù	เลอะ
7	七	qī	ฉี
8	八	bā	เปะ
9	九	jiǔ	ก่าว

10	十	shí	ເສັຯ
11	十一	shí yī	ເສັຯຍີ
12	十二	shí èr	ເສັຯຮີ
13	十三	shí sān	ເສັຯສີ່
14	十四	shí sì	ເສັຯສີ່
15	十五	shí wǔ	ເສັຯຫຼື
16	十六	shí liù	ເສັຯເລືອຍ
17	十七	shí qī	ເສັຯຊີ
18	十八	shí bā	ເສັຯເປະ
19	十九	shí jiǔ	ເສັຯກ່າວ
20	二十	èr shí	ນີເລະ
21	二十一	èr shí yī	ເນີຍະຍີ
22	二十二	èr shí èr	ເນີຍະຮີ
30	三十	sān shí	ສ່ານເນະ
40	四十	sì shí	ສີ່ເສັຯ
50	五十	yī	ງູເສັຯ
60	六十	wǔ shí	ເລືອຍເສັຯ

70	七十	liù shí	ฉี่เซะ
80	八十	qī shí	เปะเซะ
90	九十	bā shí	ก่าวเซะ
100	一百	jǐǔ shí	เสื่อปะ
200	两百	yī bǎi	ล่ำมปะ
1,000	一千	liǎng bǎi	เสื่อเซ้ง
2,000	两千	yī qiān	ล่ำมเซ้ง
10,000	一万	liǎng qiān	เสื่อหวาง
20,000	两万	yī wàn	ล่ำมหวาง

จากการสัมภาษณ์นายเสริมศักดิ์ ถาวรวงศา และนายสว่าง ตันติพิสิทธิ์ ชาวจีนฮกจิ๋วในชุมชนนาบอนพบว่า ชาวจีนฮกจิ๋วไม่นิยมกล่าวคำว่า สวัสดี ดังนั้นเมื่อถามถึงคำอ่านภาษาจีนฮกจิ๋ว คำว่า สวัสดี บุคคลทั้งสองไม่สามารถบอกได้เพราะไม่เคยใช้คำกล่าวนั้น ชาวจีนฮกจิ๋วเมื่อพบหน้ากันก็จะกล่าวทักทายทั่วไป เช่น สบายดีไหม เป็นอย่างไรบ้าง กินข้าวหรือยัง ไปไหน เป็นต้น⁵

⁵ นายเสริมศักดิ์ ถาวรวงศา เป็นผู้ให้ข้อมูลคำอ่านภาษาจีนฮกจิ๋ว, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 184 ม.4 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2554 ;และนายสว่าง ตันติพิสิทธิ์, สัมภาษณ์ที่สมาคมพุโจวแห่งประเทศไทย สาขานาบอน ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, 1 ตุลาคม พ.ศ.2554

3. ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของชาวจีนฮกจิ๋วในประเทศไทย

ชาวจีนฮกจิ๋วในประเทศไทยต่างดำรงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆที่ได้รับการสืบทอดกันมาจากประเทศจีน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเคารพและยึดมั่นในหลักคำสอนและความเชื่อต่างๆที่ยึดถือปฏิบัติเป็นแบบแผนสืบทอดกันมาอย่างช้านานจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานชาวจีนฮกจิ๋วโพ้นทะเล

3.1 ประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆที่ชาวจีนฮกจิ๋วในประเทศไทยยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมากระทั่งถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลและประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

3.1.1 ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล หมายถึง ประเพณีเทศกาลประจำปีต่างๆ ประเพณีต่างๆที่ชาวจีนฮกจิ๋วยึดถือปฏิบัติในปัจจุบันมีดังนี้

ประเพณีตรุษจีน

ตรุษจีนเป็นประเพณีเฉลิมฉลองการเริ่มต้นปีใหม่ที่มีความสำคัญที่สุดของชาวจีน ตรงกับวันที่ 1 เดือน 1 (ตามปฏิทินทางจันทรคติของจีน) หรือกำหนดเอาวันสิ้นเดือน 12 คือ วันที่ 1, 2, 3 ค่ำเดือนอ้ายของจีน ซึ่งจะตรงกับประมาณปลายเดือนมกราคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ทางปฏิทินสุริยคติ โดยประเพณีตรุษจีนจะมีช่วงระยะเวลาของการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่ช่วงสิ้นปีไปจนถึงไม่เกินวันที่ 15 เดือน 1 ของจีน⁶

ในช่วงวันตรุษจีนนี้จะเป็นช่วงเวลาที่ยาติพี่น้องของชาวจีนฮกจิ๋วมารวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันทั้งการทำความสะอาดบ้าน การตกแต่งประดับประดาบ้านเรือนให้มีความสวยงาม การจัดเตรียมอาหารและเครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธี ในวันตรุษจีนนี้ชาวจีนฮกจิ๋วจะหยุดงาน 1 วัน เพื่อพักผ่อนหรือไปท่องเที่ยวสถานที่ต่างๆ บางครอบครัวก็ไปไหว้พระที่ศาลเจ้าต่างๆเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตน และจะนิยมสวมใส่เสื้อผ้าชุดใหม่ นอกจากนี้ผู้อาวุโสกว่าต้องเป็นผู้ให้อั่งเปา (ซองแดง) กับลูกหลาน ส่วนลูกหลานคนใดที่มีหน้าที่การงานมั่นคงแล้วก็ต้องให้อั่งเปาแก่บุพการี เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณ และแสดงความกตัญญูต่อเวที สำหรับของเซ่นไหว้ที่ลูกหลานชาวจีนฮกจิ๋วเตรียมไหว้ในวันตรุษจีนคือ ขนมอ๊ี้ ขนมจันอับ ส้ม และน้ำชา ซึ่งจัดเตรียมไว้สำหรับไหว้ทั้งเจ้าที่และบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ⁷

⁶ สุชาติ ภูมิบริรักษ์. (2529, กุมภาพันธ์). ตรุษจีนในเมืองจีนแผ่นดินใหญ่. ใน *ศิลปวัฒนธรรม*. หน้า 63.

⁷ จิตรา ก่อนันทเกียรติ. (2554). *คู่มือไหว้เจ้ายุคใหม่ ไหว้เจ้าอย่างไรให้โชคดี*. หน้า 31.

ประเพณีเซ็งเม้ง

ประเพณีเซ็งเม้ง (ชิงหมิง) หรือการไหว้หลุมฝังศพบรรพบุรุษ ตรงกับวันที่ 5 เดือน 3 ของจีน หรือประมาณวันที่ 5 เมษายนของทุกปี เป็นประเพณีที่มีหลักฐานปรากฏว่าถือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น โดยได้รับอิทธิพลความเชื่อตามคำสอนของลัทธิขงจื๊อที่ให้ลูกหลานได้ระลึกถึงบรรพบุรุษ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่เวทีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว⁸ ถือว่าเป็นประเพณีสำคัญตามคำสอนของลัทธิขงจื๊อที่ชาวจีนทุกคนยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน

ก่อนเริ่มทำพิธีเซ็งเม้งไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลเซ็งเม้ง ลูกหลานชาวจีนฮกจิวต้องเตรียมพื้นที่ในการไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ โดยการร่วมกันทำความสะอาดสุสานหรือฮวงซุ้ยของบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ และตกแต่งด้วยกระดาษสีหรือธงสีให้มีความสวยงาม หลังจากนั้นจึงนำของเซ่นไหว้ต่างๆ ไข่ทั้งห้าที่และบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ประกอบด้วย อาหารคาว ได้แก่ หมูต้ม ไก่ต้ม ไข่ไก่ต้ม ไข่เป็ดต้ม หมี่เหลืองผัด และอื่นๆ ขึ้นอยู่กับลูกหลานนำมาไหว้ รวมถึงผลไม้ต่างๆ และเครื่องดื่ม อนึ่ง การไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับของชาวจีนฮกจิวในอดีตไม่นิยมใช้หมูย่างในการไหว้ แต่ต่อมาเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปบางครอบครัวก็มีการนำหมูย่างมาไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละครอบครัว นอกจากนี้ยังมีการเผากระดาษเงิน กระดาษทอง รวมถึงเครื่องกระดาษที่เป็นสิ่งของต่างๆ เช่น เสื้อผ้า บ้าน รถยนต์ ฯลฯ ซึ่งมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วสามารถนำไปใช้ในปรโลกได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัวจะจัดหามาไหว้ สำหรับบางครอบครัวเช่นครอบครัวของนางทิพรรัตน์ อริยะภูษัย และนายเสริมศักดิ์ ถาวรวงศา จะมีการพับกระดาษเงิน กระดาษทอง เป็นรูปเรือเผื่อให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ และมีการเขียนชื่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับลงบนเรือที่พับ รวมถึงเครื่องกระดาษที่เป็นสิ่งของต่างๆ เพื่อให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับได้รับสิ่งของเหล่านั้นไปใช้ อีกทั้งยังมีการพูดภาษาจีนฮกจิวในการไหว้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ⁹

ในเทศกาลเซ็งเม้งนี้บรรดาลูกหลานของชาวจีนฮกจิวจะรวมตัวและพากันไปเซ่นไหว้ที่สุสานหรือฮวงซุ้ยของบรรพบุรุษในอ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช โดยบางครอบครัวเริ่มไหว้บรรพบุรุษตั้งแต่ช่วงปลายเดือนมีนาคมจนถึงต้นเดือนเมษายน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของลูกหลานชาวจีนฮกจิวที่จะเดินทางมาไหว้บรรพบุรุษของตน ในเทศกาลเซ็งเม้งเป็นช่วงเวลาที่ทำให้ลูกหลานของชาวจีนฮกจิวกลับมาพบหน้าญาติพี่น้องรวมถึงมิตรสหายที่ไม่ได้พบเจอเป็นระยะเวลานาน ลูกหลานชาวจีนฮกจิวบางคนไปทำงานอยู่ต่างที่ต่างถิ่นก็ได้มีโอกาสพบเจอกันในขณะที่ทำพิธีไหว้บรรพบุรุษที่สุสานหรือฮวงซุ้ย บางคนไม่

⁸ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ประเทศไทย. (2550). หน้า 147.

⁹ นางทิพรรัตน์ อริยะภูษัย; และนายเสริมศักดิ์ ถาวรวงศา, สัมภาษณ์ที่ฮวงซุ้ยของบรรพบุรุษชาวจีนฮกจิว ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ.2554

เคยรู้จักก็ได้รู้จักกันจากการสนทนาและสืบสาวราวเรื่องราวบรรพบุรุษของตนเป็นญาติพี่น้องหรือมิตรสหายกัน ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกสำนึกในความเป็นชาวจีนฮกจิ๋วร่วมกัน

ภาพประกอบ 24 : ฮวงซุ้ยและของไหว้ในวันเซ็งเม้ง

ภาพประกอบ 25 : ประตูทางเข้าสู่สานหรือฮวงซุ้ยชุมชนชาวจีนฮกจิ๋วนาบอน

ประเพณีไหว้ขนมจ่าง

ประเพณีไหว้ขนมจ่างหรือขนมบ๊ะจ่างของชาวจีน ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ตามปฏิทินทางจันทรคติของจีน ประเพณีนี้เป็นประเพณีที่ชาวจีนถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนานเพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ที่ได้ทำความดีให้กับชาติบ้านเมืองในสมัยโบราณ โดยในอดีตประเพณีนี้มีจุดเริ่มต้นเพื่อระลึกถึงความดีของชวีหยวน ซึ่งเป็นวีรบุรุษของชาวจีนยุคจ้านกั๋ว¹⁰ อย่างไรก็ตามต่อมาถือว่าการเซ่นไหว้ในเทศกาลนี้เป็นการปฏิบัติตามประเพณีมากกว่าจะเป็นการระลึกถึงชวีหยวนและเป็นลักษณะของการเซ่นไหว้เพื่อขอพรจากเทพเจ้าให้ครอบครัวประสบความสุขด้วย สำหรับของที่ใช้ในการเซ่นไหว้เจ้าที่และบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ประกอบด้วย ขนมบ๊ะจ่าง ขนมจีบ กล้วย ผลไม้ และน้ำชา¹¹

ประเพณีสารทจีน

ประเพณีสารทจีนหรือประเพณีทำบุญกลางปีของชาวจีน ตรงกับวันที่ 15 เดือน 7 ตามปฏิทินจีน เป็นประเพณีการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับดวงวิญญาณเร่ร่อนไร้ญาติ ในวันดังกล่าวมีการเซ่นไหว้ 3 ที่ คือ ไหว้เจ้าที่ บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ และวิญญาณไร้ญาติ ของสำหรับใช้ในการเซ่นไหว้ประกอบด้วย ขนมเซ่ง ขนมเทียน ผลไม้ และน้ำชา ในเทศกาลสารทจีนชาวจีนฮกเกี้ยนจะนิยมนำไปทำบุญไหว้พระที่ศาลเจ้าหรือร่วมการทักทายให้กับคนจน เพื่อเป็นบุญกุศลให้วิญญาณไร้ญาติ¹²

ประเพณีไหว้พระจันทร์

การไหว้พระจันทร์ของชาวจีนถือกำเนิดขึ้นเมื่อ 2,000 กว่าปีมาแล้ว ในอดีตประเพณีนี้จัดขึ้นเพื่อสวดขอพรเทพเจ้า เนื่องจากจีนเป็นสังคมเกษตรกรรมที่กว้างใหญ่ไพศาล ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ของจีน จะตรงกับช่วงหลังการเก็บเกี่ยวของฤดูใบไม้ร่วงพอดี จึงมีอีกชื่อเรียกหนึ่งว่า “วันสารท ตงซิว” หรือวันสารทในฤดูใบไม้ร่วง โดยทั่วไปในช่วงเวลานี้ท้องฟ้าจะปลอดโปร่งและอากาศดีซึ่งเป็นเวลาที่พระจันทร์สว่างมากที่สุด ชาวจีนจึงเฉลิมฉลองด้วยการจัดเลี้ยงหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อแสดงถึงการเคารพบูชาและแสดงการขอบคุณต่อเทพเจ้า ความเกี่ยวโยงของพระจันทร์กับการเกษตรนั้น ชาวจีนเชื่อกันว่าในดวงจันทร์มีกระต่ายและถือกันว่ากระต่ายเป็นผู้บันดาลให้เกิดข้าวและพืชพรรณต่างๆ ส่วนพระจันทร์เป็นสัญลักษณ์ของกำลังอำนาจ บังคับความเป็นความตายของมนุษย์ พระจันทร์กับกระต่ายจึงเป็นส่วนสำคัญในความเป็นอยู่ตามความเชื่อของชาวจีน¹³ การไหว้พระจันทร์ได้กลายเป็นความเชื่อที่แพร่หลายในหมู่ชาว

¹⁰ โกห์ ไป กี. (2551). *ต้นกำเนิดเทศกาลจีน*. หน้า 109.

¹¹ จิตรา ก่อมนทเกียรติ. (2554). *เล่มเดิม*. หน้า 37.

¹² *แหล่งเดิม*. หน้า 37-38.

¹³ ส.พลายน้อย. (2542). *ประเพณีจีน*. หน้า 31.

จีนทั้งนี้เพราะความเป็นสังคมเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังได้มีการเริ่มต้นรับประเพณีขนมไหว้พระจันทร์ (ขนมเปี๊ยะ) ในสมัยราชวงศ์หยวน เพราะมีการแอบส่งสารลับที่ซ่อนไว้ในขนมไหว้พระจันทร์เพื่อมิให้พวกมองโกลรู้ ขนมไหว้พระจันทร์จึงเป็นสัญลักษณ์ของการกู่ขาคีของชาวจีน และเป็นธรรมเนียมถือปฏิบัติต่อมาที่ต้องมีการไหว้และรับประทานขนมเปี๊ยะในวันไหว้พระจันทร์¹⁴

ประเพณีไหว้พระจันทร์ตรงกับวันที่ 15 เดือน 8 ของจีน (โดยมากจะตรงกับเดือนกันยายนของทุกปี) เป็นประเพณีที่ชาวจีนได้ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนานเพื่อเป็นการบูชาเทพธิดาที่อยู่บนดวงจันทร์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ และยังเป็นการขอให้ผลผลิตทางการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ ของที่ใช้สำหรับเซ่นไหว้เจ้าที่ บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ และพระจันทร์ ในเทศกาลไหว้พระจันทร์ประกอบด้วย ขนมไหว้พระจันทร์ ขนมโก๋ ขนมเปี๊ยะ ผลไม้ และน้ำชา¹⁵ ในการไหว้พระจันทร์ตามความเชื่อเดิมต้องไหว้ในเวลากลางคืน แต่ปัจจุบันบางครอบครัวก็ไม่นิยมไหว้ในเวลาดังกล่าวเนื่องจากความไม่สะดวก

3.1.2 ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดถึงตาย ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตที่ชาวจีนฮกจิวยึดถือปฏิบัติในปัจจุบันมีดังนี้

ประเพณีการแต่งงาน

การแต่งงานของชาวจีนฮกจิวยุคโบราณจะมีพ่อซักแม่ซัก (พ่อสื่อแม่สื่อ) เป็นผู้ชักนำให้ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงทำความรู้จักกัน โดยผ่านการเห็นชอบจากผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย เมื่อทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงอุปนิสัยใจคอเข้ากันได้และชอบพอกันก็จะตกลงร่วมหอลงโรงเข้าพิธีการแต่งงานกัน ในอดีตชาวจีนฮกจิวยังมักจะให้ลูกหลานของตนแต่งงานกับชาวจีนฮกจิวยด้วยกัน เนื่องจากถือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนเดียวกัน แต่หากฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่ชอบพอกันมีแค่เดียวกันก็จะไม่ได้รับอนุญาตให้คบหาหรือแต่งงานกัน เพราะถือว่าเป็นญาติพี่น้องกัน ทว่าในปัจจุบันคติ ค่านิยม ความคิดความเชื่อ และธรรมเนียมต่างๆ ที่ค่อนข้างเคร่งครัดเริ่มจางหายไปตามยุคสมัยที่แปรเปลี่ยนไปในสภาพการณ์ปัจจุบัน หนุ่มสาวชาวจีนฮกจิวยุคสมัยปัจจุบันสามารถคบหาชอบพอกับชาวจีนกลุ่มอื่นๆ หรือชาวไทยได้ และสามารถคบหากับคนที่มีเชื้อเดียวกันได้ หากมิได้มีการสืบเชื้อสายโลหิตที่ใกล้ชิดกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัว

ในอดีตเมื่อฝ่ายชายและฝ่ายหญิงตกลงเข้าร่วมพิธีการแต่งงาน ฝ่ายชายต้องนำขนมแห่เปี๊ยะหรือขนมสินสอด (ขนมของชาวจีนฮกจิวยุคโบราณ ลักษณะสี่เหลี่ยม มีไส้หมู ห่อด้วยแป้ง) ใส่ในภาชนะขนาดใหญ่หอบไปให้ญาติพี่น้องฝ่ายหญิง ตามแต่ฝ่ายหญิงจะเรียกกร้อง เพื่อเป็นการสวามิภักดิ์และการเชิญญาติผู้ใหญ่

¹⁴โก๋ ไบ กิ. (2551). เล่มเดิม. หน้า 156-161.

¹⁵จิตรา ก่อนันทเกียรติ. (2554). เล่มเดิม. หน้า 39-41.

ของฝ่ายหญิงให้ไปร่วมงานแต่งงานของคู่บ่าวสาว ขนมห่อเลี้ยงหรือขนมหินสอดนี้เปรียบเหมือนบัตรเชิญที่ใช้ในการเชิญให้แขกไปร่วมงานแต่งงาน ซึ่งธรรมเนียมดังกล่าวนี้ นายไชยงค์ ศานติตานนท์ กล่าวว่า ในสมัยที่ตนแต่งงานก็มีการนำขนมหินสอดไปแจกญาติพี่น้องฝ่ายหญิง¹⁶

ทว่าในปัจจุบันธรรมเนียมในการนำขนมห่อเลี้ยงหรือขนมหินสอดไปแจกจ่ายให้กับฝ่ายหญิงไม่มีแล้ว แต่มีการใช้ขนมชนิดอื่นแทน เช่น ขนมห่อเลี้ยงและกระดาษสีแดง¹⁷ หรือขนมคุกกี้อีกใส่กล่องสีแดงยี่ห้อ นิชชินหรืออิมพีเรียล¹⁸ โดยฝ่ายชายต้องนำขนมหินสอดไปให้ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงบ้านละ 1 กล่อง โดยจะแจกก่อนมีงานแต่งงานประมาณ 10-20 วัน ซึ่งเป็นธรรมเนียมรับรู้กันว่าญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงที่ได้รับขนมหินสอดจะต้องให้เงินขวัญถุงหรือของขวัญแก่คู่บ่าวสาวในพิธีการของงานแต่งงานด้วย

พิธีกรรมในงานแต่งงานจะมีการให้คู่บ่าวสาวคำนับผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย โดยผู้ที่คู่บ่าวสาวคำนับจะนั่งบนเก้าอี้และคู่บ่าวสาวยืนคำนับ การเรียงลำดับการคำนับให้นับจากผู้อาวุโสกว่าตั้งแต่ ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ ลุงป้า น้าอา ฯลฯ ทั้งนี้ฝ่ายใดที่เป็นเจ้าภาพก็จะให้ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายนั้นนั่งให้คู่บ่าวสาวคำนับก่อน กล่าวคือ หากฝ่ายชายเป็นเจ้าภาพ ก็จะให้คู่บ่าวสาวคำนับญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชายก่อน แล้วจึงคำนับญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง ขั้นตอนการคำนับมีทั้งหมด 3 ครั้ง เริ่มตั้งแต่การคำนับบรรพบุรุษ คำนับฟ้าดิน และคู่บ่าวสาวคำนับกันและกัน ระหว่างที่คู่บ่าวสาวคำนับญาติผู้ใหญ่ก็จะได้รับเงินขวัญถุงหรือของขวัญ เช่น สร้อย แหวน กำไล ฯลฯ จากญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายตน และเมื่อเสร็จขั้นตอนคู่บ่าวสาวก็ต้องคำนับแขกผู้มีเกียรติที่มาร่วมงานพิธีด้วย อนึ่ง พิธีกรรมงานแต่งงานของชาวจีนฮกจิวจะไม่มีกรยกน้ำชา มีเฉพาะการคำนับ และไม่มีฤกษ์ยามในการรับตัวเจ้าสาว มีเพียงการยึดถือว่าวันใดเป็นวันดีเหมาะแก่การมีงานมงคลเท่านั้น¹⁹

ภายหลังพิธีกรรมในการคำนับญาติผู้ใหญ่ของคู่บ่าวสาวก็เป็นพิธีการจัดเลี้ยงแขกผู้มีเกียรติที่มาร่วมงาน อาจมีการจัดเลี้ยงในช่วงเที่ยงหรือช่วงเย็น ทั้งนี้แล้วแต่เจ้าภาพเป็นผู้จัด การจัดงานส่วนใหญ่ของชาวจีนฮกจิวนิยมจัดที่สมาคมพุโลวแห่งประเทศไทย สาขานาบอน ศาลาประชาคมอ.นาบอน หรือสมาคม

¹⁶ นายไชยงค์ ศานติตานนท์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 396 ม.11 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.2554

¹⁷ นายสุชาติ เทียงตรงจิตต์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 29/1 ม.4 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2554

¹⁸ นายสว่าง ดันติพิสิทธิ์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 178 ม.3 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2554

¹⁹ นายสว่าง ดันติพิสิทธิ์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 178 ม.3 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2554

คลองจ้ง พิธีการจัดเลี้ยงแขกผู้มีเกียรติของชาวจีนฮกจิ๋วในพื้นที่ดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นการจัดเลี้ยงที่เรียบง่ายและเป็นกันเอง อาจเนื่องด้วยสถานที่จัดงานมิได้หรูหราหรือโอโถงมากนักดังเช่นในโรงแรม จึงทำให้บรรยากาศภายในงานมีความเป็นกันเองและไม่ค่อยมีพิธีรีตองที่เป็นทางการมากนัก เช่น ไม่มีการเชิญคู่บ่าวสาวเดินจากประตูหน้างานเข้าภายในงาน ไม่มีการฉายวิดีโอทัศน์ของคู่บ่าวสาว ไม่มีการโยนช่อดอกไม้ของเจ้าสาว ไม่มีการตัดเค้ก ไม่มีการเปิดไวน์ ฯลฯ มีเพียงพิธีที่เรียบง่าย อาทิ การเชิญประธานและพ่อแม่ของคู่บ่าวสาวขึ้นกล่าวคำอวยพรแก่คู่บ่าวสาว ซึ่งผู้ทำหน้าที่เป็นประธานพิธีแต่งงานของชาวจีนฮกจิ๋วในอนาบอลส่วนใหญ่จะเป็นผู้อาวุโสที่นับหน้าถือตาของผู้คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นนายกสมาคมพม่าแห่งประเทศไทย สาขานาบอล นักธุรกิจเจ้าของกิจการยางพาราในพื้นที่ หรือข้าราชการหน่วยงานต่างๆในท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ระหว่างการจัดเลี้ยงแขกผู้มีเกียรติยังสามารถขึ้นไปร้องเพลงตามแต่ที่ตนถนัดบนเวทีได้ เพื่อเปิดโอกาสให้แขกผู้มีเกียรติร่วมแสดงความรื่นเริงและความปิติยินดีแก่คู่บ่าวสาว

จุดเด่นสำคัญในพิธีการจัดเลี้ยงแขกผู้มีเกียรติของชาวจีนฮกจิ๋วคือ อาหารโต๊ะจีนสูตรฮกจิ๋วขนานแท้ ซึ่งจะมีการจัดอาหารสูตรฮกจิ๋วให้บริการแก่แขกผู้มีเกียรติที่มาร่วมงาน โดยโต๊ะจีน 1 โต๊ะ จะมีการจัดอาหารทั้งหมด 7-9 อย่าง ประกอบด้วยอาหารคาว อาทิ ออเดิร์ฟ แอ็ก๊น หูฉลาม ขาหมูตุ๋น กระเพาะปลา ไก่ทอดสามรส ปลาทอดสามรส ปลานึ่งซีอิ๊ว ปลานึ่งราดพริกมะนาว ปลานึ่งราดบ๊วย ผัดหอยเส้น (หน่อไม้จีน) ซีโครงหมูตุ๋นราดถั่วลันเตา ปลาหมึกผัดเปรี้ยวหวาน ลูกชิ้นหมูสับทอด ปลิงทะเลสี่รส เป็นต้น และอาหารหวาน อาทิ ข้าวเหนียวหนึ่งหน้าผลไม้ ผลไม้กระป๋อง เป็นต้น²⁰ อาหารดังกล่าวเจ้าภาพจะเป็นผู้เลือกตามแต่ความเหมาะสม ทั้งนี้จะต้องมีอาหารคาว 1 อย่างเสมอ รายงานอาหารที่ถือเป็นหัวใจหลักในการจัดเลี้ยงแขกผู้มีเกียรติของชาวจีนฮกจิ๋วคือ ออเดิร์ฟหรือแอ็ก๊น หูฉลามหรือกระเพาะปลา และขาหมูตุ๋น ซึ่งโดยปกติอาหารดังกล่าวจะต้องมีขึ้นโต๊ะจีนเสมอทุกงาน ส่วนผัดหอยเส้น (หน่อไม้จีน) ซีโครงหมูตุ๋นราดถั่วลันเตา ปลาหมึกผัดเปรี้ยวหวาน ลูกชิ้นหมูสับทอด และปลิงทะเลสี่รส ปัจจุบันไม่ค่อยได้รับความนิยมเนื่องจากมีกรรมวิธีการทำที่ยุ่งยากและวัตถุดิบบางอย่างมีราคาแพง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลิงทะเล

สำหรับพ่อครัวที่สามารถทำอาหารสูตรฮกจิ๋วขนานแท้ในปัจจุบันของชุมชนนาบอลมีเพียงไม่กี่คนเท่านั้น หนึ่งในนั้นคือ นายสว่าง ดันติพิสิทธิ์ ถือเป็นบุคคลสำคัญเรื่องอาหารสูตรฮกจิ๋ว นายสว่างได้รับการถ่ายทอดกรรมวิธีการทำอาหารสูตรฮกจิ๋วมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นเด็ก เนื่องจากเป็นคนชอบทำอาหาร กระทั่งในปัจจุบันเขาเป็นผู้รับเหมาและพ่อครัวมือหนึ่งในการทำอาหารสูตรฮกจิ๋วในงานพิธีต่างๆทั้งงานแต่งงาน งานศพ งานศาลเจ้า และงานสำคัญต่างๆ โดยมีคติประจำใจในการทำอาหารว่า “ทำอะไรก็ตาม

²⁰ นายสว่าง ดันติพิสิทธิ์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 178 ม.3 ต.นาบอล อ.นาบอล จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2554

อย่าเอาเปรียบผู้บริโภค”²¹ เป็นการบ่งบอกถึงจุดยืนว่าพร้อมที่จะทำอาหารเพื่อให้ผู้บริโภคเต็มอิ่มกับการรับประทานอาหารที่อร่อยโดยใช้วัตถุดิบในการปรุงอาหารอย่างเต็มที่ อนึ่ง ในปัจจุบันพ่อครัวที่สามารถทำอาหารสูตรฮกจิกก็ได้รับการถ่ายทอดกรรมวิธีการทำอาหารมาจากนายสว่างเช่นกัน

ประเพณีงานศพ

ประเพณีงานศพเป็นงานที่จัดขึ้นเมื่อมีสมาชิกในครอบครัวถึงแก่กรรม บรรดาญาติพี่น้องก็จะประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อให้ผู้ถึงแก่กรรมได้รับความสุขในปรภพและเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่เวทีต่อผู้ล่วงลับ หลังจากญาติพี่น้องของชาวจีนฮกจิกถึงแก่กรรมจะมีการเข้าแพะและหมูที่เพิ่งถูกฆ่าจากเขียงหมูหรือโรงฆ่าสัตว์มาทำพิธี หลังทำพิธีเสร็จก็จะนำแพะและหมูไปคั้นเขียงหมูหรือโรงฆ่าสัตว์นั้น ต่อมาเมื่อมีเรื่องเล่าว่าชาวจีนฮกจิกคนหนึ่งในกลุ่มชนนาบอนได้บอกลูกหลานไว้ก่อนตายว่า ห้ามเอาแพะและหมูสดมาเช่นไหว้ตน เพราะเมื่อตายแล้วไม่อยากกินเนื้อสัตว์สด ต่อมาเมื่อชายผู้นี้เสียชีวิตลงลูกหลานก็ไม่ได้นำแพะและหมูสดมาเช่นไหว้บรรพบุรุษตน หลังจากนั้นจึงกลายเป็นธรรมเนียมว่าจะไม่มีการนำแพะและหมูสดมาเช่นไหว้ศพอีกต่อไป

การตั้งศพสำหรับบำเพ็ญกุศลส่วนใหญ่กินระยะเวลาประมาณ 3-10 วัน โดยมีการเชิญซินแสมาดูและเลือกวันว่าควรตั้งศพเป็นระยะเวลาเท่าใด อาจ 3 วัน 5 วัน 7 วัน หรือ 10 วัน แล้วแต่ความเหมาะสมและเจ้าภาพสะดวก ในชุมชนนาบอนจะมีการตั้งศพที่ศาลาบำเพ็ญกุศลกิจ มูลนิธิบุญประทีป และสมาคมคลองจิ่ง ส่วนการตั้งของเช่นไหว้ศพในแต่ละวันจะใช้อาหารชนิดใดก็ได้แล้วแต่ลูกหลานผู้ตายเป็นผู้จัด บางงานลูกหลานผู้ตายอาจตั้งอาหารเช่นไหว้ที่ผู้ตายชอบรับประทาน อาหารเช่นไหว้ศพโดยส่วนมากมีประมาณ 3-4 อย่าง ประกอบด้วย ข้าว แกงเผ็ด ผัดผัก ฯลฯ ในการตั้งอาหารเช่นไหว้ศพนี้จะตั้งเฉพาะช่วงเช้าและช่วงเย็น ส่วนมือเที่ยงจะไม่มีการตั้งอาหารเช่นไหว้ศพ โดยมีความเชื่อว่าถ้าลูกหลานผู้ตายนำอาหารเช่นไหว้ศพทุกวันทุกเวลา ก็จะไม่เหลืออาหารให้ลูกหลานผู้ตายกิน ดังนั้นจึงต้องเว้นช่วงให้ลูกหลานผู้ตายได้รับประทานอาหารและพักผ่อน สำหรับถ้วยชามอาหารที่ใช้ในการเช่นไหว้ศพจะใช้ชุดเดียวตลอดงาน ไม่มีการเปลี่ยนใหม่จนกว่าจะมีการออกศพ เมื่อออกศพแล้วก็จะไม่มีการนำถ้วยชามอาหารชุดนั้นออกมาใช้

²¹ นายสว่าง ตันติพิสิทธิ์, สัมภาษณ์ที่สมาคมพู่ใจแห่งประเทศไทย สาขานาบอน ต.นาบอน อ.นาบอน จ. นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2554

ระหว่างพิธีการบำเพ็ญกุศลศพ ลูกหลานผู้ตายต้องติดผ้าไว้ทุกข์ที่แขนเสื้อ โดยลูกชายลูกสะใภ้ ต้องติดผ้ากระสอบป่าน หลานใน (หลานที่เกิดจากลูกชาย) ติดผ้าสีเหลือง หลานนอก (หลานที่เกิดจากลูกสาว) ติดผ้าสีฟ้าหรือน้ำเงิน ส่วนลูกสาวและลูกเขยติดปลอกแขนสีดำ การติดผ้าไว้ทุกข์ที่แขนเสื้อนี้ ผู้ชายต้องติดที่แขนข้างซ้าย ส่วนผู้หญิงต้องติดที่แขนข้างขวา เนื่องจากชาวจีนฮกจิ๋วเชื่อว่าด้านซ้ายมือจะใหญ่กว่าขวามือ ส่วนการไว้ทุกข์ของชาวจีนฮกจิ๋วในอดีตกินระยะเวลานานกว่า 1-3 ปี โดยมีความเชื่อว่าย่างไร ทุกข์นานเท่าไรก็จะดีต่อลูกหลานผู้ตาย ต่อมาความเชื่อดังกล่าวได้เปลี่ยนไป เนื่องจากเห็นว่าถ้าลูกหลานผู้ตายไว้ทุกข์นานเกินไป ผู้ตายจะลำบากและไปผุดไปเกิดยังภพภูมิอื่นได้ยาก จึงนิยมไว้ทุกข์เพียง 21 วัน 28 วัน หรือ 49 วัน ตามแต่ความเหมาะสม โดยเริ่มนับวันแรกตั้งแต่วันที่ผู้ตายถึงแก่กรรม นอกจากนี้ ธรรมเนียมในอดีตยังห้ามลูกหลานผู้ตายตัดเล็บและผม รวมทั้งไม่สามารถเช็ดหน้าตาและล้างจมูกได้ แต่ต่อมา ธรรมเนียมดังกล่าวก็เริ่มคลี่คลายลงไม่เคร่งครัดดังเดิม อีกทั้งในอดีตลูกหลานผู้ตายไม่สามารถออกไปต้อนรับแขกเรื่องที่มาร่วมงานศพได้ ต้องนั่งเฝ้าหน้าศพเพียงอย่างเดียว ต่อมามีการปรับเปลี่ยนให้ลูกหลานผู้ตายสามารถออกไปต้อนรับแขกเรื่องได้

พิธีกรรมในงานศพของชาวจีนฮกจิ๋วในอดีตจะมีการทำพิธีฮวงฮั่ว (หรือพิธีงเด็กในภาษาจีนแต้จิ๋ว) พิธีฮวงฮั่วเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพิธีวางดอกไม้หรือโปรยดอกไม้ หมายถึงการปลดปล่อยความทุกข์และอัปมงคลทั้งหมดออกไป เป็นกิจกรรมทางศาสนาของลัทธิจินกง (ผสมผสานความเชื่อของเต๋า ขงจื้อ และพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน) ลักษณะพิธีกรรมในภาพรวมจะคล้ายกับพิธีงเด็กของชาวจีนกลุ่มอื่นๆ เช่น มีครูเป็นผู้สวดประกอบดนตรี ครูผู้สวดล้วนเป็นฆราวาสชายจำนวน 16 คน หัวหน้าพิธีเรียกว่า ไชฮู หรืออาจารย์เจ้าพิธี ลูกหลานต้องแต่งชุดกระสอบ มีการฆ่าหมูและไก่สังเวยในบริเวณมณฑลพิธีขณะสวดมนต์บทแรก เพื่อบูชาเจ้าลัทธิและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ บทสวดต่อไปกล่าวถึงความดีของผู้ตายและการไถ่บาปให้ผู้ตาย บทสี่ ห้า หก และเจ็ด ว่าด้วยหลักธรรมของลัทธิเต๋า ขงจื้อ และพุทธศาสนา บทที่แปดเป็นการให้ศีลให้พรญาติผู้ตาย บทที่เก้าเป็นการสวดส่งวิญญาณให้ผู้ตายขึ้นสู่สรวงสวรรค์ (เทียบกับพิธีงเด็กทั่วไปคือการนำวิญญาณข้ามสะพาน แต่พิธีฮวงฮั่วไม่มีการข้ามสะพาน) เป็นอันเสร็จพิธี รวมใช้ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรมทั้งสิ้นประมาณ 6 ชั่วโมง สิ่งที่ควรสังเกตของพิธีฮวงฮั่วคือ การฆ่าหมูและไก่แล้วนำมาวางเช่นสังเวยหน้าแท่นบูชาในมณฑลพิธี และการโปรยหรือวางดอกไม้ ซึ่งไม่พบความหมายดังกล่าวในพิธีงเด็กของชาวจีนกลุ่มภาษาอื่นๆ²² ในปัจจุบันพิธีกรรมของชาวจีนฮกจิ๋วดังกล่าวไม่มีปรากฏให้เห็นแล้ว

²² แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2554). กัตถุญญในกตัญญูและกตัญญูในกตัญญู พิธีงเด็กในสังคมไทยและสังคมโลก. หน้า 60-61.

อาจด้วยเพราะมีขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมที่ยุ่งยากซับซ้อน รวมถึงไม่มีผู้สืบทอดในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าว

สำหรับวันสุดท้ายก่อนที่จะมีการออกศพหรือนำศพไปฝังหรือเผา บรรดาญาติพี่น้องของผู้ตายจะเคารพศพเป็นครั้งสุดท้าย ในอดีตวันออกศพลูกชายและลูกสะใภ้ของผู้ตายต้องสวมใส่ชุดกระสอบป่าน แต่ปัจจุบันธรรมเนียมดังกล่าวไม่ค่อยได้รับความนิยม จึงมีเพียงการติดผ้ากระสอบป่านไว้ที่แขนเสื้อ ส่วนการเคารพศพจะเรียงตามลำดับดังนี้ ผู้เคารพศพชุดแรกได้แก่ ลูกชาย ลูกสะใภ้ ลูกสาวที่ยังไม่แต่งงาน และหลานใน ผู้เคารพศพชุดที่สองได้แก่ ลูกสาวที่แต่งงานแล้ว ลูกเขย และหลานนอก ผู้เคารพศพชุดที่สามได้แก่ น้องชายและน้องสะใภ้ ส่วนญาติพี่น้องผู้ตายคนอื่นก็จะเคารพศพหลังจากผู้เคารพศพสามชุดแรกเรียงตามลำดับความใกล้ชิดลดหลั่นกันไป ระหว่างการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวจะมีพิธีกรหรือผู้ทำหน้าที่พูดให้จังหวะในการเคารพศพ ซึ่งจะมีบทพูดทั้งภาษาจีนฮกจิวและภาษาไทย เป็นการสื่อให้เห็นว่าลูกหลานผู้ตายได้นำของเซ่นไหว้มาเคารพศพเป็นครั้งสุดท้ายก่อนการออกศพ โดยผู้ที่เคารพศพต้องถือธูปและผลิตภัณฑ์อาหารที่จัดเตรียมไว้สำหรับเซ่นไหว้ผู้ตายระหว่างการไค้ค่านับศพ เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อบรรพชนผู้ล่วงลับ

ส่วนอาหารสำหรับเซ่นไหว้ศพในพิธีกรรมก่อนออกศพประกอบด้วย ไก่ต้ม หมูต้ม หมูย่าง ไข่ หมี่เหลือง ผลไม้ ฯลฯ เดิมชาวจีนฮกจิวไม่นิยมใช้หมูย่างในการเซ่นไหว้ศพ แต่ปัจจุบันเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ในวันออกศพลูกเขย น้องเขย หรือหลานผู้ตาย จะนำหมูย่างทั้งตัวมาเคารพศพ โดยปักดอกไม้เงิน (กิมฮวย) ตรงหูหมูย่างทั้งสองข้าง เมื่อเคารพศพเสร็จก็จะนำหมูย่างไปในครัวให้พ่อครัวสับหมูย่างส่วนกลางลำตัวเลี้ยงแขกเรือที่มาร่วมงาน ส่วนหัวหมูและก้นหมูก็จะคืนให้เจ้าของหมูย่างนำกลับไป หลังเสร็จพิธีกรรมเคารพศพก็จะมีการจัดเลี้ยงอาหารให้แก่แขกเรือที่มาร่วมงานในวันส่งศพ อาหารสำหรับจัดเลี้ยงในวันดังกล่าวเป็นอาหารโต๊ะจีนมีรายการอาหาร 5-6 อย่าง แล้วแต่เจ้าภาพเป็นผู้จัด อาทิ หมี่เหลืองผัด/หมี่ผัด แปดเซียน (ต้มจืดรวมมิตร) ราดหน้าไข่ กระเพาะปลา ลูกชิ้นหมูทอดสามรส และหมูย่างที่ได้จากผู้นำมาเคารพศพ ส่วนของหวานจะเป็นข้าวเหนียวหนึ่งหน้าผลไม้ เมื่อแขกเรือที่มาร่วมงานในวันส่งศพรับประทานอาหารเป็นที่เรียบร้อย และได้เวลาสำหรับการออกศพจะมีการจุดประทัดและนำศพขึ้นบนรถที่ได้จัดเตรียมไว้ เพื่อนำศพไปยังสุสาน (ฮวงซุ้ย) หรือวัด (ในกรณีชาวจีนฮกจิวบางคนประสงค์ให้ลูกหลานนำร่างของตนไปเผาและเก็บเป็นอัฐิ) หลังจากนั้นลูกหลาน ญาติพี่น้อง และแขกเรือที่มาร่วมงานก็จะส่งศพ โดยร่วมเดินทางไปกับขบวนรถส่งศพเพื่อนำศพไปยังสุสานหรือวัด กระทั่งรถจนมีการประกอบพิธีกรรมเสร็จ และเป็นธรรมเนียมที่รับรู้กันว่าเจ้าภาพจะแจกผ้าขาวม้าให้กับแขกเรือที่ร่วมเดินทางไปกับขบวนรถส่งศพด้วย

อนึ่ง สำหรับอาหารที่ใช้เลี้ยงแขกเรือที่มาร่วมงานศพในแต่ละคืนจะมีการจัดเตรียมไม่ซ้ำกันในแต่ละวัน อาหารส่วนใหญ่ก็ได้เป็นอาหารสูตรฮกจิ๋วทั้งหมด มีการทำอาหารแบบไทยสำหรับจัดเลี้ยง เช่น แกงเผ็ด ผัดผัก ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ชาวจีนฮกจิ๋วไม่นิยมลั้วเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน กล่าวคือจะไม่มีการฆ่าวัวเพื่อนำมาทำอาหารประเภทต่างๆในงานศพ ต่างจากชาวไทยในพื้นที่ส่วนใหญ่หากมีงานศพก็จะนิยมลั้ววัวเพื่อนำมาเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ในระหว่างพิธีการบำเพ็ญกุศลศพนี้จะมีการทำอาหารสำหรับจัดเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานเฉพาะมือเย็น แต่บางงานอาจมีการทำอาหารมือเที่ยงเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของเจ้าภาพ

ภาพประกอบ 26 : การทำพิธีศพของชาวจีนฮกจิ๋ว

ในภาพลูกหลานของผู้ตายกำลังพิธีไหว้ศพด้วยหมวย่างทั้งตัวก่อนนำศพไปทำพิธีฝัง เป็นการแสดงความกตัญญูครั้งสุดท้ายต่อบรรพบุรุษจากไป

ภาพประกอบ 27 : การทำพิธีศพของชาวจีนฮกจิ่วที่ฮวงซุ้ย

ในภาพเป็นการทำพิธีก่อนนำศพลงฝังลงในฮวงซุ้ย ตั้งอยู่ในบริเวณสวนยางพารา ภายในภาพยังสะท้อนถึงการปะทะสังสรรค์ของเชื่อเกี่ยวกับความตายระหว่างชาวจีนฮกจิ่วกับชาวไทย ดังเห็นพระภิกษุในศาสนาพุทธได้รับนิมนต์มาร่วมในการประกอบพิธีกรรม

3.2 ความเชื่อ

บรรพบุรุษชาวจีนฮกจิ่วได้ถ่ายทอดแนวความคิดความเชื่อต่างๆจากรุ่นต้นสู่รุ่นลูกหลานในหลายเรื่อง โดยแนวความคิดความเชื่อสำคัญที่ลูกหลานชาวจีนฮกจิ่วในชุมชนนาบอนซึมซับจากบรรพบุรุษตนและยึดถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติจนถึงปัจจุบันคือ การบูชาเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้าน และการบูชาบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ

การบูชาเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้าน

การบูชาเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้านเป็นแนวความคิดความเชื่อที่บรรพบุรุษของชาวจีนฮกจิ่วถ่ายทอดจากรุ่นต้นสู่รุ่นลูกหลาน กระทั่งในปัจจุบันชาวจีนฮกจิ่วส่วนใหญ่มักรับเอาแนวความคิดความเชื่อดังกล่าวมายึดถือปฏิบัติ โดยตามความคิดความเชื่อเดิมผู้คนในอดีตไม่มีที่พึ่งพิงและสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ดังนั้นจึงการประกอบพิธีกรรมต่างๆเพื่อบูชาบวงสรวงเทพเจ้าตามธรรมชาติต่างๆ เพื่อขอพรและให้

เทพเจ้าต่างๆ อำนาจผลสวัสดิบังเกิดแก่ชุมชนมนุษย์ ความคิดความเชื่อดังกล่าวนี้ได้รับการสืบทอดอย่างแพร่หลาย และมีการยึดถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนจากการบูชาบวงสรวงเทพเจ้าตามธรรมชาติต่างมาเป็นเทพเจ้าที่มีลักษณะเฉพาะไป เช่น เทพเจ้าตุ๋นเอี้ย เทพเจ้าแปะกง เทพเจ้ากวนอู เจ้าแม่กวนอิม เจ้าพ่อเสือ ฯลฯ การบูชาบวงสรวงเทพเจ้าต่างๆ นี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อและความศรัทธาในเทพเจ้าองค์นั้นๆ ของเจ้าของบ้าน นอกจากนี้ชาวจีนฮกจิวยังมีการบูชาเจ้าที่ โดยชาวจีนเชื่อว่าเจ้าที่หมายถึงเทพเจ้าประจำพื้นดิน ซึ่งเป็นเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่สูงสุดเหนือเทพเจ้าอื่นบนพื้นดิน การบูชาบวงสรวงเจ้าที่จึงต้องมีการจัดตั้งศาลเจ้าที่บนพื้นดิน ส่วนการบูชาบวงสรวงเทพเจ้าต่างๆ จะต้องจัดตั้งหิ้งบูชาให้อยู่เหนือกว่าศาลเจ้าที่ อนึ่ง ชาวจีนฮกจิวยางครอบครัวมีการบูชาบวงสรวงเทพเจ้าต่างๆ ร่วมกับพระพุทธรูปหรือพระเกจิอาจารย์ต่างๆ ควบคู่กัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อและความศรัทธาของเจ้าของบ้าน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมแบบจีนและไทย

สำหรับการบูชาเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้าน ชาวจีนฮกจิวยังจะจัดเตรียมของเซ่นไหว้ในช่วงประเพณีและเทศกาลสำคัญต่างๆ หรืออาจทำได้บ่อยตามแต่เจ้าบ้านต้องการบูชา หรือไม่ก็บูชาบวงสรวงในวันพระ ของเซ่นไหว้หลักที่ใช้ในการบูชาเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้านมีทั้งอาหารคาว อาหารหวาน ผลไม้ และเครื่องดื่ม นอกจากนี้อาจมีการตกแต่งประดับไฟศาลเจ้าที่หรือหิ้งบูชาเทพเจ้าต่างๆ ตามแต่ความสวยงามและความเหมาะสม รวมถึงการนำผลไม้ปลอมหรือผลไม้ที่มีความหมายมงคลตั้งไว้บูชา เช่น ฟักทอง เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าบ้าน

ภาพประกอบ 28 : ศาลเจ้าที่ประจำบ้าน

ศาลเจ้าที่ประจำบ้านที่เปรียบได้
กับศาลพระภูมิของคนไทย เป็น
ความเชื่อร่วมกันของชาวจีนฮกจิวย
กับชาวจีนสำเนียงอื่นๆ ใน

การบูชาบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ

นอกจากการบูชาเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้านแล้ว สิ่งหนึ่งที่ลูกหลานชาวจีนฮกจิวจะละเว้นการยึดถือปฏิบัติไม่ได้คือ การบูชาบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ภายหลังจากบรรพบุรุษหรือบุพการีของตนล่วงลับไปแล้ว ลูกหลานจะต้องตั้งหิ้งสำหรับบูชา เพื่อแสดงความเคารพและกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ บางบ้านมีการนำรูปถ่ายบรรพบุรุษและบุพการีผู้ล่วงลับตั้งไว้บูชา แต่บางบ้านบูชาป้ายชื่อของบรรพบุรุษและบุพการีผู้ล่วงลับ หรือไม่ก็เป็นการบูชาเก้าอี้ของบรรพบุรุษและบุพการีผู้ล่วงลับ ในกรณีที่ร่างของเขาเหล่านั้นประกอบพิธีกรรมเผาศพ สำหรับของเซ่นไหว้และช่วงเวลาในการเซ่นไหว้บูชาบรรพบุรุษผู้ล่วงลับก็ไม่ต่างจากการบูชาเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้าน ส่วนใหญ่นิยมบูชาในช่วงประเพณีและเทศกาลสำคัญต่างๆ หรืออาจทำได้บ่อยตามแต่เจ้าบ้าน

4. วัฒนธรรมอาหารของชาวจีนฮกจิว

ปัจจุบันชาวจีนฮกจิวยังคงมีการทำอาหารสูตรจีนฮกจิวทั้งอาหารคาวและหวานบริโภคในชีวิตประจำวัน ทว่าอาหารบางชนิดก็เริ่มถูกกลืนกลายในรสชาติของอาหารสูตรจีนฮกจิวแท้ แต่ก็ยังมีบุคคลบางกลุ่มที่ยังคงอนุรักษ์อาหารสูตรนี้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชนชาวจีนฮกจิวในอนาบอลัน หนึ่งในนั้นคือ นายสว่าง ตันตพิสิทธิ์ ปัจจุบันอายุ 74 ปี เป็นพ่อครัวฝีมือเยี่ยมที่ยังคงถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านการทำอาหารสูตรจีนฮกจิวให้แก่คนรุ่นหลัง ซึ่งมีได้ห้วงความรู้เรื่องสูตรอาหารดังกล่าว โดยมีนายสุวรรณ โชติวงศ์วิศาล เป็นลูกมือหนึ่งทีสืบทอดการทำอาหารสูตรจีนฮกจิวจากเขา นายสว่างเป็นผู้รับเหมาและพ่อครัวในการทำอาหารในงานสำคัญต่างๆ ของชุมชนอนาบอลัน ส่วนใหญ่จะมีเจ้าภาพงานนั้นมาเชื้อเชิญให้ไปทำอาหารด้วยตนเองโดยไม่ต้องร้องขอจากเจ้าภาพ เนื่องด้วยฝีมือการทำอาหารสูตรจีนฮกจิวยุทธชาติเยี่ยมจึงทำให้เขาได้รับการเชิญเป็นพ่อครัวในงานสำคัญต่างๆ ของชุมชนอนาบอลันแทบทุกงาน

4.1 อาหารคาว

ปัจจุบันอาหารคาวสูตรจีนฮกจิวยังมีชาวจีนฮกจิวนิยมปรุงบริโภคทั้งในชีวิตประจำวันและในงานพิธีกรรมสำคัญต่างๆ ปรากฏมากมายหลายชนิด ดังนี้²³

²³ นายสว่าง ตันตพิสิทธิ์, สัมภาษณ์ที่ศาลเจ้าไชกง, เมื่อวันที่ 10-11 เมษายน พ.ศ.2554 และสมาคมพุโจวแห่งประเทศไทย สาขานาบอลัน ต.นาบอลัน อ.นาบอลัน จ.นครศรีธรรมราช, 1 ตุลาคม พ.ศ.2554

ขาหมูตุ๋น

ส่วนผสม คือ ขาหมู ปลาหมึกกรอบ เห็ดหอม

วิธีการทำ ตุ๋นขาหมูเป็นระยะเวลานานกว่า 10 ชั่วโมง โดยใช้ไฟแรงและต้องเร่งไฟให้สุด ด้านล่างขาหมูจะรองด้วยปลาหมึกกรอบและเห็ดหอม ความเค็มของปลาหมึกกรอบจะช่วยชูรสชาติให้ขาหมูตุ๋นมีความเข้มข้นและอร่อยกลมกล่อม เมื่อตุ๋นขาหมูได้ที่เนื้อขาหมูจะยุ่ยรับประทานง่าย น้ำซุปรุ่งไว้จะแทรกซึมเข้าไปในเนื้อขาหมู เมนูขาหมูตุ๋นนี้เป็นอาหารจีนสูตรฮกจิวที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากชาวจีนฮกจิวด้วยกันและชาวจีนกลุ่มอื่นๆ ซึ่งเป็นสูตรพิเศษที่ไม่เหมือนขาหมูของชาวจีนกลุ่มอื่นเพราะส่วนใหญ่จะเป็นแบบพะโล้

ภาพประกอบ 29 : ขาหมูตุ๋น

อาหารจานสำคัญ
ในสำหรับของโต๊ะ
จีนแบบฮกจิว ซึ่ง
มีความพิเศษ
แตกต่างจากขา

หุฉลาม

ส่วนผสม คือ หุฉลาม เนื้อปูแกะ แป้งข้าวโพด

วิธีการทำ นำครีบทูฉลามมาทอดแล้วแช่น้ำค้างคืน หลังจากนั้นนำไปต้ม และนำไปคลุกเคล้ากับเนื้อปูแกะ และใส่ลงในน้ำซุซที่เตรียมไว้ หลังจากนั้นนำแป้งข้าวโพดผสมน้ำให้ได้สัดส่วนแล้วนำไปใส่ในหม้อที่มีหุฉลามและเนื้อปูแกะ เมื่อส่วนผสมได้ที่ก็นำใส่ถ้วยพร้อมทั้งใส่เห็ดหูหนูหรือเจ้า เพื่อให้ได้รสชาติที่กลมกล่อม

ภาพประกอบ 30 : หุฉลาม

อาหารจานสำคัญที่บ่งบอกถึงสถานะของเจ้าภาพและระดับของงานที่จัดเลี้ยง

ปลิงทะเลสีรส

ส่วนผสม คือ ปลิงทะเล หมูสับ เห็ดหูหนู หอมใหญ่ พริกชี้หนูซอย แป้งข้าวโพด

วิธีการทำ นำส่วนผสมทั้งหมดผัดคลุกเคล้าเข้ากัน เมื่อใกล้ได้ที่นำแป้งข้าวโพดผสมน้ำใส่ในกระทะคลุกเคล้าเข้ากัน ใส่ น้ำซุปล่อนข้างเยาะ หลังจากนั้นจึงตักใส่จานรับประทานได้ ปลิงทะเลสีรสมีลักษณะเด่นคือรสชาติจัด

ซี่โครงหมูตุ๋นราดถั่วลันเตา

ส่วนผสม คือ ซี่โครงหมู ถั่วลันเตา เห็ดหอม หัวหอมใหญ่ มะเขือเทศ

วิธีการทำ นำซี่โครงหมูหมักเครื่องให้เข้ากันด้วยกระเทียม น้ำปลา ผงชูรส และพริกไทย แล้วนำไปทอดจนสุก หลังจากนั้นนำไปตุ๋นในรังถึง เมื่อได้ที่ก็เอามาใส่จาน ส่วนวิธีการทำน้ำราด นำถั่วลันเตา เห็ดหอม หัวหอมใหญ่ และมะเขือเทศ มาผัดคลุกเคล้าให้เข้ากันและผสมซอสมะเขือเทศ เพื่อให้ได้รสชาติมะเขือเทศ จนได้น้ำซุปลสำหรับราดซี่โครงหมู

ภาพประกอบ 31 : ซี่โครงหมูตุ๋นราดถั่วลันเตา

อาหารจานจีนฮกจิ่วเจี๊วไปด้วยกลิ่นอายของอาหารแบบตะวันตกหรือที่รู้จักกันในกรุงเทพฯ ว่าเป็นอาหารแบบ “ก๊วกซ้อป”

แฮกิ้น

ส่วนผสม คือ กุ้ง หมู แป้ง ไข่

วิธีการทำ นำกุ้งบดกับหมูบดมาคลุกเคล้าให้เข้ากันกับแป้งและไข่ หลังจากนั้นนำไปทอดด้วยแผ่นเตาหุ้เป็นรูปทรงในบล็อก ที่นำจากสังกะสีตัดเป็นรูปทรงตัวยู (U) แล้วก็นำไปทอด

ภาพประกอบ 32 : (ซ้าย) บล็อกที่ใช้อัดแฮกิ้นให้เป็นก้อนยาว

ภาพประกอบ 33 : (ขวา) แฮกิ้นทอด

อาหารจานเงินจานเรียกน้ำย่อยบนโต๊ะจีน ถูกเสิร์ฟจานแรกๆ

แปดเซียน (ต้มจืดรวมมิตร)

ส่วนผสม คือ ซีโครงหมู ไก่ วุ้นเส้น พองเต้าหู้ เห็ดหูหนู กะหล่ำปลี หอมใหญ่

วิธีการทำ นำส่วนผสมทั้งหมดใส่ในหม้อที่ต้มน้ำจนเดือด แล้วปรุงรสด้วยซอสปรุงรส ก็จะได้ต้มจืดรวมมิตรที่มีรสชาติกลมกล่อมหวานน้ำต้มซีโครงหมูและไก่

ราดหน้าไข่

ส่วนผสม คือ ไข่ไก่ต้ม หมู กะหล่ำปลี เห็ดหูหนู

วิธีการทำ นำหมู กะหล่ำปลี และเห็ดหูหนู ผัดในกระทะและปรุงรสให้เข้ากัน หลังจากนั้นจึงนำมาราดใส่ในภาชนะที่มีไข่ไก่ต้มสุกแล้ว ก็จะได้อาหารจานดังกล่าวที่เรียกว่าราดหน้าไข่

ภาพประกอบ 34 : ราดหน้าไข่

ลูกชิ้นหมูสับทอด

ส่วนผสม คือ หมูแดงสับปนมัน ไข่ แป้งตราว่าว

วิธีการทำ หมักหมูโดยใช้น้ำปลา หลังจากนั้นผสมไข่และแป้งตราว่าว และปั้นเป็นลูกกลมๆแล้วไปทอด หลังจากนั้นทำน้ำสามารถบนลูกชิ้นหมูสับที่ทอดเสร็จแล้ว

หมีเหลืองผัด/หมีผัด

ส่วนผสม คือ เส้นหมีเหลือง/เส้นหมี หมู ผักกวางตุ้ง

วิธีการทำ นำหมูและผักกวางตุ้ง ผัดในกระทะและปรุงรสให้เข้ากัน หลังจากนั้นจึงนำเส้นหมีเหลือง/เส้นหมี ลงผัดคลุกเคล้าให้เข้ากัน อาหารจานนี้เครื่องเคียงอาจมีการปรับเปลี่ยนใส่อะไรแทนเนื้อหมูก็ได้

ภาพประกอบ 35 : หมีเหลืองผัด/ผัดหมี

น้ำจิ้มสูตรฮกจิ่ว

ส่วนผสม คือ กระเทียม หัวหอมแดง พริกสดสีแดง น้ำมะขามเปียก ซอสพริก

วิธีการทำ นำส่วนผสมทั้งหมดบดรวมกับน้ำมะขามเปียก แล้วละลายเอาแต่น้ำ หลังจากนั้นใส่ซอสพริก แล้วนำทั้งหมดใส่เครื่องปั่น ปั่นรสด้วยเกลือและน้ำตาล หลังจากนั้นนำไปเคี่ยวไฟในหม้อจากเต็มหม้อให้เหลือค่อนหม้อจนเหนียว ต้องเคี่ยวให้นานเพราะถ้าเคี่ยวไม่นานเวลาจิ้มของจะไม่ติด หลังจากเคี่ยวเสร็จก็ใส่ซอสพริก เกลือ และน้ำตาล เพื่อให้รสชาติกลมกล่อม

ภาพประกอบ 36 :

น้ำจิ้มสูตรฮกจิ่ว

หลังเหียง (ก๊วยเตี๋ยวไข่)

ปัจจุบันในอ.นาบอน มีร้านขายหลังเหียงหรือก๊วยเตี๋ยวไข่ ซึ่งเป็นอาหารสูตรจีนฮกจิ่ว เพียงแห่งเดียว คือ ร้านของคุณวันเพ็ญ เต็มศักดิ์มิตรชัย ตั้งอยู่สะพานเดียวกับศาลาประชาคม อ.นาบอน

ส่วนผสม คือ แป้งหมี่ แป้งมันสำปะหลัง ไข่ น้ำ

วิธีการทำ นำส่วนผสมทั้งหมดคลุกเคล้าให้เข้ากัน แล้วนำไปทอดในกระทะเรฟลอนด้วยไฟอ่อน หลังจากนั้นจะได้แบ่งเป็นแผ่นใหญ่จึงนำมาพับแล้วหั่นเป็นเส้น

ส่วนวิธีการกินก็จะคล้ายกับก๊วยเตี๋ยว คือนำน้ำซุปลและถั่วงอกใส่ในหลังเหียง ก็จะได้อาหารสูตรจีนฮกจิ่วที่ปัจจุบันเริ่มหากินได้ยาก อนึ่ง น้ำซุปลสูตรสูตรจีนฮกจิ่วดั้งเดิมที่ใช้ในการทำหลังเหียงต้องต้มจากหัวกะโหลกหมู แต่ปัจจุบันนิยมใช้หอยแมลงภู่แห้งกับกุ้งแห้งแทน และใช้ผักกวางตุ้ง ซึ่งต่อมามีการปรับเปลี่ยนเป็นถั่วงอกแทน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคนทำ นอกจากนี้ถ้าลูกค้าอยากใส่เส้นหมี่ ก๊วยเตี๋ยว หรือบะหมี่รวมกับหลังเหียงด้วยก็สามารถทำได้ อาหารชาวดังกล่าวก็จะเป็นก๊วยเตี๋ยวหลังเหียง²⁴

ภาพประกอบ 37 : เส้นหลังเหียง

ภาพประกอบ 38 : ก๊วยเตี๋ยวหลังเหียง

²⁴นางวันเพ็ญ เดิมศักดิ์มิตรชัย, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 126 ม.11 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.2554.; และนายสว่าง ดันติพิสิทธิ์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 178 ม.3 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.2554.

4.2 อาหารหวาน

ปัจจุบันอาหารหวานหรือขนมสูตรจีนฮกจิ๋วต่างๆมีชาวจีนฮกจิ๋วเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถทำได้ ชาวจีนฮกจิ๋วคนสำคัญที่ยังคงสืบทอดกิจการทำขนมสูตรจีนฮกจิ๋วมาจากรุ่นปู่คือ นายไชยรงค์ ศานติทานนท์ปัจจุบันนายไชยรงค์เปิดร้านทำขนมสูตรจีนฮกจิ๋วเพียงร้านเดียวในอ.นาบอน ชื่อร้านฉินซังไห่ ตั้งอยู่ติดกับศาลาประชาคม อ.นาบอน อุปกรณ์ในการทำขนมเริ่มแรกนำมาจากประเทศจีน ต่อมาอุปกรณ์บางอย่างเริ่มเสียหายตามกาลเวลา จึงต้องมีการสั่งทำขึ้นมาใหม่ เช่น ที่นวดแป้ง ที่ตักขนม ที่คีบขนม ฯลฯ ส่วนเตาสำหรับทำขนมในปัจจุบันก็นำมาจากประเทศจีน แต่สภาพก็เริ่มเก่าตามกาลเวลา ทว่ายังคงสามารถใช้งานได้ ปัจจุบันร้านฉินซังไห่ทำขนมสูตรจีนฮกจิ๋วจำหน่ายหลายชนิด ได้แก่ ขนมก่งเปียน/กวงปิง จิ้งตุ้งเปียน/เจิงตงปิง อูลิ้ง และแหล่เปียง นอกจากนี้ขนมสูตรจีนฮกจิ๋วดังกล่าวแล้วยังมีขนมอีก 3 ชนิดที่ยังมีชาวจีนฮกจิ๋วทำอยู่ในปัจจุบัน คือ ขนมฉ่าก้อ/ขนมกวน ข้าวเหนียวหนึ่งหน้าผลไม้ และขนมอิ่วลิ/ขนมหวัค โดยขนมฉ่าก้อ/ขนมกวน และข้าวเหนียวหนึ่งหน้าผลไม้ ไม่ได้มีการทำขายทั่วไป แต่จะทำในงานพิธีกรรมสำคัญเท่านั้น เช่น ขนมฉ่าก้อ/ขนมกวน ทำในงานประจำปีของศาลเจ้า เช่น ศาลเจ้าไซกง ส่วนข้าวเหนียวหนึ่งหน้าผลไม้ ทำในงานแต่งงานหรืองานศพ ซึ่งผู้ที่สามารถทำขนมทั้งสองชนิดได้คือนายสว่าง ตันติพิสิทธิ์ มีเพียงขนมอิ่วลิ/ขนม หวัคเท่านั้นที่มีผู้จำหน่ายทั่วไปในชุมชนนาบอน โดยนิยมทำขายในช่วงเช้า อาหารหวานหรือขนมสูตรจีนฮกจิ๋วต่างๆมีรายละเอียดขั้นตอนการทำโดยสังเขปดังนี้

ขนมก่งเปียน/กวงปิงและจิ้งตุ้งเปียน/เจิงตงปิง

ขนมก่งเปียน/กวงปิงและจิ้งตุ้งเปียน/เจิงตงปิง มีชื่อเรียกต่างกัน เนื่องจากขนมก่งเปียน/กวงปิงมีรสชาติเค็ม ส่วนขนมจิ้งตุ้งเปียน/เจิงตงปิง มีรสชาติหวาน แต่กรรมวิธีการทำเหมือนกัน ขนมชนิดนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าขนมโอง เนื่องจากใช้เตาอบขนาดใหญ่คล้ายโองในการอบ ส่วนผสมที่ใช้ในการทำ คือ แป้งหมี่ (แป้งสาลี)

วิธีการทำ นำแป้งหมี่มานวดให้เข้ากัน หลังจากนั้นนำไปชั่งน้ำหนักให้ได้ขนาดพอเหมาะ แล้วแบ่งเป็นก้อนเล็ก ปั้นเป็นก้อนกลมและกดให้เป็นแผ่นแบน จากนั้นจึงนำไปแช่ไปแช่ไว้ในเตาไฟ ถ้าเป็นแผ่นแบนนิ่มจะใช้ไฟร้อนจัด แป้งจะไม่ติดกับเตาเพราะเตาร้อนจัด ทำให้ร้อนแป้งออกได้ง่าย บางครั้งต้องพรมน้ำเพื่อให้คลายความร้อน เมื่อแป้งสุกได้ที่ก็ใช้อุปกรณ์คีบขนมขึ้นมาวางในถาดเพื่อให้คลายความร้อน จากนั้นก็สามารถวางจำหน่ายได้ บางครั้งอาจมีการใส่ถั่วฝักยาว ขนมแบบนี้มีถ้ารับประทานหลังจากเอาออกจากเตาใหม่ๆจะนิ่มนากิน แต่ถ้าเก็บไว้นานจนเย็นหรือลมเข้า ขนมจะเหนียวหนืดบางครั้งก็ติดลำบาก ส่วนการทำแบบกรอบ จะต้องนำแป้งไปอบในเตา 2 ครั้ง โดยใช้ไฟอ่อน (เป็นซี่เต้าอ่อน) การอบครั้งแรก

จะได้ขนมที่กรอบพอประมาณ แต่ส่วนกลางของขนมมีความนิ่มนวลน้อย เนื่องจากยังมีความชื้นอยู่ ต้องนำไปอบอีกครั้งจึงจะได้ขนมแบบกรอบ ซึ่งสามารถเก็บรักษาไว้ได้นานกว่าแบบนี้²⁵ ขนมก่งเปียน/กวงปิ่ง และจิ้งตุ้งเปียน/เจิงตงปิ่ง ทั้งแบบนี้และแบบกรอบ ถ้าได้รับประทานหลังจากเอาออกจากเตาใหม่ๆจะได้กลิ่นหอมของการรมควันในเตาอบ ซึ่งช่วยชูรสชาติให้อร่อยและได้กลิ่นไอความโบราณของขนม

ขนมก่งเปียน/กวงปิ่งและจิ้งตุ้งเปียน/เจิงตงปิ่ง มีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยชาวเมืองฝูโจว ในประเทศจีน ทำขนมชนิดนี้ขึ้นเพื่อรำลึกถึงแม่ทัพซีจี้กวง เมื่อครั้งเป็นนายพลปราบโจรสลัดญี่ปุ่น ในมณฑลฝูเจี้ยนและเจ้อเจียง ได้มีการคิดค้นนำแป้งหมี่ทำขนมเป็นรูปกลมเจาะรูตรงกลาง เพื่อเป็นอาหารแห้งให้กับกองกำลังทหาร เนื่องจากไม่ต้องการให้กองกำลังทหารของตนทำอาหาร เพราะจะมีควันลอยฟุ้งในอากาศ ซึ่งจะทำให้โจรสลัดญี่ปุ่นรู้ว่ากองกำลังทหารจีนตั้งค่ายพักแรมอยู่ที่ใด ต่อมาชาวเมืองฝูโจวจึงได้ทำขนมชนิดนี้ขึ้นอย่างแพร่หลาย²⁶

ภาพประกอบ 39 : ขนมก่งเปียน

ภาพ (ซ้าย) ขนมก่งเปียนในเตาอบที่มีลักษณะเป็นโอง่งจนเป็นที่มาของชื่อขนมโอง่ง
ภาพ (ขวา) ขนมก่งเปียนอบเสร็จแล้ว ในปัจจุบันขนมก่งเปียนได้รับการยกย่องให้เป็นขนมสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองฝูโจว ประเทศจีน

²⁵ นายไชยงค์ ศานติदानนท์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 396 ม.11 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 6 และ 12 เมษายน พ.ศ.2554

²⁶ สมาคมฝูโจวแห่งประเทศไทย. (2554). หน้า 203-204.

อุลิจู

ขนมอุลิจูเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าข้าวซอยตัด เนื่องจากมีลักษณะเหมือนข้าวซอย ส่วนผสมที่ใช้ในการทำ คือ แป้งหมี่

วิธีการทำ เอาแป้งหมี่ที่นวดเข้ากันแล้วมารีดเป็นแผ่น หลังจากนั้นใช้มีดหั่นเป็นเส้น จึงนำไปทอด เมื่อทอดเสร็จก็นำแป้งที่ทอดใส่ในกระทะที่เคี้ยวน้ำตาลเดือด และคลุกเคล้าให้เข้ากัน ก็จะได้ขนมอุลิจูที่มีลักษณะเป็นก้อนสีเหลืองผืนผ้าคล้ายข้าวซอย รสชาติขนมชนิดนี้จะมีความหวานของน้ำตาลผสมอยู่

ภาพประกอบ 40 : อุลิจู

แหล่เปี้ยง

ขนมแหล่เปี้ยงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าขนมสินสอด เนื่องจากเป็นขนมที่ใช้ในพิธีกรรมสำคัญของการแต่งงาน กล่าวคือ ฝ่ายชายจะต้องนำขนมชนิดนี้ใส่ในภาชนะขนาดใหญ่หอบไปให้ญาติพี่น้องฝ่ายหญิงตามแต่ฝ่ายหญิงจะเรียกร้อง เพื่อเป็นการสว่ขอและเป็นการเชิญญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงให้ไปร่วมงานแต่งงานของคู่บ่าวสาว ขนมแหล่เปี้ยงนี้เปรียบเหมือนบัตรเชิญที่ใช้ในการเชิญให้แขกไปร่วมงานแต่งงาน

ส่วนผสมที่ใช้ในการทำขนมแหล่เปี้ยง คือ แป้งหมี่ และมันหมู

วิธีการทำ นำมันหมูเคี้ยวให้ได้ที หลังจากนั้นห่อด้วยแป้งให้มีขนาดสี่เหลี่ยมจัตุรัส แล้วนำไปอบในเตาด้วยความร้อนพอเหมาะ ใส่มันหมูของขนมแหล่เปี้ยงจะมีรสชาติค่อนข้างหวานและมัน²⁷

ภาพประกอบ 41 : ขนมแหล่เปี้ยง

ขนมฉ่ำก๊อ/ขนมกวน

ขนมฉ่ำก๊อนิยมทำในงานศาลเจ้าและงานศพ ปัจจุบันมีการทำขนมชนิดนี้ในงานต่างๆ เพียงไม่กี่ 2 แห่ง คือ ในอ.นาบอน และต.คลองจั่นดี อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช

ส่วนผสมที่ใช้ในการทำขนมฉ่ำก๊อ คือ แป้งมันสำปะหลัง แป้งหมี่ น้ำตาล น้ำมันพืช ไข่

วิธีการทำ นำแป้งทั้งหมดนวดให้เข้ากันแล้วนำไปกวนในกระทะ โดยใช้ไฟอ่อน ระหว่างกวนต้องหมั่นใส่น้ำมันพืชบ่อยๆ เนื่องจากจะไม่ทำให้แป้งไหม้หรือติดกระทะ เมื่อกวนได้ที่จึงนำตักใส่ถาดให้แป้งแข็งจับตัวเป็นก้อน หลังจากนั้นจึงใช้มีดตัดให้เป็นก้อนสี่เหลี่ยม และโรยด้วยงา ลักษณะการทำและรูปร่างหน้าตาขนมชนิดนี้จะคล้ายกับขนมเปียกปูน มีรสชาติดี หวานนิ่มหน้อย

ข้าวเหนียวนึ่งหน้าผลไม้

ข้าวเหนียวนึ่งหน้าผลไม้ นิยมทำในงานแต่งงานและงานศพ ปัจจุบันเจ้าภาพงานต่างๆไม่ค่อยสั่งให้ทำ อาจด้วยกรรมวิธีหลายขั้นตอน จึงนิยมใช้ผลไม้กระป๋องในงานแต่งงานเป็นอาหารหวาน

ส่วนผสมของหน้าผลไม้ ประกอบด้วย ฟักเชื่อม ลูกเกด พุทรา หรือผลไม้อื่นๆ

²⁷ นายไชยงค์ ศานติदानนท์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 396 ม.11 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.2554

วิธีการทำ นำข้าวเหนียวขาวนึ่งให้ได้ที่แล้วคลุกกับน้ำตาล (ไม่ต้องกวนกับกะทิ) หลังจากนั้นนำฟักเชื่อม ลูกเกด พุทรา หรือผลไม้อื่นๆโรยหน้าข้าวเหนียว ก็จะเป็นอาหารหวานชนิดหนึ่งที่อร่อยไม่แพ้ขนมชนิดอื่น

ภาพประกอบ 42 :

การกวนขนมฉ่ำก้อ

ภาพประกอบ 43 :

ขนมฉ่ำก้อพร้อมเสิร์ฟ

ขนมอีลี/ขนมหวัก

ขนมอีลีเป็นขนมสูตรหจกจิวนิดเดียวที่มีผู้ทำขายทั่วไปในตลาดนาบอนช่วงเช้า ขนมชนิดนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าขนมหวัก มาจากกระบวย หมายถึงอุปกรณ์ในการตักอาหาร คำว่า หวัก เป็นคำเรียกกระบวยของคนใต้

ส่วนผสมที่ใช้ในการทำขนมอีลี/ขนมหวักคือ แป้งถั่วเหลือง หมูสับ หัวไชโป้ว ถั่วอก

วิธีการทำ นำส่วนผสมทั้งหมดปรุงรสให้เข้ากัน แล้วสอดไส้ในแป้งถั่วเหลืองซึ่งบดจากถั่วเหลือง หลังจากนั้นนำไปทอด และใช้กระบวยหรือหวักในการตักขนมขึ้นจากกระทะ²⁸

ถึงแม้ว่าปัจจุบันวัฒนธรรมและประเพณีของชาวจีนฮกจิวนในประเทศไทย ที่สะท้อนผ่านภาษา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และอาหาร อันแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชาวจีนฮกจิวยังคงมีการสืบทอดจากรุ่นบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลานปัจจุบัน ทว่าบางสิ่งก็ค่อยๆเลือนหายไปจากสังคมไทย อาทิ เยาวชนชาวจีนฮกจิวนิยมพูดภาษาจีนฮกจิวน้อยลง ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อต่างๆที่เคยยึดถือปฏิบัติมาอย่างยาวนานก็เริ่มลดน้อยลง แปรเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น ส่วนอาหารสูตรฮกจิวกี่มีผู้จดจำสูตรได้น้อยลง วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชาวจีนฮกจิวก็น่าจะสูญหายไปกับบรรพบุรุษรุ่นก่อนหน้าที่ค่อยๆพากันล้มหายตายจาก ดังนั้นชาวจีนฮกจิวนิยมจึงควรใส่ใจและให้ความสำคัญกับการธำรงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและความคิดความเชื่อต่างๆ รวมถึงตระหนักและสำนึกในความเป็ลูกหลานของชาวจีนฮกจิวนั่นแหละกลุ่มหนึ่งที่ตั้งชุมชนอาศัยในสังคมไทยได้ยาวนานถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบ 44 :

ขนมอีลี/ขนมหวัก

²⁸ นายสว่าง ดันติพิสิทธิ์, สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 178 ม.3 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2554. และศาลเจ้าไช้กง, เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2554

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ที่ตั้งของพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น หากตัดเส้นพรมแดนแบ่งประเทศไทยกับประเทศมาเลเซียออกไปแล้ว พบว่าตั้งแต่บริเวณคอคอดกระลงไปถึงจรดสุดที่มะละกา แผ่นดินผืนนี้รวมกันเป็นผืนเดียวกันทอดยาวคาบอยู่ระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกทางตะวันออกกับมหาสมุทรอินเดียทางฝั่งตะวันตก รวมเรียกว่า “คาบสมุทรมาลายู”

ด้วยลักษณะทางกายภาพเป็นคาบสมุทรทอดยาวกั้นระหว่างสองมหาสมุทร ประกอบกับสองฟากฝั่งของคาบสมุทรมาลายูแห่งนี้ ยังเป็นที่ตั้งของดินแดนได้รับการยกย่องให้เป็นสองอู่อารยธรรมสำคัญของโลก ตะวันออก ทั้งหมดนั้นล้วนแล้วแต่ผลักดันให้พื้นที่แห่งนี้กลายเป็นสถานที่รับรองผู้มาเยือนจากสองฟากฝั่งของโพ้นทะเล เมื่อท้องทะเลอันกว้างใหญ่ไม่อาจกีดกันความประสงค์อันแรงกล้าในความสนใจต่อสิ่งต่างๆ จากอีกฝั่งของท้องน้ำ

แม้ว่าการความรู้ความชำนาญในการเดินเรือยังไม่เพียงพอสำหรับเดินเรือตัดข้ามมหาสมุทรหรืออ้อมสุดปลายแหลมของคาบสมุทรมาลายูในช่องแคบมะละกาได้ ผู้มาเยือนจากทั้งสองฝั่งที่มีได้ยี่ระต่ออุปสรรค จึงพากันมาเข้ามาใช้พื้นที่กลางบนคาบสมุทรแห่งนี้ในการติดต่อแลกเปลี่ยน จนเกิดเป็น “เส้นทางเชื่อมต่อระหว่างคาบสมุทร” ทั้งในรูปแบบของลำน้ำและทางบกเพื่อตัดข้ามคาบสมุทรมาลายู

การปะทะสังสรรค์กันของวัฒนธรรมพื้นถิ่นและวัฒนธรรมใหม่ของผู้มาเยือนจากฟากตะวันตกหรืออินเดีย ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสำคัญต่อชุมชนบ้านเมืองพื้นถิ่นเหล่านี้ให้พัฒนากลายเป็นรัฐใหญ่น้อยบนคาบสมุทรมาลายู หากแต่ไม่เพียงอารยธรรมฟากตะวันตกเท่านั้นการปรากฏตัวของชนจากฝั่งตะวันออกหรือที่คนพื้นถิ่นรู้จักกันในนามของ “ชาวจีน” ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสำคัญภายในรัฐบนคาบสมุทรมาลายู ตลอดจนรัฐต่างๆ เชื่อมต่อกันทางฝั่งตอนบนภาคพื้นทวีปอีกด้วย ชาวจีนเหล่านั้นเข้ามาร่วมสังสรรค์ในพื้นที่ความทรงจำร่วมของผู้คนในแถบนี้ ในรูปแบบและสถานะที่หลากหลาย ไม่ว่านักเดินเรือผู้เชี่ยวชาญแห่งกรุงศรีอยุธยา เทพเจ้าซำปอกงหรือมหาขันทีแห่งราชวงศ์หมิง รวมทั้งโจรสลัดผู้เกรียงไกรจากฝูเจี้ยนที่ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของตำนานเมืองปัตตานี

เมื่อหันกลับมามองประวัติศาสตร์ไทยนับแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 23 เป็นต้นมาพบได้ว่าชาวจีนได้กลายเป็นกลุ่มคนเข้ามาร่วมสังสรรค์ในสังคมไทยเสมอ โดยเฉพาะชาวจีนจากกลุ่มมณฑลทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน 3 มณฑล คือ ฝูเจี้ยน, กวางตุ้ง, ไหหลำ ซึ่งมีการอพยพเข้าสู่ดินแดนประเทศไทยมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระเจ้าอยู่หัวอย่างต่อเนื่อง เนื่องด้วย 2 ปัจจัยสำคัญ คือ ปัจจัยภายในเมืองจีนซึ่งความยาก เกิดทั้งธรรมชาติและความวุ่นวายทางการเมือง ขณะเดียวกันพื้นที่ทำการเพาะปลูกในทั้ง 3 มณฑลดังกล่าวมีอยู่อย่างจำกัด ปัจจัยภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมของไทย นับตั้งแต่การทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษ ส่งผลให้การค้าเริ่มขยายตัวเพิ่มขึ้นจนรัฐต้องการแรงงานจำนวนมากสำหรับการปรับเปลี่ยนพัฒนาบ้านเมือง

การอพยพของชาวจีนจากกลุ่มมณฑลภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีนเข้าสู่ประเทศไทยแบ่งออกเป็นได้ 2 กลุ่ม ตามพื้นที่เข้าตั้งถิ่นฐาน คือ

กลุ่มแรกเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคกลางและกรุงเทพฯ มีชาวจีนสำเนียงแต้จิ๋วของมณฑลกว่างตุงเป็นคนนำร่อง ตามด้วยชาวจีนไหหลำ ชาวจีนฮากกา (แคะ) โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋วเป็นชาวจีนกลุ่มใหญ่ที่สุดในภาคกลาง ซึ่งอาจเป็นผลจากสมัยธนบุรีที่มีพระเจ้ากรุงธนบุรีหรือพระเจ้าตากสินมีเชื้อสายจีนสำเนียงแต้จิ๋ว จึงเป็นมูลเหตุสำคัญของแรงจูงใจ

กลุ่มสองเข้าตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนจากมณฑลฝูเจี้ยน ซึ่งการอพยพชาวจีนฮกเกี้ยนในประวัติศาสตร์ระยะใกล้เข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทย คงมีพื้นฐานสำคัญจากการที่มีชาวจีนฮกเกี้ยนได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองสงขลาในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ด้วยเหตุนี้ทำให้บริเวณภาคใต้ของประเทศไทยมีชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นกลุ่มใหญ่และมีชาวจีนสำเนียงอื่นๆ เป็นกลุ่มรองลงไป ทั้งแต้จิ๋ว ไหหลำ ฮากกา และฮกจิ๋ว

ชาวจีนฮกจิ๋วเป็นกลุ่มชาวจีนที่มีถิ่นฐานเดิม ณ นครฝูโจว มณฑลฝูเจี้ยน ชาวจีนฮกจิ๋วมีเส้นทางการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยต่างจากกลุ่มชาวจีนสำเนียงอื่นๆ และอาจนับได้ว่าเป็นชาวจีนกลุ่มท้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานชุมชนในประเทศไทย โดยมีชุมชนแรกเริ่มและชุมชนใหญ่ของชาวจีนฮกจิ๋วที่อำเภอ نابอน จังหวัดนครศรีธรรมราช

การอพยพชาวจีนฮกจิ๋วสู่ประเทศไทย เริ่มต้นขึ้นจากการเดินทางแผ่นดินแม่ไปแสวงหาโอกาสในชีวิตใหม่ โดยการถูกว่าจ้างให้เข้าไปทำงานบุกเบิกพื้นที่การเกษตรในมาเลเซียอาณานิคมของอังกฤษ ในประมาณ พ.ศ.2444 ชาวจีนฮกจิ๋วเข้าไปบุกเบิกพื้นที่เกษตรกรรมในซาราวักของมาเลเซีย และในอีก 2 ปีให้หลัง พ.ศ. 2446 ชาวจีนฮกจิ๋วกลุ่มหนึ่งได้ถูกนำเข้าไปบุกเบิกพื้นที่การเกษตรในเมืองซีเทียววัน รัฐเประ ทางเหนือของมาเลเซีย ทำให้ชาวจีนฮกจิ๋วได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการทำสวนยางพาราพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ของที่อังกฤษนำเข้ามาปลูกในดินแดนอาณานิคมตะวันออกไกล แต่หากทว่าชีวิตชาวจีนฮกจิ๋วที่ซีเทียววันเริ่มเข้าตึงหลักได้ด้วยผลผลิตจากสวนยางพารา แต่พวกเขาต้องเผชิญกับนโยบายการห้ามถือครองที่ดินของชาวจีนในมาเลเซีย จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการอพยพเข้าสู่ประเทศไทย

ทางรถไฟสายใต้ของประเทศไทยสร้างขึ้นใหม่ได้นำพาเอาข่าวสารของชาวจีนในเมืองไทยไปสู่ ชาวจีนฮกจิ๋วในมาเลเซีย ให้ทราบว่าเมืองไทยไม่มีนโยบายจำกัดการถือครองที่ดินของชาวจีนและส่งเสริมให้ชาวต่างชาติหรือชาวไทยเข้าไปหักล้างถางพงเปิดพื้นที่ทำการเพาะปลูกโดยได้รับสิทธิถือครองที่ดินจำนวน 50 ไร่จากน้ำพักน้ำแรง

จากนั้นในประมาณ พ.ศ.2473 ได้มีชาวจีนฮกจิ๋วกลุ่มแรกจากซีเทียววันเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยโดยรถไฟเข้ามาขอบุกเบิกจับจองพื้นที่ในบริเวณอำเภอนาบอนในปัจจุบัน ด้วยความสำเร็จในการถือครองที่ดินดังกล่าวต่อนั้นจึงได้มีชาวจีนฮกจิ๋วจากซีเทียววันและชุมชนอื่นๆ ในมาเลเซียพากันเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อจับจองที่ดินทำสวนยางพารากันอย่างมากมาย โดยการเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยของชาวจีนฮกจิ๋วในช่วงหลังกลุ่มแรกนั้น ได้ทำกันทั้งสองเส้นทาง คือ 1.ทางรถไฟจากมาเลเซียเข้าไทยทางสถานีชุมทางรถไฟหาดใหญ่

ต่อรถไฟมาสถานีชุมทางรถไฟทุ่งสง และต่อโดยสารรถไฟมาอำเภอนาบอน 2.โดยสารเรือจากเกาะป็นังลงที่ท่าเรือกันตัง จังหวัดตรัง จากนั้นโดยสารรถไฟไปสถานีชุมทางรถไฟทุ่งสงและเข้าสู่อำเภอนาบอน

ความตื่นตัวของชาวจีนฮกจิ่วในการเข้าทำสวนยางพาราในประเทศไทยได้ ส่งผลอย่างสำคัญให้ชุมชนชาวจีนฮกจิ่วนาบอนขยายตัวไปสู่พื้นที่ใกล้เคียงอย่างตำบลจันดี อำเภอดงยาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้กลายเป็นชุมชนใหญ่ของชาวจีนฮกจิ่วในภาคใต้ของประเทศไทยอีกแห่งหนึ่ง

การเติบโตของชุมชนอย่างต่อเนื่องได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายประการต่อชุมชนชาวจีนฮกจิ่วนาบอน โดยเฉพาะภายหลังการสวนยางพาราเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตหรือ “กริด” ได้ ชาวจีนฮกจิ่วนาบอนเริ่มมีชีวิตมั่นคงมากขึ้น มีความเปลี่ยนแปลงในชุมชนดังเช่น

1. การแต่งงานข้ามชุมชน “พ่อซึก-แม่ซึก” (พ่อสื่อ-แม่สื่อ) นำพาผู้ชายชาวจีนฮกจิ่วนาบอนกับผู้หญิงจากชุมชนอื่นมาแต่งงานกันเกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมใหม่ระหว่างชาวจีนฮกจิ่วกับชาวจีนกลุ่มอื่นๆในชุมชนชาวจีนอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง

2. “สมาคมจุชนาบอน” เป็นสื่อกลางการประสานสัมพันธ์ในชุมชน ในบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสมาชิกชุมชน บทบาทตัวกลางติดต่อระหว่างทางราชการกับชาวจีนฮกจิ่วในชุมชน

3. การตั้งโรงเรียนประจำชุมชน ผลจากความมั่นคงของชุมชนเพิ่มมากขึ้นรองรับกับจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวจีนฮกจิ่วนาบอนได้ริเริ่มให้มีการจัดการศึกษาโดยการตั้งโรงเรียนเพื่อให้บุตรหลานของคนในชุมชนได้ศึกษาเล่าเรียน และพัฒนาต่อเนื่องมาเป็นโรงเรียนสหมิตรบำรุงในปัจจุบัน

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้นกับชาวจีนฮกจิ่วนาบอนและอาจนับได้ว่าพร้อมๆ กันกับชาวจีนกลุ่มอื่นๆ ทั่วไปประเทศ คือ การเปลี่ยนแปลงของสถานะความเป็นพลเมือง (ไทย) ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย พ.ศ.2475 ทำให้ชาวจีนได้ถูกเปลี่ยนสถานภาพจากผู้พึ่งพระบรมโพธิสมภาร, แรงงานชั้นดี, พ่อค้าช่องว่างทางเศรษฐกิจในสังคมไทย กลายเป็นเหมือนกับพลเมืองชั้นสองรองจากพลเมืองเชื้อชาติไทย ที่ต้องได้รับการดูแลจากรัฐตามประกาศคณะราษฎรในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ทางเศรษฐกิจประสงค์ให้ “คนไทยอยู่ดีกินดี” และมองว่าชาวจีนเป็นกลุ่มคนเกาะเกี่ยวเป็นปมปัญหาการพัฒนาความอยู่ดีกินดีของคนไทย จึงทำให้มีนโยบายและระเบียบใหม่ของรัฐที่กำหนดฐานะคนต่างด้าว ที่มีข้อกำหนดต่างๆ นานา ควบคุมการดำรงชีพและสิทธิในการถือครองทรัพย์สิน

นโยบายรัฐไทยใหม่เช่นนี้ได้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของชาวจีนฮกจิ่วเช่นกัน โดยเฉพาะในเรื่องของการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินและการต้องดำเนินการทำเรื่องกิจธุระราชการเกี่ยวข้องกับความเป็นคนต่างด้าว จนกระทั่งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เลือกดำเนินนโยบายชาตินิยมทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ทำให้ชาวจีนฮกจิ่วจำนวนหนึ่งต้องถูกเวนคืนที่ดินได้ลงมือทำการเพาะปลูกยางพาราไปแล้วเพื่อนำไปตั้งเป็นองค์การสวนยางของรัฐบาล เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับรัฐและการส่งเสริมการทำสวนยางพาราให้คนไทยเพิ่มขึ้น

เหตุการณ์ดังกล่าวได้ดำเนินไปในช่วงเวลาเดียวกันกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวจีนฮกจิ่วต้องประสบกับผลกระทบของสงครามเช่นกันจากสถานะเศรษฐกิจตกต่ำขายยางพาราไม่ได้ แต่พวกเขายังสามารถเอาตัว

รอดผ่านมาได้ด้วยการทำผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับยางพารา ในรูปแบบของผ้าใบยางพารา ของเล่นทำจากยางพารา เป็นต้น

ทางด้านของวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนฮกจิ๋วชุมชนนาบอน วัฒนธรรมประเพณีส่วนใหญ่ชาวฮกจิ๋ว มีลักษณะร่วมกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมไทย แต่ก็มีบ้างบางส่วนที่แตกต่างกันออกไป เช่น การทำกงเต็กหรือไหว้ศพในวันทำไปฝังหรือฌาปนกิจ ก็มีการให้ลูกหลานนำ “หมูย่าง” ทั้งตัวมาเคาะพศพ ประเพณีประจำปีเทศกาลศาลเจ้าแปะกง ศาลเจ้าแห่งแรกของชาวจีนฮกจิ๋วนาบอนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน นับได้ว่าเป็นงานใหญ่ประจำปีของชุมชนชาวจีนฮกจิ๋วนาบอน

วัฒนธรรมที่นับได้ว่ามีความโดดเด่นมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมของชาวจีนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมไทย อยู่ที่วัฒนธรรมอาหาร ซึ่งชาวจีนฮกจิ๋วรังสรรค์วัฒนธรรมผ่านการปรุงแต่งอาหารที่มีความหลากหลายทั้งคาวและหวาน

อาหารคาวที่มีความโดดเด่น เช่น ขาหมูตุ๋น ขาหมูแบบฮกจิ๋วทำโดยไม่ใช้เครื่องพะโล้ในการซุสแต่ใช้วัตถุดิบสำคัญ 2 อย่าง คือ ปลาหมึกตากแห้งและเห็ดหอม ปลาหมึกแห้งนั้นก่อนใช้ปรุงอาหารนำไปแช่ในน้ำค้างเพื่อให้ปลาหมึกแห้งพองและกรอบก่อนนำไปร่อนไว้ก้นถ้วยพร้อมกับเห็ดหอมจากนั้นใส่ขาหมูลงไปนำขึ้นตั้งไฟตุ๋นหรือนึ่งจนน้ำซุสซึมเข้าเนื้อและขาหมูเปื่อยพอดี

อาหารหวานหรือขนมของชาวฮกจิ๋วที่มีความโดดเด่นและไม่พบในกลุ่มชาวจีนอื่นๆ คือ ขนมก่งเปียนหรือขนมโถง ทำจากแป้งสาลีผสมน้ำและปั้นให้เป็นก้อนกลมขนาดประมาณฝ่ามือก่อนคลึงให้แบนเจาะรูตรงกลาง (คล้ายโดนัทแต่รูกลางเล็กกว่ามาก) และนำไปอบในเตาที่มีลักษณะคล้ายกับโถงโดยตั้งไฟไว้ตรงกลางฐานของเตาโถงและนำขนมก่งเปียนไปแปะไว้ข้างฝาเตาโถง (คล้ายการทำแป้ง “นุ่น” ของอินเดีย) ต่อจากนั้นเมื่อขนมสุกจึงใช้ตะขอเกี่ยวขึ้นมา

ขนมก่งเปียนทุกวันนี้ในเมืองผู้โจว ก็ยังมีการทำกันอยู่และได้รับการยกย่องให้เป็นขนมเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองผู้โจว

ข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทยฯ ด้วยการเป็นงานศึกษาวิจัยขั้นต้นๆ ทำการเปิดพื้นที่ประเด็นเรื่องชาวจีนสำเนียงฮกจิ๋วในสังคมไทย ทำให้มีขอบเขตเนื้อหากว้างและขอบเขตพื้นที่จำเพาะในอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราชเท่านั้น

ด้วยเหตุดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอแนะ สำหรับนักวิจัยหรือผู้สนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องชาวจีนสำเนียงฮกจิ๋วในสังคมไทยต่อไป ควรศึกษาวิจัยชุมชนชาวจีนฮกจิ๋วพื้นที่อื่นๆ เช่น ชุมชนชาวจีนฮกจิ๋วในตำบลจันดี อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนชาวจีนฮกจิ๋วในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนบริเวณรอยต่อระหว่างจังหวัดสุราษฎร์ธานีกับจังหวัดชุมพร ชุมชนชาวจีนฮกจิ๋วในจังหวัดระยอง อันจะทำให้เห็นถึงการขยายตัวของชุมชน ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋ว และบทบาทของชาวจีนฮกจิ๋วในสังคมไทยที่มีความครอบคลุมและลุ่มลึกเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- กุงหวู, หวัง. (2535). **การค้าหนานไห่ (ทะเลใต้) : การศึกษาประวัติศาสตร์การค้ายุคต้นของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. มานพ ถาวรวัฒนสกุล, เรียบเรียง. (เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : คาบสมุทรและกลุ่มเกาะ ณ อาคารศูนย์การเรียนรู้รวม 3 ห้อง 3104 มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ 23 – 28 มิถุนายน พ.ศ.2535)
- จัตถภัย บุรุษพัฒน์. (2517). **ชาวจีนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.
- ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ประเทศจีน**. 2550 กรุงเทพฯ .: สุขภาพใจ.
- จำลอง ผึ้งชลจิตร. (2552, 16 มกราคม). คนซื้อขายยางพาราชื่อ ประภาส เอื้อนนทซ์. **เนชั่นสุดสัปดาห์**. 17(868): 36.
- จิตรา กอนันทเกียรติ. (2554). **คู่มือไหว้เจ้ายุคใหม่ ไหว้เจ้าอย่างไรให้โชคดี**. กรุงเทพฯ: จิตรา.
- ฉงเฉา, เหียน. (2532, มกราคม - เมษายน). ที่ตั้งของลังกาสุกะตามทัศนะทางภูมิศาสตร์. แปลโดย . อนันต์ โอภะ. **วารสารรัฐสมิแล**. 12(2) : 30 – 32.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2545). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย: คำบรรยาย ณ มหาวิทยาลัยโตเกียว และมหาวิทยาลัยโทโฮกุ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดร.ณี แก้วม่วง และคณะ. (2542). “จีน : ผู้คนและวัฒนธรรมในภาคใต้” ใน **สารานุกรมภาคใต้ เล่ม 4**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ทาร์ลิง, นิโคลาส. (2552). **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับเคมบริดจ์ เล่ม 1: จากยุคเริ่มแรกถึงประมาณ ค.ศ.1500**. แปลโดย มัทนา เกษกมล; และมัทนี เกษกมล. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- _____. (2552). **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับเคมบริดจ์ เล่ม 2: จากประมาณคริสต์ศักราช 1500 ถึงประมาณคริสต์ศักราช 1800**. แปลโดย มัทนา เกษกมล; และมัทนี เกษกมล. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- _____. (2552). **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับเคมบริดจ์ เล่ม 3: จากประมาณค.ศ. 1800 ถึง ทศวรรษ 1930**. แปลโดย มัทนา เกษกมล; และมัทนี เกษกมล. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- ทาร์ลิง, นิโคลาส. (2552). **ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ฉบับคอมบริดจ์ เล่ม 4: จากสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน**. แปลโดย มัทนา เกษกมล; และมัทนี เกษกมล. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ถาวร สิกขโกศล. (2554). **แต่จิว: จีนกลุ่มน้อยที่ยิ่งใหญ่**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ธิดา สาระยา. (2554). **ประวัติศาสตร์มหาสมุทรอินเดีย**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ประเสริฐ วิทยารัตน์. (2528). **สภาพภูมิศาสตร์ของคาบสมุทรสทิงพระ**. ใน **ประวัติศาสตร์และโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ**. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- ปิยชาติ สิงห์ดี. (2550). **การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของเมืองท่าปัตตานี นครศรีธรรมราช สงขลา ระหว่าง พ.ศ.2133 – 2231**. ปรินญานิพนธ์(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรีดี พนมยงค์. (2542). **เค้าโครงการเศรษฐกิจ: หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส สำหรับเด็กและเยาวชน.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเกอร์. (2546). **เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ**. กรุงเทพฯ: ซิลค์เวอร์มบุ๊คส์.
- พัฒน์พงศ์ ประคัลภ์พงศ์. (2535). **การพัฒนาอำนาจทางการเมืองและการค้าของชนชาติมาเลย์ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 14**. (เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : คาบสมุทรและกลุ่มเกาะ ณ อาคารศูนย์การเรียนรู้รวม 3 ห้อง 3104 มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ 23 – 28 มิถุนายน พ.ศ.2535). ม.ป.พ. ถ่ายเอกสาร.
- พลีต, ฟาน. (2546). **รวมบันทึกประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาของ ฟาน พลีต (วัน วลีต)**. แปลโดย นันทา วรเนติวงศ์; และวนาศรี สามนเสน. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ภมรี สุรเกียรติ. (กรกฎาคม-ธันวาคม, 2554). **ชุมชนในฝัน ณ หัตถนิคมธารโต พ.ศ.2478-2500**. **วารสารรู้ไปยาด**. 2(3): 333-385.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). **นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ. 2475-2500)**. กรุงเทพฯ : แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2535). **ทุนสังคมโปร์ : การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุกไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2535). **พัฒนาการของผู้ประกอบการธุรกิจสมัยใหม่ในภาคใต้**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2545). **ลอตลายมังกรโพ้นทะเล : The overseas Chinese**. กรุงเทพฯ : ทิปปิง พอยท์.

_____. (2546). **ทุนจีนปักชำได้ : ภูมิหลังเบื้องลึกทุนใหญ่โพ้นทะเล**. กรุงเทพฯ : ทิปปิง พอยท์.

_____. (2547). **จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: แบรนต์เอจ.

_____. (2548). **เอกภาพ : ท่ามกลางความแปลกแยกในภาคใต้**. กรุงเทพฯ : Higher Press.

เมื่อนำอยู่ “ฟูโจวนาบอน” ชุมชนจีนโบราณแห่งปักชำได้. (2552, 1 มกราคม). **คมชัดลึก**. หน้า 8.

แมรี บัลคลีย์ แสตนตัน. (2552). **สยามคือบ้านของเรา**. แปลโดย คณะบุคคลพัฒนา ๑๐๐. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พันธ์ตั้ง.

ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย : ว่าด้วยความเป็นมา สถานภาพ แนวคิด วิธีการศึกษา และบทบาทสังคมปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

รีด, แอนโทนี. (2548ก). **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคการค้า ค.ศ.1450 – 1680 : เล่ม 1 ดินแดนใต้ลม**. แปลโดย พงษ์ศรี เลขะวัฒนะ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. (2548ข). **เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคการค้า ค.ศ.1450 – 1680 : เล่ม 2 การขยายตัวและวิกฤติการณ์**. แปลโดย พงษ์ศรี เลขะวัฒนะ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วสันต์ ชีวะสาธน์. (2544). **รายงานการวิจัย มรดกวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนในภาคใต้ : กรณีศึกษาบ้านเรือน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.

วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช. (2521). **รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.

_____. (2526). **รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 2 : ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมของนครศรีธรรมราช**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.

_____. (2528). **รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 3 : ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชจากภาษาและวรรณกรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา

_____. (2531). **รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 4 : ศิลปวัฒนธรรมนครศรีธรรมราชกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของนครศรีธรรมราช**. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์..

วินัย พงศ์ศรีเพียร, บรรณาธิการ. (2528). **ข้อมูลประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยาจากเอกสารไทยและต่างประเทศ**. นครปฐม: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2551). **พรรณนาภูมิสถานพระนครศรีอยุธยา : เอกสารจากหอหลวงฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อุษาคเนย์.
- ส.พลายน้อย. (2542). **ประเพณีจีน**. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- สกินเนอร์, จี. วิลเลียม. (2548). **สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์**. แปลโดย พรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สมาคมพุโจแห่งประเทศไทย**. (2554). กรุงเทพฯ: สมาคมพุโจแห่งประเทศไทย.
- สารสิน วีระผล. (2548). **จัมก้องและกำไร : การค้าไทย – จีน 2195 – 2396**. แปลโดย พรณงาม เง่าธรรมสาร; รัชชี ยันโสภา; และสมาพร แลคโซ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สิริธร ถาวรวงศา. (2553). **การขยายกิจการทางพาราของนายทุนจีนในมลายา ค.ศ.1907-1957**. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สืบแสง พรหมบุญ. (2525). **ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนกับไทย ค.ศ.1282 – 1853**. แปลโดย กาญจน์ ละอองศรี. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์; ดิลก วุฒิพาณิชย์; และ ประสิทธิ์ ชินการณ. (2544). **จีนทักษิณ : วิถีและพลัง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุรชาติ ชื่นโชคสันต์. (2553). **ตำนานเสือผืนหมอนใบ: สุดยอดหัวใจคนสู้ชีวิต**. กรุงเทพฯ: สมาคมพุโจแห่งประเทศไทย.
- สุวิทย์ อิศาศวัต. (2548). **เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงธนบุรีถึงสมัยรัชกาลที่สาม**. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2554). **กตัญญูในงเด็กและงเด็กในกตัญญู : พิธีงเด็กในสังคมไทยและสังคมโลก**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หลิน ปัน. (2540). **อั้งตี้เกีย : เรื่องราวของชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลก**. แปลโดย เกษียณ เตชะพีระ. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- เอิบเปรม วัชรวงกุล. (2544). **ประวัติศาสตร์การพาณิชย์นาวิไทย**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2533). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อันดาया, วัดสัน บาร์บารา; และ อันดาया, วาย ลีโอนาร์ด. (2549). **ประวัติศาสตร์มาเลเซีย**. แปลโดย พรณี ฉัตรพลรักษ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- อิชิอิ, โยเนะโอะ; และโยชิกาว่า, โทชิฮารุ. (2542). **ความสัมพันธ์ไทย – ญี่ปุ่น 600 ปี**. แปลโดย พลับพลึง มูลศิลป์; มารศรี มียาโมโต; และอาหาร พึ่งธรรมสาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- อินแกรม, ซี. เจมส์. (2552). **การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในประเทศไทย 1850-1970**. แปลโดย ชูศรี มณีพฤกษ์; เฉลิมพจน์ เอี่ยมกมลลา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- อิบรอฮีม ชุกรี. (2549). **ประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรมลายูปะตานี**. แปลโดย หะสัน หมัดหมาน; และ มะหามะซากี เจ๊ะหะ. กรุงเทพฯ: ซิลค์เวอร์มบุคส์.

หนังสือภาษาอังกฤษ

- Amyot, Jacques. (1972). **The Chinese and the national integration in Southeast Asia**. Bangkok : Institute of Asian Studies, Faculty of Political Science : Chulalongkorn University.
- Dibble, Charles Ryder. (1983). **The Chinese in Thailand against the background of Chinese-Thai relations**. Ann Arbor, Mich. : University Microfilms International.
- Freedman, Maurice. (1966). **The Chinese in South-East Asia: a longer view**. London : East India Association.
- Kunstadter, Peter. (1967). **Southeast Asian tribes, minorities, and nations**. Princeton, N.J. : Princeton University Press.
- Lim, Linda Y. C., Gosling, Lee Anthony Peter. (1983). **The Chinese in Southeast Asia: Volume 1..** Singapore : Maruzen Asia.
- _____. (1983). **The Chinese in South East Asia: Volume 2**. Singapore: Muruzen Asia.
- Pan, Lynn. (ed). (1998). **The Encyclopedia of the Chinese Overseas**. Singapore : Chinese Heritage Centre.
- Purcell, Victor. (1960). **The Chinese in modern Malaya**. Singapore : D. Moore.
- _____. (1965). **The Chinese in Southeast Asia**. London : Oxford University Press.

- Somers Heidhues, Mary F. (1974). **Southeast Asia's Chinese minorities**. London : Longman.
- Suryadinata, Leo. (1997). **Ethnic Chinese as Southeast Asians**. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.
- Tome Pires. (1944). **The Suma Oriental of Tome Pires**. Translated by Armando Cortesao. London: The Hakluyt Society.
- Wade, Geoff, ed. (2009). **China and South East Asia: V.1-6**. New York: Routledge.
- Yoneo Ishii. (1998). **The Junk Trade from Southeast Asia : Translations from the Tosen Fusetu – gaki 1674 – 1723**. Singapore: Institute of Southeast Asia Studies.

แหล่งข้อมูลออนไลน์

- ธงชัย วินิจจะกุล .เป็นประวัติศาสตร์ลोकไพโรไปตายแทน “เสียดินแดน” .(2554) .<http://www.prachathai.com/33012>
- องค์การสวนยาง”: รู้จักองค์การสวนยาง “<http://www.reothai.co.th/P2.html>
- <http://ing-expressionsherenthere.blogspot.com/2011/02/foochows-of-sitiawan-1.html>.
- ค้นหาเมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2554

บุคคลานุกรม

เมธา เอื้อนนทซ์ อายุ 84 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 397/1 ม.2 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช.

เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553.

ไชยยงค์ ศานติदानนท์. อายุ 50 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 396 ม.11 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.

นครศรีธรรมราช. เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ.2554.

ทิพรัตน์ อริยะภูษัย. สัมภาษณ์ที่อวงซุ้ยของบรรพบุรุษชาวจีนฮกจิ่ว ต.นาบอน อ.นาบอน จ.

นครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ.2554.

รุจิ ศานติदानนท์. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 396 ม.11 ถ.เทศบาล 5 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.

นครศรีธรรมราช. เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553.

วันเพ็ญ เต็มศักดิ์มิตรชัย. อายุ 61 ปี สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 126 ม.11 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.

นครศรีธรรมราช. เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.2554

สว้าง ดันติพิสิทธิ์. อายุ 74 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 178 ม.3 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช.

เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2554.

สุชาติ เทียงตรงจิตต์. อายุ 69 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 29/1 ม.4 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.

นครศรีธรรมราช. เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2554.

เสริมศักดิ์ ถาวรวงศา อายุ 57 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 184 ม.4 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.

นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2554.

อรชร แซ่ฮู่ อายุ 62 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 237 ม.2 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช. เมื่อ

วันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2554

อรรถกร พนาภิชน อายุ 73 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 48 ม.11 ถ.เทศบาล 5 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.

นครศรีธรรมราช. เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553.

อุดม วัชรวิจิตร อายุ 83 ปี. สัมภาษณ์ที่สมาคมพู่ใจแห่งประเทศไทยสาขานาบอน ต.นาบอน อ.นาบอน

จ.นครศรีธรรมราช. เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2554.

เอกพจน์ แซ่หลี่ อายุ 22 ปี. สัมภาษณ์ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ต.เขารูปช้าง อ.เมือง จ.สงขลา. เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ.2554.

ไอลมว้ย แซ่ผาง อายุ 74 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 95 ม.8 ต.ช้างกลาง อ.ช้างกลาง จ.นครศรีธรรมราช.

เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2553.

ภาคผนวก ก
ภาพประกอบโครงการวิจัยฯ

ภาพ 1 สถานีรถไฟคลองจิ่ง: สถานีรถไฟนับได้ว่าเป็นจุดตั้งต้นของการเดินทางเข้าตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮก
จิวนาบอน

ภาพ 2 – 3 สถานีรถไฟนาบอน ที่สร้างขึ้นภายหลังการขยายตัวของชุมชนชาวจีนฮกจิวนาบอน ภาพล่างเห็นถึงลักษณะของชุมชนที่ขยายออกไปข้างทางรถไฟ

ภาพ 4 - 5 ชุมชนชาวจีนฮกจิวนาบอน: ย่านตลาดนาบอน ในระยะเวลาประมาณกว่า 8 ทศวรรษ ชุมชนนาบอนได้มีการขยายตัวมากขึ้นเห็นได้จากอาคารบ้านเรือนสองฝั่งถนน ฝั่งซ้ายเป็นอาคารไม้เก่าส่วนทางขวามืออาคารไม้เก่าได้เปลี่ยนเป็นอาคารตึกปูนไปแทบหมดแล้ว แต่ก็ยังคงลักษณะบ้านถุ้งสมบัติของชาวจีนภาคใต้ไว้ คือ เป็นอาคารห้องแถวที่มีหน้ากว้างไม่มากแต่มีความลึกของตัวบ้านที่ยาวมากเปรียบได้กับเป็นถุ้งสมบัติที่ปากสอบแต่ก้นลึกใช้เก็บสมบัติได้มาก

ภาพ 6 สองข้างทางถนนเข้าสู่ชุมชนชาวจีนฮกจิวนาบอนเต็มไปด้วยสวนยางพารา ทั้งสวนเก่าและสวนใหม่
พืชเศรษฐกิจของโลกหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม พืชที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการผลักดันชาวจีน
ฮกจิวดำเนินทางออกจากแผ่นดินแม่ข้ามน้ำข้ามทะเลมาสู่ประเทศไทย

ภาพ 7 - 8 ศาลเจ้าแปะกง

ภาพ 9 ศาลเจ้าแปะกง/ ภาพ 7-9 ศาลเจ้าแห่งแรกที่ถูกสร้างขึ้นในชุมชนชาวจีนฮกจิวนาบอน มีคำบอกเล่าว่าเทพเจ้าแปะกง ชาวจีนฮกจิวนำมาติดตัวมาด้วย ตั้งแต่เมื่อแรกก่อตั้งชุมชน เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ อีกทั้งงานศาลเจ้าแปะกงนับได้ว่าเป็นงานใหญ่ประจำปีในชุมชนชาวจีนฮกจิวนาบอน ที่มีการจัดงานเฉลิมฉลอง 5 วัน 5 คืน/ภาพ 7 (ภาพบน) เห็นไว้ว่ามีการก่อสร้างอาคารใหม่ขึ้นครอบทับตัวศาลเจ้าแปะกงเดิม เพื่อใช้เป็นศาลาประชาคมและใช้ประโยชน์ในเวลา มีงานเทศกาล

ภาพ 10 สมาคมจุชนนาบอน: ที่ทำการของสมาคมจุชนนาบอน จุดเริ่มต้นจากการเป็นที่นั่งอ่านหนังสือชุมชนจนพัฒนาขึ้น
เป็นสมาคมที่มีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางความช่วยเหลือให้กับคนในชุมชน

ภาพ 11 สมาคมผู้โชวแห่งประเทศไทย สาขานาบอน: อาคารสมาคมผู้โชวแห่งประเทศไทย สิ่งแสดงออกถึงการก้าวสู่ความเป็นสากลของชาวจีนฮกจิวนาบอน

ภาพ 12 – 13 : โรงมยางพารา: โรงมยางพาราขนาดเล็ก สิ่งก่อสร้างแฝงไว้ซึ่งความทรงจำในความผูกพัน
ระหว่างชาวจีนฮกจิวกับกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับสวนยางพาราของพวกเขา ในภาพ 12 เห็นได้ถึง
ลักษณะการก่อสร้างโรงมยางพาราที่ยกพื้นให้ไม้ได้ถุนเตี้ยใช้เป็นเตาไว้รมควันยางพาราแผ่น

ภาพ 14 – 15 โรงงานยางพารา: โรงงานยางพาราขนาดใหญ่ ภายในอำเภอนาบอน ส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชุมชนของชาวจีนฮกจิวนาบอน ที่ได้มีพัฒนาการในกิจการยางพาราของพวกเขาจากโรงมยางพาราเล็กๆ ร้านรับซื้อยางพาราย่อมๆ ก้าวขึ้นมาสู่โรงงานยางพาราขนาดใหญ่ ที่มีบทบาทตลาดการค้ายางพาราในประเทศไทย

ภาพ 16 – 17 ขนมก่งเปียน: ขนมติดตามชาวจีนฮกจิวข้ามน้ำข้ามทะเลมาพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ในนครผู้โจว ประเทศจีนปัจจุบันได้มียกย่องขนมก่งเปียน ให้เป็นจุดเด่นทางวัฒนธรรมของนครผู้โจว ในภาพเป็นภาพขนมก่งเปียนจัดเตรียมไว้ก่อนนำลงเตาไอนึ่ง

ภาพ 18 การเตรียมเตาจัดไฟความร้อนให้พอดี ก่อนนำขนมก่งเปี้ยวลงไปย่าง ในภาพ คือ “เตาโอ่ง” ใช้ย่างหรืออบขนมก่งเปี้ยว ซึ่งร้านขนมก่งเปี้ยวที่นาบอนร้านนี้ได้รับถ่ายทอดการทำขนมก่งเปี้ยวมาตั้งแต่รุ่นคุณพ่อที่เป็นคนนำเอา “เตาโอ่ง” ติดตัวมาตลอดการอพยพจนมาตั้งถิ่นฐานชุมชนชาวจีนฮกเกี้ยนนาบอน

ภาพ 19 การนำขนมก่งเปียนเตรียมไว้ลง “แปะ” ไว้ด้านข้างของเตาเพื่ออบหรือย่างให้สุก

ภาพ 20 ขนมก่งเปี้ยวสุกแล้วกำลังนำขึ้นจากเตา ด้วยการใช้เหล็กตะขอก่ียวขึ้นมาจากผ้งเตาโอ่ง

ภาพ 21 (บน) ภาพการกินเลี้ยง “โต๊ะจีน” งานวันชาติจีน

ภาพ 22 (ล่าง) คุณสว่าง ตันติพิสิทธิ์ ผู้อยู่เบื้องหลังของการจัดงานกินเลี้ยงของชาวจีนฮกจิ่วชุมชนนาบอน พ่อครัวหรือเชฟ (เฉพาะกิจ) มือหนึ่งของอาหารจีนฮกจิวนาบอน สำหรับคุณสว่างแล้วการทำอาหารจีนฮกจิ่วในการจัดงานเลี้ยงไม่ได้เป็นอาชีพ แต่เป็นความภูมิใจและความสุข

ภาพ 23 อาหารจำนวนมากถูกทำขึ้นในงานจัดเลี้ยงแต่ละครั้ง นับเป็นการแสดงออกอย่างมาดมั่นต่อการสืบทอดวัฒนธรรมและตัวตนของชาวจีนฮกจิ๋วในประเทศไทย

ภาคผนวก ข
ประวัติย่อผู้วิจัย

ภาคผนวก ข
ประวัติย่อผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ - นามสกุล นายปิยชาติ สิงห์

การศึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การทำงาน กันยายน 2550 – ตุลาคม 2551
เจ้าหน้าที่วิชาการทางวัฒนธรรม
ประจำมูลนิธิเล็ก – ประไพ วิริยะพันธุ์

พฤศจิกายน 2551 – พฤษภาคม 2555
อาจารย์ประจำ/ประธานสาขาวิชาสังคมศึกษา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

มิถุนายน 2555 – ปัจจุบัน
อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเนชั่น

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล นางสาวสิริธร ถาวรวงศา

การศึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การทำงาน พฤษภาคม พ.ศ.2553 – ปัจจุบัน
อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (กลุ่มวิชาสังคมศึกษา)
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

๑

“ ประวัติโดยสังเขป ”

ชื่อ – นามสกุล	นายปิยชาติ สิงห์
วัน/เดือน/ปีเกิด	๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๒
สถานที่เกิด	จังหวัดตรัง
ที่อยู่ปัจจุบัน	๑๕๕/๓๖-๓๗ ม.๖ ถ.บางกรวย-ไทรน้อย ต.บางกรวย อ.บางกรวย จ.นนทบุรี ๑๑๑๓๐
เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ	๐๘๖-๙๐๐-๓๘๙๖ ๐๘๖-๓๐๓-๔๘๘๘
E-mail	i_am_pun@hotmail.com
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	อยู่ระหว่างการลาออกจากตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

การศึกษา

พ.ศ. ๒๕๔๑	มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จ.นครศรีธรรมราช
พ.ศ. ๒๕๔๕	ศิลปศาสตรบัณฑิต (พัฒนาชุมชน) สถาบันราชภัฏพระนคร กรุงเทพฯ
พ.ศ. ๒๕๕๐	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

ความสามารถพิเศษ

ทางด้าน Computer

- Microsoft office
- Adobe Photoshop
- **Adobe** Illustrator
- โปรแกรมพื้นฐานอื่นๆ
- การตรวจสอบแก้ไขปัญหาเครื่องคอมพิวเตอร์เบื้องต้น
- โปรแกรมระบบปฏิบัติการ Microsoft Windows

ทางด้านอื่นๆ

- ขับรถยนต์ – รถจักรยานยนต์
- ถ่ายรูป (ด้วยกล้อง SLR หรือ Digital SLR)
- ตกแต่งภาพด้วยโปรแกรม Photoshop

ประเด็นความสนใจทางวิชาการ

- ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- ประวัติศาสตร์การเมือง
- ประวัติศาสตร์สังคม
- ชาวจีนในสังคมไทย
- ฯลฯ

๒.

“ การทำกิจกรรมระหว่างการศึกษา ”

พ.ศ.	กิจกรรมระหว่างการศึกษาระดับปริญญาตรี
พ.ศ.๒๕๔๓	ออกค่ายพัฒนาชุมชนในพื้นที่อำเภอไทรน้อย จ.นนทบุรี
พ.ศ.๒๕๔๔	ออกค่ายพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชุมชนคอยรุทักวา เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.๒๕๔๕	ออกค่ายพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ อ.ลาดบัวหลวง จ.พระนครศรีอยุธยา
พ.ศ.	กิจกรรมและการทำงานพิเศษ ระหว่างการศึกษาระดับปริญญาโท
พ.ศ.๒๕๔๕	เข้าร่วมงานเสวนาวิชาการวันดำรงราชานุภาพ “การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น: อดีตสู่ปัจจุบัน” ในวันอาทิตย์ ๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๕ ณ หอประชุมเล็กศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
พ.ศ.๒๕๔๖	ทำงานผู้ช่วยสอนในรายวิชา มศว ๑๐๓ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตองครักษ์ จ.นครนายก ร่วมทำงานคณะกรรมการนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เข้าร่วมงานเสวนาวิชาการเรื่อง “พุทธศาสนากับศิลปะไทย ระหว่าง พุทธศักราช ๒๐๐๐ – ๒๕๐๐” ในวันเสาร์ที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๖ ณ สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์
พ.ศ.๒๕๔๗	ผู้ช่วยวิจัย งานวิจัยเรื่อง “กองทัพบกประจำการ : องค์กรรณепะสงค์ของ ระบอบราชการ” ของคุณอัจฉราพร กุมทพิสัย นักวิจัยประจำสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ.๒๕๔๗	ร่วมกับกลุ่มเพื่อนนิสิตปริญญาโทประวัติศาสตร์ จัดทำจุลสาร Hi'stories

	(จุฬาสารกึ่งวิชาการที่มีจุดมุ่งหมายเป็นการเปิดพื้นที่ให้เพื่อนนิสิตปริญญาโทได้นำเสนอผลงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดจนการเขียนนำไปสู่เวทีใหญ่ต่อไป) เผยแพร่ในหมู่นิสิตปริญญาโท ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. ๒๕๔๘	ร่วมจัดงานสัมมนาทางวิชาการของภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เข้าร่วมการประชุมทางวิชาการเรื่อง “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: เส้นทางสู่อนาคต” โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ในวันที่ ๒๕ – ๒๗ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๘ ณ หอประชุมเล็กศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
พ.ศ. ๒๕๔๙	ร่วมงานการประชุมทางวิชาการประจำปีของสมาคมประวัติศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง “ประวัติศาสตร์หัวเมืองชายทะเล” ในวันที่ ๑๘-๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๙ ณ ห้องประชุมสำนักหอสมุดแห่งชาติ ร่วมการประชุมวิชาการระดับชาติ “เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ ครั้งที่ ๓ : ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม” โดยความร่วมมือระหว่างคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ในระหว่างวันที่ ๑๖-๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๙ ณ หอประชุมศรีบูรพา และอาคารคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๓ .

“ ประสบการณ์ทำงาน ”

ประวัติการทำงาน

- มิถุนายน – กันยายน ๒๕๕๐

ทำงานเป็นผู้ช่วยวิจัยในงานวิจัยเรื่อง “นวมานุกรมแผนที่ทางวัฒนธรรมชุมชนมอญในภาคกลางของประเทศไทย” โดย คุณองค์ บรรจุน และคุณบุษบา ประพัฒน์พงษ์ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนวิจัยจาก คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

กันยายน ๒๕๕๐– ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๑

เจ้าหน้าที่วิชาการทางวัฒนธรรมประจำมูลนิธิเล็ก- ประไพ วิริยะพันธุ์

พฤศจิกายน ๒๕๕๑ – พฤษภาคม ๒๕๕๕

อาจารย์ประจำสาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

งานสอน

รายวิชาพื้นฐาน	รายวิชาเอก	อาจารย์พิเศษ
วิชาวิถีโลก	วิชาประวัติศาสตร์ไทย วิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิชาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมย	วิทยาลัยพยาบาลราชชนนี จ.เพชรบุรี วิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา

งานบริหารและดูแลหลักสูตร

- ประธานสาขาวิชาสังคมศึกษา	- คณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๒ – ๒๕๕๓ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓ – ๒๕๕๔ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
- เลขานุการสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	- คณะกรรมการแนะแนวการศึกษาคณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓
- เลขานุการคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร สังคมศึกษา (ค.บ. ๕ ปี) เข้าสู่กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ (TQF)	- คณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา สาขาวิชาสังคมศึกษา ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓ ,ปีการศึกษา ๒๕๕๔
- อาจารย์นิเทศก์นักศึกษาฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครู	

งานกิจการนักศึกษา

ปีการศึกษา ๒๕๕๑	นำนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาชั้นปีที่ ๒ ออกศึกษาดูงาน “ตามรอยประวัติศาสตร์เมื่อครั้งบ้านเมืองยังดี: กรุงศรีอยุธยา” ณ จ.พระนครศรีอยุธยา (วันเสาร์ที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๒)
ปีการศึกษา ๒๕๕๒	อาจารย์ที่ปรึกษานักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาห้อง ๕๐๔๑-๑๐/๕ อาจารย์ที่ปรึกษาชมรมประวัติศาสตร์สัญจร นำนักศึกษาชมรมประวัติศาสตร์สัญจร ออกทัศนศึกษาจรเกาะ เมืองรัตนโกสินทร์ (วันเสาร์ที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๓)

ปีการศึกษา ๒๕๕๓	อาจารย์ที่ปรึกษาชมรมประวัติศาสตร์สัญจร คณะอนุกรรมการพิจารณาเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี นำนักศึกษาแลกเปลี่ยนวิชาเอกภาษาไทยจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทัศนศึกษา จ.พระนครศรีอยุธยา (๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)
ปีการศึกษา ๒๕๕๓	นำนักศึกษาชมรมประวัติศาสตร์สัญจร ออกทัศนศึกษาจรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วันเสาร์ที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๓)
ปีการศึกษา ๒๕๕๔	อาจารย์ที่ปรึกษาชมรมประวัติศาสตร์สัญจร นำนักศึกษาชมรมประวัติศาสตร์สัญจร ออกทัศนศึกษา “ตามรอยทวารวดี” จังหวัดราชบุรี-จังหวัดนครปฐม นำนักศึกษาแลกเปลี่ยนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนออกทัศนศึกษากรุงเทพฯ – ธนบุรี

งานบริการวิชาการ

พ.ศ. ๒๕๕๒	- ผู้ดำเนินรายการอภิปรายเรื่อง “บทบาทของประชาชนในท้องถิ่นต่อการเมืองภาคพลเมือง” ในโครงการสัมมนาเผยแพร่ความรู้เรื่องการเมืองภาคพลเมือง แก่องค์กรชุมชนท้องถิ่น - วิทยากร : โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและครู ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวัดดอนไก่อี้อยู่ อ.เมือง จ.เพชรบุรี วันที่ 3 – 5 พฤษภาคม 2553 - วิทยากร : โครงการพัฒนาครูทั้งระบบ กิจกรรมการจัดตั้งศูนย์ประสานงานและศูนย์เครือข่ายการพัฒนาวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพครู โรงเรียนวัดดอนไก่อี้อยู่ อ.เมือง จ.เพชรบุรี วันที่ 21-22 มิถุนายน 2553
พ.ศ. ๒๕๕๓	- วิทยากร : การอบรมปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หอประชุมภูมิแผ่นดิน สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

วันที่ 28 – 29 มิถุนายน 2553

– วิทยากร : โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “ยุวมัคคุเทศก์ : วัฒนธรรมท้องถิ่น” ศูนย์วิทย์พัฒนา มสธ.เพชรบุรี และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
ชุมชนวัดเกาะ วัน 3 กรกฎาคม 2553

พ.ศ.๒๕๕๓

– วิทยากร : หลักสูตรยุวมัคคุเทศก์เพื่อส่งเสริมการศึกษาเพชรบุรีเขต 1

หอประชุมภูมิแผ่นดิน สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

วันที่ 30 – 31 สิงหาคม 2553

– วิทยากร : โครงการอบรมการเรียนรู้การสื่อสารสังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ และประชาธิปไตยในโรงเรียน

หอประชุมสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา เขต ๒ เพชรบุรี

วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๓

พ.ศ.๒๕๕๔

– วิทยากร: โครงการพัฒนาครูประจำการที่สอนไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอก

หอประชุมโรงแรมรอยัล ไดมอนด์ จ.เพชรบุรี

ระหว่างวันที่ ๒๖-๒๘ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๔

– วิทยากรกลุ่ม: ดำเนินการประชุมกลุ่มสมัชชาสวัสดิการสังคมจังหวัดเพชรบุรี เรื่อง “อนาคตงานอาสาสมัครไทย”

ห้องประชุมโรงเรียนวัดแก่งเหล็ก จ.เพชรบุรี

วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๔

อบรม - ประชุม

๑๔- ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๒

การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

อบรมเรื่อง สอนอย่างไรให้เป็น Child-Centered
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

- ๒๕ - ๒๗ มีนาคม ๒๕๕๓ เข้าร่วมงานประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 9 เรื่อง “ปาก - ท้องและของกิน : จริยธรรมและการเมืองเรื่องอาหารการกิน ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร กรุงเทพฯ
- ๖-๗ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ประชุมเชิงปฏิบัติการผลิตสื่อการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันตก ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์แคว รีสอร์ท แอนด์สปา จังหวัดกาญจนบุรี
- ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ อบรมเรื่อง จิตวิทยาการให้คำปรึกษาและแนะนำสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
- ๑๖-๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ อบรมการประกันคุณภาพการศึกษาระดับสาขาวิชา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

การทำงาน : มุลนิธิเล็ก - ประไพ วิริยะพันธุ์ การลงพื้นที่ภาคสนาม

- ๒๐ - ๒๖ กันยายน ๒๕๕๐ ลงพื้นที่เก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิถีชีวิต เพื่อเตรียมการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดขนอน ต.สร้อยฟ้า อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- ๑๕ - ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๐ ร่วมกับคณะทำงาน “โครงการศึกษาวิจัยภูมิวัฒนธรรม” (ภายใต้สนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) โดยรองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ลงพื้นที่สำรวจวิถีชีวิตชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง อ.เชียงคาน จ.เลย - จ.นครพนม
- ๒๐ - ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ร่วมกับคณะทำงาน “โครงการศึกษาวิจัยภูมิวัฒนธรรม” (ภายใต้สนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) โดย รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ลงพื้นที่สำรวจวิถีชีวิตผู้คนในแอ่งที่ราบและหุบเขา จ.แพร่ - จ.น่าน

- ๑๓ - ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๐ ลงพื้นที่เก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน และวิถีชีวิตผู้ริมฝั่งชายเลน
ใน “โครงการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านขุนสมุทรจีน ต.แหลม
ฟ้าผ่า อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ”
- ๓๗ - ๑๑ เมษายน ๒๕๕๑ ลงสำรวจพื้นที่ อ.ด่านซ้าย จ.เลย

๔.

“ ผลงาน ”

1. โครงการวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชนชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย : กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔ ของ สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
2. อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ ต.หนองหญ้าปล้อง อ.หนองหญ้าปล้อง จ.เพชรบุรี”
เสนอต่อสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ภายใต้การกำกับของสำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในชุดโครงการภาคีเครือข่ายวิจัยท่องเที่ยวระดับปริญญาตรี
3. เอกสารเสริมการสอนวิชาวิถีโลก
4. เอกสารเสริมการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย
5. บทความเรื่อง วัฒนธรรมการอ่าน (ภายใต้การผูกขาด) ในสังคมไทย ลงใน เพชรปริทัศน์ ฉบับเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๒ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๙
6. ปรินิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของเมืองท่าปัตตานี นครศรีธรรมราช สงขลา ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๓๓ - ๒๒๓๑” ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา ๒๕๕๐
7. บทความเรื่อง “จากรัฐเครือญาติสู่ขอบขันทีลัทธิ : นครศรีธรรมราชภายใต้การเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์กับกรุงศรีอยุธยาในพุทธศตวรรษที่ ๒๒” ลงใน วารสารเมืองโบราณ ฉบับเดือนกรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๑ ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๓
8. บทความเรื่อง “ขุนสมุทรจีนในวันทะเลแปร (เปลี่ยน)” ลงใน นิตยสารสารคดี เดือนมิถุนายน ๒๕๕๑ ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๒๔๐

9. หนังสือแบบเรียนเรื่อง “เหตุการณ์ปัจจุบัน” (หนังสือแบบเรียนสายวิชาสามัญของกลุ่มสายอาชีวศึกษา) เขียนร่วมกับ ผศ.เชาวลี จงประเสริฐ อ.ปิยะนาถ อังควาณิชกุล (อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) และ อ.ธนภาพ เดชพาวุฒิกุล (อาจารย์ประจำภาควิชาภูมิภาคศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์) โดยสำนักพิมพ์เอมพันธ์ (พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.๒๕๔๘ , พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๕๑)
10. ภาคผนวกเรื่อง “ปัญหาข้อพิพาทปราสาทเขาพระวิหาร” ในหนังสือ “เขาพระวิหาร : ระเบิดเวลาจากยุคอาณานิคม” โดย รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม อภิญาณ์เพ็ญ และวลัยลักษณ์ ทรงศิริ. สำนักพิมพ์มติชน (พ.ศ.๒๕๕๑)
11. บทความเรื่อง “จากราชดำเนินถึงราษฎรเดิน : ความหมายและความทรงจำบนถนนราชดำเนิน” ประกอบการเสวนาเรื่อง “ราชดำเนิน – ราษฎรดำเนิน : ความหมายและความทรงจำ” ณ ร้านหนังสือริมขอบฟ้า วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๑
12. บทความ “การดำรงอยู่ของหนังใหญ่วัดขนอนและการก้าวอย่างสู่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดขนอน” ลงใน จดหมายข่าวมูลนิธิเล็ก – ประไพ วิริยะพันธุ์ ประจำเดือนกันยายน – ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๐ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๖๘
13. บทความ “วิถีแม่น้ำลำคลองบนดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ” ลงในจดหมายข่าวมูลนิธิเล็ก – ประไพ วิริยะพันธุ์ ประจำเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๐ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๖๙
14. บทความ “ตามรอยประวัติศาสตร์ที่ถูก (ทำให้) ลืม? : ทักษะศึกษาเพื่อการเรียนรู้ท้องถิ่น” ลงใน จดหมายข่าวมูลนิธิเล็ก – ประไพ วิริยะพันธุ์ ประจำเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๑ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๗๐
15. บทความ “No Man’s Land เขาพระวิหาร : ข้อเสนอที่เป็นจริงได้ (หรือไม่?)” ลงใน จดหมายข่าวมูลนิธิเล็ก – ประไพ วิริยะพันธุ์ ประจำเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๑ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๗๒
16. บทความ “จากราชดำเนินสู่ราษฎรดำเนิน : ความหมายและความทรงจำที่ (ถูก) เปลี่ยนแปลง” ลงใน จดหมายข่าวมูลนิธิเล็ก – ประไพ วิริยะพันธุ์ ประจำเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๑ ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๗๓